GERARDI JOANNIS VOSSII

GRAMMATICA

LATINA

IN USUM SCHOLARUM

ADORNATA.

Editio omnium novissima,

post aliorum et

ARN. HENR. WESTERHOVII

curas, denuo recognita

et Indice aucta.

LUGDUNI BATAVORUM,

Apud A. ET J. HONKOOP,

MDCCCXXVII.

GRAECORUM,

LITERÆ.

Α α	ἄλφα	*Alpha*	*a*
Β β	βῆτα	*bēta*	*b*
Γ γ	γάμμα	*gamma*	*g*
Δ δ	δέλτα	*delta*	*d*
Ε ε	ἒ ψιλὸν	*e psilon*	*e breve*
Ζ ζ	ζῆτα	*zēta*	*z*
Η η	ἦτα	*ēta*	*e longum*
Θ θ	θῆτα	*thēta*	*th*
Ι ι	ἰῶτα	*jota*	*i*
Κ κ	κάππα	*kappa*	*c vel k*
Λ λ	λάμβδα	*lambda*	*l*
Μ μ	μῦ	*my*	*m*
Ν ν	νῦ	*ny*	*n*
Ξ ξ	ξῖ	*xi*	*x*
Ο ο	ὂ μικρὸν	*o micron*	*o parvum*
Π π ϖ	πῖ	*pi*	*p*
Ρ ρ ϱ	ῥῶ	*rho*	*r vel rh*
Σ σ ς	σιγμα	*sigma*	*s*
Τ τ ⁊	ταῦ	*tau*	*t*
Υ υ	ὖ ψιλὸν	*y psilon*	*y*
Φ φ	φῖ	*phi*	*ph*
Χ χ	χῖ	*chi*	*ch*
Ψ ψ	ψῖ	*psi*	*ps*
Ω ω	ὢ μέγα	*o mega*	*o magnum.*

GRAM-

GRAMMATICA.

LATINA.

GRAMMATICA est ars bene loquendi[1]. Partes Grammaticae[2] sunt quatuor: Orthographia, Prosodia, Etymologia, et Syntaxis.

1 Eloquè & scribendi: atque id Latinis Latinè. Nomen ... cta est à primis artis ini-

tiis; quae sunt γράμματα, hoc est, literae: ut Γραμματικὴ ad verbum Literatura sit. Propriè igitur nomen *Grammatices* convenit Orthographiae: sed per synecdochen tribuitur arti universae. Nempe olim, cùm lingua Latina ac Graeca vernaculae forent, vulgò solùm discebant legendi, ac scribendi scientiam. 2 Puta Methodicae, quae artis praecepta continet. Praeter quam et altera est Grammatices pars; nempe Exegetice, quae vocum significationes exponit, ac Lexicis traditur. Sed *Exegetice* quidem pars est Grammaticae ἁπλῶς ita dictae: at non artis Grammaticae, quia ars tota in praeceptis consistit.

De Orthographia.

Orthographia[1] est prima pars Grammaticae, quae docet discrimina literarum.

Literæ[2] vulgò statuuntur tres et viginti[3]:

1 Ὀρθογραφία quasi ὀρθὴ γραφή; hoc est, *recta scriptura*. Non tamen elemen-

torum tantummodo figuras docet; sed etiam diversam potestatem: ita ut comprehendat ὀρθοέπειαν, sive *rectam pronunciationem*. Per synecdochen igitur à scribendi arte nuncupatur; cum sit legendi, scribendique scientia. 2 Litera est pars orationis indivisibilis. Vel, si characterem attenderis, est nota soni individui. 3 Sed perperam; cùm *c*, *k*, & fortasse etiam *q*, eadem sint litera; et *h* non magis litera sit apud Latinos, quàm Graecos; et *y* specie non differat ab *u*; et *x* ac *z*, non litera sint unica, sed duarum literarum compendia: & contra *j* et *v*, consonae, malè eaedem censeantur literae, ac *i* et *u* vocales, cùm totâ differant naturâ: imò majus sit discrimen earum, quam unius vocalis ab altera, aut quam est inter duas consonantes. Quare, si rem ad rationis trutinam expendamus, videntur solum literae esse undeviginti: nempe vocales quinque: A, E, I, O, U; consonantes vero quatuordecim: B, C, D, F, G, J (Jod), L, M, N, P, R, S, T, V (Vau),

a[4], b,

a[4], *b*, *c*, *d*, *e*, *f*, *g*, *h*, *i*, *k*, *l*, *m*, *n*, *o*, *p*, *q*, *r*, *s*, *t*, *u*, *x*, *y*, *z*.

* Ex quibus *k* idem est ac *c*, et in paucis interdum non tam ob usum, quàm ob luxum, usurpatur; ut: *Kalendae*, *Karthago*. *y*, et *z*, non nisi in dictionibus Graecis 5, aut peregrinis, scribuntur, ut *Zephyrus*. *h* adspiratio magis est, quàm litera. 6

4 Pronunciatio literarum nationi-gês est alia, ac olim: Nam distinxere Romani inter *i* breve, et longum: nec aliter pronunciabant *c* in *dicis*, et *dices*, quam in *dico*, et *dicam*: nec aliter *t* in *artium*, quàm in *arsi*. *u* consonum proferebant, uti nos *w*. Suntque alia id genus plura. Sed à multis retro seculis obsurduerunt aures nostrae ad germanam pronunciationem. 5 Nec semper tamen, cum saepe substituerint *i*, ut *hiems*, *silva*, *lacrima*. 6 Nempe Graeci quidem et lenis, et asperi spiritûs notam habent: Latinis solùm est asperi, nota, H. Athenaeus lib. 1. Διόπερ καὶ Ῥωμαῖοι πρὸ πάντων τῶν δασυνομένων ὀνομάτων τὸ H προγράφουσι. *Idcirco Romani omnibus adspiratis nominibus in scribendo* H *praemittunt*. Vide Jovianum Pontanum, libello de Adspiratione.

Litera est Vocalis, aut Consonans.

Vocalis est litera, quae per se sonat, ac vocem edit: ut, *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, et *y*[1]. Ex quibus *i*, et *u*, sunt consonantes[2], quando altera vocalis sequitur in eadem syllaba: ut, *jaceo*, *venio*[3].

Consonans est litera, quae non per se, sed cum vocali, sonat: ut *b*, *c*, *d*, *f*, et caeterae omnes praeter vocales.

1 Y non est sexta vocalis: sed eadem ac i. Nam sonus olim erat idem; vel saltem valde vicinus; ut accidenti solùm differret. Hodie perperam pronunciat vulgus, ut I. 2 Cùm consonae sunt, eas *ja*, et *va*, possis vocare; vel cum Hebraeis, *jod*, et *vau*. Plerique etiam figurâ, seu charactere distinguunt; ut in observationibus de Orthographia dicetur. 3 Excipe, si *u*, et *i*, per synaeresin coalescant; ut in *cui*, et *huic*, monosyllabis. Ubi *ui* est diphthongus.

Consonans est Muta, aut Semivocalis.

Muta est, quae sonum habet obscuriorem[1]: ut Latinae[2] omnes, in quibus sonus

1 Semivocalis aliquid, Muta nihil soni habet à se ipsa: atque ex eo utrique est nomen. Vide Festum in *Mutae*. Itaque in *ab*, *ac*, *ad*, *at*, non possis sonum continuare: possis verò in *sal*, *rem*, *res*: quâ esset *sall*, imò, si lubet *salll*; sic pro *rem*, *remm*, vel *remmm*. Atque ita in aliis. 2 Quippe *z*, quae Graeca est litera, excipitur.

VO-

Liquida, vloeibaar, zamenvloeijend, t. w. wanneer de eene letter met de andere in de uitspraak zamensmelt.

Duplex, dubbel, zamengesteld.

Dux, een leidsman, (eene leidsvrouw), veldheer, hertog, (hertoginne).

Rex, een koning.

Zephyrus, de westenwind.

Patrissare, doen gelijk zijn vader, zijnen vader gelijk zijn, aarden naar zijnen vader.

ut *aequus*, *linquo*: *s*, ut *suadeo*, *suesco*. Itaque et corripitur prior in *aqua*, *aequus*, *sequor*; altera in *siliquae*, *reliquus*, *aliquis*, et similibus; etsi duae consonae sequuntur. Atque haec de Orthographia nunc suffecerint. Nam canones Orthographiae, qui hujus propriè sunt loci, demum referemus post doctrinam de octo vocum classibus; in quo doctrinae potius, quàm naturae ordini, insistemus.

DE PROSODIA.

Prosodia[1] est secunda pars Grammatices, quae docet discrimina syllabarum.

Syllaba[2] est litera, aut comprehensio literarum, uno spiritu prolata.

Syllaba unius literae est qualibet vocalis: *a*, *e*, *i*, *o*, *u*. Hae *καταχρηστικῶς*, id est, *abusivè*, syllabae vocantur[3].

Comprehensio literarum est aut vocalium tantùm, aut consonantium cum vocali.

Comprehensio vocalium duarum in unam syllabam vocatur Diphthongus[4].

Harum praecipuae sunt quatuor: *æ* *œ*[5], *au*, *eu*; ut: *ætas*, *pœna*, *aurum*, *eurus*.

* Quibus accedunt hae minus usitatae: *ai*, ut *Aiax*; *ei*, ut *hei*; *oi*, ut *Troia*; *ui*, vel *yi*, ut *huic* monosyllabum, et *Harpyia*.

Comprehensio consonantium cum vocali in una syllaba, numerum senarium non excedit; ut, *ad*, *ars*, *mors*, *frons*, *stirps*[6].

1 *προσῳδία* ad verbum notat *accentus*, à *προσᾴδω*, *accino*. Sed accentûs nomine hic non tonus duntaxat; sed etiam quantitas syllabae intelligitur.

2 Vel sic potius: Syllaba est pars orationis sono indivisa.

3 Nempe quia *συλλαβὴ* sonat *comprehensionem*; comprehensio autem literarum statui nequit, ubi unica tantum litera est. Sed cogitandum, nomen *syllabae* esse impositum ex eo, quod plurimum fit.

4 Quasi dicas *bisona*, à *δὶς*, *bis*, et *φθόγγος*, *sonus*.

5 Veteres pro *ae* dixere *ai*; pro *oe*, *oi*; ut *aulai*; pro *aulae*, *poina* pro *poena*. Corruptè autem hae diphthongi hodie pronunciantur, instar unius vocalis.

6 Ubi tres consonae sequuntur vocalem: sed tres praecedunt in *scrobs*.

Syl-

Prosodia, de prosodie, of de kennis van de lengte en kortheid der lettergrepen, en dus van het *onderscheid der* verschillende *lettergrepen* van een en hetzelfde woord.
Syllaba, eene lettergreep.

Diphthongus, een tweeklank.

Ætas, ouderdom, levenstijd, bejaardheid.
Poena, een straf, boete.
Aurum, goud.
Eurus, de oostenwind.

Ad, tot, aan, bij.
Ars, eene konst, eene wetenschap, een ambacht, list, schalkheid.
Mors, de dood.
Frons, *tis*, het voorhoofd.
Stirps, een stam, geslacht, struik.

Syllabae discernuntur Accentu, et Quantitate.

† *Sed cùm accentuum et quantitatis cognitio, ante pleniorem vocum intelligentiam, percipi nequeat; ultimum ei locum assignandum putavi.*

DE ETYMOLOGIA.

ETYMOLOGIA [1] est tertia pars Grammatices, quae docet discrimina dictionum [2].

Dictiones sunt variabiles, aut invariabiles [3]. Variabiles dicuntur, quae per casus, vel tempora, in fine possunt variari: ut *Nomina* [4], *Pronomina*, *Verba*, *Participia*.

Invariabiles, quae non possunt in fine eo modo [5] variari: ut *Adverbia*, *Praepositiones*, *Conjunctiones*, et *Interjectiones*.

1 Quam cum Varrone melius *Analogiam* dixerimus. At ἐτυμολογία, proprie sonat λόγον ἐτύμων, *sermonem*, seu *rationem originum*. Ut propriè ita dicatur doctrina, quae vocum origines exponit. Quamquam nec *Analogiae* vocabulum examussim respondeat. Nam sic proprie dicitur similitudo in vocibus flectendis. Quare propriè convenit primis quatuor vocum classibus. Verum accommodatior appellatio non suppetit. Nisi περιφραστικῶς lubeat vocare *octo partes orationis*. 2 Cum Fabio, et Grammaticis, ita loquimur, non ignari, Tullio, et aliis melioris seculi scriptoribus, *dictionem* de oratione usurpari; non de voce, ut loquuntur, incomplexâ. Quod si cui displicet; dicat, Etymologiam esse, quae vocum singularum proprietates exponit. Est autem *dictio*, seu *vox*, pars orationis, quae ipsa aliquid significat, sed in partes significantes dividi non possit. 3 Vide an non plenius, apertiusque sit: Voces sunt declinabiles, aut indeclinabiles. Declinabiles dicuntur, quae, praeter numerum, habent casum, vel personam. Indeclinabiles, quae nec habent numerum, nec casum, vel personam. 4 Quaedam tamen nomina in fine non variantur, ut aptota et monoptota. Quaedam item verba in uno tantum tempore usurpantur. De illis in Nominibus; de his in Verbis defectivis agetur. 5 Nam per gradus etiam Adverbia variantur.

Etymologia, de Etymologie, of de kennis van de ware afleiding der woorden, en dus van het *onderscheid der* verschillende *woorden*, waaruit eene taal bestaat.
Nomen, naamwoord.
Pronomen, voornaamwoord.
Verbum, werkwoord.
Participium, deelwoord.
Adverbium, bijwoord.
Praepositio, voorzetsel.
Conjunctio, voegwoord.
Interjectio, tusschenwerpsel.

* Hae octo dictionum species vocantur *Partes orationis*; quia ex his omnis oratio conficitur [6].

Accidunt omni dictioni Species, et Figura [1].

Species est duplex: Primitiva, et Derivativa.

Vox primitiva est, quae non derivatur ab alio; ut: *arbor*, *amo*, *cras* [2].

Derivativae speciei est vox, quae derivatur ab alio; ut: *arbustum*, *amicus*, *crastinus*. Cujusmodi sunt omnia participia.

Figura item duplex: Simplex et Composita [3]. Simplex; ut *animus*, *ego*, *dico*. Composita; ut *magnanimus*, *egomet*, *praedico*.

† Componuntur dictiones, vel ex vocibus significativis [4], ut *indoctus*, *quare*; vel ex voce significante, et syllabicâ adjectione; quales sunt, *dem*, *dam*, *piam*, *met*, *te*, cet. ut: *idem*, *tantundem*, *quiddam*, *quippiam*, *egomet*, *tute*, cet.

† Conflantur item voces, vel ex duobus inte-

6 Potuere Grammatici has octo revocare ad classes quatuor: duas principes, Nominis et Verbi: duas his servientes, Adverbii & Conjunctionis. Ita Pronomen accensebitur nomini, pro quo ponitur: item Participium, quod extra structuram, quâ convenit cum verbo, non aliter differt à nominibus adjectivis, quàm quia tempus significet. Sub Adverbiis autem comprehenduntur tum Praepositiones; tum etiam, uti apud Graecos fit, Interjectiones.

1 Quae duo *Notationis* voce complecti licet.

2 Fortasse in lingua Latina nulla est vox primitiva: sed habentur hic ea omnia pro primitivis, quorum origo, vel ignota est, vel incerta. Nec repugno, quò minus etiam hic primigenia censeantur omnia, quorum origo è lingua Latina peti nequit. Quo pacto et primitivum censebitur *ego*, etsi Graeci dicunt ἐγώ. Item primigenitum erit *Musa*, licet Latini acceperint à Graecis: qui ipsi suum Μοῦσα vel Μῶσα, habent ab Ebraeis: nam מוסר, *Mosar*, iis *ars*, *disciplina*. 3 Quippe figura decomposita inane est Grammaticorum commentum. 4 Significativae, vel sunt ejusdem classis; ut *Respublica*: vel diversae; ut *vaniloquus*, *nihilum* ex *ne*, et *hilum*.

Species, soort.
Figura, vorm, gedaante.

Arbor, een boom.
Amare, beminnen, liefhebben.
Cras, morgen.
Arbustum, een boogaard, bosch, geboomte.
Amicus, *a*, *um*, vriendelijk, aangenaam.
Crastinus, *a*, *um*, van morgen.
Animus, het gemoed, de zin, de geest.
Ego, ik.
Dicere, zeggen, spreken.
Magnanimus, *a*, *um*, hooghartig, grootmoedig.
Egomet, ik zelf.
Praedicere, te voren zeggen, waarschuwen.
Indoctus, *a*, *um*, ongeleerd, onwetend.
Quare, waarom, om welke reden.
Idem, *eadem*, *idem*, dezelfde, hetzelfde.
Tantundem, *tantidem*, zoo veel, even zoo veel.
Quidam, *quaedam*, *quiddam*, vel *quoddam*, een van sommigen, iemand.
Quispiam, *quaepiam*; *quodpiam*, vel, *quippiam*, iemand, iets.
Egomet, ik zelf.
Tute, gij zelf.

Respublica,

integris; ut, *respublica*, *advenio:* vel ex duobus corruptis; ut, *afficio*, *intelligo:* vel ex integro, et corrupto [5]; ut, *traduco* pro *transduco*; *affero* pro *adfero*.

[5] Trifariam à simplici receditur: vel addendo, ut *redeo*, ex *re*, et *eo*; *ambedo*, ex *am*, et *edo*; *comburo*, ex *con*, vel *cum*, et *uro*: vel demendo; ut *trado*, pro *transdo*: vel immutando; ut *inimicus*, pro *inamicus*.

† In corruptis observandae sunt literarum mutationes; ut *afficio*, pro *adfacio*; *intelligo*, pro *interlego*.

† Dictionibus Variabilibus accidunt haec quatuor: 1) Analogia, 2) Anomalia, 3) Numerus, et 4) Persona.

† Analogia est: cùm similia ex similibus judicantur; sive, cùm est convenientia cum regula communi; ut, *ager*, *agri*, *agro*; *clamo*, *clamavi*, *clamatum*.

† Anomalia est, cùm deflectitur à similibus; sive, cùm regula communis non habet locum; ut: *ambo*, *amborum*, *ambobus*; *do*, *dedi*, *datum*.

Numerus est unius et multorum discretio.

Estque igitur Singularis, vel Pluralis.

Singularis est, qui de uno dicitur: ut, *homo*, *ego*, *amo*, *legens*.

Pluralis, qui de pluribus: ut, *homines*, *nos*, *amamus*, *legentes*.

[1] Quaedam nomina in singulari numero significant multitudinem; ut sunt colle-

[1] Et hic, et proximus canon, ad solam pertinet Nominis doctrinam; eòque non incommodè, imò rectius fortasse, tradi potuit in Nomine; ubi agitur de Numeri anomaliâ.

ctiva

Respublica, het gemeenebest, de staat.
Advenire, bijkomen, aankomen.
Afficere, aandoen.
Intelligere, verstaan, begrijpen.
Traducere, overzetten, overvoeren, van de eene plaats in de andere leiden, lasteren.
Afferre, toedragen, bijbrengen.

1) Door ANALOGIE besluit men uit gelijksoortigen in gelijksoortigen hetzelfde: zij heeft dus plaats, wanneer er overeenstemming met den algemeenen regel is; b. v. in *ager* (het veld, land) *ag*RI, *ag*RO; *clamo*, *clam*AVI, *clam*ATUM, (van het werkwoord *clamare*, roepen krijten).
2) ANOMALIA (*onregelmatigen*), die van den algemeenen regel afwijken; als: *am*BO, AE, O (beide, alle beide); *do*, DEDI, *datum* (van het werkwoord *dare* geven).
3) NUMERUS (*het getal*) dient ter onderscheiding, of slechts één voorwerp, of meerdere voorwerpen bedoeld worden.

Het is dus SINGULARIS (*enkelvoudig*), dat van slechts één voorwerp gebruikt wordt; als: *homo*, een mensch; *legens*, lezende; *ego*, ik; (ego) *amo*, ik bemin.

en PLURALIS (*meervoudig*), hetgeen van meer dan één gezegd wordt; als:
homines, menschen; *legentes*, lezende; *nos* wij, (nos) *amamus*, wij beminnen.

ctiva, *populus*, *plebs*, *turba*, *pars*, *gens*, cet.

Et contrà quaedam ex consuetudine sermonis in plurali significant rem unam: ut, *Athenae*, *Philippi*, *nuptiae*, *literae*, *aedes*, cet. quae singulari numero carent.

* Quaedam etiam sunt utriusque numeri: ut, *pondo*, *nequéam*. Verba etiam infinitivi modi promiscuè usurpantur, tam de numero singulo, quàm plurativo: ut, *amare*, *scripsisse*.

Persona est distinctio ejus, qui loquitur; ejus, ad quem loquimur; et illius, de quo est sermo.

Est igitur triplex: Prima, Secunda, Tertia.

Prima est, quae loquitur: ut, *Ego Antonius scribo canens. Nos poma natamus.*

Secunda est, ad quam loquimur: ut, *Tu Antoni scribis canens.*

Tertia est, de qua loquimur: ut, *Hic puer*[2] *scribit canens.*

Ego, et *nos* semper sunt primae personae. *Tu*, et *vos*, et omnes *vocativi*, sunt secundae personae.

† Nomina, Pronomina 3, et Participia, sunt primae personae, si addatur, vel intelligatur *ego*, aut *nos*: secundae, si *tu*, vel *vos*, exprimatur, vel intelligatur: caeteroqui sunt tertiae.

† Verba quoque pro pronomine addito, aut intellecto, vel primae, vel secundae, vel tertiae sunt personae: sed variante terminatione. Primae, ut, *ama*, *amamus*: secundae ut, *amas*, *amatis*, tertiae ut, *amat*, *amant*.

2 Vel scribe, *Antonius hic*; ut in personis omnibus idem nomen retineatur.

3 Non omnia pronomina, sed omnia, praeter ea, de quibus jam dictum. Quippe *ego*, et *tu*, naturâ suâ sunt certae personae: non autem propter aliquid vel additum, vel intellectum. Ac ne relativa quidem excipiuntur. Unde Plautus Menaech. *Uter Meruistis?* Sic, *Qui sumus? Qui estis?*

Populus, het volk.
Plebs, het graauw, het gemeene volk.
Turba, eene menigte van volk, schare, geraas.
Pars, een deel.
Gens, volk, geslacht, landaard.
Athenae, de naam van eene vermaarde stad in Griekenland.
Philippi, de naam van eene stad in Thessalia.
Nuptiae, eene bruiloft, huwelijk.
Literae, een brief.
Ædes, een huis, eene woonplaats.

4) De Persoon dient ter onderscheiding van dengenen, die spreekt, (1ste persoon); van dengenen, *tot wien* wij spreken, (2de persoon); van dengenen, of datgeen, *over wien*, of *waarover* gesproken wordt, (3de persoon).

Ego Antonius scribo canens, *ik* Antonius schrijf zingende. *Nos poma natamus*, *wij* appelen zwemmen; (wij hebben mede wat te zeggen). } 1ste pers.

Tu Antoni scribis canens, *gij* Antoon schrijft zingende, 2de pers.

Hic Antonius scribit canens, deze Antoon schrijft zingende, 3de pers.

Ego, (ik), en *nos*, (wij), zijn altijd van den *eersten* persoon.

Tu, (gij), en *vos*, (gij), en alle *vocativi* zijn altijd van den *tweeden* persoon.

De werkwoorden, het zij dat men er een voornaamwoord bij uitdrukt, of onder verstaat, zijn van den 1sten, 2den of 3den persoon, naar den verschillenden uitgang.

Amo, ik bemin. *Amamus*, wij beminnen. } 1ste persoon.

Amas, gij bemint. *Amaais*, gij (lieden) bemint. } 2de persoon.

Amat, hij, zij, of het bemint. *Amant*, zij beminnen. } 3de persoon.

De Nomine.

Nomen est dictio, quae rem primò [1] sine tempore [2] significat.

Nomen est aut Substantivum, aut Adjectivum.

Substantivum[3], quod verbo junctum per se perfectam efficit sententiam: ut, *homo*, *equus*, *arbor*. Nam perfecta sententia est: *homo ridet: equus currit: arbor floret.*

Adjectivum [4] est, quod verbo junctum non efficit sententiam perfectam, nisi substantivum aut expressè ponatur, aut tacitè ad illud respiciatur[5]: ut, *bonus*, *albus*, *niger*. Nec enim perfecta erit sententia: *Bonus ridet*; nisi *homo*[6] vel addas, vel intelligas.

Nomen Substantivum est Proprium, vel Appellativum.

Proprium, quod uni rei singulatim [7] datum est: ut, *Petrus*, *Colonia*, *Rhenus*.

Appellativum, quod multis commune est, ob communem naturam: ut, *homo*, *urbs*, *flumen*.

1 Non secundariò; ut vocas, quae pro nomine ponuntur, eoque *Pronomina* vocantur.

2 Hoc est, sine adsignificatione temporis: quo differt à verbo, et participio. Nam nomen interdum quidem significat tempus; ut: *dies*, *hora*, *priscus*, *novus*; sed verbum, et participium (ut loquitur Aristoteles) προσσημαίνουσι, sive *adsignificant* tempus; hoc est: primariae significationi addunt significationem temporis: seu praesentis; ut in *amo*, *amans*: seu praeteriti; ut, *amavi*, *amatus*: seu futuri; ut, *amabo*, *amaturus*: ubi tempus non propria est vocis significatio; sed ad propriam significationem adjunctio temporis. 3 Ita dicitur, quia per se in oratione *substat*, sive subsistit. 4 Sic vocatur, quia non subsistit per se in oratione; sed substantivo *adjicitur*. Caeterùm quod de adjectivis nominalibus hic pronunciatur, idem dictum volo de pronominalibus, ut *iste*, *meus*; et participialibus, ut *amans*, *complexus*. 5 Sic mos Grammaticis loqui. Puto, Classici potius dicerent: *tacitè intelligatur*, vel *animo obversetur*. 6 Vel *Petrus*, aut simile. 7 Nam plures quidem dicuntur *Marci*; plures *Alexandriae*. Sed singulatim tamen prius huic, postea alii, atque alii, datum nomen *Marci*: singulatim item prius huic urbi, postea alii, et inde alii, impositum fuit nomen *Alexandriae*: non autem universe, rationeque habitâ communis naturae; uti fit in appellativis.

Nomi-

VAN HET NAAMWOORD.

Substantivum, zelfstandig.
Adjectivum, bijvoegelijk.

Homo, een mensch.
Equus, een paard.
Arbor, een boom.
Homo ridet, de mensch lacht.
Equus currit, het paard loopt.
Arbor floret, de boom bloeit.
Bonus, *a*, *um*, goed.
Albus, *a*, *um*, wit.
Niger, *gra*, *um*, zwart.
Petrus, Pieter, Peter (een mans naam).
Colonia, Keulen (eene stad).
Rhenus, de Rhijn.
Homo, een mensch.
Urbs, eene stad.
Flumen, eene rivier.

Proprium, eigen naamwoord.
Appellativum, algemeen.

Nomini accidunt Genus, Casus, et Declinatio [8].

8 Haec tria propriè accidunt. Species vero, & figura, item numerus, & persona, sunt accidentia magis communia; ut antea dictum. Nec temerè praeteritur quantitas: quia, quod illâ appellatione hoc loco intelligitur, vocis accidens non est. Siquidem eâ dividitur Nomen in substantivum, & adjectivum; proprium, & appellativum, sive commune. Ac distributio illa petitur ab significatione, quae est forma essentialis, & quasi anima vocis. Porro tria haec, Genus, Casus, Declinatio, tum substantivis accidunt, tum adjectivis. At praeterea adjectivis accidunt duo; Motio, & Comparatio. Motio fit per genera: ut, *doctus*, *docta*, *doctum*. Comparatio fit per gradus: ut, *doctus*, *doctior*, *doctissimus*. Imo & quaedam substantiva moventur: sed tantum genere masculino, & feminino: ut *dominus*, *domina*; *poëta*, *poëtria*; *leo*, *leaena*. De motione adjectivorum agemus paulò post in doctrina de nominibus omnis generis. De comparatione videbimus, ubi egerimus de quinctuplici declinatione.

Discrimen generis [1].

Discrimen generis, propter convenientiam adjectivi et substantivi, inquiritur.

Genera nominum sunt tria. Masculinum; ut, *hic magister*. Femininum; ut, *haec mensa*. Neutrum; ut, *hoc scamnum*.

Quaedam nomina habent haec tria genera; et dicuntur *Omnis generis* [2]: quaedam duo; et dicuntur *Communis*, aut *Dubii generis*. Caetera habent unum genus tantum [3].

1 Genus est discrimen nominis secundum sexum. Sed sexum hic non semper physice intellige, seu ratione naturae: sed etiam grammaticè, seu ratione similis structurae. Videlicet, ratione sermonis, maribus quasi accensentur omnia, quae instar eorum construuntur: ac quasi pro mulieribus habentur, quae in structura, ut mulierum propria, usurpantur. Ideò non incommodè mihi loqui videntur, qui ajunt, genus esse discrimen nominis, secundum sexûs notam. Cujusmodi nota non unica quidem, sed praecipua tamen est, quod recipiat *hic*, *haec* vel *hoc*. 2 Communia trium generum appellat Charisius. 3 Etiam Epicoena; de quibus mox dicetur.

De nominibus Omnis generis.

REGULA.

Omnia adjectiva [1] sunt Omnis generis.

1 Seu nomina sint, seu pronomina, seu participia.

Alia

Onderscheid van geslacht.

Mannelijk, *Magister*, een meester.
Vrouwelijk, *Mensa*, eene tafel,
Onzijdig, *Scamnum*, een bank.

REGEL.

Over de woorden, die van alle geslachten zijn.

Hiertoe behooren alle *Adjectiva*.

Alia tribus terminationibus[2]: ut, *hic doctus*, *haec docta*, *hoc doctum*; *hic niger*, *haec nigra*, *hoc nigrum*[3]. Alia duabus: ut, *hic*, et *haec fortis*, et *hoc forte*; *hic*, et *haec fortior*, et *hoc fortius*[4]. Alia unâ: ut, *hic*, et *haec*, et *hoc*, *felix*, *sapiens*, *concors*, *dives*.

2 Hoc, ut antea quoque dictum, Grammatici vocant *motionem*. Dicunt enim adjectivorum alia moveri unâ terminatione, alia duabus, alia tribus. Eam motionis doctrinam hoc loco reliquimus. Sed cum sit transversae declinationis genus, uti & comparatio; proprius ei locus foret inter declinationem rectam, & comparationem: ut etiam dicam proximè, antequam de adjectivorum comparatione loquar.

3 Retinui in adjectivis, ut generis notam, pronomen demonstrativum, sive, ut vocant, articulum, *hic*, *haec*, *hoc*. Nota tamen haec propria est substantivi. Cum enim dico *hic doctus*, *haec docta*: non *hic* ad *doctus*, sed ad *homo*; non *haec* ad *docta*, sed ad *femina*, se accommodat. Atque ita in aliis.

4 Anomala sunt pluralia, *duo*, *duae*, *duo*; *ambo*, *ambae*, *ambo*.

OBSERVATIO I.

† Quaedam adjectiva efferuntur tribus, et duabus terminationibus: ut, *hic hilarus*, *haec hilara*, *hoc hilarum*: et *hic*, et *haec hilaris*, et *hoc hilare*. Sic composita multa: in quibus tamen feminina in *a* rarius occurrunt. Ut:

Ab	*Animus*, *Jugum*, *Frenum*, *Nervus*, *Baculus*[1], *Clivus*, *Arma*, *Somnus*,	est	*exanimus*, *bijugus*, *effrenus*, *enervus*, *imbecillus*, *acclivus*, *inermus*, *semisomnus*,	et	*exanimis*. *bijugis*. *effrenis*. *enervis*. *imbecillis*. *acclivis*. *inermis*. *semisomnis*.

1 Vel potius ab ejus diminutivo *bacillus*, aut *bacillum*.

et similia.

† Huc

Adjectiva van drie uitgangen.

Doctus, *a*, *um*, geleerd, wetende.
Niger, *gra*, *grum*, zwart.
Fortis, *is*, *e*, sterk, dapper, kloekmoedig.
Fortior, *& us*, sterker, kloekmoediger.
Felix, gelukkig, voorspoedig.
Concors, eendragtig, van één hart, van éénen zin.
Dives, rijk.

AANMERKING I.

ADJECTIVA, die met *drie*, en tevens ook met *twee* uitgangen, uitgedrukt worden.

Hilarus, *a*, *um*, (en *Hilaris*, *is*, *e*,) vrolijk, lustig.
Animus, zin, geest, moed, dapperheid.
Exanimus, *a*, *um*, (en *exanimis*, *is*, *e*,) zonder hart of moed, zonder leven, dood, verbaasd, verschrikt.
Jugum, een juk, de kruin van eenen berg, een koppel ossen.
Bijugus, *a*, *um*, (en *bijugis*, *is*, *e*,) naast elkander gespannen. *Bijuges equi*, twee paarden te zamen in één juk gespannen.
Frenum, een toom, het gebit aan den toom.
Effrenus, *a*, *um*, (en *effrenis*, *is*, *e*,) zonder toom, ongetoomd, toomeloos.
Nervus, zenuw, sterkte.
Enervus, *a*, *um*, (en *enervis*, *is*, *e*,) zonder zenuwen, slap, loom, krachteloos, zwak.
Baculus, een stok, knuppel.
Imbecillus, *a*, *um*, (en *imbecillis*, *is*, *e*,) zonder steun, krank, slap, zwak, teeder.
Clivus, eene schuinsche hoogte, steilte.
Acclivus, *a*, *um*, (en *acclivis*, *is*, *e*,) allengskens opgaande.
Arma, *orum*, wapenen, gereedschap.
Inermus, *a*, *um*, (en *inermis*, *is*, *e*,) ongewapend.
Somnus, de slaap.
Semisomnus, *a*, *um*, (en *semisomnis*, *is*, *e*,) half slapende, slaperig.

† Huc referuntur adjectiva, quae in *er*, et *is*, efferuntur: ut, *hic acer*, *haec acris*, *hoc acre:* et *hic*, et *haec acris*, et *hoc acre*. Sic *celeber*, *saluber*, *alacer*, cet.

OBSERVATIO II.

† Quaedam adjectiva unius terminationis rarò [1] usurpantur in genere neutro: rariùsque, vel nunquam, in neutri generis nominativo, accusativo, et vocativo plurali: ut, *dives* [2], *hebes*, *teres*, *memor*, *pauper*, *sospes*, *uber*, *puber*, *degener*, *superstes*, cet.[3]

1 Quomodo Ovid. dixit *ingenium dives:* item, *opus superstes:* nec non, *tricuspide telo:* Lucanus, *Imperiumque comes:* Silius, *ales plumbum:* Juvenalis: *Depositum tibi sospes erit:* atque alia alii. 2 At dispar ratio est in *dis*, quàm in *dives*. Nam apud Justinum est lib. 31. *Castraque ditia victoribus reliquit.* 3 Similia videntur *ales*, *artifex*, *compos*, *impos*, *hospes*, *intercus*, *inops*, *locuples*, *praepes*, *supplex*, *vigil*.

OBSERVATIO III.

† Adjectiva saepe accipiuntur substantivè: ut, *Amicus certus:* praesertim autem genere neutro: ut, *Nova*, id est, *res novae* [1]. Atque hoc perpetuum est in *plus*; uti et pronomine *quid*, cum compositis, *aliquid*, *ecquid*, *quippiam*, *quiddam*.

1 Huc refer istud, *Triste lupus stabulis*. Item, *Turpe senex*, *miles*, *turpe senilis amor*, id est, res tristis, res turpis. Nisi malis intelligi, *quid*, aut *aliquid:* ut integre sit, *triste quid*, *turpe aliquid*; aut potius, *negotium:* ut *nova* valeat *nova negotia: triste lupus stabulis*, integrè sit, *triste negotium*. Sic Demosthenes περὶ στεφ. πονηρὸν ὁ συκοφάντης, *malum sycophanta:* integrè fuerit, πονηρὸν χρῆμα, *malum negotium*, hoc est, res mala.

OBSERVATIO IV.

† Genus adjectivi [1] saepe cognoscitur ex sub-

1 Puta substantive usurpati.

Hiertoe behooren de *Adjectiva* uitgaande op *er* en *is*.
Acer, *cris*, *e*, (en *acris*, *cris*, *e*,) scherp, hevig, dapper, gestreng.
Celeber, *bris*, *bre*, (en *celebris*, *bris*, *e*,) vermaard, overal bekend.
Saluber, *bris*, *bre*, (en *salubris*, *bre*,) gezond, heilzaam, dat gezondheid geeft.
Alacer, *cris*, *cre*, (en *alacris*, *cris*, *cre*,) vlug, vlijtig, wakker, graauw.

AANMERKING II.

Eenige *Adjectiva* van éénen uitgang komen zeldzaam voor in *Neutro Genere*; zeldzamer, of nooit in *Nominativo*, *Accusativo*, of *Vocativo Neu*-

Dives, rijk. (*trius Generis Pluralis*.
Hebes, bot, plomp, stomp, grof, onverstandig.
Teres, rond en lang, lang-rond, langwerpig-rond.
Memor, gedachtig.
Pauper, arm.
Sospes, behouden, aan een gevaar ontkomen.
Uber, vruchtbaar, overvloedig.
Puber, manbaar, huwbaar.
Degener, ontaard, die naar zijn geslacht, of ouders niet aardt, in 't goede niet wel aardt.
Superstes, levendig, overgebleven, overlevend.

AANMERKING III.

Amicus certus, een zeker of trouw vriend.
Nova, *i. e. res novae*, nieuwe dingen, wat nieuws.
Plus, meer.
Quid, wat, iets, eenig.
Aliquid, iets, wat.
Ecquid, wat, wat ding.
Quippiam, iet, eenig ding.
Quiddam, iet, eenig ding.

AANMERKING IV.

Het geslacht van een *Adjectivum* wordt dikwijls opgemaakt uit het *Subtantivum*, dat er onder verstaan wordt; als:

substantivo intellecto: ut *natalis meus*, supple, *dies*: hic *Januarius*, *Quintilis*, *Sextilis*, supple, *mensis*: hi *molares*, puta, *dentes*: *oriens*, *occidens*, scilicet, *Sol*: *torrens*, scilicet, *amnis*[a]: *lectae bidentes*, scilicet, *oves*: *duri bidentes*, scilicet, *ligones*: *haec continens*, scilicet, *terra*: *hic cornipes*, *sonipes*, puta, *equus*: *haec bipennis*, scilicet, *securis*: *haec biremis*, *triremis*, scilicet, *navis*: *haec vocalis*, *consonans*, *semivocalis*, nempe *litera*.

a Similique *pluvius*. Natura enim est adjectivum, ut *pluvius*; Unde dicimus *pluvia*, supple *aqua*.

* Substantivi autem genus in talibus scitur ex regulis specialibus; quae postea adferentur.

De nominibus Communis generis.

REGULA.

a. Omnia substantiva[1], quae conveniunt viris, ac mulieribus, seu maribus, ac feminis, sexu discreto, sunt Communis generis; et pro maribus masculino, pro feminis feminino genere usurpantur: ut, *hic*, et *haec dux*, *custos*, *auctor*, *bos*, *canis*, cet.

b. Sed distingui debent ab his, quae non constructione[2], sed solâ significatione, sunt communia: ut, masculina, *fur*, *latro*, *homicida*, *exsul*, *homo*: feminina, *proles*, *soboles*: neutra, *animal*, *mancipium*: atque id genus alia.

1 Una nempe terminatione. Nec enim huc pertinent, quae quidem utrique conveniunt sexui, sed terminatione diversâ; ut: *servus*, *serva*; *leo*, *leaena*; *Phoenix*, *Phoenissa*, cet.

2 Constructione communia dicuntur, quae in structurâ admittunt adjectivum utriusque generis: ut, *civis Atticus*, & *civis Attica*: *parens noster*, & *parens nostra*. Sed significatione solum adjectiva sunt, quae conveniunt quidem sexui utrique; sed utriusque generis adjectivum non recipiunt. Quomodo mulier quidem fur est; nec tamen eam dixeris *magnum furem*, sed *feminam furacissimam*: & femina homo est, nec tamen appelles *hominem miseram*; sed *mulierem miseram*.

At

Natalis meus, mijn geboortedag.
Dies, een dag.
Januarius (mensis), de eerste maand van het jaar, Januarij, Louwmaand.
Quintilis (mensis), de maand Julij, Hooimaand.
Sextilis (mensis), de maand Augustus, Oogstmaand.
Molares, (dentes) de baktanden, kiezen.
Dentes, tanden.
Oriens (sol), oost.
Occidens (sol), west.
Sol, de zon.
Torrens (amnis), snel vlietend water, een stroom.
Amnis, een vloed, stroom.
Fluvius, eene rivier, een vliet.
Lecta bidentes (oves), uitgelezene tweejarige schapen.
Oves, schapen.
Duri bidentes (ligones), harde gaffels met twee tanden.
Ligones, schuppen, spaden.
Continens (terra), het vaste land, in tegenoverstelling van een eiland.
Terra, aarde, land.
Cornipes (equus), hoornvoetig, hardvoetig paard.
Sonipes, (equus) een snel paard, klinkhoef.
Equus, een paard.
Bipennis (securis), een hellebaard, eene bijl aan twee zijden scherp.
Securis, eene bijl.
Biremis (navis), eene schuit met twee roeibanken, roeischip.
Triremis (navis), eene galei of een roeischip met drie roeibanken.
Navis, een schip.
Vocalis (litera), een klinker.
Consonans, (litera) een medeklinker.
Semivocalis (litera), eene halve vokaal.
Litera, eene letter.

Substantiva, die van mannen en vrouwen gebruikt worden, en daarna mannelijk of vrouwelijk zijn.

Dux, leidsman of leidsvrouw.
Custos, een bewaarder, of eene bewaarster, (man of vrouw).
Auctor, een die iets maakt, eerste beginner, vinder.
Bos, een os, eene koe.
Canis, een hond, (reu, of teef).
Substantiva, die *niet* door de constructie, maar door de *beteekenis alleen* aan *alle* geslachten eigen zijn.
Fur, dief of diefegge.
Latro, struikrover, moordenaar, straatschender, knevelaar.
Homicida, een doodslager, menschenmoorder.
Exsul, een banneling, balling, uitgebannen.
Homo, een mensch.
Proles, een kind, nazaat.
Soboles, een kind, nazaat.
Animal, een dier.
Mancipium, een slaaf, gekochte knecht, die in den krijg gevangen, tot een slaaf is gemaakt.

c At verè communia sunt, quae his versiculis continentur:

Conjux, atque *parens*, *infans*, *patruelis*, et *heres*;
Affinis, *vindex*, *judex*, *dux*, *miles*, et *hostis*,
Augur, et *antistes*[3], *vates*, *conviva*, *sacerdos*,
*Municipi*que addas *adolescens*, *civis*, et *auctor*,
Custos, atque *comes*, *nemo*, *sus*, *bos*que, *canis*que[4].

* *Nomina*, *quae conveniunt maribus*, *et feminis*, *sine discrimine sexûs*, *Epicoena* (Graecis ἐπίκοινα)[5] *vocentur*, *et unum tantùm genus habent*, *quod cognoscitur ex regula de terminationes*. *ut*, hic passer; pavo; haec pica, vulpes[6].

3. *Antistes* in feminino etiam *antistita* facit.

4 Ne *testis* excludatur, possis postremum hunc versiculum sic refingere: *Custos*, *nemo*, *comes*, *testis*, *sus*, *bos*que, *canis*que. Porro eorum, quae hisce versiculis memorantur, alia sunt naturâ suâ substantiva: ut *sus*, *bos*, *canis*, cet. alia verius adjectiva; ut: *patruelis*, *adolescens*, *conviva*, cet. quae non videntur naturâ adsciscere femininum; sed quia κατὰ σύνθεσιν, vel ἔλλειψιν, ad *femina* attenduntur. 5. Clarius, ac brevius dixeris, Epicoena esse, quae sub unâ terminatione, et uno genere, utrumque sexum comprehendunt. 6. Similia sunt *liberi*, *catulus*, & alia multa. Itaque de filiabus dicam, *liberos meos*, non *meas*: ac femellam catulum appellem *egregium catulum*, non *egregiam*; et ita in aliis.

De nominibus Dubii generis.

REGULA.

Dubii generis sunt, quae sine discrimine[1] usurpantur, nunc in masculino, nunc in feminino genere: ut, *hic*, vel *haec dies*, *margo*, *adeps*, *clunis*, *finis*, *torquis*, *penus*, *specus*, *serpens*, cet.[2]: in qui-

1 Non quasi idem liceat in prosa, & semper, quod in carmine, & raro: sed quia hic non attendatur discrimen sexûs; sive quia sexus sit nullus; ut in *margo*, *finis*, *torquis*, cet. sive quia sit, sed nulla ejus ratio habeatur; ut in *serpens*, *dama*, *lynx*, &c.

2 Quae praeterea dubia sint, & utro genere magis usitata, commodius in regulis specialibus exponetur.

bus

e *Substantiva*, wier geslacht in den *eigenlijken zin* algemeen is.

Conjux, een getrouwd man of eene getrouwde vrouw.

Parens, vader en moeder.

Infans, een kind dat nog niet spreken kan.

Patruelis, een ooms kind, regte neef of nicht, gebroeders kinderen.

Heres, een erfgenaam.

Affinis, een zwager of zwagerin, aangehuwd vriend of maag.

Vindex, een wreker, wreekster, beschermer, bevrijder.

Judex, een regter, een man of eene vrouw die oordeelt.

Dux, een leider, leidster.

Miles, een krijgsman, soldaat.

Hostis, een vijand, eene vijandin.

Augur, een waarzegger of eene waarzegster, door der vogelen zang, vlugt, of anderzins.

Antistes, een man of eene vrouw, die over het heiligdom gesteld is.

Vates, een waarzegger, eene waarzegster; een dichter, eene dichteresse.

Conviva, een gast, dischgenoot.

Sacerdos, een priester, eene priesteres.

Municeps, een poorter, burgerregt hebbende.

Adolescens, een jongeling.

Civis, een burger.

Auctor, een maker, vinder.

Custos, een bewaarder, bewaarster.

Comes, een gezel, gezellin, reisgezel.

Nemo, niemand.

Sus, een zog, varken.

Bos, een os, eene koe.

Canis, een hond.

Woorden van twijfelachtig geslacht, die dan mannelijk, dan vrouwelijk voorkomen.

Dies (in sing.), een dag.

Margo, een boord, kant, rand.

Adeps, vet, smeer, smout.

Clunis, eene bil.

Finis, een einde.

Torquis, een halsband, halsring.

Penus, voorraad van spijs en drank.

Specus, een hol, kuil, spelonk.

Serpens, een slang, alle kruipend gedierte.

... bus usus frequentior[1] observandus est.

[1] Quis enim in plura, [ritus quoque?] pa, et domo in masculino ausit usurpare, cùm solus Maro sic utatur; idque semel duntaxat, fortasse κατὰ μεταπλασμόν. Quare videndum, utrum poëtae, an oratores, eo genere usurpent: & semelne, vel iterum, an crebrò, ita statutus.

De nominibus unius generis.

Nomina unius generis cognoscuntur vel ex significatione, per regulas generales: vel ex terminatione, per regulas speciales[1].

[1] Possis addere, etiam genus cognosci declinationis defectu: ut quòd *fas*, *hir*, *pondo*, & similia, neutra sunt.

REGULA I. GENERALIS.

Masculini generis sunt:

I. Nomina virorum[1], et quae viris tantum conveniunt[2]: ut, *Petrus*, *Paulus*, *Mars*, *Jupiter*, *pater*, *consul*[3], cet. Sic nomina verbalia in *a* exeuntia[4]: ut, *advena*, *indigena*, *assecla*, *perfuga*, *transfuga*, multaque alia. Item, *lanista*, *rabula*, *lixa*[5], cet.

II. Nomina ventorum: ut, *Eurus*, *Zephyrus*, *Auster*, *Aquilo*, vel *Boreas*[6].

1 Uti et eorum, quae virili specie concipiuntur: ut sunt *Dii*, *Angeli*, cet. Ita & *Mammona*, vel *Mammonas*, pro divitiarum Deo, virile est. Sic pluralia, *Manes*, *Penates*.

2 Sub ratione officii, aut simili. 3 *Catilina*, *Pasquinum*. Nec enim terminatio hic attenditur. 4 Quamvis enim de feminis etiam dicantur; non tamen iis jungemus adjectivum femininum, nisi veteres idem fecerint; quomodo legimus: *convivas meas*. 5 Item populorum nomina, ut *Arabes*, *Persae*, & similia; quae generis sunt virilis, quia potissimum attendimus viros, ut sexum digniorem. 6 Sic *Caecias*, *Ornithiae*, *Etesiae*, & alia ventorum nomina: de quibus Gellius lib. 2. cap. 22. Sanè Graecis οἱ ἐτησίαι, supple, ἄνεμοι. Excipitur *laelaps*, quia Graecis λαῖλαψ femininum est. Sed non existimo, uti eo Latinos, qui *turbinem* vocant.

III. No-

Overige woorden die maar één geslacht hebben.

Deze kent men, of uit de beteekenis, naar algemeene regelen, of door den uitgang, naar bijzondere regelen.

ALGEMEENE REGEL I.

Van het *mannelijk* geslacht zijn.

I. *Namen van mannen, en van woorden, die, op A uitgaande, van een werkwoord zijn afgeleid.* b. v.

Petrus, Pieter, Peter.
Paulus, Paulus.
Mars, de krijgs-god, Juno's zoon.
Jupiter, de opperste God der Grieken en Romeinen, zoon van Saturnus en Ops.
Pater, een vader.
Consul, een burgemeester.

Advena, een aankomeling, vreemdeling.
Indigena, een ingeborene, inboorling.
Assecla, een voetjongen, dienaar die zijnen meester nagaat, navolger.
Perfuga, *Transfuga*, een die tot den vijand afgeweken is, een overlooper.
Lanista, een schermmeester.
Rabula, een zwetser, klapper, pleitbezorger.
Lixa, een die het leger volgt, om der krijgslieden lijnwaad te wasschen, of om hun spijs te koken, een zoetelaar.

II. *De namen der winden.*

Eurus, de oosten wind.
Zephyrus, de westen wind.
Auster, de zuiden wind.
Aquilo, } de noordoosten-
Boreas, } wind.

As,

III. Nomina, quae significant partes assis [6].

As continet uncias XII. *Deunx* XI. *Decunx*, vel *Dextans* X. *Dodrans* IX. *Bes*, vel *Bessis* VIII. *Septunx* VII. *Semissis* VI. *Quincunx* V. *Triens* IV. *Quadrans* III. *Sextans* II.

6 At *uncia* & ejus composita, similiter exeuntia, feminina sunt; eóque, quod hic dicitur de partibus assis, restringi ad eas debet, quae unciam excedunt, nec in *a* desinunt. Ex quibus *deunx* dicitur, quia deest uncia, quo minus sit as: *decunx*, quasi decem unciae; qui & *dextans*, quia deest sextans: *dodrans*, quia deest quadrans: *bes*, quia deest triens; nam prius *des* dixere, teste Varrone; vel *des*, ex *duas*, quia continet duos trientes. Nempe ut *bonum* ex *duonum*, *bellum*, ex *duellum*. Sic Graecis *bes*, διμοιρος. At *septunx*, quasi septem unciae: *semissis*, quasi semis assis; *semis* vero, non quasi *semias*, ut Varro ait in 4 de L. L.: sed ex ἡμισυς, *quincunx*, quasi quinque unciae: *triens*, quasi tertia pars assis: *quadrans* quasi quarta pars: *sextans* quasi sexta pars. Itidem masculina sunt composita ab asse: ut *centassis*, & alia, de quibus in terminatione *is* dicetur.

REGULA II.

Feminini generis sunt:

I. Nomina mulierum [1], et quae mulieribus tantùm conveniunt [2]: ut, *Maria*, *Venus*, *mater*, *soror* [3].

II. Nomina regionum, insularum, urbium, et pagorum: ut, *Aegyptus*, *Delus*, *Corinthus*, *Bethphage*. Praeter masculina *Pontus* [4], *Acragas*, *Narbo*, *Hippo*, *Sulmo*, *Croto*, cet. item in *ûs*, Graece in οῦς, exeuntia: ut *hic Pessinûs*, *Daphnûs*. Et neutra in *um*, *ur* [5] et *e* [6], ut, *hoc Lugdunum*, *Tibur*, *Præneste*. Adde, *hoc Argos*, *Hispal*, *Gadir*, *Zeugma* [7]. Et masculina

1 Comprehende itidem, quae muliebri specie conquiruntur: ut Deas gentilium.

2 Puta, sub ratione muliebris officii, vel simili.

3 Sed *scortum* excipitur: fortasse, quia & maribus tribuatur; ut simile videatur, ac *mancipium*.

4 *Pontus* non pro mari solum, sed etiam Asiae regione, virile est Tullio, & Ausonio; item Straboni, atque aliis. 5 *Anxur* Livio quidem semper neutrum; sed Martiali etiam masculinum est. 6 Intellige breve: ut, *Reate*. Silius: *Magnaeque Reate dicatum Coelicolûm matri.* Sed terminata *e* longo feminina sunt; ut, *Mitylenae* & alia primae declinationis. 7 Item I, vel Y, ut: *Illiturgi*, *Æpy*.

Plura

III. *De Woorden die een gedeelte van een* As *uitdrukken.*

As vel *Assis*, twaalf onsen, een pond; al dat geheel is en in gelijke deelen mag gedeeld worden; erfenis.
Deunx, elf onsen.
Decunx, vel *dextans*, tien onsen.
Dodrans, negen onsen.
Bes vel *Bessis*. acht onsen.
Septunx, zeven onsen.
Semis, zes onsen, de helft van eenig ding, een half pond.
Quincunx, vijf onsen.
Triens, vier onsen.
Quadrans, drie onsen.
Sextans, twee onsen.

REGEL II.

Van het Vrouwelijk Geslacht zijn:

I. De namen van *vrouwen*.
Maria, een vrouwen naam, Maria.
Venus, de Godin der liefde.
Mater, eene moeder.
Soror, eene zuster.
II. De namen van *landschappen*, *eilanden*, *steden* en *dorpen*.
Ægyptus, Egypten (land).
Delus, een eiland in de Grieksche zee, een van de Kring eilanden, waar Apollo en Diana geboren zijn.
Corinthus, eene stad in Achajen.
Bethpage, een dorp of vlek op den Olijfberg.
Pontus, een landschap in klein Azie.
Acragas, eene stad in Sicilië
Narbo, eene stad in Frankrijk.
Hippo, een naam van twee steden in Afrika, in eene van welke de kerkvader Augustinus bisschop is geweest.
Sulmo, eene stad in Italië, vaderland van Ovidius.
Crote, en *Creton*, eene stad in Italië, niet verre van Tarentum.
Pessinus, eene stad van Frygië, waar Cybele, de moeder der Goden, een' tempel had.
Daphnus, eene stad in Jonië.
Lugdunum, de stad Lion in Frankrijk.
Tibur, een stedeke omtrent Rome, nu Tivolo.
Praeneste en *Praenestis*, eene stad in Latium, in Italien.
Argos, eene stad in Peloponnesus, in Achaje, in Thessalië, en elders.
Hispal en *Hispalis*, de stad Sivilië in Spanje.
Gadir, eene stad op het eiland Gades, Kadix genaamd, bij Spanje.
Zeugma, eene stad in Zevenbergen, ook in Syrië, gelegen bij de rivier de Eufraat.

Phi-

pluralia *is*: ut, *hi Philippi*, *Gabii*. Ac neutra pluralia in *a*: ut, *Cythera*, *Bactra*.

III. Nomina arborum: ut, *haec pomus*, *pirus*[8], *quercus*, cet. Praeter masculina, *spinus*[9]. *oleaster*; cui simile videtur *pinaster*. Item neutra, *robur*, *acer*, *siler*, & [10] *suber*; item in *um* exeuntia: ut, apud Ovidium, *buxum* pro *buxus*.

8 *Malus*, ut pro arbore, est femininum; ita virile est de *malo* in navi, ut poëtae vocant, velifero.

9 Etenim *dumus* masculinum: sed fruticis est nomen: uti & *rubus*, quod dubium est, ut infra dicetur. 10 Plinius ita usus lib. 17. cap. 24.

Regula III.

Neutrius generis sunt:

I. Nomina fructuum[1]: ut, *hoc pomum*, *pirum*, *prunum*, cet. Praeter feminina, *oliva*, *nux*, *castanea*, *ficus*, *glans*[2], *avellana*, quae, duobus postremis exceptis, tam arborem, quam fructum, significant.

II. Nomina literarum, & syllabarum: ut, *a*, *b*, *c*, *d*. cet.

Per Synthesin usurpantur haec saepe in genere feminino.

III. Voces omnes materialiter[3] positae: ut, cùm dico: *Rex derivatum*, *est à rego*.

Vix illud potui dicere triste Vale Ovid.

IV. Verba[4], & adverbia, posita pro

1 Dedi illud Lithocomo; & Grammaticorum vulgo, ut ne regulam hanc confoderem. Judicio tamen meo, in nominibus fructuum genus cognoscitur ex regulis specialibus de terminatione. Nam *pomum*, & similia sunt neutra, quia terminantur in *um*. *Avellana*, *galla*, similiaque feminina sunt, quia in *a* exeunt. Uti & *glans*, quia consonantem habet ante *s*. Item *nux*, quia in *x* desinit. *Ficus* eximitur a nominibus in *us*, ut *humus*, *colus*. *Cucumis* masculinum est, ut *vermis*, *vomis*. *Tuber* pro pomi genere virile est, quia exit in *r*, ut *carcer*, *imber*. 2 Sic inde compositum *juglans*. 3 Hoc est, non pro re, sed pro voce. 4 Puta infinitiva.

Philippi, eene stad in Thessàlië en Thracië.
Gabii, eene stad in Italië.
Cythera, eene stad en een eiland tegen over Creta, met een tempel aan Venus toegewijd.
Bactra, eene stad van Baktriane in Perzië.
Pomus, een appelboom, of andere ooftboom.
Pirus, een peereboom.
Quercus, een eik, een eikeboom.
Spinus, dorenboom, wilde pruimboom.
Pinaster, een wilde pijnboom, vurenhout.
Oleaster, een wilde olijfboom.
Robur, een harde eikeboom, haageike.
Acer, masthoutboom.
Siler, eene soort van wilgenboom.
Suber, een kurkboom, kurk.
Buxum, busboomhout.

REGEL III.

Pomum, een appel, allerlei ooft, allerlei eetbare boomvrucht met weeke schillen.
Pirum, eene peer.
Prunum, eene pruim.
Oliva, eene olijf.
Nux, eene noot, een nooteboom; allerlei boomvrucht met harde schalen of schillen.
Castanea, eene kastanje, of een kastanjeboom.
Ficus, eene vijg, of een vijgeboom.
Glans, een eikel, aker.
Avellana, eene hazelnoot.
A, *B*, *C*, namen der letteren.
Rex derivatum est a Rego; (het woord) *Rex* is afgeleid van (het woord) *rego.*
Vix potui dicere illud triste Vale, ik kon naauwelijks dat droevige *Vale* (dat is, vaarwel) zeggen.

Nominibus: ut, *Tuum scire*, id est, *tua scientia*. *Aliud cras*.

REGULAE SPECIALES.

A. E.

In *a* et *e*, primae declinationis, feminina sunt[1]: ut *haec mensa*, *penna*, *epitome*, *pentecoste*[2]. Excipiuntur masculina: *hic planeta*, *cometa*[3], et *Adria* pro sinu[4] maris[5]. *Talpa*, et *dama*, poëtis interdum masculina sunt[6].

In *a* et *e* tertiae declinationis, neutra sunt: ut *hoc poëma*, *ænigma*, *mare*, *cubile*.

1 Quia genus saepe ex declinatione cognoscitur; eo nonnulli in declinationum doctrina de genere agendum arbitrantur. Nec sententiae huic multum adverser. 2 Reliqui *pentecostes* exemplum, licet parum idoneum. Nam πεντηκοστὴ, hoc est, *quinquagesima*, naturâ est adjectivum, et eo femininum, quia intelligitur ἡμέρα, hoc est, *dies*. 3 Quae & Graecam saepe terminationem retinent, *planetes*, *cometes*. 4 Nam pro urbe femininum est. 5 Hebraea haec, *pascha* & *manna* neutra sunt. At Latinum *manna* femininum est, quod notat micas, thuris concussu elisas. 6 Etiam *Ossa* & *Oeta* vel *Oete*, utroque à poëtis genere usurpantur. Sed censeo, naturâ esse feminina, in masculino autem sumi per synthesin, ut intelligatur *mons*.

I.

In *i* neutra sunt, et indeclinabilia: *hoc gummi*, *sinapi*.

1 Pro quibus & in feminino dicitur *gummis*, *sinapis*.

O.

In *o* masculina sunt: ut, *hic sermo*, *ordo*, *cardo*, *scipio*, *titio*, *pugio*[1].

Sed in *do* et *go*, plures quàm duas syllabas habentia, feminina sunt: ut, *haec arundo*, *dulcedo*, *imago*, *rubigo*. Praeter masculinum, *hic harpago*[2].

1 Sic *stellio*, *curculio*, *vespertilio*, *pernio*, *papilio*, *senio*: & *unio* pro margarita: pro concordia vulgo utuntur in feminino, sed eâ significatione Latinum non est. 2 Ita Grammatici. Interim auctoritatem desidero. A Graecis nihil est subsidii: quibus non ἁρπαγὼν, sed ἅρπαξ & ἁρπαγὴ vocatur. Nec de *unedo*, quod virile ajunt, satis est evidens. Etiam *cupido* pro cupiditate, in masculino reperias apud poëtas, praecipue Horatium. Sed in feminino longè est usitatius; imo nec aliter usi oratores.

Verba-

Tuum scire, i. e. scientia tua, uw weten, dat is, uwe (wetenschap.
Aliud cras, een ander morgen.

REGULAE SPECIALES.

A, E.

Mensa, eene tafel.
Penna, eene veder, eene pen.
Epitome, een kort begrip.
Pentecoste, het Pinksterfeest, de vijftigste dag na Paschen.
Planeta, eene dwaalster.
Cometa, eene *komeet*, staartstar.
Adria, de Venetische zee; *foemin.* eene zeestad in Griekenland.
Talpa, een mol.
Dama, een das, rheebok.
Poëma, een gedicht.
Aenigma, een raadsel, eene duistere en bedekte vraag of rede.
Mare, de zee.
Cubile, eene legerstede, bedstede, slaapplaats, een ledekant.

I.

Gummi, vel *Gummis*, gomme, een sap dat uit sommige boomen druipt.
Sinapi, vel *Sinapis*, mostaard.

O.

Sermo, eene rede, spraak, taal.
Ordo, eene rije, orde, volgorde.
Cardo, een deurhengsel.
Scipio, een wandelstok, eene kruk.
Titio, een gebluscht branthout.
Pugio, een ponjaard.
Arundo, riet, halm, rietpijp of rietfluit.
Dulcedo, zoetigheid.
Imago, een beeld, eene gelijkenis.
Rubigo, roest, brand in het koorn.
Harpago, een haak, puthaak, vuurhaak.

Verbalia in *io* feminina sunt: ut, *lectio*, *oratio*. Item, *regio*, *legio*, *ditio*, *portio*, *concio*, *optio*, *religio*, *perduellio*, *talio*, *communio*, *seditio*[3].

Item feminina: *caro*, *grando*, *Argo*, et *echo*. Interdum et *margo* est femininum: sed saepius masculinum. Uti et *arrhabo*[4], ac *bubo*[5].

Neutrum est *pondo*, et indeclinabile[6].

V, Y.

In *u*, et *y*, neutra sunt: ut, *cornu*, *genu*, *moly*.

3 Quorum aliqua quidem à nominibus veniunt; alia autem, licet formentur à tempore praesenti, merito tamen verbalibus accensentur. Uti et *alluvio*, *contagio*, *usucapio*. At *seditio* quidem est à supino *itum*: sed solum ratione partis, non vero totius; quomodo ab *ambitum* est *ambitio*. 4 *Arrhabo* femininum est Varroni: masculinum Catoni, Plauto, Gellio; uti et Graecis. 5 Solus in muljebri genere Virgilius utitur. Verum Servius censet, figuratè ita loqui, ut respexerit ad *avis*. 6 *Pondo* est ἄκλιτον, et utriusque numeri: sed plurale, cum pro libra sumitur. Ut, *quot pondo? centum pondo*. Pro pondere tantummodo est singulare: ac fere additur *libra*, *uncia*, *dodrans*, vel simile. Ut, *Corona aurea librae pondo*. Item *cum dodrante pondo mellis*. Et similia.

C, T, AL, EL, UM.

In *c* et *t*; item *al*, *el* et *um*[1], neutra sunt: ut, *lac*[2], *caput*, *animal*, *mel*, *fel*, *scamnum*. ∴ Sed *sal* saepius est masculinum; interdum neutrum: in plurali masculinum tantum.

1 Sunt, qui hanc regulam de neutris in *um* generalem arbritrentur; eoque eam extendant ad propria omnia, etiam virorum; ut *Paegnium*, *Dinacium*, quae puerorum nomina sunt apud Plautum; item feminarum, ut *Glycerium*. Sed falluntur, cum *mi Paegnium*, & *mea Glycerium*, dicatur, non contra. 2 Ita & neutrum est *halec*. Nam *halecem*, quod est apud Martialem, venit ab *halex*; quo semel iterumque usus est Plinius.

∴ Maar Sal is altyd mannelyk, tusschen beide onzydig maar in het meervoudig altyd mannelyk.

IL.

Lectio, eene les, lezing; keur, uitkiezing.
Oratio, eene rede, redevoering, vertoog.
Regio, een landschap, gewest, eene landstreek.
Legio, eene krijgsbende van 6000 voetknechten en 300 ruiters, somtijds meer.
Ditio, heerschappij, bevel.
Portio, een deel, stuk.
Concio, eene volksvergadering, de redevoering daarvoor gehouden, de spreekplaats of het spreekgestoelte.
Optio, eene keur, wensch, *masc.* een *Luitenant.*
Religio, Godsdienst, Godvrucht.
Perduellio, hevige vijandschap tegen zijn vaderland.
Rebellio, muiterij, wederspannigheid, vijandschap tegen zijne overheid.
Talio, gelijke vergelding.
Communio, gemeenschap, gezelschap, mededeeling.
Seditio, oproer, burgertwist.
Caro, vleesch.
Grando, hagel.
Argo, het schip, waarvan de Argonauten, met Jason het aan hoofd, zich bedienden om het gulde vlies te halen.
Echo, eene echo.
Margo, een rand, een kant.
Arrhabo, een godspenning, pand.
Bubo, een schuifuil, uil, klapoor.
Pondo, een pond, gewigt.

U. Y.

Cornu, een hoorn.
Genu, eene knie.
Moly, een kruid door Mercurius gevonden, krachtig tegen betoovering en vergift.

C, T, AL, EL, UM.

Lac, melk.
Caput, een hoofd, hoofdstuk, voornaamste inhoud.
Animal, een dier.
Mel, honig.
Fel, gal.
Scamnum, een bank.
Sal, zout; een geestig gezegde.

IL, OL, UL,

In *il*, *ol*, *ul* masculina sunt: ut, *mugil*[1], *sol*, *exsul*[2].

Sil, et *nihil*[3], neutra sunt.

1 Pro quo & *mugilis* dicitur, quod usitatius. Uti et pro *strigilis* fortasse antiqui dixère *strigil*. Sed cujus hoc generis fuerit, non liquet. Vulgo putatur ejusdem esse generis, ac *strigilis*: quod femininum est. 2 Mulier quidem *exsul* dicitur: ut apud Ovidium Ariadna ad Theseum: *Exsul ero*. Sed *vaga exsul* non dicatur, verum *vaga et exsul*: nec *ejectam exsulem reducere*, sed *in exilium ejectam reducere*. Nempe significatione est commune, structura est virile, sed cum de viro sermo: de femina autem, et hujus, et illius genere adjectivum respuit. 3 Nimirum quia κατ' ἀποκοπὴν factum est ex *nihilum*, quod ex *ne* et *hilum*. Uti ex *nihil* κατὰ συγκοπὴν est *nil*, quod proinde & ipsum neutrum est.

AN, IN, ON.

In *an*, *in* et *on* tertiae, masculina sunt: ut, *hic pæan*, *delphin*, *canon*, *agon*. Excipe feminina, *sindon*, *icon*[1], *halcyon*, et *aëdon*:

In *on* secundae sunt neutra: ut, *symbolon*, *idolon*, *symposion*: quae Latiné per *um* efferuntur.

1 Sed *icon* vix invenitur apud Latinos.

EN.

In *en* neutra sunt: ut, *flumen*, *lumen*, *semen*, *gramen*.

Excipe masculina, *ren*[1], *splen*, *lien*, *pecten*, *lichen*, *attagen*[2].

1 Pro quò apud Charisium *rien*; Priscianus utrumque agnoscit. Sed *rien* apud idoneum auctorem necdum occurrit. 2 Etiam *hymen*, & *turben*.

AR, UR.

Desinentia in *ar*[1], et *ur*, neutra sunt: ut, *calcar*, *jecur*.

1 In *ar* naturâ sunt adjectiva ex *are*; sed usu facta sunt substantiva.

Mascu-

Mugil, vel *Mugilis*, een zeevisch, door sommigen herder genoemd.
Sol, de Zon.
Exul, een banneling. balling.
Sil, berggeel.
Nihil, niets, geen ding.

AN, IN, ON.

Paean, Apollo, een lofzang ter eere van Apollo.
Delphin, een meerzwijn, een dolfijn.
Canon, een regel, rigtsnoer.
Agon, een strijd.
Sidon, fijn doek, fijn lijnwaad.
Icon, een beeld, of schilderij naar het leven, eene gelijkenis.
Halcyon, een ijsvogel.
Aëdon, een nachtegaal.
Symbolon, het woord, leuze, gelag.
Idólon, een beeld, afgod.
Symposion, drinkgelag, gastmaal.

EN.

Flumen, eene rivier, een vloed, loopend water.
Lumen, licht.
Semen, zaad.
Gramen, gras.
Ren, een nier.
Splen, } de milt.
Lien, }
Pecten, een kam.
Lichen, leverkruid, eene soort van zweer of puist.
Attagen, een hazelhoen.

AR, UR.

Calcar, een spoor.
Jecur, de lever.

Masculina, sunt, *salar*[1], *furfur*, *turtur*, *vultur*[2].

1 *Lar* quoque masculinum tantum: ut superius diximus. 2 *Nar* nunc masculinum est, nunc neutrum. Verum & *fur* & *nar* pertinent ad regulas generales. Non item *iubar*; quod ipsum Ennio masculinum; aureo aevo, ac deinceps, potius neutrum est.

ER.

In *er* masculina sunt: ut, *hic liber*, *ager*[1].

Linter dubium; sed saepius femininum est.

Neutra sunt, *hoc ver*, *spinther*, *cadaver*, *iter*, *laser*[2], *uber*, *tuber*, pro tumore, aut callo terrae. Et fructuum nomina, *piper*, *cicer*[3], *papaver*: praeter *hic cucumer*[4], et *hic tuber*, pomi genus[5].

1 Plenius sic habe: In *er* masculina sunt: tum secundae, ut *liber*, *ager*; tum tertiae; sive non crescant in genitivo; ut *venter*, *uter*; sive crescant; ut *agger*, *carcer*: etiam Graeca, ut *aër*, *crater*, *aether*, *panther*, *clyster*, *praester*, *character*, *halter*, quo & usus Martialis. 2 Sic & *laver*. Apud Plinium tamen legas etiam *laver cocta*. 3 Itidem *siser*. Sed Plinius quoque *tres siseres* dixit. Ubi masculino, an feminino utatur, non liquet. 4 Verum nominativus hic veteribus est inusitatus: qui pro eo *cucumis* dicebant. Nec usitatum est *verber*; unde diptoton *verberis*, *verbere*. Interim neutrum esse, ex plurali *verbera* satis liquet. 5 Nempe *tuber* trium est generum: pro pomi genere, est masculinum: pro arbore ipsa, femininum: at neutrum est pro plantae genere intra terram proveniente, vereque callo terrae; aut pro tumore, unde *tuberculum* dicimus.

IR.

Hir neutrum est, et defectivum.

OR.

In *or* maculina sunt: ut, *color*, *honor*.

Femininum est *arbor*.

Neutra sunt: *hoc cor*, *marmor*, *ardor*, et *aequor*.

AS.

In *as* primae declinationis, masculina sunt: ut, *tiaras**.

In *as* tertiae, sunt feminina; ut *haec pietas*,

* *Boreas*, *Caecias*, *Etesias* esse masculina, ex regula generali de ventis cognoscitur.

Salar, een jonge zalm.
Furfur, zemelen, gruis van meel; schilvers op 't (hoofd.
Turtur, eene tortelduif.
Vultur, een gier.
Liber, (*bri*) een boek, de binnenste schors of schil van een boom.
Ager, een akker, veld, land.
Linter, een klein schuitje.
Ver, de lente.
Spinther, eene schoudergesp, een armring.
Cadaver, een lijk, dood ligchaam, kreng, aas.
Iter, eene reis, een weg.
Laser, gomme of sap, dat uit het kruid *laserpitium* komt.
Uber, een mam, uier borst.
Tuber, een buil, een gezwel of klier aan een boom.
Piper, peper.
Cicer, eene soort van erwten of peulvruchten.
Papaver, mankop, slaapbol, slaapkruid.
Cucumer, of *cucumis*, een komkommer.
Tuber, een zeker appel, zwamme.

IR.

Hir, de holligheid in den palm van de hand.

OR.

Color, verw.
Honor, eer.
Arbor, een boom.
Marmor, marmersteen.
Ador, spelt, rein koren, dat men den afgoden plag te offeren.
Æquor, eene effene plaats, een vlak veld, de zeevlakte.

AS.

Tiaras, een hoed der koningen en priesteren van de Persen, gelijk de Turken dragen, een tulband.
Pietas, godvruchtigheid, ouder- of kinderliefde.

tas. *civitas*. Excipe masculina, *hic as*, *assis*, *adamas*, *elephas*[1].

Neutra sunt, *vas*, *vasis*[2]; *fas*[3] et *nefas*, indeclinabilia.

1 Etiam *vas vadis* structurâ tantum est masculinum; licet significatione sit commune. 2 Neutra etiam sunt Graeca *artocreas*, & *erysipelas*: illud est apud Persium, hoc apud Celsum. Graece τὸ ἀρτόκρεας, ατος, τὸ ἐρυσίπελας, ατος. Etiam *buceras* herba neutrum est Plinio. 3 Ut apud Juvenalem, *Grande nefas*.

ES.

Terminatio *es* feminina est: ut, *haec sedes*, *species*, *res*.

Exceptio.

Mascula sunt, *paries*, *palmes*, cum *limite*, *stipes*,
Et *fomes*, *trames*, *termes*, cum *gurgite*, *cespes*,
Pes, *tudes*, atque *ames*, *trudes*[1], queis jungito *poples*.
Item *meridies*[2].

Sunt et masculina Graeca: *hic magnes*, *acinaces*, *cometes*, *lebes*, *tapes*[3].

* Uti et *aromatices*, *absinthites*, *hyssopites*4, similiaque.

1 Sed in tribus istis, *tudes*, *ames*, *trudes*, veterum auctoritas non occurrit. Itaque satius sit adjectivo alterutrius generis abstinere.

2 Quam vocem versus superiores non receperunt, trium ob brevium concursum. Ac similiter masculina fuerint *semidies* et *sesquidies*; si iis uti visum instar vocum *semihora* et *sesquihora*. 3 Sic *planetes*, *sorites*, *gagates*, *Bootes*, *Soractes*. 4 Nam si neutra haec forent, non in accusandi casu, *vinum absinthiten*, *hyssopiten*, *abrotoniten*, dicerent Columella ac Plinius. Nempe intelligitur in istis Graecum οἶνος, quod masculinum: diciturque *vinum absinthites*, ut *flumen Rhenus*. Sic masculina quoque sunt *pyrites*, *selenites*, similiaque; ubi attenditur ὁ λίθος, *lapis*, cum contra *pyritis*, *selenitis*, ac similia, per *is* prolata, feminina sint, quia intelligitur ἡ λίθος, *gemma*. Hoc discrimen observatum Plinio, si melioribus codd. stemus: at in vulgatis subinde negligitur. Et sane nihil mirum, si *aromatites*, *pyrites*, similiaque, sunt generis masculini; cum Graecis sint primae simplicium, quae tantum est masculinorum.

Neu-

Civitas, burgerij, stad.
As, een pond.
Adamas, een diamant.
Elephas, een olifant.
Vas, *vasis*, een vat.
Fas, regt, billijk, behoorlijk, geoorloofd.
Nefas, onbillijk, onbehoorlijk, schandelijk.

ES.

Sedes, eene stoel, zitplaats, wooning.
Species, eene gedaante, soort, schijn.
Res, een ding, zaak, rijkdom.
Paries, een wand, een muur.
Palmes, een wijngaardsrank.
Limes, een landpaal, een dwarspad.
Stipes, een groote stok, paal, staak.
Fomes, al wat dient om vuur te ontsteken en te onderhouden, als spaanders, zwavelstok.
Trames, een voetpad dwars over 't land liggende.
Termes, een afgebroken tak, met de vruchten daar aan; ook eene vleeschmade.
Gurges, eene groote diepte in eene rivier, een draaikolk.
Cespes, een turf, eene aarden zode.
Pes, een voet, de maat van een voet, 11 of 12 duim oude maat.
Tudes, een beukhamer, hamer, houten hamer.
Ames, een vogelaars stok, daar men 't net of de strik aan hangt, lijmstange, vogelroede.
Trudes, een schipboom, gereedschap, waar men iets mede voortstoot.
Poples, de knieschijf.
Meridies, de middag.
Magnes, een zeilsteen, magneet.
Acinaces, een kromme houwer, zwaard der Persen.
Cometes, eene komeet, eene staartstar.
Lebes, een ketel, koperen pot.
Tapes, een tapijt, behangsel.

Æs,

Neutra sunt: *æs*, *cacoëthes*, *hippomanes*, *nepenthes*, & similia[5] his Graeca.

Dubia sunt, *ales*[6], palumbes, *torques*, sive *torquis* et *vepres*[7] tam singulari, quàm plurali: item *dies*: sed in plurali tantum est masculinum.

5 Videlicet, quae Graece in ς desinunt: ut quae hic efferuntur; item *panaces*, Graece πάναξες. Nam quae per ης efferuntur, sunt masculina: ut *acinaces*, Graecè ἀκινάκης, & alia paullo ante prolata. 6 *Ales* in feminino, *Palumbes* in masculino genere est usitatius. Nempe in *ales* intelligitur *avis*; quod secundum regulam muliebre est. Sed naturae ratione in masculino etiam usurpatur: quia avis est utriusque sexûs; & ad virilem, ut digniorem, attenditur. 7 Lucretii sanè est, *vepres auctas*. Atque ab eo genere *veprecula* in usu est. Usitatius tamen dixeris, *hunc veprem*, quàm *hanc veprem*, & *hos vepres*, quàm *has vepres*.

IS.

In *is* feminina sunt: ut *avis*, *navis*, *lis*, *tyrannis*,

EXCEPTIO.

Mascula sunt,[1] *panis*, *penis*, *glis sanguis* et *ensis*.
Et *crinis*, *vectis*, *piscis*, *fascis*, *lapis*, *amnis*,
Et *fustis*, *postis*, sic *axis*, *vermis*, et *unguis*,
Et *collis*, *follis*, sic *callis*, *vomis*, et *ignis*,
Et *mensis*, *torris*, sic *caulis*, *colis* et *orbis*.
Proque angui *cenchris*[2], pro reti *cassis*[3], *aqualis*[4].

1 Possis & pleraque horum canone isto complecti: Omnia in *nis* exeuntia sunt masculina. Quá regulâ comprehendas, *panis*, *penis*, *crinis*, *cinis*, *ignis*, *amnis*, *funis*. Et videtur huc Fabius respexisse lib. 2. cap. 6. cum ait: *funis* cognosci masculinum similium comparatione, quia sit ut *panis*. 2 Nam pro ave est femininum. 3 Sed *cassis* in singulari haud temere invenias: unde inferius inter masculina pluralia meritò refertur. Ut vero *cassis*, sic & *cossis* sit hujus loci, si sic dixere. Apud Plinium inconstanter, nunc *cossi*, nunc *cosses* legas. Sed *cossi* est apud Festum: eaque terminatio veteribus etiam glossis approbatur. 4 Sed hoc naturâ est adjectivum; ac masculino usurpatur, intelligitur *urceus*.

Mugi-

Æs, koper, geld.
Cacoëthes, eene kwade gewoonte of manier.
Hippomanes, een stukje vleesch, van het voorhoofd van een veulen afgesneden, tot tooverij dienstig.
Nepenthes, een kruid, dat, in den wijn gedaan, droefheid verdrijft.
Ales, een vogel; gevleugeld, ligt, snel.
Palumbes, een wilde duif, krak.
Torques, *etis*, een halsband.
Vepres, doren.
Dies, een dag.

IS.

Avis, een vogel.
Navis, een schip.
Lis, twist, gekijf, pleitgeding.
Tyrannis, dwingelandij, wreedheid.
Panis, brood.
Penis, een staart, manlijkheid.
Glis, rat, muis, relmuis.
Sanguis, bloed.
Ensis, een zwaard, rapier, degen.
Crinis, haarbos.
Vectis, een hefboom, hefijzer, draai-ijzer.
Piscis, een visch.
Fascis, een bondel, een pak.
Lapis, een steen.
Amnis, een rivier, waterstroom.
Fustis, een stok; knuppel.
Postis, een post, deurstijl.
Axis, een wagenas, de spil, waar een rad of iets anders omloopt.
Vermis, een worm.
Unguis, een nagel, klaauw.
Collis, een heuvel.
Follis, een blaasbalg, lederen zaak, of beurs.
Callis, een betreden weg, gebaande weg.
Vomis, een ploegijzer.
Ignis, vuur.
Mensis, een maand.
Torris, een brandend hout.
Caulis, een struik, steel, stronk.
Colis, hetzelfde.
Orbis, een ronde kring, het wereldrond, een tafelbord.
Cenchris, een vergiftige slang, vol van vlekken.
Cassis, een jagers net.
Aqualis, een watervat, lampet, waterkruik.

Mugilis, et *cucumis*, *sentis*, compositaque ab *asse*[5].
Addere queis liceat, *funis*, *pulvis*que, *cinis*que:
Quae tria femineo generi junxere poëtae.

Jugalis, *majalis*, *natalis*, *molaris*, masculina sunt: quia intelligitur, *equus*, *porcus*, *dies*, *dens*, aut *lapis*; uti dictum supra.

Dubia sunt, *anguis*, *clunis*, *torquis*, *finis*, *corbis*, *scrobis*[6], *canalis*[7].

5 Sive assis pars sint, ut *semissis*; de quo actum in regulis generalibus de masculinis: sive assem contineant saepius; ut *tressis*, *octussis*, *decussis*, *vigessis*, *centussis*.

6 Sive *scrobs*, de quo infra.

7 Etiam *volucris* masculinum est Ciceroni, sed in carmine, ac semel duntaxat. At in feminino passim invenias, quia intelligitur *avis*. Naturâ enim est adjectivum.

OS.

Os masculinum est: ut *hic flos*, *mos*, *ros*[1].
Sed feminina sunt, *cos*, *dos*, *arctos*, *eos*.

* Etiam *diametros*[2]. At *glos* ad regulam generalem pertinet.

Neutra sunt, *os oris*, *os ossis*. Item *chaos*, *melos*, *epos*, et id genus[3] Graeca.
Quae usitatius per *or* efferuntur, idem hic genus obtinent. Ita *lepos* est masculinum: *arbos*, femininum.

1 Etiam Graeca quintae declinationis simplicis: ut *monoceros*, *aegoceros*.

2 Ut apud Vitruvium: *Per mediam diametron*. Usus & Columella.

3 Hoc est, quae Graecis sunt primae contractorum. Nam si simplicis sint declinationis, oratio est dispar: ut jam diximus.

US.

REGULA I.

In *us* secundae, et quartae, masculina sunt: ut, *hic annus*, *fructus*. Sic Graeca

pa-

Mugilis, een visch die herder heet.
Cucumis, een komkommer.
Sentis, een doren, distel.
As, een Romeinsch pond.
Funis, een touw, koord.
Pulvis, stof, poeder.
Cinis, asch.
Jugális, een paard, of os met een ander onder één juk gaande, een jukdier.
Majalis, een bark, gesneden varken.
Natalis, een geboortedag.
Molaris, een baktand, kies.
Equus, een paard.
Porcus, een varken.
Dies, een dag.
Dens, een tand.
Lapis, een steen.
Anguis, eene slang.
Clunis, eene bil.
Torquis, eene halsketen, een halsband.
Finis, een einde, landpaal.
Corbis, een korf, mand.
Scrobis, eene gracht, groeve, een kuil.
Canalis, een groot.

OS.

Flos een bloem.
Mos, eene manier, zede, gewoonte.
Ros, de daauw.
Cos, een wetsteen, slijpsteen.
Dos, huwelijksgoed, bruidschat.
Arctos, het gesternte van den grooten en kleinen beer.
Eos, de morgenstond, dageraad.
Diametros, eene middellijn.
Glos, eene schoonzuster.
Os, *oris*, de mond, opening, ingang.
Os, *ossis*, een been, bonk.
Chaos, vermenging van alle dingen onder elkander, een bajert.
Melos, een liefelijk gezang, een lied.
Epos, een vers, gedicht, heldenzang.
Lepos, vel *lepor*, aardigheid, sierlijkheid, geestigheid in het spreken.
Arbos, vel *arbor*, een boom.

US.

Annus, een jaar.
Fructus, een vrucht.

Paradisus, eene omheinde plaats, een lusthof.
Tomus, een stuk, of deel van een boekwerk; snede of moot van een visch.
Hyacinthus, een Hiacint, een purper violetbloem
Humus, aarde, vloer.
Alvus, buik, holte des buiks.
Vannus, eene wan.
Colus, een spinrok.
Abyssus, een afgrond, eene grondelooze diepte.
Biblus, papier, eene zekere bieze.
Papyrus, papier, de Egyptische papierplant
Balanus, allerlei eikelen een pit, dadelkern.
Crystallus, kristal.
Antidotus, tegengif.
Costus, zeker sterkriekend kruid in Syrië, Arabië
Synodus, eene bijeenkomst, kerkelijke vergadering, synode.
Methodus, de weg tot iets, de wijze om iets te doen of te leeren.
Exodus, uittogt.
Periodus, omgang, volzin.
Pelagus, de zee, diepte der zee.
Virus, venijn, vergif.
Vulgus, het gemeene volk; het graauw.
Barbitus, eene cither, lier.
Grossus, eene onrijpe vijg, groene vijg.
Phaselus, een snel varend schuitjen, bark.
Rubus, braam, braambosch.
Manus, eene hand.
Porticus, een portaal, eene galerij, overdekte wandelplaats.
Acus, een naald.
Tribus, oudtijds het derde, naderhand het vijfendertigste gedeelte des Romeinschen volks.
Domus, een huis, huisgezin.
Penus, voorraad van spijs.
Specus, een hol, een spelonk.
Ficus, eene vijg, een vijgeboom; een zeker gezwel.

REGULA II.

In *us* tertiae declinationis sunt neutra: ut, *hoc corpus*, *vulnus*, *pecus pecoris*[1].

Excipe masculina, *lepus*, *mus*, *tripus*, *polypus*, et similia Graeca à ποῦς[2]; praeter *lagópus*, quod tum pro ave, tum pro herba, femininum est.

Excipe etiam feminina, *incus*, *subscus*, *virtus*, *salus*, *tellus*, *pecus pecudis*, *palus paludis*, *servitus*, *senectus*, *juventus*.

Grus[3] dubium est.

1 Sic *acus aceris*. *glomus glomeris*.
2 Ut *chytropus*, *dasypus*, & *apus* cujus plurale *apodes*, quomodo dicuntur cypselli.
3 Horatio est masculinum Sed in feminino multo est usitatius.

AUS.

In *aus* duo sunt, eaque feminina: *laus*, *fraus*.

S, PRAECEDENTE CONSONANTE.

In *s*, praecedente consonante, feminina sunt: ut, *haec ars*, *pars*, *hyems*, *puls*. *stirps* pro progenie[1].

Excipiuntur masculina, *mons*, *fons*, *pons*, *dens*, *bidens*, et *tridens*, instrumenta, *seps* pro serpente[2], *merops*, *hydrops*, *chalybs*, *gryps*. Sic, *torrens*[3], *nefrens*, *rudens*, *confluens*, *profluens*, *oriens*, *occidens*, substantivè positâ.

Adolescens commune est.

1 Nam pro arboris trunco quandoque est masculinum; ut mox dicam.
2 Sed cum significatur sepes, sive septum, sequitur regulam generalem.
3 In *torrens*, uti & *confluens*, ac *profluens*, intelligitur *amnis*, aut *fluvius*: in *nefrens* vero, *porcellus*: in *oriens*, intelligitur *Sol*. Quod autem *hanc rudentem* Plautus dixit; id simile est, ac *aurea funis*; quod apud Lucretium legas. Etiam *bidens*, ac *tridens*, sunt masculina, quia intelligitur *ligo*. Vide superius observationem quartam generalem de adjectivis. *Quadrans*, *triens*, *dodrans*, masculina sunt, ut caeterae partes assis: quemadmodum dictum in regula prima generali de substantivis masculinis.

Serpens,

REGULA II.

Corpus, een ligchaam.
Vulnus, eene wond, kwetsuur.
Pecus, een beest, vee.
Lepus, een haas.
Mus, eene muis.
Tripus, een vat met drie pooten, een drievoet.
Polypus, een veelvoet; een neuszweer.
Lagópus, een vogel in de Alpische bergen; ook een kruid, haazepootjens genaamd.
Incus, een aambeeld.
Subscus, een houten of ijzeren bout of nagel, waardoor twee berden of leden aan elkander gehecht worden.
Subscus ferrea, een anker in den muur.
Virtus, deugd, sterkte, dapperheid.
Salus, welvaart, behoud, zaligheid.
Tellus, het aardrijk, de Gódin des aardrijks, de aarde.
Pecus, een beest, vee.
Palus, *udis*, eene moeras, een poel, stilstaand water.
Servitus, slavernij.
Senectus, oudheid, ouderdom.
Juventus, jongheid, jeugd,
Grus, een kraanvogel, *ook*, een kraan, waarmede men de pakken en lasten uit de schepen ophaalt.

AUS.

Laus, lof, prijs.
Fraus, bedrog, list.

S. NA EEN VOORAFGAANDE MEDEKLINKER.

Ars, eene kunst, kunstgreep, ambacht, wetenschap.
Pars, een deel.
Hyems, de winter.
Puls, pap, brij.
Stirps, oorsprong des geslachts, stam, geslacht.
Mons, een berg.
Fons, eene fontein, bron.
Pons, eene brug.
Dens, een tand.
Bidens, eene vork of gaffel met twee tanden.
Tridens, eene gaffel met drie tanden.
Seps, eene kleine slang; een wormpjen, dat verrotting baart.
Merops, een specht.
Hydrops, waterzucht.
Chalybs, staal.
Gryps, een griffioen, vogelgrijp.
Torrens, eene beek.
Nefrens, eene bigge, een braadvarken.
Rudens, een kabel.
Confluens, een zamenloop van twee rivieren, als van de Moezel en Rijn bij de stad Coblens.
Profluens, voortvloeijend, vlietend, loopend water.
Oriens, het Oosten.
Occidens, het Westen.
Adolescens, een jongeling, jong meisjen.

Serpens, *scrobs*, quod & *scrobis*, *stirps* pro planta, et *adeps*, dubia[4].

Animans omnis est generis: sed saepius feminirum, vel neutrum.

4 Prisciano etiam *forceps* dubium est, sed hodie tantum in femino invenitur.

YS.

In *ys*, Graeca sunt, et feminina: ut, *chelys*, *chlamys*[1].

1 *Othrys* Lucano, & Statio, masculinum est: fortasse per Synthesin, quia intelligitur *mons*: quomodo & *Thessalus Ossa* legimus.

X.

In *x* iteram desinentia, feminina sunt, ut *pax*, *nex*, *pix*, *vox*, *lux*, *falx*, *lanx*, *arx*.

Excipiuntur Graeca masculina in *ax*: ut *abax*, *thorax*, *nycticorax*, *storax*[1]. Item Latina, *hic grex*, *caudex* vel *codex*, *podex*, *culex*, *pulex*[2], *murex*, *ramex*, *rumex*, *apex*, *frutex*, *vertex*, *latex*, *pollex*[3] Similiter *hic calix*, *fornix*, *phoenix*, *spadix*[4]. Denique *hic volvox*, *tradux*, *oryx*, *calyx*, [5]*coccyx*, *bombyx* pro vermiculo[6], et proprium *Eryx*[7].

Atriplex neutrum est.

Dubia sunt *limax*, *imbrex* et *varix*[8].

At *cortex*, *pumex*, *silex* et *calx* pro calcaneo, aut percussione[9], oratoribus sunt

1 Ita & *mystax*, & *dropax*: puto & *cordax*; qui idem ac trochaeus.

2 Videtur et *cimex* ejusdem esse generis, ac *pulex*. *Sorex* quoque masculinum est Sereno Sammonico.

3 *Vervex* masculinum esse cognoscitur è regula generali. Etiam virilia *sorex*, *tumex*, *irpex*, sive *urpex*. 4 *Hystrix* utrum virile sit, an muliebre, planè est incertum. 5 Modò fides sit vulgatis Plinii codicibus lib. 20. cap. 19; ubi est, *cum tota calyce*. Sed in MS. invenio *tota*. In Ἀνθολογίᾳ quoque feminino legas ἡ κάλυξ. 6 Nam pro materia vestis bombycinae femininum est. 7 Etiam *quincunx*, *septunx*, *deunx*, masculina esse, dictum, cum in regula prima generali de partibus assis ageremus. 8 *Varix* in masculinò est usitatius. Adde autem dubiis *perdix*. Saltem Graece est ὁ καὶ ἡ πέρδιξ. Unde & Varro *perdices Boeotios* dixit, Nonio teste. Adjungunt aliqui *natrix*: sed argumento parum firmo. 9 Nam *calx* pro materia, cujus in structuris est usus, feminini est generis.

masCU-

Serpens, eene slang.
Scrobs, *scrobis*, een kuil, eene groeve.
Stirps, eene plant.
Adeps, smeer, vet.
Animans, al wat leven en gevoel heeft, een dier, gedierte.

YS.

Chelys, eene luit of vedel.
Chlamys, een krijgsmantel, reismantel.

X.

Pax, vrede.
Nex, een doodslag, moord.
Pix, pek.
Vox, eene stem, een woord.
Lux, licht, klaarheid, het daglicht, zonnelicht.
Falx, een sikkel, zeissen, snoeimes.
Lanx, een platte schotel, een weegschaal.
Arx, een kasteel, slot of burg.
Abax, of *Abacus*, een regtbank, aanregttafel, rekenbord.
Thorax, een wambuis, borstkleed, borstharnas, pancier, borst.
Nycticorax, een nachtraaf, nachtkraai.
Storax, zekere gomme uit een boom, gew. stijrax.
Grex, eene kudde, hoop, schare, bende, gezelschap.
Caudex, en *codex*, een blok, boomstam, een boek.
Podex, de aars.
Culex, eene mug.
Pulex, eene vloo.
Murex, eene purperslak of zeemossel; purper.
Ramex, gescheurtheid des gemachts
Rumex, zuring.
Apex, de punt of top van eenig ding, de bovenste tip van een priesters muts.
Frutex, een struik, boompjen zonder vast hout.
Vertex, de top van eenig ding; een draaikolk, wervelwind.
Latex, vochtigheid, nattigheid, drupping.
Pollex, de duim; de groote teen aan de voeten.
Calix, een beker, kelk, drinkvat, kop.
Fornix, een gewelf, verwulfd.
Phoenix, de vogel Fenix.
Spadix, een met de vrucht afgebroken tak van den dadelboom; donker rood, bruin rood; ook een zeker zangspeeltuig.
Volvox, een wijngaardworm.
Tradux, een overgebragte of geleide wijngaardscheut, een leitak, afzetsel.
Oryx, eene wilde geit.
Calyx, de knop van eene bloem eer zij open is.
Coccyx, een koekoek; zekere visch; het eind van het sluitbeen.
Bombyx, een zijdeworm.
Eryx, de naam van een man, zoon van Butus; van eene stad, en van een berg in het eiland Sicilie.
Atriplex, weede kruid, milde.
Limax, eene slak.
Imbrex, een kromme dakpan of tegel.
Varix, een krimpende ader, opgezwollen bloed ader.
Cortex, eene schors, bast, schil.
Pumex, een puimsteen.
Silex, een kei vuursteen.
Calx, de hiel, versen; een schop of slag met de hiel; het einde.

masculina: poëtis quoque feminina. *Obex* etiam in masculino est multo usitatius.

Contra *lynx*, *sandyx*, *onyx*[10], *sardonyx*, oratoribus sunt feminina; poëtis quoque masculina.

10 Sed in voce *onyx* attendenda est diversa vocis significatio. Pro gemma, quae & ὀνύχιον, est femininum; unde *Indica onyx*, & *vera onyx* apud Plinium. Masculinum vero est, cum sumitur pro lapide; qui & *onychites*, & *alabastrites* dicitur; aut pro vase unguentario, ex lapide alabastrite facto. Hinc *parvus onyx*, apud Horatium; *flexus*, vel potius *fossus onyx*, apud Papinium; & similia, ubi respicitur ad nomen *lapis*. Unus Martialis pro vase semel usurpat in muliebri; modo locus fuerit sanus.

GENUS PLURALIUM,

Quae singulari carent[1].

Pluralia in *i* masculina sunt: ut, *cancelli*, *fori*[2].

In *æ* feminina sunt: ut *nugæ*, *tenebræ*[3].

In *a* neutra sunt: ut, *arma*, *castra*. Item Graeca in *e*: ut, *cete*[4], *mele*, *tempe*[5].

In *es*, alia quidem masculina sunt: ut, *antes*, *pugillares*[6]: alia autem feminina: ut, *ambages*, *grates*, *lactes*[7].

In *us* quoque partim sunt masculina; ut *artus*: partim feminina; ut, *idus*[8].

1 Horum genus plurimum invenitur fingendo ἀναλόγως nominativum singularem: praesertim in desinentibus in *æ*, vel *a*. Sed & aliis: quomodo *fauces* est femininum, quia quasi à *faux*; *fruges*, & *opes*; quasi à *frux*, & *Ops*. 2 Excipe *grassi*, quod inter feminina pluralis numeri inferius commemorabitur. 3 *Etesiae* masculinum est: sed per regulam generalem de nominibus ventorum. Nec penitus destituitur recto, qui est *Etesias*. Usus eo Plinius lib. 18. cap. 34. Itidem iis accessero, qui *pandectas* putant masculinum, quia integrè sit πανδέκται λόγοι. 4 Pro quo & in masculino *ceti* dicitur, à recto *cetus*. 5 Quae contracta sunt ex κήτεα, μέλεα, τέμπεα. 6 Quo & alioqui referunt *vepres*: nec male; quia raro in singulari, aut feminino, invenitur. 7 Quae autem hujus, quae alterius generis sint, indicabitur versiculis de iis, quae singulari numero carent. 8 Item *Quinquatrus*, Varroni, & Ciceroni.

DIS-

Obex, een grendel, eene klink.
Lynx, een wild dier met gespikkelde huid.
Sandyx, roode verwe van gebrand *ceruis*, berg-rood, *menie*.
Onyx, een nagel aan de vingers; een edel gesteente; eene soort van marmer.
Sardonyx, een rood- en wit-achtig gesteente.

GESLACHT DER MEERVOUDIGEN.

Cancelli, traliën, kijkvensters.
Fori, schipzolder, de luiken van een schip, de over-loop; een stellaadje; paden tusschen de tuinbedden.
Nugae, beuzelingen, leugenpraatjes, gekkernij.
Tenebrae, duisternis, donkerheid.
Arma, wapenen, harnas.
Castra, een leger, de legerplaats.
Cete, walvisschen.
Mele, zang, gezang.
Tempe, eene lustige vallei in Thessalië, eene lust-plaats.
Antes, uitstaande steenen, waar de timmering op rust.
Pugillaris, gedenkboekjen, tafelboekjen.
Ambages, omgang, omwegen.
Grates, dankzegging.
Lactes, dunne darmpjes, de hom.
Artus, leden, ledematen.
Idus, in elke maand de 13. maar de 15. dag van Maart, Mei, Julij en October.

DISCRIMEN CASUS.

Casus[1] nominum sunt sex[2]: Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus, et Ablativus.

* Ex his Nominativus *rectus* 3 vocatur: caeteri *obliqui*; etiam Vocativus, quia & ipse cadit à recto; ut, *dominus*, *domine*. Aliis Vocativus potius rectus censetur, quia Nominativi instar, rem non obliquè, sed directè significat: atque in ordine Grammatico, sive naturali, contrà quàm in caeteris fit obliquis, semper ante verbum ponatur.

1 Casus est specialis nominis, aut participii, terminatio.

2 Grammatici etiam septimum, & octavum casum addiderunt: idque ob plures significationes. Sed si quicquam praeter terminationes attendere voluerunt, non octo modo, sed multo etiam plures casus statuere potuerunt. Sex igitur principes esse significationes, fatendum. Quas etiam distinguere est in aptotis, & diptotis. Atque hac mente agnoscimus, sex esse casus in omnibus linguis. 3 Ideo autem Nominativus dicitur *rectus*, quia aliorum est quasi parens; ideo casus alii *obliqui*, quia quasi flexione quadam ab recto nascuntur.

DISCRIMEN DECLINATIONIS.

Declinatio est variatio dictionis in fine per casus.

Declinationes nominum sunt quinque.

In his Genitivus fit à Nominativo, mutatâ terminatione: alii autem casus à Genitivo formantur.

Vocativus utriusque numeri ferè[1] similis est Nominativo. In neutris[2] etiam Accusativus.

In plurali Ablativus semper similis est Dativo.

1 In plurali id perpetuum: uti & in quartae, ac quintae declinationis singulari.

2 Nempe in neutris semper tres casus sunt similes; Nominativus, Accusativus, Vocativus.

DE

VERSCHIL VAN NAAMVAL.

Casus, naamval.
Nominativus, de Noemer.
Genitivus, de Teeler.
Dativus, de Gever.
Accusativus, de Aanklager.
Vocativus, de Aanroeper.
Ablativus, de Nemer.

VERSCHIL VAN VERBUIGING.

Declinatio, verbuiging.

De Prima Declinatione.

Prima declinatio est, quae facit Genitivum in *ae*, vel *es*[1]. Continet terminationes quatuor, *a*, *as*, *es*, et *e*: ut *Musa*, *Æneas*, *Anchises*, *epitome*. Suntque in *a* Latina[2], caetera Graeca.

1 Sed *es* est terminatio Graeca, à nominativis in *e*. Ideo Probus, & Priscianus, tantum tres agnoscunt terminationes Latinas, *a*, *as*, *es*: quia nempe solae illae in genitivo habent *ae*. 2 Exeuntia in *a*, non origine quidem semper sunt Latina: (nam *Musa*, & multa alia, Graecis ferimus accepta) attamen Latinorum more declinantur. At illa in *as*, *es*, *e*, ut ortu semper sunt Graeca, ita in plerisque casibus declinationem etiam Graecam sequuntur: praesertim nomina in *e* in numero singulari. Porro Latinorum flexionem aliqua etiam Hebraea imitantur: unde *Adae*, & *Abrahae*, apud Prudentium, quasi ab *Adas*, & *Abrahas*.

De nominibus in a *exeuntibus.*

Genitivus, et Dativus, desinunt in *ae*.

Excipiuntur.

I. Adjectiva feminina[1], *una*, *ulla*, *nulla*, *sola*, *tota*, *alia*, *utra*[2], *altera*, *neutra*: quae faciunt genitivum in *ius*, et dativum in *i*: ut, *una*, *unius*, *uni*, *unam*, cet.

II. Olim genitivus desiit in *as*, more Graecorum: unde remansit genitivus *familias*, in his compositis, *paterfamilias*[3], *materfamilias*, *filiusfamilias*, *filiafamilias*.

* III. Antiqui etiam genitivi, & dativi desiere in diphthongum *aï*, quod poëtae interdum

1 Adjectiva haec, quae novem sunt numero, verius sunt pronomina: ut mirandum non sit, si nunc eodem inflectantur modo, ac pronomina, *ille*, *ipse*, *iste*. Veteres tamen etiam dixere *unae*, *ullae*, *solae*, *totae*, cet. ut in secunda referam. 2 Cum compositis, *alterutra*, *utraque*, *utravis*, *utralibet*. 3 Legitur tamen quoque *paterfamiliae*.

EERSTE VERBUIGING.

Musa, eene Zanggodin; een gezang, gedicht.
Æneas, de zoon van Anchises en Venus.
Anchises, de zoon van Capys, Vader van Eneas, een Trojaan.
Epitome, een kort begrip, verkorting.

Over de Nomina op a uitgaande.

Una, eene.
Ulla, eenige.
Nulla, geene.
Sola, alleen.
Tota, geheel.
Alia, eene andere.
Utra, welke van beiden.
Altera, de andere, of eene van beiden.
Neutra, geene van beiden.
Familia, een huisgezin, geslacht.
Paterfamilias, vader des huisgezins, huisvader.
Materfamilias, moeder des huisgezins, huismoeder.
Filiusfamilias, een zoon des huisgezins, of des huizes.

Mensa,

usurpant per diaeresin: *aulaï in medio*, pro *aulae*, 3 Æneid. *vis aquaï*, pro *aquæ*, 7 Æneid.[4]

Diaeresis est diphthongi, aut unius syllabae, in duas divisio.

Accusativus desinit in *am*.

* *Graeca propria in* a *apud poëtas faciunt accusativum, quoque per* an: *ut*, Maja, Majam, *vel* Majan.

Vocativus similis est nominativo.

Ablativus desinit in *a*: ut, *ab hac mensa*.

Nominativus pluralis in *æ*.

Genetivus in *arum*.

* *Hic aliquando fit Syncope in compositis* à *gigno*, & *colo*: *ut*, terrigenûm, *pro* terrigenarum; coelicolûm, *pro* coelicolarum[5].

Syncope est rejectio literae, vel syllabae, è medio dictionis.

Dativus desinit in *is*.

Excipiuntur pauca, quae faciunt Dativum in *abus*, differentiae causâ[6]: ut *filia*[7], *nata*, *dea*, *liberta*, *equa*, *mula*, *duae*, *ambae*[8].

Accusativus desinit in *as*: ut, *mensas*.

4 Nec id modò in femininis; sed quandoque etiam masculinis: ut apud Lucretium *Geryonaï*, pro *Geryonae*. Porro cautè capiendum, quod Grammatici hanc διαίρεσιν vel διάλυσιν vocant. Nam genitivi in *aï* antiquiores sunt genitivis in *æ*. Quare in eo est διαίρεσις, quod ex monosyllabo *ai* fecere *aï* disyllabon.

5 Eamdem in patronymicis ac gentilibus obtinere, mox liquebit, cum de nominibus in *es* desinentibus agemus.

6 Hoc est, ad sexum discernendum.

7 Legitur tamen & *filiis*, *natis*, *diis*, *equis*. Ac contrà per *abus* quoque efferuntur interdum *serva*, *conserva*, *asina*, *socia*, *anima*.

8 Hoc in quali quali versiculo si displiceat, quod in *dea* posterior producatur ob caesuram, copulam *et* post eam subjice. Ut sit, *dea et liberta*.

Paradigma nominum in as.

* *Hic Æneas*, *hujus Æneæ*, *huic Æneæ*, *hunc Æneam*, vel *Ænean*, *ô Ænea*, *ab hoc Ænea*.

* *In plurali se habet, ut in Latinis.*

Para-

Mensa, eene tafel.

Filia, } eene dochter.
Nota, }
Dea, eene Godin.
Liberta, eene vrijgemaakte slavin.
Equa, eene merrie.
Mula, eene muilezelin.
Duae, twee.
Ambae, beide.

Anchi-

Paradigma nominum in es[1].

Hic Anchises, hujus Anchisae, huic Anchisae, hunc Anchisen, ô Anchise[2], *ab hoc Anchise*[3]. Sic *Æneades, Æneadae, Æneaden*, cet. Pluraliter, *Æneadae, Æneadarum*, more Latinorum.

1 Quaedam nomina in *es* Graecis tum primae erant, tum quintae: ut ὁ Χρέμης, τοῦ Χρέμου & Χρέμητος. Atque inde est, quod apud Terentium in vocativo legas, *ô Chreme;* & *ô Chremes. ô Lache*, & *ô Laches.* Sed prior solum terminatio est hujus loci. Simileque est *ô Socrate*, apud Ciceronem. At *ô Socrates*, ad tertiam declinationem pertinet. 2 Maro tamen 3. Æn. *ô Anchisa.* Nempe à recto *Anchisa. Anchise* verò ab *Anchises.* Sic Ovid. *ô Æacida.* At Ennius, *Ajo te Æacida.* Sed hoc est ab recto *Æacida:* illud ab *Æacides.* Itidem *ô Atride* dicimus, et *ô Atrida*, pro diverso nominativo. Imo et quaedam in *es* vocativum tantum per *a* faciunt: ut *Orestes, ô Oresta; Thyestes, ô Thyesta*, uti Graecis, ὁ Ὀρέστης, ὦ Ὀρέστα, cet. Sic quoque à *zelotes* malim, more Graeco, *ô zelota.* 3 Item *hoc Anchisa*, à recto *Anchisa.* Sic Maro: *Tum satus Anchisâ.* Et *Anchisa generate.* 4 Item *Æneadûm*, per syncopen; quâ poëtae in patronymicis gaudent. Syncope tamen non sit, si malis, ut Graeci ab Αἰνειάδης communi linguâ dicunt Αἰνειαδῶν; at Æolice, et Boeotice Αἰνειαδάων: ita Romanos à priori formare *Ænaeadûm;* à posteriori, inserto *r*, facere *Æneadarum.* Cujusmodi *Tyndaridarum* est apud Horatium. Cavendum autem, ne confundamus genitivos in *um* integros cum illis syncopen passis. Nam *Dardanidûm*, pro *Dardanidarum*, est à recto *Dardanidae.* Verum à *Dardanis*, sive plurali *Dardanides*, citra syncopen *Dardanidum* dicitur. Estque hoc generis muliebris. Sic *Achaemenidûm*, pro *Achaemenidarum*, est virile à recto *Achaemenidae. Achaemenidum* autem citra syncopen est muliebre, à recto *Achaemenis*, sive plurali *Achaemenides.* Hesychius: Ἀχαιμενίδες, αἱ Περσίδες. Habet et syncope haec in gentilibus locum: quale *Macetûm*, pro *Macetarum*, hoc est, Macedonum; à recto *Maceta*, vel *Macetes*, ut Graece Μακέτης.

Paradigma nominum in e.

Haec epitome, hujus epitomes, huic epitome[1], *hanc epitomen, ô epitome, ab hac epitome.* Pluraliter, *hae epitomae, harum epitomarum, his epitomis*, cet.

1 Vel *epitomae*, more Latino ab *epitoma:* quomodo dicimus, *Helena, Helenae;* et *Helene, Helenes.*

Anchises, de zoon van Capys, vader van Eneas een Trojaan.
Æneades, de zoon of nakomeling van Eneas.

Epitome, een kort begrip.

DE SECUNDA DECLINATIONE.

Secunda declinatio est, quae facit Genitivum in *i*. Continet terminationes octo: quinque Latinas, *er*, *ir*, *ur*, *us*, *um*: ut, *magister*, *vir*, *satur*[1], *dominus*, *templum*: et tres Graecas, *eus*, *os*, *on*: ut, *Orpheus*, *Samos*, *Ilion*.

1 Sed ut veteres *puerus* dixere pro *puer*, unde *puere* apud Plautum: sic et *satur* per apocopen factum est ex *saturus*; cujus femininum *satura*; neutrum *saturum*. Quod si etiam per apocopen facta huc visum referre; erit & alia terminatio, *l*. Nam secundae est *nihil*, quod κατ᾽ ἀποκοπὴν factum est ex *nihilum*; uti hoc constatur ex *ne*, & *hilum*: ut superius etiam diximus.

OBSERVATIO I.

Nomina in *ir*, et *ur*, crescunt in obliquis: ut, *vir*, *viri*; *satur*, *saturi*.

OBSERVATIO II.

Nomina in *us*, et *um*, non crescunt: ut, *dominus*, *domini*, *templum*, *templi*.
**Utuntur aliquando, hic poëtae* I *pro* ii, *si nominativus exit in* ium *vel* ius: *ut* peculi, pro peculii. *Unde remansit* res mancipi *pro* mancipii. 2.

2 Alii apocopen statuunt.

OBSERVATIO III.

† Nomina in *er*, praecedente vocali, aut semivocali, crescunt[3]: ut, *puer*, *pueri*: *miser*, *miseri*: *tener*, *teneri*, cet.
† Praecedente mutâ, non crescunt: ut, *faber*, *fabri*: *cancer*, *cancri*: *liber*, *libri*.

3 Estque in his penultima brevis; praeterquam in *Iber*, & *Celtiber*.

EXCIPIUNTUR.

† *Liber*, *Liberi*, cùm proprium est, vel adjectivum: *socer*, *soceri*: *lacer*, *laceri*: *asper*, *asperi*[1]: *prosper*, *prosperi*:

1 *Asper* adjectivum *asperi* facit: *Asper* proprium *Aspri*. Ut in Fastis Consularibus: *Duobus Aspris coss.* Atque ita in Codice Juris saepe. Apud poëtas tamen etiam adjectivum κατὰ συγκοπὴν invenias; ut 2. Aen. *Aspris qui sentibus anguem Pressit humi.*

adul-

Tweede Verbuiging.

Magister, een meester.
Vir, een man.
Satur, *a*, *um*, zat, vol.
Dominus, een heer.
Templum, eene kerk, een tempel.
Orpheus, een Grieksch dichter en toonkunstenaar, zoon van Apollo en Calliope.
Samos, een eiland, en eene stad in Griekenland.
Ilion, eene stad in Phrygie, vermaard door de tienjarige belegering der Grieken, de stad Troje.

Aanmerking III.

Puer, een kind, jongen, knaap.
Miser, *era*, *erum*, ellendig.
Tener, *era*, *erum*, teeder, zwak, week, jong, klein.
Faber, een werkman, handwerker, smit, timmerman.
Cancer, een kreeft, eene krab; de kanker.
Liber, een boek, de binnenste schorsch der boomen.
Liber, een naam van Bacchus, den wijngod: *adject.* vrij, los.
Socer, een schoonvader, des mans of vrouws vader.
Lacer, *a*, *um*, verscheurd.
Asper, *a*, *um*, ruw, hard, scherp.
Prosper, *a*, *um*, voorspoedig, voorspoed of geluk aanbrengend.
Adulter, een overspeler, echtbreker, vervalscher.

adulter, adulteri: presbyter, presbyteri: adjectivum, *gibber, gibberi*[2].

† *Armiger, armigeri: lucifer, luciferi:* et caetera, à *gero* et *fero* composita.

† *Dexter* facit *dextri*, et *dexteri*[3]; unde fit *dexterior.*

† A *Celtiber* est *Celtiberi*[4], penultimâ longâ.

2 Imo & *exter, exteri.*
3 Horat. lib. 1. od. 2. *Dextera sacras jaculatus arces.*
4 Graecis est Ἴβηρ, Ἴβηρος, sive sit ex Hispania, sive ex Iberia inter Colchos, & Armeniam. Latinis vero *Iber*, vel *Iberus*, pro Hispano, est secundae. Lucan. Lib. 4. *Profugique à gente vetusta Gallorum Celtae miscentes nomen Iberis.* Sed qui ex Asiatica sunt Iberia, putantur potius *Iberes* dicendi, quam *Iberi.* Sic sane Priscianus in Periegesi: *Quem juxta terras habitant Orientis Iberes.* Claudianus tamen in primo de laudibus Stiliconis ait: *Mistis hic Colchus Iberis.* Est vero in recto *Iberus* à Genitivo τοῦ Ἴβηρος: ut à Genitivo τοῦ ἐλέφαντος etiam dicitur *Elephantus, elephanti.*

Genitivus desinit in *i*, Dativus in *o*.

Excipiuntur adjectiva masculina et neutra novem, quae Genitivum in *ius*, Dativum in *i* faciunt: *unus, ullus, nullus, solus, totus, alius, uter, alter,* et *neuter:* ut *unus, unius, uni,* cet.

† Sed olim analogicè in omni genere declinabantur: unde legitur, *nulli consilii*, pro *nullius: alterae*, pro *alteri:* aliaque ejusmodi. Atque hinc remansit apud grammaticos, *neutri generis*, pro *neutrius.*

Accusativus desinit in *um.*

Vocativus similis est Nominativo.

EXCIPIUNTUR.

Nomina in *us*, quae faciunt Vocativum in *e:* ut, *dominus, domine*, cet. Praeter propria

Presbyter, een oudeling, oud man.
Gibber, een gebogchelde, bultachtig.
Armiger, een wapendrager, schildknaap.
Lucifer, de morgenster.
Gero, *Fero*, ik draag.
Dexter, *tera*, *terum*, en *tra*, *trum*, regtsch, behendig, bekwaam, gelukkig.
Dexterior, en *ius*, behendiger, bekwamer.
Celtiber, een Spanjaard uit Arragon.

De genitivus gaat uit op i en de Dativus op o [illegible] uitgezonderd de negen mannelijke [illegible] en bijvoeglijke adjectiva die de genit. op [illegible] en de Dativum op i [illegible]

Unus, *a*, *um*, een.
Ullus, *a*, *um*, eenig, iemand.
Nullus, *a*, *um*, geen, niemand.
Solus, *a*, *um*, alleen.
Totus, *a*, *um*, geheel.
Alius, *a*, een ander, eene andere; *aliud*, iets anders.
Uter, *a*, *um*, wie van beiden.
Alter, *a*, *um*, de ander, een van beiden, de tweede.
Neuter, *a*, *um*, geen van beiden.
Nulli, d. i. *nullius consilii*, van geen beleid, overleg, wiens raad ten einde is.
Alterae, *alteri*, van de andere.
Neutri, voor *neutrius generis*, van geen van beide geslachten, onzijdig.

UITZONDERING.

Dominus, een heer, eigenaar.

pria[1] in *ius*, quae faciunt Vocativum in *i*[2]: ut, *Virgilius*, *Virgili*; *Antonius*, *Antoni*: et duo appellativa, *filius*, *ô fili*; *genius*, *ô geni*. Item *deus*, quod facit, *ô deus*[3].

* *In propriis, ubi j consonum in nominativo fuit, vocativo detrahitur* us, *& consona redit in vocalem* i: ut Cajus Cai, Pompejus Pompei[4].

1 Nam appellativorum dispar est ratio: ut, *fluvius*, *fluvie*, *tabellarius*, *tabellarie*. 2 Cave propriis istis accenseas *Cynthius*, *Delius*, *Tyrinthius*, *Laërtius*, & similia: quippe quae semper per *e*, Graecorum more, efferuntur: fortasse quia naturâ suâ non propria sunt, sed epitheta Phoebi, Herculis, Ulyssis, &c. 3 More Attico. 4 Nisi mavis *i* in *Cajus*, & *Pompejus*, esse partem diphthongi *ai*, & *ei*. Quomodo dicere licebit: ut ab *Antonius* est *Antoni*, abjecto *us*; ita, abjecto *us*, à *Cajus* esse *Cai*, à *Pompejus Pompei*. Sed in disyllabis, ut *Cai*, dialysi est opus.

Ablativus desinit in *o*: ut *domino*.

* Sic defectivum *chaos* facit *chao*[1], etsi Graecis sit declinationis quintae[2].

1 Nisi malis esse hoc à *chaus*. Nam Priscianus *chaus chai* declinat. 2 Quae quinta nostra tertiae respondet. Similiter *melos* quandoque declinationem mutat, Nonio teste.

Nominativus pluralis in *i*, [1]vel *a*, si neutra sunt: ut, *hi domini*, *haec scamna*.

Deus habet usitatè *dii*[2], vel *dî*: unde est *diis*, vel *dîs*.

Genitivus in *orum*.

* Hic aliquando fit Syncope. Virg. *Cara deûm*[3] *soboles*, pro *deorum*. Sunt & in usu apud Oratores, *nummûm* pro *nummorum*; *sestertiûm* pro *sestertiorum*. Sic *medimnûm*, *modiûm*, *liberûm*, *duûm*, *senûm*, *septenûm*[4].

Dativus et Ablativus in *is*.

Excipiuntur *ambo*, et *duo* pluralia, quae faciunt *ambobus* et *duobus*.

1 Vel antiquè *ei*: ut *Captivei* apud Plautum pro *Captivi*. 2 Nisi haec malis per Syncopen esse ex *divi*, & *divis*: ut *audiit* ex *audivit*. 3 Nisi *deûm* dici putes, ut Graecis θεῶν. 4 Vide de istiusmodi Genitivis longiusculum Ciceronis locum in Oratore: ubi inter alia: *Fabrûm, & procûm, audeo dicere; non fabrorum, & procorum.* At in neutris hoc rarum est. Ut apud Ennium, *duellûm*, pro *duellorum*, seu *bellorum*.

Accu-

Virgilius, een vermaard Latijnsch dichter.
Antonius, een mans naam.
Filius, een zoon.
Genius, een bescherm- of geleigeest; de eigene aard of neiging.
Deus, God.

Chaos, de bajert.

Scamnum, een bank.

Cara soboles deûm, dierbare spruit der Goden.

Ambo, *ae*, *o*, beide.
Duo, *ae*, *o*, twee.

Accusativus in *os*: ut, *dominos*.

* *Duo* pro *duos*, et *ambo* pro *ambos*, dixit Virgilius[5].

5 Ubi & alii utroque.

Paradigma nominum in eus*.

Orpheus, *Orphei*, *Orpheo*, *Orpheum*, vel *Orphea*, *Orpheu*, *Orpheo*.

† Per synaeresin dicunt poëtae *Thesei*, pro *Theseï*.

† Synaeresis est contractio duarum vocalium in unam syllabam.

† In Accusativo interdum poëtae producunt *e*: ut, *Ilionéa*, velut Graecè Ἰλιονῆα.

* Graeca in syllabam *eus* exeuntia, etsi Graecis sunt quintae, quae tertiae Latinorum respondet; tamen Latinis fiunt secundae: sed ita, ut quandoque Genitivum à tertia mutuentur; ut apud Ovid. *Tipheös* pro *Tiphoëi*. Saepiusque eandem declinationem sequuntur in Accusativo: ut *Persea*, pro *Perseum*. At in Vocativo semper retinent terminationem Graecam: ut *Orpheu*, *Theseu*. Etsi Probus putârit, in secunda dici posse, *Penthee*, *Tydee*. Sed desideratur auctoritas.

† Caeterùm etiam in Nominativis ab *os*, *us*, vel *on*, retinetur Graeca terminatio in obliquis: unde Atticum *Androgeo*, pro *Androgeï*. Et Accusativi in *on*: ut, *catalogon*, *diphthongon*[1]. Item Vocativus *Panthu*[2]. Et in *e*, à propriis in *ius*[3], ut *Delie*, *Tyrinthie*. Item Genitivi pluralis in *ôn*: ut *Cimmeriôn*.

1 Sic *Delon*, *Menelaon*, cet. Qualia sunt ex tertia simplicium apud Graecos. Ex quarta est *Athon* ab *Athos*: à quo & *Atho* Dativus apud Melam, Ablativus apud Ciceronem, ac Plinium. Imo & in Accusativo *Atho*, cujus Genitivus *Athonis*: unde *Athonem* apud Tullium. 2 A recto *Panthus*. Nempe Πάνθου, contractum ex Πάνθοος. 3 Caussam paullo antè attulimus.

De Tertia Declinatione.

Tertia declinatio est, quae facit Genitivum in *is*. Continet terminationes omnes

Orpheus, een Grieksch dichter en toonkunstenaar, zoon van Apollo en Calliope.
Theseus, de zoon van Egeus, koning van Athene, en Ethra.

Ilioneus, een welsprekend Trojaan, de zoon van Phorbas.

Androgeus, en *os*, naam van zeker Grieksch hoofdman; *ook* van een zoon van Minos, koning van Crete.
Catalogus, een naamrol, eene naamlijst.
Diphthongus, een tweeklank, twee verscheidene klinkers in ééne lettergreep.
Pantheus, een mans naam, zoon van Othreus.
Delius, Apollo van Delos.
Tyrinthius, Hercules, die in Tyrinthia, eene stad, niet verre van Argos gelegen, geboren was.
Cimmerii, een volksnaam in Azië.

nes, praeter *um*, et *u*.

Genitivus desinit in *is*: ut, *hujus patris*.

* *Graeca etiam in* os *desinunt*: *ut* Titan, Titanis, *vel* Titanos: Pallas, Palladis *vel* Pallados. *Sed Oratores per* is *efferunt*.

REGULAE
De formatione Genitivi per omnes terminationes hujus declinationis[1].

A.

A, *atis*: ut, *poëma*, *poëmatis*.

E.

E, *is*: ut, *cubile*, *cubilis*.

O.

O, *onis*: ut, *sermo*, *sermônis*[2]: *Macedo*, *Macédonis*: *Teuto*, *Teútonis*[3].

Sed *cardo*, *margo*, *homo*, *nemo*, *ordo*, *Apollo*, *cupido*, *turbo* pro vento, et instrumento ludicro[4]; item feminina in *do* et *go*, habent Genitivo *inis*: ut, *dulcedo*, *dulcédinis*; *imágo*, *imaginis*.

Caro facit *carnis*[5]; *Anio*, *aniênis*[6]; *Nerio*, *Neriênis*.

* Graeca in ω faciunt *ûs*: ut *Dido*, *Didonis*, vel *Didûs*. Sic per ûs potius efferuntur, *Clio*, *Erato*, *Calypso*, *Manto*, *Ino*, *Io*, *Alecto*, *Clotho*,

1 Quae utrum pueritiae sint ediscenda ad verbum, an potius subinde legenda, ac porro usu addiscenda, penes praeceptores judicium esto. Mihi posterius magis placet.

2 Sic *comedo*, *comedonis*: unde apud Lucilium: *Vivite lurcones, comedones, vivite ventres.* Item *unedo unedônis*, Plinio lib. 15. Cap. 24. & lib. 16. Cap. 21.

3 Sic *Brito*, *Britonis*, penultima ancipiti. Corripit Juvenalis, producit Martialis. *Tendo tendinis*, & *tendonis*, facit. Sed prius est ἀναλογώτερον. Primus autem Gaza *tendo* effinxit, instar Graeci τένων: quo uti maluit Cornelius Celsus; uti & Caelius Aurelianus lib. 3. cap. 6. 4 Nam cum nomen est gladiatoris proprium, *Turbonis* habet: ut, Sosipatro teste, Plinius ea distinxit lib. de Dubio Sermone. Caesar lib. 2. de Analogia etiam *turbonem* in tempestate jussit dicere. Sed Cicero cum populo maluit, *saevi turbines*. 5 Videlicet ab antiquo Nominativo *haec carnis*. 6 Recto *Anio* utitur Horatius lib. 1. od. 7. Sed prisci dicebant *Anien*: unde Genitivus *Anienis*, Ovid. 14. Metam. *Anienem*, Virg. 7. Æn. ut & Genitivus *Neriênis* est à recto *Nerien*.

Callisto,

Pater, een vader.

A.

Poëma, een gedicht, dichtwerk.

E.

Cubile, eene bedstede, slaapplaats, legerstee.

O.

Sermo, spraak, taal, reden.
Macedo, een Macedoniër, een uit het landschap Macedonië.
Teuto, een Duitschman, Duitscher.
Cardo, een hengsel.
Margo, de kant of rand van eenig ding.
Homo, een mensch.
Nemo, niemand.
Ordo, een rang, rij, gelid, schikking.
Apollo, de God der genees-, zang-, en dichtkunst, alsmede der waarzegging, en der boogschutteren.
Cupido, lust, begeerte; en *masc*, de God der liefde.
Turbo, een draaiwind, wervelwind; een tol.
Dulcedo, zoetigheid.
Imago, een beeld, eene beeldtenis.
Caro, vleesch.
Anio, eene rivier in Italië, thans Teverone genoemd.
Nerio, de huisvrouw van Mars.

Callisto, *Aëllo*, *Echo*, *Theano*, *Sappho*[7], cet.

7 Sic *Gorgo* *Gorgus*, & *Gorgonis*, penultimâ brevi: quod Graecè est Γοργὼ, Γοργόος, οῦς, et Γοργὼν, όνος. Simileque est Μορμὼ, Μορμόος, οῦς, et Μορμὼν, όνος. Caeteri talium casus in ò desiere. Sed Ciceronis, & Caesaris aetate, etiam ea, quae Graece solum in *o* exeunt, inflectebantur more Latino: nempe per *onis*, *oni*, *onem*, cet. Vide Fab. lib. 1. cap. 5.

C. D.

Lac, *lactis*: *halec*, *halécis*: *Bogud*, *Bogudis*[1]: *David*, *Davidis*, penultimâ ancipite.

1 Ita Livius apud Priscianum lib. 5. et 6.

L.

Al, *alis*[2]: *el*, *elis*: *il*, *ilis*: *ol*, *olis*: *ul*, *ulis*: ut, *animal*, *animális*, *Hannibal*, *Hannibalis*: *Daniel*, *Daniélis*: *vigil*, *vigilis*[3]: *sol*, *solis*: *consul*, *cónsulis*. Sed *fel* facit *fellis*: *mel*, *mellis*.

2 Per *a* longum: praeterquam, *sal*, *salis*; et in propriis, ut, *Hannibal*, *Hannibalis*. Quod tamen olim penultimam produxit: ut apud Varronem senario isto: *Nostra Hannibalis cum fugavi exercitum*.

3 Sic *Tanaquil*, *Tanaquilis*, secundum Priscianum.

N.

An, *anis*: *en*, *enis*: *in*, *inis*: *on*, *onis*: *yn*, *ynis*: ut, *Titan*, *Titânis*: *lien*, *liênis*[4]: *delphin*, *delphînis*: *Babylon*, *Babylônis*: *Iason*, *Iásonis*[5]. *Phorcyn*, *Phorcynis*[6].

Pan facit *Panos* differentiae causa.

Sed neutra in *en* habent *inis*: ut *flumen*, *flúminis*. Sic masculina *pecten*, *pectinis*: *flamen* sacerdos, *flâminis*. Et composita à *cano*: ut, *túbicen*, *tubícinis*: *tibícen*, *tibícinis*: *cornicen*, *cornícinis*.

Græca quædam in *on* habent *ontis*: *Phaëthon*, *Phaëthôntis*: *Acheron*, *Acherontis*[7].

4 *E* longum praeterquam in *hymen*, *hymenis*.

5 *Orion* facit *Orionis*, ac penultimam in obliquis habet ancipitem.

6 Cujus penultima porrigitur Hom. Iliad. *β* ac Odyss. *α* et *ν*.

7 Sic *Ctesiphon*, *Ctesiphontis*; *Xenophon*, *Xenophontis*, cet. At *Ctesiphónis*, *Antiphónis*, *Demiphónis*, apud Terentium sunt à rectis in *o*, *Ctesipho*, *Antipho*, *Demipho*: quae *onis* faciunt, ut *draco*, *draconis*: licet Accius, Sosipatro teste, *dracontem* dixerit, quia Graece est δράκων, δράκοντος.

Ar,

C. D.

Lac, melk.
Halec, een haring; eene haringsaus.
Bogud, een zeker koning in Afrika.
David, een koning in Israël.

L.

Animal, een dier.
Hannibal, zoon van Hamilcar, een Carthaagsch veldoverste.
Daniel, een der Joodsche profeten.
Vigil, *Subst.* een waker, nachtwaker; *Adject.* wakker, wakende.
Sol, de zon.
Consul, een opperbewindhebber.
Fel, galle.
Mel, honig.

N.

Titan, de zonnegod, de zon; een der reuzen.
Lien, de milt.
Delphin, een bruinvisch, dolfijn, de snelste onder alle visschen.
Babylon, Babel, de hoofdstad van Chaldeën.
Iason, zoon van Æson en Polymela, de broeder van Pelias, koning van Thessalië.
Phorcyn, een koning van Corsica en Sardinie, de vader van Medusa, en zoon van Neptunus.
Pan, de God der herderen.
Flumen, eene rivier, een vloed, loopend water.
Pecten, een kam (voor het haar, of van een vedel); eene egge of herk.
Flamen, een priester.
Tubicen, een trompetter.
Tibicen, een pijper, fluiter.
Cornicen, een hoornblazer.
Phaëthon, een zoon van Phoebus en Climene.
Acheron, eene onderaardsche rivier.

R.

Ar, *aris*: *er*, *eris*: *ir*, *iris*: *or*, *oris*: *ur*, *uris*: *yr*, *yris*: ut, *calcar*, *calcâris*: *nectar*, *nĕctaris*: *crater*, *cratēris*: *aër*, *aëris*[1]: *Gaddir*, *Gaddiris*[2]: *color*, *colôris*[3]: *Hector*, *Héctoris*: *fur*, *fûris*: *guttur*, *gútturis*: *martyr*, *mártyris*.

Sed *Lar*[4], viri cognomen, *Lartis*[5]: *far*, *farris*[6]: *hepar*, *hepatis*.

Adjectiva in *ber* habent *bris*: *celeber*, *celebris*. Sic *imber*: et *September*, *October*, *November*, *December*. Item gentile *Insuber*.

Puber[7], et *uber*, sequuntur regulam, ut *aër*.

Adjectiva in *cer* habent *cris*: *açer*, *acris*.

Pater[8], *mater*, *frater*, *uter*, *venter*, *accipiter*, *linter*, item *campester*, *sylvester*, et similia adjectiva, habent *tris*: *pater*, *patris*: *sylvester*, *sylvestris*. Sed *iter*, *itineris*, ab antiquo *itiner*; *Iupiter*, *Iovis*, ab antiquo nominativo *Iovis*: *cor*, *cordis*: *jecur*, *jecoris*, *jecinoris*, vel *jocinoris*[9], ab antiquo *jecinus*, vel *jocinus*. *Femur*, *femoris*: *robur*, *roboris*: *ebur*, *eboris*.

1 Sic *acer a-ceris*: ut Priscianus è Solino probat.
2 Ita inflectit Priscianus lib. 6 qui addit ex Charisio, et aliquos declinasse *hir*, *hiris*; quod Probo est indeclinabile. Est verò *hir*, sive *ir*, θέναρ, hoc est, vola manus.
3 Sic *ador*, *adôris*: *decor*, *decôris*, penultimâ longâ, ut ostensum Prisciano: indéque *adórea*, secundâ porrectâ, apud Maronem, et Horatium. At *adus*, *ádoris*, *decus*, *décoris*, penultimâ brevi.
4 Rectum esse *Lar*, ait Priscianus. Et ita apud Tullium legitur vulgó. Sed apud Livium, atque Ausonium, est *Lars*. Unde erit *Lartis*, ut *Mars* facit *Martis*; *pars*, *partis*.
5 Ovidium sequimur, cui viri est cognomen. Videtur tamen dignitatis potius nomen fuisse apud Hetruscos, iisque significâsse πρωτοςάτην, sive principem. Vide Scaligerum in Propert. lib. 4 elegia de Iove Feretrio.
6 Ut differat à verbo *faris*; quam rationem adfert Priscianus lib. 5.
7 Nisi *puberis* est à recto *pubis*, ut censuit Caesar: vel à *pubes*, secundum Probum. Sanè *puber*, et *impuber*, quae Priscianus agnoscit, nusquam, nisi apud grammaticos, reperio. Quare *impubem* quidem, et *impuberem*, dicam; at in recto tantum *impubes* usurpem; idque praeeunte Ovidio, cujus est in secundo Fastorum: *Nam puer impubes, & adhuc non utilis armis.*
8 Sic composita ejus Latina: ut *Marspiter*, *Diespiter*, *Semipater*: et antiquis etiam *Jupiter*. At planè Graeca sunt secundae, ut *Antipater*, *Sosipater*.
9 Aliqui duo priora solum probant. Nec eos movet, quòd apud Plinium saepius est *jecinoris*, vel *jocineris*; quia id, trajectis vocalibus, à librario perperam esse factum putant. Et sanè id verisimilius videtur.

AS-

Calcar, een spoor.
Nectar, een zoete, liefelijke en welriekende wijn, Godendrank.
Crater, een mengvat, wijnvat.
Aër, de lucht.
Gaddir, eene stad op het eiland Gades in Spanjen, Cadix genoemd.
Color, verw, kleur.
Hector, een zoon van *Priamus* en *Hecuba*, de dapperste onder de Trojanen.
Fur, een dief.
Guttur, de keel, strot.
Martyr, een getuige, geloofs-getuige, martelaar.
Lar, *Lars*, een mans naam.
Far, allerlei fijn koorn en spelte.
Hepar, de lever.
Celeber, vermaard, beroemd.
Imber, een plasregen, stortregen.
September, de negende maand des jaars, herfstmaand.
October, de tiende maand, wijnmaand.
November, de elfde maand, slagtmaand.
December, de twaalfde maand, wintermaand.
Insuber, een inwoner van *Insubria*, in Italië, dat nu Lombardië heet, een Milanees.
Puber, manbaar.
Uber, *subst.*, eene borst, een uijer; *adject.* vruchtbaar, overvloedig.
Acer, zuur, scherp, sterk, heet op de tong.
Pater, een vader.
Mater, eene moeder.
Frater, een broeder.
Uter, eene lederen flesch (voor wijn of olie).
Venter, de buik.
Accipiter, een havik.
Linter, een schuitje; een bak, trog.
Campester, op het land wonende, of op het veld staande.
Sylvester, in het bosch wassende, wild.
Iter, een weg, eene reis.
Jupiter, de opperste god der Grieken en Romeinen, zoon van Saturnus en Ops.
Cor, het hart.
Jecur, de lever.
Femur, eene dij.
Robur, een haageik; een eikenboom; sterkte.
Ebur, ijvoor, elpenbeen.

Veri-

AS.

As, *atis* ut *veritas*, *veritatis*[1]: *anas*, *anatis*. Sed *mas*, *maris*: *as* *assis*: hoc *vas*, *vasis*: hic *vas*, *vadis*.

Masculina Graeca habent *antis*: *gigas*, *gigantis*: *Pallas*, *Pallantis*[2].

Feminina Graeca* habent *adis*: ut, *Pallas*, *Palladis*: *lampas*, *lampadis*. Sic gentile, *Arcas*, *Arcadis*.

1 Similiter *optimas*, *summas*, *infimas*, Genitivum faciunt in *atis*. Sed in his, Nominativus quoque olim in *atis* desinebat: de quo vide Priscianum. 2 Sic et *Acragas*, urbis nomen, sed virilis generis, cujus Genitivus *Acragantis*: ut, Ἀκράγαντος Thucydidi, Pindaro, aliis: indéque Lucretio *Acragantinus*, ut, Ἀκραγαντῖνος Graecis.

ES.

Es mutatur in *is*: ut, *Achilles*, *Achillis*: *nubes*, *nubis*: *sedes*, *sedis*.

Itis habent, *antistes*, *ales*, *ames*, *cespes*, *comes*, *cocles*, *dives*, *eques*, *fomes*, *gurges*, *hospes*, *limes*, *merges*, *miles*, *palmes*, *poples*, *pedes*, *stipes*, *satelles*, *sospes*, *superstes*, *trames*, *termes*, *tudes*, *veles*.

Etis[1] habent, *abies*, *aries*, *hebes*, *indiges*, *interpres*, *paries*, *perpes*, *praepes*, *seges*, *teges*, *teres*. Item *locuples*[2], et antiquum *mansues*[3], et *quies*, *inquies*[4], *requies*: quod et in quinta *requiei* flectitur.

Graeca etiam multa habent *etis*: *lebes*, *lebetis*: *Cres*, *Cretis*. Sed *Chremes*, *Chremetis*, vel *Chremis*. Sic alia propria: *Dares*, *Daretis*, vel *Daris*: *Eutyches*, *Eutychetis*, vel *Eutychis*: verùm *etis* usitatius est.

1 *Etis* breve. 2 Hujus, et sequentium *e* longum est. 3 Pro *mansuetus*, quomodo usus Varro. 4 Sive sumatur substantive; ut cùm Plinius ait, *Inquies nocturna*: sive adjectivè, ut eidem dicitur, *animus inquies*.

Mer-

AS.

Veritas, de waarheid.
Anas, een endvogel.
Mas, een man, mannetjen.
As, een Romeinsch pond.
Vas, *vasis*, een vat.
Vas, *vadis*, een borg, lijfborg.
Gigas, een reus.
Pallas, *antis*, een zoon van Euander, ook van Pandion.
Pallas, *adis*, de Godin der wijsheid, kunsten en wetenschappen, uit Jupiters harsenen geboren.
Lampas, eene lamp.
Arcas, man of vrouw uit Arcadië.

ES.

Achilles, zoon van Peleus en Thetis, de voornaamste held onder de Grieken.
Nubes, eene wolk.
Sedes, eene zitplaats, een zetel, een stoel.
Antistes, een voorzitter, opperopziener, opzigter.
Ales, *subst*, een vogel; *adject.* vliegend, gevleugeld.
Ames, een vogelaarsstok, garenstok, waarop de vogelaars hunne netten spannen.
Cespes, eene zoode, een turf.
Comes, een medeganger, reisgezel.
Cocles, die maar een oog heeft, eenoogig.
Dives, rijk.
Eques, een ruiter, ridder.
Fomes, kleine, dunne brandstof, die ligtelijk ontvonkt, gebrand doek, tonder.
Gurges, een kolk, diepte in het water.
Hospes, een vreemdeling, gastvriend, gastheer, waard.
Limes, een paal, landpaal, grens.
Merges, eene korenschoof, garf.
Miles, een krijgsman, soldaat.
Palmes, een wijngaardrank.
Poples, de knieschijf.
Pedes, een voetganger, voetknecht.
Stipes, een staak, paal.
Satelles, een lijfknecht, lijfwacht, trawant.
Sospes, behouden, behoed.
Superstes, nog levend, behouden, overgebleven.
Termes, een voetpad, dwars over het land liggende, een dwarspad.
Tudes, een afgebroken tak met devruchten; eene vleeschmade.
Tudes, een beukhamer.
Veles, een ligt gewapend soldaat.
Abies, een denneboom.
Aries, een ram; stormram.
Hebes, bot, plomp, stomp.
Indiges, een mensch, dien men tot eenen God gemaakt heeft, een heilige.
Interpres, een vertaler, tolk, uitlegger.
Paries, een wand, muur.
Perpes, eeuwig, gedurig.
Praepes, snel, snelvliegende.
Seges, het veldgewas, bebouwd en bezaaid land.
Teges, eene biezenmat.
Teres, lang en rond, als een stok of riet.
Locuples, rijk, gegoed.
Mansues, zachtmoedig, tam.
Quies, rust, stilte.
Inquies, *subst*, onrust; *adject.* onrustig.
Requies, rust.
Lebes, een koperen pot, of ketel.
Cres, een uit het Eiland Crete, of een Creteuser.
Chremes, een oude mans naam, bij Terentius.
Dares, een mans naam, bij Virgilius.
Eutyches, een mans naam, die in het Grieksch *gelukkig* beteekent.

Mer-

Merces, *mercedis*: *heres*, *heredis*: *praes*, *praedis*: *pes*, *pedis*, cum compositis: item, *obses*, *obsidis*. Sic caetera à *sedeo*: ut *praeses*, *praesidis*.

Æs, *æris*: *Ceres*, *Cereris*[5]. *Bes* facit *bessis*.

5 Sic *pubes*, adjective *puberis*: at substantivè *pubis* Ab adjectivo est compositum *hic* et *haec impubis*, et *hoc impube*: ut *impubes fulus*, *impube corpus*. Genitivus est *impubis*. Dicitur et *impuberis*: nisi hoc ab *impuber*. Vide, quae ad terminationem *er* notabam.

IS.

Is Latina habent Genitivum Nominativo similem: ut, *panis*, hujus *panis*.

Eris habent quatuor, *cinis*, *cucumis*, *pulvis*, *vomis*[1]: pauca *idis*: *cassis*, pro galea, *cuspis*, *lapis*, *capis*, *cenchris*.

Itis habent, *dis*, *ditis*: *lis*, *litis*: *Samnis*, *Samnitis*: *Quiris*[2]: *Quiritis*.

Sed *sanguis*, *sanguinis*[3]: *pollis*[4], *pollinis*: *glis*, *gliris*: *semis*[5], *semissis*.

Graeca quaedam sequuntur Latina: ut, *genesis*, hujus *genesis*. Sed et *geneseos*, vel *genesios*.

Quaedam[6] habent *idis*: vel Graeco more *idos*: *pyxis*, *pyxidis*: *Aeneis*, *Aeneidos*.

1 Ab antiquis nominativis in *er*. Sed *cucumis* apud scriptores idoneos potius facit *hujus cucumis*: unde apud Plinium, tum in dandi, tum in auferendi casu, est *cucumi*; inque Accusativo *cucumim*. Pluralivum tamen potius ab inusitato *cucumer* capit. Neque enim *cucumes* dicitur, sed *cucumeres*: unde *cucumerum* apud eundum Plin. lib. 19. cap. 5. 2 Modo *Quiris* in recto inveniatur: quod non arbitror. 3 Extra compositionem: nam *exsanguis* facit *exsanguis*; nempe quia et *sanguis* olim in Gen. fecit *sanguis*: quomodo Cato declinavit, teste Sosipatro. At *sanguinis* fortasse est ab antiquo *sanguen*: de quo Nonium vide. 4 Nisi rectus est *pollen*, ut aliqui censent. Sed alterum malim. 5 Inusitatus Nominativus, qui est apud Varronem in quarto de L. L. Aliis placet in recto etiam *semissis* dici. 6 Paullo antè dictum de Latinis *idis* habentibus in Gen. cujusmodi etiam sunt *promuscis*, et *promulsis*. At hic agitur de Graecis, *idis*, et *idos* habentibus: ut sunt, *aspis*, *jaspis*, *Thetis*, *Nereis*, *Tantalis*, cet. in quibus usus attendendus. Nam *Aeneidos*, quam *Aeneidis* malim. At *pyxidos* pro *pyxidis* non dixerim; quia vox vulgo tritissima naturam planè exuit Graecanicam. *Attis*, *Attidis*, vel *Attidos*. Sed *Attinis* est ab *Attin*. Vide quae dixi lib. 2. de Origine et Progr. Idololatriae, cap. 52.

Quae

Merces, loon, huur.
Heres, een erfgenaam.
Praes, een borg.
Pes, een voet.
Obses, een gijzelaar.
Sedeo, ik zit.
Praeses, een voorzitter, landvoogd.
Æs, koper, geld.
Ceres, de Godin van het koorn, dochter van Saturnus en Ops.
Bes, acht oncen, 16 lood, een mark.

IS.

Panis, brood.
Cinis, asch.
Cucumis, een komkommer.
Pulvis, stof, poeijer, pulver.
Vomes, een ploegijzer.
Cassis, een helm, bekkeneel.
Cuspis, de punt, spits.
Lapis, een steen.
Capis, een groote drinkbeker of pot, met een oor, of handvat.
Cenchris, een vergiftige gespikkelde slang.
Dis, de God des rijkdoms, en der onderwereld.
Lis, twist, kijverij, krakeel, pleitgeding.
Samnis, een Samniter, burger van Samnium.
Quiris, een Romein, burger van Rome.
Sanguis, bloed.
Pollis, stuifmeel, fijne stof van het een of ander.
Glis, eene veldmuis, een rat.
Semis, zes oncen, een half pond.
Genesis, de wording, geboorte, schepping.
Pyxis, eene bus, zalfbus.
Æneis, een dichtwerk van Virgilius, inhoudende de heldedaden van Æneas.

Quaedam *inis: Salamis, Salaminis.*
Quaedam *entis: Simois, Simoëntis*[7].
Charis facit *Charitis.*

[7] Simile *Pyrois, Pyroëntis.*

* *Quaedam tum genitivum habent similem nominativo; tum etiam per* idis *efferuntur: ut* tigris [8], *hujus* tigris, *&* tigridis, *tam pro fluvio, quàm animali.* Tiberis, *hujus* Tiberis, *& olim etiam* Tiberidis: *unde per syncopen* Tibris, *hujus* Tibris, *&* Tibridis. Isis, *hujus* Isis, *&* Isidis. Serápis, *hujus* Serapis, *&* Serápidis.

[8] Sic Graecis fera, ἡ τίγρις, τίγριος, vel τίγριδος.

OS.

Os, oris: ut, *flos, floris: os, oris* [1], een mond: sed, *os, ossis,* een been: *exos, exossis: nepos, nepótis,* uti & composita. Item *dos, dotis: cos, cotis: sacerdos, sacerdótis: compos, cómpotis: impos, impotis: bos, bovis: custos, custódis: Tros, Troïs: heros, heroïs: Minos, Minoïs* [2]: Graeca *monoceros, rhinoceros,* similiáque, *otis* habent.

[1] Capella ait, *os* contra rationem dici, cùm in genitivo faciat *oris:* atque in *os* exeuntia ἀναλόγως habeant *otis.* Atqui *oris,* & *floris,* ex eo sunt, quòd veteres *or,* & *flor,* dixerint. Quomodo dicimus *arbor* et *arbos, honor* et *honos.* Similia sunt, *Fusius, Valesius, Lases,* aliaque, quae posteà per *r* extulere: ut Varro docet fuse in 6 de L. L. Charisius tamen lib. 1. et Priscianus in 6. inflectunt *glos, gloris,* si codices non fallunt. Omnino tutius obliquis ejus abstinebimus. 2 Maro in Ciri: *Fugiens Minois amores.* Sallustii tamen est in 5 Històr. *Minonis iram, atque opes.* Sed est hoc à *Mino. Minos, Minois,* ut *Tros Trois. Mino Minonis,* ut *Plato Platonis.*

US.

Us facit *oris* regulariter: ut, *tempus, temporis* [1]: *melius, melióris: hoc pecus, pecoris.*

Per *eris* breve flectuntur, *acus, foedus, funus, genus, glomus, latus, munus, olus, onus, opus, pondus, rudus, scelus, sidus, vellus, Venus, vetus, viscus, ulcus, vulnus*[2].

[1] Sic *decus decoris.* At *decóris* est à *decor;* uti dictum. A priori *indecores,* ab altero *indecóri* dicimus.

[2] Olim similiter *foeneris,* ac *pigneris* dixere: unde remanserunt *foenero,* vel *foeneror; pignero,* et *oppignero.*

Quaedam

Salamis, een eiland nabij Athene; *ook* eene stad in het eiland Cyprus.
Simois, eene rivier in Phrygië.
Charis, bevalligheid, de Godin der bevalligheid.

OS.

Flos, een bloem.
Os, *oris*, de mond.
Os, *ossis*, een been.
Exos, zonder beenderen.
Nepos, een kleinzoon; lichtmis, verkwister.
Dos, huwelijksgoed, bruidschat.
Sacerdos, een priester, eene priesteres.
Compos, magtig, die het gebruik of genot heeft.
Impos, onmagtig.
Bos, een os, eene koe.
Custos, een bewaarder, eene bewaardster.
Tros, een Trojaan, een zeker koning van Troje.
Heros, een held, dapper krijgsman.
Minos, koning en wetgever van Creta, na zijnen dood tot regter der afgestorvenen in het schimmenrijk aangesteld.
Monoceros, een eenhoorn.
Rhinoceros, een neushoorn, vijand der olifanten; *ook* een oliepot, of kruik.

US.

Tempus, de tijd; de slaap van 't hoofd.
Melius, beter.
Pecus, een beest, vee.
Acus, kaf.
Foedus, een verbond, verdrag.
Funus, eene begrafenis.
Genus, een geslacht, eene soort.
Glomus, een kluwen garen.
Latus, eene zijde.
Munus, eene gift, een geschenk, ambt, bediening.
Olus, moeskruid, groente.
Onus, een last, pak.
Opus, een werk.
Pondus, gewigt, zwaarte, last.
Rudus, puin, gebroken steen.
Scelus, een schelmstuk.
Sidus, een gestarnte, of starrenteken, eene star.
Vellus, een vlies, afgeschoren wol.
Venus, de Godin der liefde.
Vetus, oud.
Viscus, het ingewand.
Ulcus, eene zweer.
Vulnus, eene wond.

Quaedam *uris*: ut, *Ligus*, *Liguris*[3], *tellus*, *tellúris*. Sic omnia monosyllaba: ut, *pus*, *puris*: *crus*, *cruris*: *jus*, *juris*, cet. praeter *sus*, *suis*: *grus*, *gruis*.

Quaedam *udis*: ut, *palus*, *palúdis*. Sic *incus*, *subscus*. Haec *pecus*, *pécudis*[4].

Multa *útis*: ut, *virtus*, *virtútis*. Sic *salus*, *servitus*, *juventus*, *senectus*. *Intercus* habet *intércutis*.

Composita à ποῦς, *odis* formant: *tripus*, *tripodis*.

Nomina propria urbium quaedam habent *untis*: *Amathûs*, *Amathuntis*: *Opus*, *Opuntis*[5].

Laus, *laudis*: *fraus*, *fraudis*[6].

3 Cum corripiat penultimam, videtur Genitivum hunc à *Ligur* mutuari. Lucanus lib. 1. *At nunc tonse Ligur.* *Ligus*, etiàm in feminino, est apud Sallustium 2. Hist. *Corsa, Ligus mulier.*

4 At Charisius *pecudes* carere nominativo singulari ait. Quod verius censeo. Nempe obsoletus nominativus fuit *haec pecudis*.

5 Sic et unum in *o*, *Hiericho Hierichuntis*.

6 In *eus* exeuntia, quando sunt tertiae, faciunt *eos*: ut, *Typhoëus*, *Typhoëos*.

YS.

Erinnys, *Erinnyos*: *chelys*, *chelyos*[1], cet. *Chlamys*, *chlamydis*. Haec omnia Graeca sunt.

1 Sic *Tethyos* Martiali de Spectacul. epigr. 3.

BS, MS, PS.

In *bs*, *ms*, *ps*, assumunt *i* ante *s*, ut, *trabs*, *trabis*: *hyems*, *hyemis*: *daps*, *dapis*: *stirps*, *stirpis*.

Sed exeuntia in *eps*, vel *ebs*, mutant *e* in *i*: ut, *princeps*, *principis*: *particeps*, *participis*: *caelebs*, *caelibis*. Excipe *seps*, *sepis*[1], et *auceps*, quod facit *aucupis*: et composita à *caput*, quae formantur in *cipitis*: *anceps*, *ancipitis*. Sic, *biceps*, *triceps*, *praeceps*.

Gryps, *gryphis*[2].

1 A recto *sepes*. Ausonius: *Bucolico sepes*, dixit Maro: cur Cicero *seps*?

2 Sic *Cinyps Cinyphis*.

LS,

Ligus, een Ligúriër, een Genuees.
Tellus, de Godin der aarde, de aarde.
Pus, etter.
Crus, de schenkel, het scheenbeen.
Jus, het regt; vleeschsap, saus.
Sus, een zwijn, eene zog.
Grus, een kraanvogel.
Palus, eene moeras, een modderpoel.
Incus, een aambeeld.
Subscus, eene houten lijst, een band of klemnagel
Pecus, een beest, vee.
Virtus, deugd, braafheid; kracht, dapperheid.
Salus, welvaart, zaligheid. behoud.
Servitus, dienst, slavernij.
Juventus, jongheid, jeugd.
Senectus, oudheid, ouderdom.
Intercus, tusschen vel en vleesch, inwendig.
Tripus, een drievoet, een tafel of koperen pot met drie pooten.
Amathus, eene stad in Cyprus, Limissio.
Opus, naam van verscheidene steden in Griekenland.
Laus, prijs, lof.
Fraus, bedrog.

YS.

Erinnys, een helsch gedrocht, eene razernij.
Chelys, eene luit, of cither.
Chlamys, een krijgsmantel.

BS, MS, PS.

Trabs, een balk.
Hyems, de winter.
Daps, spijs, een spijsoffer; bijz. in *plur. dapes*, spijzen.
Stirps, een geslacht, stam.
Princeps, een voornaam man, een vorst.
Particeps, deelachtig.
Caelebs, ongehuwd.
Seps, een slangetjen of wormpjen, wiens beet verrotting baart.
Auceps, een vogelaar, vogelvanger.
Caput, een hoofd.
Anceps, tweesnijdend, twijfelachtig, onzeker.
Biceps, tweehoofdig, dat twee hoofden heeft.
Triceps, driehoofdig, met drie hoofden.
Praeceps, steil voorovershangend; met het hoofd voorover; haastig, onbedacht, voorbarig.
Gryps, een griffioen, grijpvogel.

LS, NS, RS.

Nomina in *ls*, *ns*, et *rs*, mutant *s* in *tis*: ut, *puls*, *pultis*: *mons*, *montis*[1]: *ars*, *artis*: *lens*, *lentis*, legumen: *frons*, *frontis*, capitis pars.

Dis habent, *glans*, *juglans*, *lens* vermiculus, *frons* arboris, *libripens*, *nefrens*, et composita à *cor*: ut, *concors*, *discors*.

Tiryns facit *Tirynthis*.

Participia *iens* et *quiens*, habent *euntis*, cum compositis. Sed *ambiens*, *ambientis*.

T.

Caput, *capitis*: *occiput*, *occipitis*: *sinciput*, *sincipitis*.

X.

X mutatur in *cis*: ut, *fax*, *facis*[2], *pax*, *pácis*: *fornax*, *fornácis*: *fex*, *fecis*: *vervex*, *vervécis*: *nex*, *necis*: *resex*, *resecis*: *radix*, *radicis*: *fornix*, *fórnicis*: *atrox*, *atrócis*: *præcox*, *præcocis*[3]: *Pollux*, *Pollucis*: *dux*, *dúcis*: *Eryx*, *Erycis*: *bombyx*, *bombycis*: *Bebryx*, *Bebrycis*, penultima ancipiti: *falx*, *falcis*: *lanx*, *lancis*: *merx*, *mercis*.

1 Etiam *euantes*; si singularem habet rectum, is fuerit *euans*: ut *bacchans*, *bacchantis*. Maro: *Euantes orgia circum Ducebat Phrygias*. Quasi ab *euare*, quod sit *euan* acclamare. At dispar ratio est, si *Euantem* sit viri nomen: ut 10 Æn. Nam dicimus, *Euas*, *Euantis*, ut *Calchas*, *Calchantis*.

2 Sic *styrax*, *styracis*. Virgil. in Ciri: *Non styrace Idæo*. *Smilax*, *smilacis*. Ovid. 4 Met. *Cum smilace flores*. Addit Priscianus *Pharnax*, *Pharnacis*. Lucan. lib. 2: *Nec Pharnacis arma relinquas*. Sed rectus est *Pharnaces*: ut apud Florum lib. 4. cap. 2. *Rex Pharnaces*. Imò similiter Cic. ad Att. lib. 11. ep. 21 & 22. 3 Penultima brevi, ut origo ostendit; quae eadem atque in *praecoquus* & *praecoctus*.

EXCIPIUNTUR ista:

Gis faciunt, *harpax*, *rex*, *lex*, *grex*, *aquilex*, *Biturix*, *Strix*, *Allobrox*, *mastix*[1], obsoletum *frux*, *conjux* vel *conjunx*, *oryx*, *Styx*, *Phryx*, *Japyx*, *phalanx*, *Syrinx*, *Sphinx*.

1 Sic *Homeromastix*, & similia. At fœdè errant, qui & *mastichis* dicunt. Nam Ablativus *mastiche* est a recto *mastiche*, ἡ μαστίχη: unde Accusativus *mastichen* est apud Plin. lib. 14. cap. 20.

Cae-

LS, NS, RS.

Puls, pap, brij.
Mons, een berg.
Ars, eene kunst, kunstgreep, een ambacht.
Lens, *tis*, linze.
Frons, *tis*, het voorhoofd.
Glans, een eikel.
Juglans, een okernoot, walnoot.
Lens, *dis*, eene neet.
Frons, *dis*, loof, het groen.
Libripens, een waagmeester, geldweger.
Nefrens, een jong varken, eene bigge, een braadvarken.
Cor, het hart.
Concors, eendragtig, eensgezind.
Discors, tweedragtig.
Tiryns, eene stad nabij Argos in den Peloponnesus, de geboorteplaats van Herkules.
Iens, gaande.
Quiens, kunnende, mogende.
Ambiens, omgaande, begeerende.

T.

Caput, een hoofd, hoofdstuk, het begin, de inhoud.
Occiput, het achterhoofd, het achterste deel des hoofds.
Sinciput, het voorste deel des hoofds.

X.

Fax, een fakkel, toorts.
Pax, vrede.
Fornax, een oven.
Fex, hef, grondsap, droesem, gest.
Vervex, een hamel, gesneden ram.
Nex, een doodslag, dood, moord.
Resex, een afgesneden tak van den wijnstok.
Radix, een wortel.
Fornix, een gewelf, verwulf.
Atrox, straf wreed, stuursch, ongenadig.
Praecox, vroeg rijp, rijp voor den tijd, voorbarig.
Pollux, de broeder van Castor, zoon van Leda en Jupiter, gunstig gesternte voor de zeevarenden.
Dux, een leidsman, hoofdman, aanvoerder.
Eryx, een zoon van Butus en Venus; eene stad, en berg op Sicilië.
Bombyx, *masc. gen.* een zijdeworm. *Foem. gen.* zijde, zijde laken.
Bebryx, de naam van een koning van het Pyreneesch gebergte; *ook* een inwoner van Bebrica.
Falx, een sikkel, zeissen, snoeimes.
Lanx, een platte schotel of platteel, *ook* een waagschaal.
Merx, koopwaar, koopgoed.
Harpax, een haak, puthaak, vuurhaak, schiphaak.
Rex, een koning.
Lex, eene wet.
Grex, eene kudde, schare, bende.
Aquilex, een opzigter der waterleidingen.
Biturix, een inwoner van Aquitanie of Guienne.
Strix, een vreesselijke nachtvogel.
Allobrox, een Allobrogier.
Mastix, een geessel.
Frux, vrucht. *Conjux* vel *unx*, een getrouwd man of vrouw. *Oryx*, eene wilde geit. *Styx*, een stilstaand water in de onderwereld. *Phryx*, een Phrygier.
Japyx, een zoon van Daedalus, koning in Calabrie; de noordwestewind.
Phalanx, een krijgsheir der Macedoniërs van 8000 voetknechten in slagrijen.
Syrinx, eene Nimf in Arcadië, die in een riet veranderde.
Sphinx, een gedrocht, dat den reizenden raadzels voorwierp.

Caetera in *ex* habent *icis*: *judex*, *judicis*: *simplex*, *simplicis*: *opifex*, *opificis*: *vibex*, vel *vibix*, *vibicis*[2].

Variant, *remex*, *rémigis*: *supellex*, *supellectilis*: *nix*, *nivis*: *nox*, *noctis*: *senex*, *senis*[3]: *onyx*, *ónychis*: *hylax*, *hylactis*: *Astyanax*, *Astyanactis*[4]: et si qua alia Graeca.

2 Puto, si Genitivus hic esset à *vibex*, corriperetur, ut dicimus *judex*, *judicis*; eòque potius sit à *vibix*, ut à *radix* est *radicis*. 3 Olim à *senex* dixere *senecis*: unde *senecio*, et *senectus*, et proprium *Seneca*. 4 Sic similia ab ἄναξ composita: ut *Demonax*, *Callionax*. Item peregrina quaedam: ut *Bibrax*, *Bibractis*: quod Caesari est Galliae Belgicae oppidum.

Dativus desinit in *i*: ut, *huic patri*.

Accusativus in *em*: ut, *hunc patrem*.

Excipiuntur.

I. Quae *im* faciunt: ut, *tussis*, *sitis*, *vis*, *pelvis*, *buris*, *ravis*, *cucumis*[1], *amussis*[2]. His adduntur propria: *Araris*, *Tiberis*, *Syrtis*, *Charybdis*, *Opis*, *Fabaris*[3], cet.

II. Quae *em* et *im*[4] faciunt: ut, *puppis*, *turris*, *securis*, *sementis*, *febris*, *restis*, *navis*, *clavis*, *aqualis*, *strigilis*.

III. Graeca; quorum quaedam etiam *a* faciunt: ut, *aër*, *aërem*, vel *aëra*: *chlamys*, *chlamydem*, vel *chlamyda*[5]. Quaedam *in*, vel *im*[6]: ut, *genesis*, *genesin*, vel *genesim*.

1 Sed *cucumer* recentioribus *cucumerem* facit, secundum regulam. Antiqui *cucumim* maluere. Vide, quæ superius notavimus de generibus nominum in *is*. 2 Etiam *praesepis*, teste Nonio. 3 Horum exemplo recentiores ab *Albis* dicunt *Albim*. 4 Non tamen utrumque est aequè in usu. Nam *navem*, quàm *navim*; *turrim*, quàm *turrem*, usitatius est. 5 *Pan* tantum *Pana* facit, discriminis caussâ. 6 Accusativus Graecus nominum in *is*, et *ys*, interdum est *in*, vel *im*, non *a*: ut quae Graecè vocalem ante *os* habent in Genitivo: velut *genesis*, *genesios*, *genesin*, vel *genesim*: *Erynnis*, *Erynnios*, *Erynnim*, non *Erynnis*. Interdum est, vel *a* tantùm: vel *a* et *in* simul. Fit utrumque in iis, quae consonam habent ante *os* in Genitivo. Prioris generis est, *Lais*, *Laidos*, *Laida*, vel *Laidem*: non *Lain*, vel *Laim*. Alterius generis est, *Maeotis*, *Maeotidos*, *Maeotida*, vel *Maeotidem*: et *Maeotin*, vel *Maeotim*. *Tigris*, ut *tigridis*, et *tigris*; ita *tigridem*, et *tigrin* facit.

Quae-

Judex, een regter, een beoordeelaar.
Simplex, enkel, eenvoudig.
Opifex, een werkman, arbeider, ambachtsman, handwerker.
Vibex, vel *vibix*, een striem van slagen.
Remex, een roeijer.
Supellex, huisraad, have.
Nix, sneeuw.
Nox, de nacht.
Senex, een oud man, oud.
Onyx, een edel-gesteente.
Hylax, zoon van Theodamas, Hercules medgezel.
Astyanax, zoon van Hector en Andromache.

Dativus en Accusativus.

Pater, een vader.
Tussis, de hoest.
Sitis, dorst.
Vis, kracht, geweld, magt, menigte.
Pelvis, een bekken.
Buris, het hout onder aan den ploeg, waar het ploegijzer in steekt.
Ravis, heeschheid.
Cucumis, een komkommer.
Amussis, een rigtsnoer, regelmaat, loodlijn.
Araris, eene rivier in Vrankrijk, de Saone.
Tiberis, eene rivier in Italië, de Tiber.
Syrtis, eene gevaarlijke zandplaat en droogte bij de zeekust van Afrika.
Charybdis, eene gevaarlijke draaikolk in de straat van Sicilië, Garafaro.
Opis, eene godin uit het gevolg van Diana; naam eener stad in Azië.
Fabaris, eene rivier der Sabijnen in Italië, Farfaro.
Puppis, het achtereinde van een schip, de achtersteven.
Turris, een toren.
Securis, een bijl.
Sementis, zaaijing, zaaitijd.
Febris, de koorts.
Restis, een zeel, koord, snoer, touw.
Navis, een schip.
Clavis, een sleutel.
Aqualis, een waterkruik.
Strigilis, een roskam.
Aër, de lucht.
Chlamys, een krijgsmantel.
Genesis, de geboorte.

Quaedam *yn*[1]: ut, *Erinnys*, *Erinnyn*. Graeca feminina in *o*, etiam per *o* efferuntur: ut, *hanc Calypso*, *Sappho*, *Dido*.

VOCATIVUS similis est Nominativo.

Graeca plerumque[2] abjiciunt *s* in Vocativo: ut, *Paris*, *ô Pari*: *Pallas*, *ô Palla*[3].

1 Vel *ym*, in *Holym*, ab *Holys*.

2 Non tamen quaevis Graeca: sed in *as* terminata, et facientia genitivum in *antis*: ut *ô Palla*, *ô Calcha*. Item exeuntia in *is*, et *ys*: neque apud Graecos accentum habentia in ultimâ: ut, *ô Mari*, *ô Capy*. Vel accentu quidem praedita in ultimâ; sed *idis* habentia in genitivo: ut, *ô Amarilli*, *ô Tyndari*. Ad haec apud Graecos diphthongum habentia ante *s*: quomodo à *Simoïs*, quod Graecè est Σιμόεις, est *ô Simoï*; et à *Melampus*, quod Graecè est Μελάμπους, dicimus *ô Melampu*. 2 *Plerumque* aio: nec enim id perpetuum, ne in iis quidem, quae proximè diximus. Nam ut Martialis ait, *ô Thai*; ita Terentius, *ô Thais*: et similiter idem *ô Myris*: nempe terminatione Latinâ. 3 Non à *Pallas*, *Palladis*, cujus vocativus est *ô Pallas*: sed à *Pallas*, *Pallantis*, quod *ô Palla* facit, more poëtico: nam poëtae Graeci in talibus abjiciunt *ν*: ut ab Αἴας, Αἴαντος, ὦ Αἶαν, et poëticè, sed raro, ὦ Αἶα. Sic *Calcha* à *Calchas Calchantis*. Nisi *ô Calcha*, et *ô Palla*, malis esse à nominibus primae, ut *ô Ænea*. Nam *Calchas*, *Calchae* dixere, sicut *Chremes Chremae*, unde vocativus *ô Chreme*.

ABLATIVUS desinit in *e*: ut, *patre*.

Excipiuntur multa, quae *i* faciunt, et multa, quae *e* et *i* simul.

Quadruplicia nomina faciunt ablativum per I.

I. Neutra in *e*, *al*, et *ar*: ut, *mare*, *ab hoc mari*[1]: *animal*, *ab hoc animali*: *calcar*, *ab hoc calcari*. Praeter *sal*, *far*, *nectar*, *hepar*, et *jubar*.

II. Adjectiva in[2] *is*, et *er*, quorum neutrum in *e* terminatur: ut, *fortis*, *forti*: *acer*, *acri*.

1 Sic *mille milli*, apud Lucilium; teste Gellio. Unde liquet, non esse aptotum.

2 Sed si ex adjectivis fiant substantiva, *e* tantum habent: ut *Martialis*, *ab hoc Martiale*. Sic *Laterensis*, *Laterense*. Neque id in propriis solum, sed aliis etiam locum habet. Nam adjectivè dixero, *volucri sagittâ*, et *homine rudi*. Substantivè autem, *à volucre comestus*, et *rude donare*. Imò poëtae quandoque *e* amant in adjectivè usurpatis: ut apud Maronem, *cognomine terra*: apud Nasonem, *specie coeleste*; et similia.

III. No-

Erinnys, een helsch gedrocht, eene razernij.
Calypso, de dochter van Oceanus en Tethys, koningin van het eiland Ogygië, waar ze Ulysses onthaalde.
Sappho, eene vermaarde Grieksche dichteres uit het eiland Lesbos.
Dido, eene dochter van Belus, koningin van Carthago.

Over den Vocativus.

Paris, zoon van Priamus, koning van Troje, die Helene geroofd heeft.
Pallas, *masc. gen.* een mansnaam, zoon van Koning Evander.

Over den Ablativus.

Mare, de zee.
Animal, een dier.
Calcar, een spoor,
Sal, zout.
Far, koorn.
Nectar, liefelijke en welriekende wijn, godendrank.
Hepar, de lever.
Jubar, licht, schijnsel, glans.
Fortis, sterk, dapper.
Acer, zuur, scherp, dapper.

Septem-

III. Nomina mensium: ut, *September, Septembri: December, Decembri*[3].

IV. Nomina non crescentia in obliquis[4]: quae accusativum per *im*[5], vel *in*, faciunt: ut, *turris, turrim, turri: tussis, tussim, tussi: genesis, genesin, genesi.*

His adde, *strigilis, mugil* seu *mugilis*, et *canalis*. Item haec substantiva, *sodalis, rivalis, familiaris, bipennis, triremis, quadriremis, aedilis, annalis, natalis, popularis*[6].

Araris habet *Arare*, licet accusativus sit *Ararim*.

3 Possis haec de mensium nominibus complecti sub regula, quae proximè antecessit. Sunt enim naturâ suâ adjectiva, sed substantivè usurpantur. 4 Nam si crescant, fere aliter fit. Ita etsi dicimus *Parim, Daphnim, Thetim, Irim*: ablativus nihilominus est *Paride, Daphnide, Thetide, Iride*. *Theti* tamen pro *Thetide* dixit Plautus. 5 Sed tantùm *im* in Latinis: in Graecis, vel *in* tantum, vel quandoque *im* & *in*. 6 Haec quoque naturâ sunt adjectiva: eaque est causa, cur sequuntur naturam adjectivorum in *is*; de quibus reg. 2.

Quintuplicia nomina faciunt ablativum per e *et* i *simul.*

1. Adjectiva omnis generis unâ terminatione: ut, *felix*[1], *felice* vel *felici: vetus, vetere* vel *veteri*: cet.

Praeter *pauper*[2], *sospes, dives, hospes, senex*, et à *pes* composita, aliaque, quae *e* habent.

Memor contrà solùm *memori*[3] facit.

Participia etiam in *ns*, absolutè posita, per *e* potiùs efferuntur: ut, *regnante Romulo: amante Vespasiano*[4].

1 Sed si proprium sit, *e* tantum habet, *Felice*: ut & *Clemens Clemente*. 2 *Uber*, quod apud Lithocomum, & alios, erat, expunxi; quia Curtii est lib. 3: *Uberi, & pingui solo*. Item Senecae Herc. Fur. *Et omne quicquid uberi cingit solo*. 3 Quia olim *memoris* dixere. *Plus* etiam usitatius *pluri* facit, quam *plure*. 4 Sic *Deo volente, me praesente, te lubente*: non *volenti, praesenti, lubenti*.

Par

September, de negende maand des jaars, herfstmaand.
Desember, de twaalfde maand, wintermaand.
Turris, een toren.
Tussis, de hoest.
Strigilis, een roskam.
Mugil, en *Mugilis*, een visch, herder genaamd.
Canalis, eene waterloozing, goot, watergoot.
Sodalis, een gezel.
Rivalis, een medeminnaar, mededinger.
Familiaris, een gemeenzaam vriend.
Bipennis, eene bijl, die aan beide zijden scherp is.
Triremis, eene galei met drie roeibanken.
Quadriremis, eene groote galei met vier roeibanken.
Ædilis, een bouwmeester.
Annalis, een jaar- of tijdboek, chronijk.
Natalis, een geboortedag, verjaardag.
Popularis, een landsman, land-, of stadgenoot.
Araris, de rivier de Saone in Frankryk.
Felix, gelukkig, zalig.
Vetus, oud.
Pauper, arm.
Sospes, gezond, behouden, bewaard.
Dives, rijk.
Hospes, een vreemdeling, waard, gast.
Senex, een oud man.
Pes, een voet.
Memor, gedachtig.
Romulo regnante, als Romulus koning der Romeinen was.
Vespasiano amante, als de Keizer Vespasianus verliefd was.

Par,

Par[5] adjectivum, tantum *pari*[6] facit: sed composita ejus utramque habent terminationem: ut, *compare*, *compari*. Sic *impar*, *dispar*.

II. Comparativa omnia: ut, *major*, et *majus*, *majore* et *majori*.

III. Verbalia in *trix* adjectivè usurpata: ut, *victrix*, *victrice* et *victrici*: *ultrix*, *ultrice* et *ultrici*.

IV. Quae faciunt Accusativum per *em*, et *im*: ut, *puppis*, *puppe* et *puppi*, cet.

V. Haec nomina: *ignis*, *amnis*, *anguis*, *unguis*, *avis*, *civis*, *suppellex*, *imber*, et *affinis* substantivum.

NOMINATIVUS pluralis desinit in *es*: vel *a*, si neutra sunt.

5 *Par* substantivum pro socio, vel sociâ, *pare* facit. Ovid. 3. & 4 Fast.

6 Quoniam rectus quondam fuit *paris*.

OBSERVATIO.

Quædam habent *ia*, videlicet, quae Ablativum faciunt per *i* tantum, vel *e* et *i* simul: ut *maria*, *fortia*, *felicia*, cet.

Praeter *vetus*, *vetera*: et comparativa, *majus*, *majora*: *melius*, *meliora*. Item composita à *corpus*: ut, *bicorpor*, *tricorpor*[1], quae habent *a* tantùm.

Plus facit *plura*, et *pluria*: ut et *aplustre*, *aplustra*[2] et *aplustria*[3].

1 Nisi placet *bicorpora*, & *tricorpora*, esse non à *bicorpor*, & *tricorpor*, (priori Tullius in Tusc. altero usus Maro) verum ab antiquis *bicorporus* & *tricorporus*: quomodo Lucretius lib. 5 *tripectorus* usurpat pro *tripector*. 2 Ita Priscianus. Sed dicere possumus. *aplustria* esse ab *aplustre*: *aplustra* verò ab *aplustrum*, quo usus est Lucretius in quarto: *Navigia aplustris fractis obnitier undis*. 3 Dicimus & *tria*; ut Graeci τρεῖς τρία: à quo & τρὶς adverbium.

Ge-

Par, gelijk.
Compar, gelijk, evengelijk.
Impar, oneven, ongelijk.
Dispar, ongelijk, verscheiden, oneven.
Major, en *majus*, grooter.
Victrix, eene overwinnares, eene vrouw, die overwonnen heeft.
Ultrix, eene wreekster.
Puppis, het achterste van een schip, de achtersteven.
Ignis, het vuur.
Amnis, eene rivier.
Anguis, eene slang, kruipend gedierte.
Unguis, een nagel, klaauw.
Avis, een vogel.
Civis, een burger.
Supellex, huisraad.
Imber, een slagregen.
Affinis, een zwager, aangehuwd vriend.

AANMERKING.

Maria, zeeën.
Fortia, sterke, kloekmoedige, dappere.
Felicia, gelukkige, voorspoedige, zalige.
Vetus, oud.
Majus, grooter.
Melius, beter.
Corpus, een lijf, een ligchaam.
Bicorpor, tweelijvig.
Tricorpor, drielijvig.
Plus, meer.
Aplustre, een vaan of vlag op een schip.

Pa-

Genitivus in *um:* ut *horum patrum.*

Excipiuntur sextuplicia, quae faciunt *ium.*

I. Quae ablativum faciunt per *i* tantum, vel *e* et *i* simul: ut, *animal, animalium: fortis, fortium: turris, turrium: felix, felicium,* cet.

Praeter comparativa: *major, majorum: melior, meliorum: plus* tamen facit *plurium*[1].

Item, *vetus, veterum: inops, inopum: supplex, supplicum,* cet.

His adde, *memor, immemor, vigil*[2], *uber, puber, compos, impos, degener, congener, celer, bicorpor, tricorpor, strigilis,* et *mugilis,* seu *mugil:* et in *fex* exeuntia à *facio:* ut, *artifex*[3], *opifex, carnifex.*

II. Substantiva monosyllaba, quae in duas consonantes desinunt: ut, *pars, partium: urbs, urbium: trabs, trabium: mons, montium*[4]; non polysyllaba: ut, *hyems, hyemum: princeps, principum*[5]. Sic *cælebs, manceps, forceps, particeps, chalybs, Arabs, consors, Cyclops, Æthiops, municeps, gryps, sphinx, phalanx.*

Parens parentum[6] saepius facit, quam *parentium.*

III. Nomina in *es* aut *is*, non crescen-

1 Nempe quia et *i* assumsit in nominativo *pluria.*

2 Nam *vigilum* facit; etsi *vigili aure* sit apud Statium. Ut *artifex, artificum;* licet *artifici pollice,* apud eundem legas.

3 Fortasse id fit differentiæ caussâ; ne confundatur cum *artificium, opificium, carnificium:* quo postremo Plautus utitur, sed adjectivè.

4 Haec quatuor, quia monosyllaba sunt, etiam ad regulam sextam pertinent. Sed magis propriè hujus est loci, *cohors cohortium.*

5. Forsitan et hic differentiam spectarunt, ne confundatur cum *principium.* Similiter distinxere *mancupum* et *mancupium; participum,* et *participium; municipum,* et *municipium; senum,* et *senium.*

6 Oratores *parentum* malunt: quomodo et *responsa prudentum* dicimus.

Pater, een vader.
Animal, een dier.
Fortis, sterk, kloekmoedig, dapper.
Turris, een toren.
Felix, gelukkig, voorspoedig, zalig.
Major, grooter.
Melior, beter.
Plus, meêr.
Vetus, oud.
Inops, arm.
Vigil, wakker, wakende.
Supplex, ootmoedig, smekende.
Memor, gedachtig.
Immemor, ongedachtig, die vergeten heeft.
Uber, vruchtbaar, overvloedig.
Puber, manbaar, huwbaar.
Compos, magtig, die het gebruik of genot heeft.
Impos, onmagtig.
Degener, ontaard, die naar zijn geslacht en ouders niet aardt.
Congener, van een en hetzelfde geslacht.
Celer, ras, snel, ligt.
Bicorpor, tweelijvig, die twee ligchamen heeft.
Tricorpor, drielijvig, die drie ligchamen heeft.
Strigilis, een roskam.
Mugilis, of *Mugil*, zekere visch, herder genaamd.
Facio, ik doe, maak.

Artifex, een kunstenaar, werkmeester.
Opifex, een ambachtsman.
Carnifex, een beul.
Pars, een deel.
Urbs, eene stad.
Trabs, een balk.
Mons, een berg.
Hyems, de winter.
Princeps, een vorst, prins, eene prinses.
Coelebs, ongehuwd, ongetrouwd.
Manceps, een eigenaar of bezitter; een pachter, b. v. der staatstol'en.
Forceps, eene tang.
Particeps, deelachtig.
Chalybs, staal.
Arabs, een uit Arabië, een Arabier.
Consors, mede deelachtig.
Cyclops, een reus met een oog
Æthiops, een moor, moo- (riaan.
Municeps, een burger, of inwoner van eene Romeinsche vrijstad.
Gryps, een grijp of grijpvogel.
Sphinx, een wonderdier, dat den reiziger raadsels voorwierp.
Phalanx, een krijgsheer der Macedoniers, van achtduizend voetknechten.
Parens, een van beide ouderen, vader, of moeder.

 Mensis,

tia in genitivo singulari: ut, *linter*, *lintrium*: *mensis*, *mensium*: *collis*, *collium*: *sedes*, *sedium*, cet. praeter *vates*, *vatum*: *panis*, *panum*: *juvenis*, *juvenum*: *canis*, *canum*: *volucris*, *volucrum* substantivè[6]. *Apis apum* facit, et *apium*.

IV. *Assis* partes, et haec nomina: *caro*, *linter*, *venter*, *uter*, *Samnis*, *Quiris*, *fornax*, *palus*: ex quibus postrema quatuor etiam *i* amittunt. Sic polysyllaba in *as*: ut, *civitas*, *civitatium*: sed saepius *civitatum*.

V. Pluralia: ut, *vires*, *virium*: *manes*, *manium*: *sales*, *salium*: *tres*, *trium*. Praeter *opes*, *opum*: *proceres*, *procerum*: *lemures*, *lemurum*. Item, *primorum*, *coelitum*, *Celerum*, *Lucerum*.

VI. Haec monosyllaba: *os*, *ossium*: *vas*, *vadium*. Sic *crux*, *lar*, *dis*, *lis*, *glis*, *as*, *mas*[7], *mus*, *cos*, *dos*, *nix*, *nox*, *fax*, *faux*[8]. *Bos* facit *boum*[9].

* *Multa autem ex iis, quae* ium *faciunt*, *per syncopen etiam efferuntur*: *ut*, apum *pro* apium: coelestum *pro* coelestium. *Sic* locupletum, serpentum, penatum, optimatum. Volucrum equorum *apud Ovid. Praecipue à nominibus in* ns, *ut* adolescentum, amantum, *cet.*

Et contra alituum *pro* alitum, coelituum *pro* coelitum, *per epenthesin dicitur.*

Epenthesis est adjectio literae, vel syllabae, in medio dictionis.

6 Pro ave.

7 *Marium* et *maribus*, dixere à *mas*. At *mare*, utrumque eo casu in plurali carere, censet Sosipater lib. 1. Caesar tamen lib. ... à *mario* dixit: *In reliquis maribus*. Nec Curt. lib. 6. alio attendit, cum ait: *Mare Caspium dulcius caeteris, parv. maribus.*

8 At contrà, um, non ium, habent *rex*, *splen*, *fur*, *pes*, *mos*, *flos*, *fur*, *thus*, *crus*, *sus*, *grus*, *laus*, *fraus*, *lux*, *rex*, *grex*, inusitatum *prex*, *vox*, *frux*, *dux*. *Furium* tamen legas apud Plaut. Epid. act. 2. sc. 4. Quaedam autem sunt, quae non arbitrer in genitivo plurali inveniri apud antiquos: ut *fax*, *nex*. In qualibus, quia veterum deficit auctoritas, satius fuerit, si liceat, utraque terminatione abstinere. 9 Sic *sus*, *suum*, apud Plinium crebro.

Graeca

Mensis, eene maand.
Collis, een heuvel.
Sedes, een zetel, eene zitplaats, wooning.
Vates, een waarzegger, eene waarzegster, een dichter, voorspeller.
Panis, brood.
Juvenis, een jonkman, eene jonge vrouw, of dochter.
Canis, een hond, eene teef.
Volucris, een vogel; vlug, snel.
Apis, eene bij.
As, twaalf *oncen*, een pond; een geheel, dat in gelijke deelen mag gedeeld worden.
Caro, vleesch.
Linter, een klein vaartuig, een schuitje; een bak, trog.
Venter, de buik.
Uter, een lederen flesch om wijn of olie in te doen.
Samnis, een uit Samnium, een Samniter.
Quiris, een Romein, burger van Rome.
Fornax, een oven.
Palus, een moeras, poel, stilstaand water.
Civitas, eene burgerij, stad, het burgerregt.
Vires, krachten, magt, sterkte.
Manes, zielen, geesten der dooden, schimmen.
Sales, geestige en vernuftige boerterij.
Tres, drie.
Opes, rijkdom, middelen.
Proceres, de voornaamsten en oversten des volks of der stad.
Lemures, nachtgeesten, spoken.
Primores, de eersten, de voorsten, de voornaamsten der stad.
Coelites, hemelingen, die in den hemel zijn.
Celeres, ruiters, drie honderd krijgsknechten, die Romulus tot zijne lijfwacht had.
Luceres, de eigen naam des derden deels van het Romeinsche volk ten tijde van Romulus.
Ossa, beenderen, bonken.
Vades, lijfborgen.
Crux, een kruis, eene galg.
Lar, een huisgod, de haardstede, woonplaats.
Dis, rijk, de god des rijkdoms en der onderwereld.
Lis, twist, gekijf, krakeel, pleitzaak.
Glis, een rat, eene muis; relmuis, veldmuis.
As, twaalf *oncen*, een pond; een geheel, dat in gelijke deelen mag gedeeld worden.
Mas, een man, mannetje.
Mus, eene muis.
Cos, een wetsteen, slijpsteen.
Dos, huwelijksgoed, bruidschat.
Nix, sneeuw.
Nox, de nacht.
Fax, een fakkel, toorts.
Faux, de strot, ingang van de keel, eene engte.
Bos, een os, eene koe.

Graeca etiam per ôn efferuntur: ut, haereseôn, metamorphoseôn.

DATIVUS desinit in *ibus*.

Excipiuntur neutra in *ma*, quae duplices dativos habent: ut, *poëma*, *poëmatis* et *poëmatibus*: *epigramma*, *epigrammatis* et *epigrammatibus*. *Bos* facit, *bobus* vel *bubus*.

* *In Graecis interdum retinetur casus Graecus i: ut*, Dryasin, *pro* Dryadibus. *Sic* Erinnysin, *pro* Erinnydibus[1].

1 Item *Hamadryasin*, *Thyniasin*.

ACCUSATIVUS desinit in *es*: ut, *hos patres*.

Graeca faciunt accusativum, more Graeco, per *as*: ut, *crater*, *hos crateras*, pro *cratéres*: *rhetor*, *hos rhêtoras*, pro *rhêtores*.

Aliquando accusativus effertur per antiquam diphthongum *ei*[2]: ut, *parteis*, *omneis*: quod fit in nominibus *ium* habentibus in genitivo plurali.

2 Vel per *i* longum, *partis*, *omnis*. Vide Gell. lib. 13. cap. 19.

DE QUARTA DECLINATIONE.

Quarta Declinatio est, quae facit genitivum in *us*.* Continet terminationes duas, *us* et *u*: ut, *fructus*, *cornu*.

* *Olim Genitivus exibat in* i, *more secundae: unde apud Terentium legitur*, fructi, ornati, tumulti, cet. *Item in* uis, *unde apud eundem* annuis, *pro* anuus.

* Vel in *u*, à recto in *u*. Ut *cornu*. Sed de his nunc non agimus, quia talia sunt aclita: de quibus postea in defectivis dicetur. Illud potiùs sit hujus loci: multa quae nunc in *u* exeunt, olim etiam in recto terminationem *us* habuisse: ut *tonitru*, *tonitrus*. Atque inde est, quòd ab ejusmodi etiam genitivus in *us* invenitur: ut apud Lucanum, *Cornus tibi cura sinistri*; quasi à recto *cornus*.

Van den Dativus.

Poëma, een dichtwerk, gedicht.
Epigramma, een opschrift, bijschrift, een kort gedicht.

Van den Accusativus.

Crater, een mengvat, wijnvat, wijnkom.
Rhetor, een meester der welsprekendheid.
Pars, een deel.
Omnis, alle.

Vierde Verbuiging.

Fructus, eene vrucht.
Cornu, een hoorn.

DATIVUS in *ui*.

* *Hic aliquando fit Apocope: ut*, parce metu [1], *pro* metui. *Virg. Æn.* I. [2].

Apocope est rejectio literae, vel syllabae, è fine dictionis.

ACCUSATIVUS in *um* desinit.

VOCATIVUS similis est Nominativo.

ABLATIVUS in *u* desinit.

NOMINATIVUS pluralis in *us*: et *a*, si neutra sunt.

1 Nisi malis statuere contractionem, quia *u* hic producitur; quod in *metui* erat breve.

2 Sic Lucret. lib. 3. *Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu*, pro *usui*.

GENITIVUS in *uum*.

* *Hic aliquando fit Syncope* [1]: *ut* currûm, *pro* curruum. 6. *Æn.*

DATIVUS in *ibus*: ut, *fructibus*.

1 Nisi vocalem elidi placeat per synecphonesin: de qua in Prosodia dicetur.

Excipiuntur pauca, quae *ubus* faciunt: ut, *arcus*, *artus*, *lacus*, *partus*, *portus*, quod et *portibus* habet, *specus*, *tribus*, *veru* [2], *genu*.

* *Quibus addunt multi*, acus, quercus, ficus. *Sed auctoritas desideratur.*

2 Quamquam Plinius per *i* maluerit, *veribus*, *genibus*. Et *genibus* videtur usitatius.

ACCUSATIVUS in *us*, et *a*.

Jesus hoc modo declinatur: *Jesus*, *Jesu*, *Jesu*, *Jesum*, *Jesu*, *Jesu* [3].

3 Nempe in obliquis, accusativo excepto, est *Jesu*, more Graecorum.

DE QUINTA DECLINATIONE.

Quinta Declinatio est, quae facit genitivum in *ëi*. Continet terminationem unam, *es*: ut, *species*.

Geni-

Arcus, een boog.
Artus, leden, ledematen.
Lacus, een meer.
Partus, geboorte, baring; een nieuw geboren kind.
Portus, eene haven.
Specus, een hol, eene spelonk, een kuil.
Tribus, eene volksverdeeling, een geslacht, stam.
Veru, een spit.
Genu, de knie.
Jesus, eigen naam, die Heiland, zaligmaker, behouder, beteekent.

Vijfde Verbuiging.

Species, eene gedaante, een vorm; eene soort; een schijn, de schoonheid.

Genitivus, et Dativus, desinunt in *ëi*: ut, *hujus* et *huic speciëi*.

**Antiqui sunt genitivi*; die, fide; *pro* diei, fidei. *Virgil.*

Libra die, somnique, pares ubi fecerit horas.

Etiam in dativo eadem Apocope invenitur. Horat. Prodiderit commissa fide.

Caeteri casus non deflectunt in hac declinatione à paradigmate usitato; sed ferè omnia carent genitivo, dativo et ablativo plurali; praeter *res* et *dies*.

OBSERVATIO.

De Compositorum declinatione.

Composita ex duobus rectis [1] declinantur utrimque: ut, *respublica*, *reipublicae*, *rempublicam*, cet. *jusjurandum*, *jurisjurandi* [2], *jurijurando*, cet.

Sed *alteruter* in genitivo *alterius utrius* habet, vel *alterutrius*. Deinceps vero potiùs facit *alterutri*, *alterutrum*, cet.

Composita ex recto, et obliquo, declinantur tantùm alterâ parte: ut, *paterfamilias* [3], *patrisfamilias*, *patrifamilias*, cet. Sic *jurisconsultus*, *tribunusplebis*, *senatusconsultum*, cet.

Atque hactenus de Analogia.

1 Adde, & *integris*. Nec enim id habet locum in *Marspiter*, et *Diespiter*.

2 Apud Ciceronem pro Fonteio Nizolius legit *jusjurandi*. Sed in melioribus libris est *jurisjurandi*.

3 Dicitur tamen et *paterfamiliae*, et *patresfamiliae*, et *patresfamiliarum*.

DE

Res, een ding, eene zaak, rijkdom, geld, goed.
Dies, een dag.

VERBUIGING VAN ZAMENGESTELDE WOORDEN.

Respublica, het gemeenebest, de staat, staatsregering.
Jusjurandum, een eed, eene eedzwering.
Alteruter, een van beiden.

Paterfamilias, de vader des huisgezins.
Jurisconsultus, een regtsgeleerde.
Tribunusplebis, een gemeensman, volksbeschermer.
Senatusconsultum, een raadsbesluit.

DE ANOMALIS[1] GENERE,

quae Graecis Heterogenea vocantur.

Anomalorum quatuor sunt genera: heterogenea, heteroclita, deficientia et abundantia.

Heterogenea inflectuntur alio genere in singulari, alio in plurali.

Suntque sextuplicia.

I. In singulari masculina; in plurali neutra: ut, *Tartarus*, *Tartara*: *Avernus*, *Averna*[2].

Sic montium nomina, *Dindymus*, *Ismarus*, *Maenalus*, *Massicus*, *Pangaeus*, *Taenarus* et *Taygetus*.

II. In singulari masculina; in plurali masculina et neutra: ut, *locus*, *hi loci*, et *haec loca*: *jocus*, *hi joci*, et *haec joca*: *eventus*, *hi eventus*, et *haec eventa*: *sibilus*, *hi sibili*[3], et *haec sibila*.

III. In singulari feminina; in plurali neutra: *haec carbasus*, *carbasa*: *Pergamus*, *Pergama*[4]: *supellex*, *supellectilia*.

IV. In singulari neutra; in plurali masculina: ut, *coelum*, *hi coeli*[5].

V. In singulari neutra; in plurali masculina, et neutra: ut *frenum*, *hi freni* et *haec frena*[6].

Rastrum, *hi rastri*, et *haec rastra*[7].

1 Anomala opponuntur iis, in quibus obtinet analogia. Vox est ab ὁμαλὸς, *aequalis*.
2 Utroque usus Maro 6. Æn.
3 Hi *sibili* nondum legi: sed apud Maronem adjectivè est, *ora* et *colla sibila*.
4 Ita Diomedes et alii. Sed dispiciendum, an, quemadmodum *Pergama*, pro arce Trojana, vel locis editioribus, crebrò legas; sic pro eo *Pergamus* inveniatur. Nam oppidum id est à Troja diversum, Attalicorum regum sedes, patria Galeni; unde chartis *Pergamenis* nomen: imò fortasse nec pro oppido apud Latinos *Pergamus*, sed tantum *Pergamum* reperitur.
5 Ab antiquo *coelus*. At *caelum*, scalptorum instrumentum, facit *caela*.
6 Veteres dixere *frenus*, et *frenum*. Indèque etiam dicitur *lupatus* et *lupatum*: quae naturâ sunt adjectiva: in illo *frenus*, in hoc *frenum* intelligitur.
7 Sed *rastra* rarissimè occurrit: eòque *rastri*, ut multò usitatius est, ita tutius quoque usurpabitur. Vocabulum *rastrum* attenditur in *bidens* et *tridens*.

Capi-

ONREGELMATIGE.

Tartarus, de hel, eene diepe kuil in de hel.
Avernus, een meer in Campanië, de ingang der onderwereld.
Dindymus, de naam van een' berg in Phrygië, een top des bergs Ida.
Ismarus, een berg in Thracië, waar Orpheus op gewoond heeft.
Maenalus, een hooge berg in Arkadië, aan Pan toegeheiligd.
Pangaeus, een berg in Thracië, die in de zee uitsteekt, en zilvermijnen heeft.
Taenarus, een aan zee liggende berg van Laconië, waar men meende een ingang ter helle te zijn.
Taygetus, een zeer hooge en steile berg in Laconië, bij Sparta en Amykle.
Locus, eene plaats.
Jocus, jokkernij, boert, kortswijl.
Eventus, einde, uitkomst, geval.
Sibilus, een gegiep, het sissend of shuifelend geluid der slangen.
Carbasus, fijn doek, fijn linnen, zeil.
Pergamus, de burg der stad Troje; eene stad van klein Azië.
Supellex, huisraad, have.
Coelum, de hemel.
Frenum, een toom; het gebit aan den toom, de breidel.
Rastrum, eene egge.

Capi-

Capistrum, *hi capistri*, et *haec capistra*[8].

VI. In singulari neutra; in plurali feminina: ut,

Epulum, *epulae*[9]: *delicium*, *deliciae*[10].
Balneum, *balneae*, et *balnea*.

† Hujusmodi nomina videntur priùs duas habuisse terminationes nominativi singularis, quarum altera abierit in desuetudinem.

8 *Capistra* lego apud Maronem. *Capistri* dicam, ubi invenero apud idoneos scriptores.

9 Ab *epula*, quod naturâ est adjectivum.

10 A recto *delicia*, quo usus Plautus.

De Heteroclitis.

Heteroclita[1] dicuntur, quae pro diverso numero, diversae sunt declinationis. Et sunt duplicia.

I. In singulari secundae; in plurali tertiae: ut, *hoc jugerum*, *jugeri*, cet. *haec jugera*, *jugerum*, *jugeribus*, cet. Ab antiquo *juger*[2], unde et *jugeris*[3], et *jugere*[4] invenitur.

II. In singulari tertiae; in plurali secundae: ut, *hoc vas*, *vasis*, *vasi*, cet. *haec vasa*, *vasorum*, *vasis*, cet. Ab antiquo nominativo *vasum*[5].

† Heteroclita etiam dicuntur, quae aliunde casus suos mutuantur: ut, *iter*, *jecur*, *Jupiter*, et alia, de quibus superius[6] diximus.

1 Ἑτερόκλιτον, ex ἑτέρως, *aliter*, et κλιτὸν, *declinatum*.

2 Vel *jugus*.
3 Mela.
4 Tibul.

5 Plaut.

6 In genitivis tertiae decl.

De Defectivis.

Defectiva sunt triplicia. Alia enim numero, alia declinatione, alia casu deficiunt.

De

Capistrum, een halster, muilkorf, muilband.

Epulum, een heerlijke maaltijd.
Epulae, dagelijksche kost of spijs.
Delicium, geneugte, vermaak, verkwikking.
Balneum, eene badstove, een bad.

WOORDEN VAN VERSCHILLENDE VERBUIGING.

Jugerum, een bunder lands, een halve morgen lands.

Vas, *vasis*, een vat.

Iter, eene reis, een weg.
Jecur, de lever.
Jupiter, de opperste der Grieksche en Romeinsche Goden.

On-

1 Alia quidem naturâ, alia usu; ut monet Priscianus.

De iis, quae alterutro munere[1] deficiunt.

Plurali numero carent.

I. Nomina propria: ut, *Petrus*, *Colonia*, *Rhenus*.

* *Excipe, si tantùm pluralia sint; ut*, Delphi, Athenae, Artaxata: *vel si in regionum nominibus ad partes attendatur; ut*, Galliae, Hispaniae: *vel si pluribus idem sit nomen; ut*, Complures fuerunt Socrates; octodecim fuerunt Alexandriae: *vel si simulitudo significetur; ut apud Ovidium*, Et multos illic Hectoras esse puta. *Sic*, Non omnes possunt esse Homeri, aut Pindari. *Ad tertium genus referunt vulgò, cùm dicimus*, trecenti Fabii, familia Scipionum, & *similia. Atqui hujusmodi veriùs appellativa sunt: quippe quae ob communem originem multis conveniunt. At verè propria sunt:* Socrates, Plato, Æschines, *cet. Et praenomina Romanorum: ut*, Titus, Lucius, Sextus, *cet.*

II. Plurali etiam carent nomina aetatis: ut *pueritia*, *juventus*, *senium*.

III. Nomina pleraque[1] metallorum: ut, *aurum*, *argentum*, *plumbum*, *electrum*, *stannum*, cet.

IV. Nomina multa rerum[2] è terra nascentium: ut, *triticum*, *siligo*, *hordeum*, *avena*, *crocus*, *linum*, *foenum*, *piper*, *zinziber*[3], cet.

V. Nomina quaedam[4] liquidorum: ut, *lac*, *oleum*, *mulsum*, *nectar*, *acetum*, *butyrum*[5], *pix*[6], cet.

1 *Æra* usitatum est. Unde Horat. *Quid distent aera lupinis.* 2 Charisius pro eo ait, aridorum, quae constant mensurâ, & numerari non possunt. Virgilii tamen sunt *frumenta*, *hordea*, *farra*. Sed *far* genitivo, & dativo plur. caret. 3 Sic & *ador*, *cannabis*, *cicer*. 4 Non omnia. Sapa vinum integrum habet pluralem. 5 Similiter *sevum*, seu *sebum*. 6 Virgilius tamen dixit, *Idaeasque pices, & pingues unguine ceras.* Ejusdem est [illegible]. *Mel* caret genitivo et dativo plurali.

* Unus

ONVOLMAAKTE.

Petrus, Pieter, Peter.
Colonia, de stad Keulen.
Rhenus, de Rijn.
Pueritia, kindschheid.
Juventus, jonkheid, jeugd.
Senium, oudheid, ouderdom.
Aurum, goud.
Argentum, zilver.
Plumbum, loot.
Electrum, barnsteen; *ook* goud met zilver gemengd.
Stannum, tin.
Triticum, tarwe, weit.
Siligo, wintertarwe, ligte tarwe.
Hordeum, gerst.
Avena, haver.
Crocus, saffraan.
Linum, vlas, garen.
Foenum, hooi.
Piper, peper.
Zinziber, of beter *zingiberis*, gember.
Lac, melk.
Oleum, olie.
Mulsum, gehonigde wijn.
Nectar, een zoete lieflijke, en welriekende wijn, godendrank, wijn van most en honig gemaakt.
Acetum, azijn, eek, edik.
Butyrum, boter.
Pix, pek, teer.

Singuli,

* Unus *naturâ suâ singulare est: attamen jungitur quoque pluralibus. Terent.* Unis aedibus. *Cic.* Unis copiis. *Idem:* Unis moribus. *Plautus:* Unis sex diebus.

† At singulari carent nomina distributiva: ut, *singuli*, *bini*, *terni*[5], cet.

5 Poëtae tamen distributivis etiam in singulari utuntur. Virgil. *Terno consurgunt ordine remi.* Plautus, *Singulum video vestigium.*

† Praeter haec et alia sunt, quae alterutro numero, aut saltem certis ejus casibus destituantur, vel rariùs inveniantur.

* *Ea continentur rudibus hisce versiculis, quibus puer cautior factus, altero numero abstinebit, usque dum in contrarium classici scriptoris occurrat auctoritas. Imò nec temere tum aliò utetur casu, quàm eo, quo reperit. Nec frequentabit, quae rarò inveniuntur.*

Masculina singularia, aut rarò pluralia *.

Aër, *sol*[1], *mundus*[2], cum *vespere*, *pontus*, et *aether*,
Sanguis, *ros*[3], *nemo*, *pudor*, et cum *carcere*[4], *pulvis*[5].
Et *sopor*, et *cestus*[6], *limus*, *fimus*, et *penus* adde[7].

* Nisi pueritia his versiculis adsuevisset, maluissem hoc pacto: *Sol*, *mundus*, *vesper*, *jubar*, *aër*, *pontus*, *et aether*, *Sanguis*, *ros*, *nemo*, *pulvis*, *carcerque pudorque*, *Cumque sopore limus*, *fimus*, *cestusque*, *penusque.* *Jubar* addidi, quia non minus caret plurali in masculino, quàm neutro, quod est usitatius. 1 *Soles* legimus, quia plures aliquando esse videntur. Livius: *Duos soles visos. Soles* pro aestu, et pro diebus, in plurali usitatum est. 2 Cicero: *Et ais Democritum dicere, innumerabiles esse mundos.* Imò hac significatione habet pluralem, quoties usus requirit. At *mundus* muliebris tantùm in singulari dicitur. 3 *Rores* legimus apud Virgil. et Horat. *roribus* apud Columell. et Plinium. 4 Senecae est, *plenos carceres.* 5 Horatius *pulveres* dixit. 6 *Cestus*, pro ornamento muliebri, scribitur unicâ vocali, et caret plurali: *Caestus* pugilum scribitur per diphthongum, et habet pluralem. 7 Adde et *viscus*, cum masculinum est: et *meridies*, cujus pluralem sic περιφράζει Ovidius: *Eveniant medii sic mihi saepe dies.*

Singuli, elk voor zich, hoofd voor hoofd, een voor een.
Bini, twee aan twee, bij tweeën, bij paren.
Terni, drie aan drie, bij drieën.

MANNELIJK ENKELVOUDIGEN.

Aër, de lucht.
Sol, de zon.
Mundus, de wereld; vrouwelijke opschik.
Vesper, de avond, avondstar.
Pontus, de zee.
Æther, de hemel, de bovenlucht.
Sanguis, bloed.
Ros, dauw.
Nemo, niemand.
Pudor, schaamte, schande.
Carcer, een kerker, gevangenhuis.
Pulvis, stof, poeder.
Sopor, diepe slaap, slaapziekte.
Cestus, een riem, gordel, band; een vrouwengordel; bijz. die van Venus.
Limus, modder, slijk.
Fimus, mest, mist, drek.
Penus, voorraad van spijs en drank.

Feminina singularia, aut rarò pluralia.

Fama, *salus*, *soboles*[1], *proles*, *fuga*[2],
gloria[3], *tellus*,
Lux[4], *pituita*, *lues*, *humus*, & *prosapia*[5], *pubes*,
Paupertas, *plebs*, *gaza*[6], *fames*,
contagio[7], *labes*[8],
Talio[9], *nex*, *cholera*, & *tussis*, cumque *indole*, *culpa*[10],
Et *bilis*, *pestis*[11], *tabes*, *sitis*, atque
suppellex[12]:
Sic bona[13] pars quintae, ut *sanies*,
requiésque, *fidesque*,
Quaeque aliquod vitium, aut virtutem, nomina[14] signant.

1 Columella, *novae soboles.* 2 Tacitus, *fugas & exilia.* 3 Cicero *gloriae dispares.* Gellius, *gloriarum*, & *glorias* dixit. 4 *Luces* & *lucibus*, pro diebus, legitur apud Ovidium: *Post septem luces Junius actus erit.* 5 Cato *prosapias* usurpat. 6 *Gazae* & *gazas*, legas apud Lucanum, Senecam, Justinum. 7 Cic. *contagiones malorum.* 8 Cic. *Hunc tu quas conscientiae labes in animo censes habuisse?* 9 *Taliones* & *talionum*, est apud Gellium. 10 Cic. *In hoc uno genere omnes inesse culpas.* 11 Columella, *In morbis, et pestibus.* 12 Pro quo & hoc *supellectile* videntur dixisse: unde pluralis *supellectilia.* 13 Non omnia: cum pluralem habeant *res*, *dies*, *acies*, *facies*, *spes*, *species:* quamquam & ex his nonnulla quibusdam casibus vix inveniantur apud classicos scriptores. 14 Ut *justitia*, *pietas*, *impietas;* item *sapientia*, *insania*, *castitas* cet. Parque ratio in *moestitia*, *invidia*, cet. Ciceronis tamen est, *omnes omnium caritates:* & *domesticae fortitudines.*

Neutra singularia, aut rarò pluralia.

Ver, *pelagus*[1], *barathrum*, *viscum*,
nihilumque, *penumque*[2],
Lethum, *justitium*, *fel*, *coenum*, *vulgus* & *aevum*[3],

1 Lucretius *pelagaque sonora*, τὰ πελάγη. 2 At dispar est ratio in *penus:* unde *penora* apud Columellam & Festum. 3 Ovid. *Nulli datus omnibus aevis.*

Et

VROUWELIJK ENKELVOUDIGEN.

Fama, de faam, het gerucht, de spraak.
Salus, zaligheid, behoudenis, welvaart, groetenis.
Soboles, *Proles*, een kind, nazaat, kinderen, geslacht.
Fuga, de vlugt.
Gloria, eer, lof, roem.
Tellus, het aardrijk, de godin des aardrijks, de aarde.
Lux, licht, klaarheid; het daglicht, de dag.
Pituita, fluim, snot.
Lues, aanstekende ziekte, pest.
Humus, de aarde, de vloer.
Prosapia, afkomst, geslacht.
Pubes, de manbaarheid, huwbaarheid.
Juventus, jonkheid, jeugd.
Paupertas, armoede.
Plebs, het gemeene volk.
Gaza, een schat, rijkdom.
Fames, honger.
Contagio, besmettelijke, of aanstekelijke ziekte.
Labes, smet, vlek, plek, schending.
Talio, gelijke vergelding.
Nex, een doodslag, dood, ombrenging.
Cholera, de gal, eene galziekte.
Tussis, de hoest.
Indoles, aard, inborst, natuurlijke trek.
Culpa, schuld.
Bilis, gal; gramschap, toornigheid.
Pestis, de pest.
Tabes, uitdroogende ziekte, tering.
Sitis, dorst.
Supellex, huisraad, have.
Sanies, etter.
Requies, rust.
Fides, geloof, trouw, getrouwheid.

ENKELVOUDIG ONZIJDIGE.

Ver, de lente, lentetijd.
Pelagus, de zee, de diepte der zee.
Barathrum, eene grondelooze diepte, een afgrond.
Viscum, vogellijm.
Nihilum, niets, geene zaak.
Penum, voorraad van spijs en drank, leeftogt.
Lethum, de dood.
Justitium, opschorting des regts, vacantie bij de geregtshoven.
Fel, gal.
Coenum, slijk.
Vulgus, het gemeene volk. het graauw.
Ævum, eene eeuw, de tijd.

Et *jubar*, atque *solum*[4], *halec*, *vitrum*, *fascinum*, et *album*,
Adde *gelu*, atque *salum*, *nitrum*que, *litum*que, *macellum*,
Hilum, *ebur*, et *gluten*, *virus*, *pus*, *fás*que, *nefás*que[5].

4 Cic. *Sola terrarum ultima.*
5 Sic *par*, *sebum*, alia: quod usus docebit.

Masculina pluralia, aut rarò singularia.

Liberi[1], et *annales*[2], *natales*[3], atque *penates*,
Cancelli, *cani*, *fasti*, *superi*, *inferi* et *artus*[4].
Manes, et *lemures*[5], cum *coelitibus*[6], *primores*[7],
Et cum *carceribus*[8], *gemini*[9], *procerés*que[10], *lares*que[11],
Adde *pugillares*, *fasces*[12], *veprés*que[13], *sales*que[14],
Et *triplices*[15], *casses*[16], *antes*que, *loci*que[17], *fori*que[18],

1 *Liber* est apud Fabium, in declam.
2 Cic. *In tuo annali.*
3 Pro genere, nascendique conditione. Nam pro die natali usitatum est in Singulari.
4 Lucanus in 6: *Tunc artus palpitat omnis.* Sed poëticum est.
5 *Lemures* est apud Appul.
6 *Coelite* est apud Ovid.
7 Cum substantivè sumitur. Nam adjectivè dicitur, *primori Marte*, *digito*, *adspectu*, cet. 8 *Carcere* de repagulis equorum apud Virgilium legitur. 9 *Geminus* est apud Plautum. 10 *Procerum*, apud Juvenal. 11 *Lar*, apud Plautum. 12 Pro magistratuum insignibus. Alias in singulari est crebrum. 13 Ovidius *vepre* dixit. 14 Pro salse dictis. Sed & eâ significatione *sal* dicit Cicero. 15 Pro tabellis: quomodo usus Martial. 16 Seneca Agam. *Aper casse vinctus.* 17 Pro utero. 18 Addi possint *codicilli*; quam vocem versus non recipit, nisi Luciliano more dicas, *codi*que *cilli*. Addantur etiam, si lubet, *sentes*, & *menses* pro profluvio; *horti* pro loco ad voluptatem arboribus consito; *ludi* pro spectaculo; *loculi* pro marsupio. Quae ordine eodem complecti possis hoc versû: Sic *sentes*, *menses*, *horti*, *ludi*, *loculi*que. Apud Columellam tamen est *sentis canis*, & apud Varronem *loculus* eâ significatione, quâ dictum. *Lumbus* in singulari legas apud Plin. & Martial. Sed *lumbi* multò est usitatius. Pluralia etiam sunt *spiritus* pro superbia; *fines* pro termino regionis; *furfures* pro vitio capitis; *panni* pro vili veste. Sed hujusmodi usu potius discenda. Caeterùm multa eorum, quae hic adferuntur, naturâ sunt adjectiva. Nam *capilli* intelligitur in *cani*; *dii*, in *superi* & *inferi*; *fratres*, in *gemini*; *libri*, in *annales*, *pugillares*, *triplices*; *pueri*, in *liberi*.

Et

Jubar, licht, schijnsel, glans.
Solum, de aarde, de grond.
Halec, sap van het ingewand der visschen, traan.
Vitrum, glas.
Fascinum, tooverij, betoovering.
Album, het wit, witsel, witte kleur; een wit schrijfblad.
Gelu, vorst.
Salum, de hooge zee, de zee
Nitrum, salpeter, steenzout.
Lutum, slijk.
Macellum, de vleeschhal.
Hilum, een klein zwart stipje aan het einde van een boon; eene kleinigheid, niets.
Ebur, ivoor, elpenbeen.
Gluten, lijm, pap, stijfsel.
Virus, venijn, vergift.
Pus, etter.
Fas, regt, billijk, behoorlijk. geoorloofd, toegelaten.
Nefas, onregt, onbillijk, onbehoorlijk, schandelijk, eene onbehoorlijke daad.

MANNELIJK MEERVOUDIGEN

Liberi, kinderen.
Annales, jaar- of tijdboeken, kronijken.
Natales, afkomst, stam, geslacht.
Penates, huisgoden.
Cancelli, tralien, kijkvensters.
Cani, grijs haar.
Fasti, een almanak, getijboek
Superi, de Hemelgoden, he hemelbewoners.
Inferi, de onderaardsche goden.
Artus, leden, lidmaten.
Manes, de schimmen der afgestorvenen.
Lemures, schimmen, nachtgeesten, spoken.
Coelites, hemelingen.
Primores, de eersten, voorsten, de voornaamsten van de stad of van het volk.
Carceres, het perk, waar men van af begint te loopen in den wedstrijd.
Gemini, tweelingen; *ook* het tweelings-gestarnte, genaamd Castor en Pollux.
Proceres, uitstekende steenen of balken, waar het timmerwerk op rust; de voornaamsten, of de regenten des volk of der stad.
Lares, huisgoden.
Pugillares, een gedenkboekje, zakboekje.
Fasces, de bijlroeden, eereteeken van den Consul, en andere hooge ambtenaren.
Vepres, doornen.
Sales, geestige en zinrijke gezegden, boert.
Triplices, kleine handboekjes van drie bladeren.
Casses, jagersnetten, netten.
Antes, uitstaande steenen, of pilaren, waar het getimmerte op rust.
Loci, de baarmoeder.
Fori, scheepszolders, het verdek, de overloop, een stellaadje.

Et propria: ut, *Gabii*, *Locri*, *Veji**, atque *Philippi*.

Feminina pluralia, vel rarò singularia[1].

Antiae, et *ambages*[2], *aedes*[3], *argutiae*[4], et *Alpes*[5],
Blanditiae[6], *grossi*que[7], *facetiae*[8], *opes*que, *fores*que[9],
Copiae[10], et *excubiae*, *crates*[11], *dirae*que, *genae*que[12],
Divitiae, *sordes*que[13], *inimicitiae*[14], *insidiae*que,
Exuviae, *scopae*que, *manubiae*[15], *vindiciae*que,
Feriae[16], et *exequiae*, *fauces*[17], *valvae*que, *minae*que,
Gerrae, *apinae*[18], *tricae*[19], *bigae*, *trigae*, atque *quadrigae*.

* Propriè haec populorum nomina; impropriè urbis.

1 Utile erit, si sciat puer, versiculos hosce ita esse à me digestos, ut in prima versus litera ordo alphabeticus observetur. Nam ex principe litera initialem versus vocem colliget; et eà voce, ob numerorum vinculum, memoria vocum sequentium refricabitur.

2 *Ambage* est apud Ovid. & Plin. 3 Pro aede privata: quomode dicimus, *binae aedes*; at aliud est, *duae aedes*, h. e. templa. Nempe à recto *aedes*, *aedis*. 4 *Argutia*, Appulejus; *argutiola*, usurpat Gellius. 5 *Alpis*, *Alpem*, *Alpe*, est apud Ovid. Juvenal. Lucan. Claudian. 6 *Blanditia* dicunt Cic. Plaut. Propert. 7 Plinii etiam est *grossus*. Eidem saepius est femininum. Sed masculino usi Celsus, & Columella. 8 *Facetia*, Gell. & Appul. 9 Terentius *foris* in recto, Ovidius item *forem* in accus. dixit. 10 *Copiae* pro exercitu est Tullii, Maronis, Suetonii. 11 Plaut. *Sub cratim.* 12 *Gena* est Suetonii. 13 *Sordis* ait Plautus, *sordem* Cicero, Tacitus, Appul. *sorde* Horat. 14 Cic. *inimicitia*, & *inimicitiae culpam*, & *inimicitiam*. 15 κατὰ συνίζησιν *manubiae* fit trisyllabum, quia tres breves non recipit hexameter. Quod & alibi in hisce versiculis facere necessitas adegit. 16 Hoc est, dies festi: sed de hebdomadae singulis diebus dicunt scriptores Ecclesiastici, *feria prima*, *secunda*, *tertia*. 17 Ovid. in Ibin. *fauce praestrictâ*. 18 *Apinae*, & *tricae*, pro nugis, sunt pluralia. *Apina* & *Trica*, pro oppidis, singularia. 19 Ciceronis aevo unus Varro, quod constet, *quadriga* dixit. Sed postea *biga*, *triga*, *quadriga*, non refugerunt Valerius Maximus, Plinius, Martialis, Statius, Ulpianus.

Gabii, eene stad in Italië, en hare inwoners.

Locri, een volk in Griekenland; *ook* eene stad in Italië.

Veji, eene stad in Hetrurië, of Toskanen.

Philippi, eene stad in Thessalië, Thracië, Sicilië.

Vrouwelijk Meervoudigen.

Antiae, het voorste haar, haarlokken.

Ambages, omgang, omwegen, twijfelachtige en duistere rede.

Aedes, eene woonplaats, woning, huizing.

Argutiae, spitsvindigheden, looze en listige rede.

Alpes, de Alpen, bergen tusschen Italië, Frankrijk en Duitschland.

Blanditiae, vleijerij, aanlokkende woorden.

Grossi, onrijpe vijgen, groene vijgen.

Facetiae, kluchten, potsen; geestige gezegden.

Opes, rijkdom, middelen.

Fores, eene deur of poort.

Copiae, een hoop of bende krijgslieden.

Excubiae, wacht, dag- of nachtwacht.

Crates, eene egge, eene horde van teenen gevlochten, of van hout of ijzer gemaakt.

Dirae, vervloeking, verwensching, de wraakgodinnen.

Genae, het ooglid, de oogleden, de wang, kaak.

Divitiae, rijkdom.

Sordes, vuilnis.

Inimiciciae, vijandschap.

Insidiae, lagen, bedrog, achterhoede.

Exuviae, afgetrokken klederen, buit, roof; afgetrokken vellen, huiden.

Scopae, een bezem.

Manubiae, buitgemaakte goederen, buit.

Vindiciae, vrijheids-bescherming, bescherming van hem, dien iemand tot een slaaf wil houden.

Feriae, vierdag, feestdag, vacantie-dagen.

Exequiae, uitvaart.

Fauces, de keel, strot, enge ingang van de keel; enge ingang of doortogt van eene plaats.

Valvae, deurvleugels, slagdeuren.

Minae, bedreigingen, dreiging.

Gerrae, schanskorven; ijdel geklap, beuzelingen.

Apinae, beuzelingen, onnutte dingen.

Tricae, hindernissen, beuzelingen.

Bigae, wagens of karren met twee paarden.

Trigae, wagens of karren met drie paarden.

Quadrigae, wagens of karren met vier paarden.

Hisce *plagae* accedunt pro reti, *vir-*
*gilia*eque,
Illecebrae[20], *grates*, *nonae*, *idus*, at-
que *calendae*,
Literae[21] item, cum *compedibus*[22],
*cunae*que, *falae*que.
Multaque praeterea: ut, *lactes*[23],
nugae, atque *tenebrae*,
Nundinae[24], et *inferiae*, *ceremo-*
niae[25], itémque *salebrae*[26],
Oreae[27], item *decimae*[28]: sic *nuptiae*,
itémque *stativae*,
Partes[29], *clitellae*, *fortunae*, *indu-*
ciae, et *antae*[30],
Quisquiliae[31], *Parcae*que, *minu-*
tiae[32], itemque *salinae*,
Reliquiae[33], *phalerae*, *paleae*[34], *prae-*
stigiae[35], *habenae*[36],
Sortes[37], *suppetiae*que, *vigiliae*[38], *pri-*
*mitiae*que,
*Thermae*que, *scalae*que[39], *offuciae*[40],
et oppida multa,

20 *Illecebra*, est apud Cic. Liv. Gell.
21 Poëtae *literam* pro epistola dicunt. Vide Vallam lib. 3. cap. 6.
22 Juvenal. *compede magna.*
23 Titinnius, *lactis agnina.* Sed hoc obsoletum.
24 Dicitur & *Nundina* in singulari; sed tum Dea est nomen.
25 *Ceremonia* ajunt Cicero, Cæsar, Suet. Tac. Gell.
26 *Salebra* Cic. Valer. Max. Appul.
27 *Orea*, sive *aurea*, frenum.
28 Cic. *Decimam.*
29 Pro factione. Sic *primae* & *secundae*, cum partes significo. Cic. in Orat. *Primas eloquentiâ tenuit semper, secundas juris scientiâ.* 30 Ostiorum latera. 31 *Quisquilia* Naevius, antique. 32 *Minutia* Sen. 33 *Reliquia pridiana*, Appul. 34 *Palea* est apud Virgil. & Varr. 35 Quintil. lib. 4. cap. 1. *plausum praestigiae.* 36 *Habena* est apud Virgil. 37 Pro oraculis, sive deorum responsis, Ovidii tamen est 5 Fast. *Obscurae sortis ambages.* 38 *Vigiliae* plurale est pro insomnia, vel custodibus noctu excubantibus: at pro noctis parte, vel officio vigilandi, dicit Cicero, *secunda, tertia noctis vigilia; manere in vigilia urbis; tradere vigiliam suam alteri.* 39 Cajus I. C. *vel scalam sciens accommodaverit ad adscendendum.* 40 *Offucia* est apud Plautum.

Ut

Plagae, eene soort van jagers netten.
Virgiliae, het zevengestarnte aan den hemel.
Illecebrae, aanlokseis, aanlokkende dingen.
Grates, dankzegging, dank, vergelding voor eene daad
Nonae, de vijfde dag in elke maand; doch de zevende in Maart, Mei, Julij, October.
Idus, in elke maand de 13, maar de 15 dag in Maart, Mei, Julij, October.
Calendae, de eerste dag van elke maand.
Literae, een brief, zendbrief.
Compedes, voetijzers, banden waar men de voeten der gevangenen mede bindt.
Cunae, wieg, kinderwieg, kinderkribbe.
Falae, een houten toren, om eene stad te bespieden.
Lactes, dunne darmpjes, de hom.
Nugae, beuzelingen, leugens, nietswaardige woorden of zaken.
Tenebrae, duisternis, donkerheid.
Nundinae, jaarmarkt, marktdagen.
Inferiae, een offer voor de dooden.
Ceremoniæ, plegtigheden.
Salebrae, oneffene plaats.
Oreae, een toom, het gebit
Decimae, de tienden.
Nuptiae, bruiloft, huwelijk.
Stativae, een staande leger, stil liggend leger.
Partes, partijschap, beurt, ambt.
Clitellae, een lastzadel.
Fortunae, goed, rijkdom.
Induciae, wapenstilstand.
Antae, de lijsten, stijlen, posten van de deur of poort.
Quisquiliae, uitvaagsel, weggeworpen bladeren, bloemen, enz.
Parcæ, de drie Schikgodinnen, Clotho, Lachesis, Atropos.
Minutiae, kleine stukjes, kleinigheden.
Salinae, eene zoutgroeve, zoutkeet.
Reliquiae, een overblijfsel, overschot.
Phalerae, een dekkleed der paarden en ruiteren.
Paleae, kaf.
Praestigiae, tooverij, bedrog, goochelarij.
Habenae, een toom, teugel, breidel, de riem aan het gebit, halster.
Sortes, Godspraak, lot of antwoorden der Goden.
Suppetiae, hulp, bijstand.
Vigiliae, nachtwacht; slapeloosheid.
Primitiae, de eerstelingen, of eerste vruchten, die men Gode ten offer toebrengt.
Thermae, eene heete badstoof.
Scalae, eene ladder, trappen.
Offuciae, blanketsel, bedrog.

Ut *Thebae*[41], et similes, quarùm pars
maxima Grajae[42].

41 Verum hunc Lithocomi reliquimus: qui si displicet, propterea quòd, licet *oppida* antecesserit, tamen per Synthesin non ad *oppida*, sed ad *urbes* respiciendo, dicatur *similes*; scribere possis hoc pacto: *Ut Thebae*, *Tralles*, *Cumae*, *Gades & Athenae.* Similè autem *Exquiliae*, mons Romae. 42 Iis, quae versiculis hisce comprehensa, etiam addi possunt, *fidiculae*, quibus noxii torquentur; *operae*, pro hôminibus ad operandum conductis; *parietinae*, pro pariete semidiruto; *facultates*, pro opibus, pro quo B. Hieronymus ὑποκοριστικῶς etiam dicit *facultatulas*; *secundae*, pro membrana partum involvente; *tonsillae*, hoc est, παρίσθμια. *Cervices* etiam olim plurale tantum fuit, quo primus in singulari usus Hortensius.

Neutra pluralia, vel raró singularia.

Ilia[1], cum *rostris*[2], *bellaria*, *pascua*[3], et *arma*,
Exta, *parentalia*, *sponsalia*, *munia*, *justa*,
Moenia, cum *flabris*, *vinacea*[4], *compita*, *tesqua*,
Et *praecordia*, cum *genitalibus*[5], atque *verendis*,
Cum *natalitiis*, *nutricia*[6], *lustra*[7] ferarum,
Acta, *cibaria*, et *adversaria*, *lautia*, *scruta*,
Atque *crepundia*; item *cunabula*[8], *praebia*[9], *castra*,
Et *multicia*[10]; sic *aestiva*, *hyberna*, *stativa*;
Sic *oblivia*[11], item *cete*[12], *tempéque*, *meléque*,

1 *Ile* dixit Plinius. 2 Pro loco, ubi Romae concionarentur. Nam navium, naviumque rostrum, singulari numero dicitur. 3 *Pascuum*, habet Varro, *pascuo* Columella. 4 Pro Στεμφύλοις sive folliculis uvae, expresso vino. At adjectivè *acinum vinaceum* dicimus. 5 Pro genitali membro. Ac par ratio in *verendis*. Plinius tamen, & Celsus, *genitale*. 6 Pro nutricis mercede. 7 Et pro lupanari. At pro temporis spatio singularem habet. 8 Similiter *incunabula*. 9 *Praebia* sunt amuleta, sive remedia ad malum avertendum. 10 Substantivè. Nam adjectivè, puto, non minus *tunicam multiciam* dixeris, quàm Vopiscus *tunicas multicias*. 11 Tacit. *Oblivio transmisit*, hoc est, oblivione. 12 *Cetus* dicitur, sed genere virili.

Atque

Thebae, de naam eener stad in Egypte of in Griekenland.

ONZIJDIGE MEERVOUDIGEN.

Ilia, de darmen.
Rostra, het spreekgestoelte te Rome, omhangen met koperen scheeps-snebben.
Bellaria, het nageregt, lekkernij.
Pascua, eene weide.
Arma, wapenen, gereedschap, werktuig.
Exta, ingewand.
Parentalia, een lijkfeest.
Sponsalia, huwelijksche voorwaarden, trouwbeloften, ondertrouw.
Munia, last, bediening.
Justa, uitvaart, begrafenis
Moenia, vesten, stads muren.
Flabra, wind, waaijing.
Vinacea, de kernen, de steenen of basten van de wijnbeziën.
Compita, kruiswegen, straten met vele wegen.
Tesqua, wilde, woeste, boschachtige en onbewoonde plaatsen.
Praecordia, het net tusschen het hart en de darmen, het ingewand.
Genitalia, de teeldeelen.
Verenda, de schaamdeelen.
Natalitia, een verjaarfeest.
Nutricia, het voedsterloon, minneloon.
Lustra, een hol of leger der wilde dieren.
Acta, handelingen, daden, bedrijf.
Cibaria, spijs, kost.
Adversaria, een kladboek.
Lautia, giften en gaven die de Romeinen den gezanten van vreemde volken zonden.
Scruta, oud ijzer, oude vodden of doeken.
Crepundia, kinderspel, kinder huisraad, poppegoed, kinderluren.
Cunabula, wieg.
Præbia, een heelmiddel tegen venijn, betoovering enz.
Castra, een leger, legering, krijgslegerplaats.
Multicia, fijne klederen, klederen die van zeer fijn garen geweven zijn.
Æstiva, zomerleger.
Hyberna, winterleger.
Stativa, een vast leger, stilliggend leger.
Oblivia, vergetelheid.
Cete, walvisschen.
Tempe, een lustige vallei in Thessalie; eene aangename plaats.
Mele, zang, gezang, zoet gezang.

Mapa-

Atque *mapalia*[13], cum *magalibus*: adde *locorum*,
Propria n ultra; uti sunt *Artaxata*, *Susa*, *Cythera*.
His artes[14], veluti *Dialectica*, *Musica*; nec non
Plurima festa Deûm[15], ceu *Bacchanalia*[16], junge[17].

13 *Spurio mapali*, est apud Valerium Flaccum.
14 Adde & *biblia*, *bibliorum*.
15 Sic & ludorum: ut *Olympia*, *Pythia*, cet.
16 Sic *Liberalia*, *Saturnalia*; in quibus intelligitur *sacra*, vel *negotia sacra*. Similiter naturâ quoque adjectiva sunt alia nonnulla ex memoratis. Nam *convivia* intelligitur in *sponsalia*; *funera*, in *parentalia* & *justa*; *loca*, vel *castra*, in *aestiva*, *hyberna*, *stativa*. 17 Sunt & alia, quae versibus superioribus non continentur. Ut *comisia*, pro populi conventu: nam pro loco *comitium* dicitur. Item *coagmenta*, *fraga*, *lamenta*, *licia*, *parapherna*, *subsellia*, *repotia*, *vivaria*. Item haec adjectiva substantivè accepta; *praebenda*, *rapacia* seu *rapicia*; quomodo vocantur cauliculi raporum; *serta*, *apiaria*, *mellaria*, *specularia*. *Utensilia* etiam longè est usitatius, quàm *utensile*, quo Varro usus.

De Indeclinabilibus.

Aclita[1], sive indeclinabilia, sunt, quae una voce in omnibus casibus usurpantur: ut, *sinapi*, *pondo*, *nequam*[2] cet.

Item singularis numerus neutrorum in *u*: ut, *cornu*, *veru*, cet.

Et *mille* substantivum in singulari numero[3].

1 Aliis *aptota*, hoc est, casu carentia: non quasi deficiant casibus ratione significationis: nam *nequam* habet sex casus: *fas* tres: sed quia non habent casus ratione vocis: unde *invariabilia* rectius dixissent. 2 Similiter nomina literarum, ut *alpha*, *beta* cet. & quaedam, ut vocant, barbara: velut, *Adam*, *Noë*, *Cham*, *Abraham*, cet. item pluralia neutra, *Cherubim* & *Seraphim*: ubi Latini dicerent *Cherubi*, *Cheruborum*; *Seraphi*, *Seraphorum*. 3 Ut cùm dico *mille hominum occiditur*. Et, *mille hominum occiso*. Nisi placet *mille* in ablativo facere *milli*. Vide Gellium lib. 1. cap. 16. & Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 5.

Et

Mapalia, } hutjes, boerehuisjes.
Magalia, }
Artaxata, eene stad in Armenië, bij de rivier Araxes.
Susa, de hoofdstad van Perzië, waar Cyrus zijn hof had.
Cythera, eene stad en een eiland tegen over Creta, aan Venus toegeheiligd.
Musica, de Zang- en Speel-kunst.
Dialectica, de redeneerkunst, die de waarheid leert onderzoeken.
Bacchanalia, het Bacchus-feest.

ONVERBUIGBAREN.

Sinapi, mostaard.
Pondo, een pond, een gewigt.
Nequam, een schalk; schalkachtig, ondeugend.
Cornu, een hoorn.
Veru, een spit.
Mille, duizend, een duizendtal.

Et pluralia: *tot*, *totidem*, *quot*, *quotquot*, *aliquot*, *quotcunque*. Talia sunt et numeralia à quatuor usque ad centum: ut, *quatuor*, *quinque*, *sex*, *septem*, *octo*, *novem*, *decem*, *viginti*, *triginta*, *quadraginta*, *quinquaginta*, *sexaginta*, *septuaginta*, *octoginta*, *nonaginta*, *centum*, et *mille* adjectivum[4].

Caetera numeralia variantur: ut, *unus*, *una*, *unum*: *duo*, *duae*, *duo*: *hi* et *hae tres*, et *haec tria*. Sic et à centum composita: ut, *ducenti*, *ducentae*, *ducenta*: *trecenti*, *trecentae*, *trecenta*, cet.

4 *Mille* adjectivum eo differt à *mille* substantivo in plurali, quod illud adsciscit adverbium: ut *bis mille homines*; hoc verò adjectivum exigit: ut, *duo millia hominum*. Prius Graecè sit χίλιοι, posterius χιλιάς.

De iis, quae casibus deficiunt.

Quaedam nomina certis casibus deficiunt: eaque sunt quintuplicia: Monoptota, Diptota, Triptota, Tetraptota, Pentaptota.

Monoptota sunt, quae unum tantum casum habent: ut sunt genitivi, *nauci*, *dicis*[1], *hujusmodi*, *ejusmodi*[2]: dativus *ostentui*[3]: accusativus *inficias*[4]: ablativi *im-*

1 *Dicis* pro *dices*, ut Graecè δίκης à recto δίκη. Nam *dicis caussa*, valet δίκης ἕνεκα, *moris caussa*. 2 Sic & *cujusmodi*. & apud Caesarem *aliusmodi*. Sed veteres, teste Festo, pro *aliusmodi*. dixere *alimodi*: simileque est *cuimodi*, pro *cujusmodi*. Sane apud Cic. saepius in optimis & MSS. & editis, legas *cuicuimodi*, pro *cujuscujusmodi*, sive *cujusmodicunque*. Vide Prisc. lib. 13. & Victorium in lib. 3. epist. Cic. ad Att. 3 Addunt *despicatui*, *divisui*, *indutui*, *frustratui*. Cujusmodi tamen minimum videntur non carere ablativo. 4 *Inficias ire* dixere, ut *exequias ire*, vel *ire suppetias*: in quibus fortasse praepositio *ad* per ellipsin intelligitur. Simileque μονόπτωτον *inferias*. Statuunt & simile esse *incitas*: ut apud Plautum, *ad incitas redactus*. Ubi intelligitur, *calces*. Nam tralatio est a ludo calculorum, seu calcium, quas *incitas* dixere, cum cieri, h. e. moveri, amplius non possent. Verum pro isto *ad incitas*, etiam *ad incita*, neutro genere substantivè posito, dicitur. Ita semel, iterumque, Lucilius loquitur. Addunt etiam vocativos *macte* & *macti*. Sed Cato *mactus* quoque usurpat.

pete

Tot, zoo veel.
Totidem, even zoo veel.
Quot, hoe veel?
Quotquot, zoo veel als, alle te zamen die.
Aliquot, eenige, sommige.
Quotcunque, zoo veel als 'er zijn.
Quatuor, vier.
Quinque, vijf.
Sex, zes.
Septem, zeven.
Octo, acht.
Novem, negen.
Decem, tien.
Viginti, twintig.
Triginta, dertig.
Quadraginta, veertig.
Quinquaginta, vijftig.
Sexaginta, zestig.
Septuaginta, zeventig.
Octoginta, tachtig.
Nonaginta, negentig.
Centum, honderd.
Mille, duizend.
Unus, *a*, *um*, een.
Duo, *ae*, *o*, twee.
Tres, *tria*, drie.
Ducenti, *ae*, *a*, twee honderd.
Trecenti, *ae*, *a*, drie honderd.

DIE MAAR IN EEN NAAMVAL VOORKOMEN.

Nauci, een notendop, de schil of het klokhuis van eene vrucht; v. d. alles wat van geene waarde is.
Dicis causa of *gratia*, uit gewoonte, welstaanshalve.
Hujusmodi, van deze soort, dusdanig, al zulke.
Ejusmodi, diergelijke, alzulke, van zulke soort en zulk slag.
Ostentui, ten toon, ten schouwspel, te pronk.
Inficias, loochening, verzaking.

Impete,

pete[5], *ambage*, *ingratiis*. Quibus addere possis, *natu*, *promtu* *jussu*, *injussu*, similiáque[6].

5 Insolens illud Silii, *rapidi impetis*. Lucretii est in plur. *impetibus*. Suntque ab inusitato *impes*. Sic ab inusitato *faux* est in ablativo *fauce*. Sed pluralis *fauces* est in usu. 6 Ut, inter alia, *permissu*, *hortatu*, *relatu*, *affatu*, *rogatu*, *arcessitu*; & illa apud Tacit. *accitu*, *dispositu*, *objectu*. Item, *monitu* & *admonitu*. In plurativo tamen Plinius dixit in Panegyrico: *Monitus numinum reverere*.

Diptota sunt, quae duos casus habent: idque vel sub unâ terminatione, vel diversis. Sub una: ut, *necesse*, vel *necessum*[1], in nominativo et accusativo[2]: *Jupiter*, et *exspes*, in nominativo et vocativo. Sub diversis: ut nominativum et accusativum, *dica*[3], *dicam*; *suppetiae*, *suppetias*[4]: genitivum et ablativum, ut, *tabi*, *tabo*; *spontis*, *sponte*; *verberis*, *verbere*; *jugeris*, *jugere*[6].

1 *Necesse* videtur esse à *necessis*; *necessum* à *necessus*. 2 Sic & nominativus & accusativus est *volupe*, h. e. delectabile: *gis*, genus seminis: *fris*, quod est summum in spica jam matura: *instar*, quod idem ac similitudo, sive exemplar. Nominativus est, cum ait Tullius, *Plato mihi unus instar est omnium*. Accusativus verò est in isto Justini: *Vallis clauditur ad instar castrorum*. Si Probum audimus in Catholicis, *instar instaris* declinatur. Sed deficit auctoritas. 3 Nisi triptóton malis, quia *dicâ* in ablativo usurpat Ausonius. Et cur, *ô dica*, dicere non liceat? in plurali quoque Cicero Verr. 4 ait, *dicas sortiturum*. 4 Nisi *suppetiae* etiam vocativo donare est visum. 5 Sic dativo & ablativo, *obtentui* & *obtentu*. Item *irrisui* & *irrisu*, quod apud Tacitum. 6 *Jugere*, est ab antiquo *juger*, vel *jugus*. Sed genitivo *jugeris* malim abstinere. Tantùm enim in singulari tertiae *jugere* invenio. Addunt *repetundarum*, & *repetundis*: quae adjectiva sunt ἐλλειπτικῶς usurpata. Nam intelligitur *pecuniarum* & *pecuniis*. Rectus igitur *repetundae*.

Triptota sunt, quae tres casus habent: idque vel sub triplici terminatione: ut, *hujus sordis*[1], *sordem*, *sorde*[2]; vel duplici: ut nominativum & accusativum, *tantundem*; genitivum, *tantidem*; vel unâ, ut nominativum, accusativum et vocativum *fas*,

1 Etsi nec in recto *sordis* dicere dubitat Ambrosius.
2 Sic *hujus primoris*, *primorem*, *primore*.

Impete, met geweld, met kracht.
Ambage, met omwegen en dubbelzinnigheid van woorden.
Ingratiis, tegen wil en dank, ongaarne.
Natu, van geboorte, van ouderdom.
Promtu, gereed, bij de hand.
Jussu, met of op bevel.
Injussu, zonder bevel, ongeheeten.

Die in twee Naamvallen voorkomen.

Necesse of *necessum*, noodzakelijk.
Jupiter, de opperste der Grieksche en Romeinsche Goden.
Exspes, zonder hoop, hopeloos.
Dica, *am*, daagbrief, dagvaarding, aanklagt.
Suppetiae, *as*, hulp, bijstand, onderstand.
Tabi, *bo*, etter, verzworen bloed.
Spontis, *e*, van zelfs, vrijwillig, ongedwongen.
Verberis, *e*, geesel, roede, garde, zweep, waarmede men slaat; een slag.
Jugeris, *e*, een bunder lands, een half morgen lands.

Die in drie Naamvallen voorkomen.

Sordis, *em*, *e*, vuilnis; gierigheid.
Tantundem, *tantidem*, zoo veel, even zoo veel; even zoo groot.

fas, *nefas*[2]: et in plurali *grates*[3]. Item *cete*, *mele*, *tempe*. Ad haec *mulsa*, *defruta*, *mella*, *farra*, *hordea*, *thura*, *rura*, *fora*. Quibus addunt *aera*[4], *ora*, *maria*[5]. Item nomina fere omnia quintae declinationis, praeter *res* et *dies*.

2 Sic specus. Nec enim specoris, ri, re, legitur. Ad haec *sub. sel*, vola pedis. Item *Caere*, oppidum: nec non *podum*, ex sententia Phocae. Sed non video, cur *pedo* non liceat dicere, si usus requirat. Ad haec *cacoëthes*, *chaos*, *epos*, *melos*, *virus*. Lucretius tamen dixit *viri* & *viro*. Atque à *chaos*, *chao* reperias, à *melos*, *melo*: ut superius dictum. 3 Simile videtur *hiemes*: nisi nec *hiemum* reformides. At *hiemibus* durius sit. 4 *Æribus* & *oribus* legas, ut solus videatur genitivus deficere. 5 Hoc eximunt, ne confundatur cum obliquis à *mas*. Vide, quae notavimus de genitivis pluralibus tertiae declinationis. Nec à *sensa*, *sensorum*, vel *sensis*, dixero.

Tetraptota sunt, quae quatuor casus habent: ut, *plus*, quod caret dativo et vocativo singulari: item *Jovis*, *dapis*, *frugis*, *precis*[1], *opis*[2], *proceris*, *vicis*[3]. Sed hoc extra accusativum et ablativum vix invenitur.

Pentaptota sunt, quae quinque casus habent: ut, quae tantùm vocativo carent. Talia sunt interrogativa: ut, *qualis*, *quotus*; negativa: ut, *nemo*, *nullus*; partitiva pleraque: ut, *quidam*, *ullus*, cet.[4] *Vis* caret dativo singulari; *vices*, genitivo plurali[5].

1 Genitivum *precis* nusquam reperio; ut potius triptoton videatur. *Precem* apud solum invenio Plautum: *preci* & *prece*, sunt usitata. 2 Sed pro Dea in recto *Ops* legitur. Aliis *opi* triptoton, quia dativus *opi* haud temere reperitur. At *opis nostrae*, est Virgilii: *opem ferre*, Ciceronis: *summâ ope*, Sallustii. Imò & in plurali eâdem significatione ait Maro, *humanis opibus*; Horatius, *imploravit opes hominis*. 3 Dativum *vici* non puto inveniri. At usitata sunt, *nostram vicem*, & *hac vice*. Genitivus rarior quidem. Interim Livii sunt, *vicis regiae* & *alienae vicis*. Ut minimum inter triptota reperiat locum. 4 Ut, *uter*, *alter*, *neuter*, aliàque. 5 Sicut & *fex*, *Sol*, & *os eris*.

De

Fas, regt, billijk, geoorloofd, toegelaten.
Nefas, onregt, onbillijk, onbehoorlijk, schandelijk, eene onbehoorlijke daad.
Grates, dankzegging, dank, vergelding.
Cete, walvisschen.
Mele, zang, gezang, zoet gezang.
Tempe, eene lustige plaats in Thessalië; groene en zeer genoeglijke boschachtige plaatsen.
Mulsa, wijnmeede, gehonigde wijn; zoete woorden.
Defruta, mostsap, mostgelei.
Mella, honigzeem, het zoet der honig.
Farra, allerlei fijn koorn en spelte.
Hordea, gerst.
Thura, wierook.
Rura, het land, het veld.
Fora, markten.
Aera, koper.
Ora, monden, openingen, ingangen.
Maria, zeeën.
Res, dingen, zaken, goederen. *Dies*, dagen.

DIE IN VIER NAAMVALLEN VOORKOMEN.

Plus, meer.
Jovis, *Gen.* van *Jupiter*, Jupiter.
Dapis, een spijs-offer, heerlijke en kostelijke spijs.
Frugis, vrucht, bijz. veldvruchten.
Precis, gebed, bede.
Opis, hulp, bijstand, magt.
Proceris, het uitstekende gedeelte der balken waar het getimmerte op rust; een der voornaamsten, of een heerscher des volks of der stad.
Vicis, eene afwisseling, beurt, plaats, een ongeluk.

DIE IN VIJF NAAMVALLEN VOORKOMEN.

Qualis, hoedanig.
Quotus, de hoeveelste, hoe menigste.
Nemo, niemand.
Nullus, niemand.
Quidam, een zekere.
Ullus, eenig, iemand.
Vis, kracht, magt, geweld, overvloed.
Vices, beurten, plaatsen.

DE IIS QUAE ABUNDANT DECLINATIONE.

† Quintuplicia nomina abundant declinatione.

I. Quaedam sunt primae et tertiae declinationis [1]: ut, *hic Orestes*, *hujus Orestae*, et *Orestis*: *hic Orontes*, *hujus Orontae*, et *Orontis*, cet. Sic *pascha*, *paschae*, et *paschatis*.

[1] Nomina in *es* primae declinationis simplicium, interdum quidem primae manent; ut *Anchises*, *Anchisae*: interdum autem tertiae fiunt; ut *Æschines*, *Æschinis*: (pro quo Terentius, *Æschinus*, *Æschini*) interdum etiam utroque modo efferuntur: ut *Orestes*, *Orestae* & *Orestis*. Quid mirum? quando Graecis etiam quaedam, & primae sunt, & quintae: ut Χρέμης, Χρέμου, & Χρέμητος; Δάρης, Δάρου, & Δάρητος. Sic & legitur, Σωκράτεα & Σωκράτην. Nempe horum exemplo Latini quoque dixere *Laches*, *Lachae*, & *Lachetis*: *Thales*, *Thalae*, & *Thaletis*: *Bootes*, *Bootae* & *Bootis*. Unde *Pigris sacra Bootae*, est apud Juv. sat. 5. At huic *Booti* ait Cic. 2. de Nat. D. Imo & quaedam in *as* sic extulere. Ut *Calchas*, *Calchae* & *Calchantis*. Unde apud Plautum, *Novi cum Calcha simul.* Porro vero patronymica tantùm videntur primae, cum Graecis, tum Latinis: ut, *Atrides*, *Pelides*, *Æacides*, & similia.

II. Quaedam secundae et tertiae: ut, *sequester*, *hujus sequestri*, et *sequestris*: *Oedipus*, *Oedipi*, et *Oedipodis*: *polypus*, *polypi*, et *polypodis*. Sic *glomus*, *glomi*, et *glomeris* [1]. In genitivo etiam plurali *Saturnaliorum* et *Saturnalium* dicimus; ac similiter in aliis festorum nominibus: ut sunt, *Compitalia*, *Bacchanalia*. Item in aliis: ut, *anciliorum*, et *ancilium* [2], cet. Itidem in dativo plurali, *poëmatis*, et *poëmatibus*. Ac similia, de quibus superiùs diximus.

[1] Tutius interim *glomeris* dixeris: unde *glomere* apud Plinium, & verbum *glomero*. *Glomi* nōn reperio, nisi apud juniores: in his Erasmum, qui ἀγαθῶν ἀγαθίδες vertit *bonorum glomi*. At verius hujus sunt loci, *vesper*, *vesperi* & *vesperis*: *Mulciber*, *Mulciberi* vel *Mulcibri*, & *Mulciberis* vel *Mulcibris*. Nomina etiam in *eus* habent *ei* & *eos*: ut *Typhoeus*, *Typhoei* & *eos*. Sic *Tydeus*, *Perseus*, cet. 2 Sic *sponsaliorum* & *sponsalium*. Sueton. in Aug. cap. 53. *Sponsaliorum dies*. Item *vectigaliorum* & *vectigalium*. Vide Macrobium lib. 1. Sat. cap. 4.

III. Quae-

WOORDEN, DIE VAN MEER DAN EENE VERBUIGING ZIJN.

Orestes, zoon van Agamemnon en Clytemnestra, die zijne moeder omgebragt heeft.
Orontes, een zeker Trojaan; eene rivier in Syriä.
Pascha, het Paaschfeest.

Sequester, een middelaar, scheidsman.
Oedipus, de zoon van Laïus en Iocaste, koning van Thebe.
Polypus, een visch met vele voeten; een neuszweer.
Glomus, een kluwen garen.
Saturnalia, het feest van Saturnus.
Compitalia, een feest, dat men op de kruiswegen hieldt, ter eere der huisgoden.
Bacchanalia, het Bacchus-feest.
Ancilia, korte schilden, of beukelaren.
Poëmata, dichtwerken, gedichten.

III. Quaedam sunt secundae et quartae: ut, *ficus* pro arbore, aut fructu[1]. Nam pro morbo tantùm est secundae. Item *haec laurus*, *hujus lauri* et *laurus*; *lauro*, et *lauru*; in plurali *lauros* et *laurus*. Sic *colus*, *hujus coli* et *colus*; ablativo *colo* et *colu*. Caeteri casus utriusque[2] nominis sunt secundae. Similiter *querci* dicimus et *quercus*; *quercorum*, et *quercuum*: caeteri casus sunt tantùm quartae. Sic *pinus* et *cornus*, è quarta habent casus in *u* et *us* plurali: caeteros formant è secunda. *Domus* quoque utriusque declinationis est. Sed *domo* in dativo rarum[3]: *dome* in vocativo, vel *domu* in ablativo: *domi* item, et *domis* in plurali, non dicitur[4].

1 Noti versiculi: *hic ficus fici, malus est in corpore morbus. Haec ficus fici, vel ficûs, fructus & arbor.*
2 Posterius tamen in plurativo etiam quartae. Stat. 3 Thebaid. *Nigraeque sororum Juravere colûs.*
3 Usus Cato: sed is saepe ἀρχαΐζει. Imitatus interim è poëtis Horatius.
4 Unde vulgaris versiculus: *Tolle, me, mi, mu, mis, si declinare domus vis.* Plautus tamen ἀρχαϊκῶς *domu* dixit, Mil Glor. act. 2. sc. 1.

IV. Quaedam tertiae et quartae: ut *penus* et *specus*[1]: unde ablativi *penu* et *specu*[2]. At *hoc penus*[3], *penoris*; unde *penora* apud Columellam. Item *specus*, *specoris*: si modò id extra nominativum, accusativum, et vocativum singularem, invenitur.

1 Ovidius: *Est specus in medio; naturâ factus, an arte, Ambiguum.*
2 Sic, *acus aceris*, & *acus*, *hujus acus*. Nam & pro purgamento tritici dixit Columella, *acus resectae*. 3 Gellius operis sui cap. ult. seu veriùs, quod pauci attendunt, praefatione: *Quasi quoddam literarum penus.*

V. Quaedam tertiae et quintae: ut, *haec requies*, *hujus requietis*, et *requiei*[1].

1 Sic dixere *plebes*, *plebis* & *plebei*: unde *tribunus plebei*, apud Sall. Liv. alios. *Fames* quoque olim non tantùm *famis* fecit, sed & *famei*; unde est quod ablativus *fame* ultimam habet porrectam.

* Sunt

Ficus, eene vijg, een vijgeboom.

Laurus, een laurierboom, laurier.

Colus, een spinrok.
Quercus, een eik, eikenboom.

Pinus, een pijnboom.
Cornus, een kornoeljeboom.
Domus, een huis, een huisgezin,

Penus, voorraad van spijs en drank; voorraad.
Specus, een hol, eene spelonk, een kuil.

Requies, rust.

* Sunt et quae eadem *declinatione bifariam inflectuntur: ut*, Chremes, Chremis & Chremetis; Laches, Lachis & Lachetis; pecus, pecudis & pecoris, cet.

De iis quae duplicem in nominativo terminationem habent.

† Abundantibus etiam accensentur, quae in eâdem significatione plures nominativi terminationes habent. Sunt hae terminationes variae.

I. *a* et *es*[1]. *Avaritia*, *ae*; *avarities*, *ei*. Sic *pigritia*, *segnitia*, *luxuria*, *duritia*, *materia*, *maceria*, *saevitia*, *munditia*, *barbaria*, *mollitia*, cet.

II. *a* et *um*. *Buccina*, *buccinum*. Sic *ganea*, *margarita*, *menda*, *mulctra*, *postica*, *rapa*, *labrusca*[2].

1 Idque plurimùm declinatione diversâ: ut, *nequitia*, *nequities*; *scabritia*, *scabrities*, & alia hic allata. Interdum autem & declinatione eâdem. Quomodo dicimus *cometa* & *cometes*; *propheta* & *prophetes*. Ac Terentio est *Geta*, qui Ovidio *Getes*. Idem fit in *a* & *as*; sed genere mutato. Ut haec *tiara*, *tiarae*, & hic *tiaras*, *tiarae*. 2 Sic *tribula*, *amygdala*, *sesama*, *lixivia*, *ostrea*, & alia. Addunt & *serta*, *sertum*. Sed haec naturâ sua sunt adjectiva: in priori intelligitur *corona*; in altero *coronamentum*; quo usus Plinius.

III. *us* et *a*: ut, *syngraphus*, *syngrapha*: *araneus*, *aranea*[1].

IV. *us* et *um*[2]. *Antidotus*, *antidotum*: *baculus*, *baculum*. Sic *clypeus*, *pileus*, *balteus*, *barbitus*, *commentarius*, *costus*, *tignus*, *crystallus*, *crocus*, *helleborus*, *hyssopus*, *nardus*, *fimus*, *intybus*, *papyrus*, *punctus*, *supparus*, *sinus*[3] lactis *thy-*

1 Sic *juventus*, *juventa*: *senectus*, *senecta*: *baptismus*, *baptisma*. 2 Vel etiam *er* & *um*: ut, *alabaster*, *alabastrum*. Cic. 2 Acad. *Quibus etiam alabaster plenus unguenti putere videtur*. At *alabastra* in plurativo est apud Martial. & alios. 3 *Sinus* priori longâ. Sed *sinus* κόλπος, priori brevi, tantum *us* habet.

Die, welken in den Nominativus tweederlei uitgangen hebben.

A & ES.

Avaritia en *es*, gierigheid.
Pigritia en *es*, luiheid.
Segnitia en *es*, traagheid.
Luxuria en *es*, onmatigheid, overdaad.
Duritia en *es*, hardheid.
Materia en *es*, stoffe waaruit iets gemaakt wordt; onderwerp, waar van men spreekt.
Maceria en *es*, een kleine muur van steenen.
Munditia en *es*, reinheid, zuiverheid.
Barbaria en *es*, onbeleefdheid, onbeschaafdheid, onzuiverheid van taal.
Mollitia en *es*, zachtheid, murwheid, weekheid.

A & UM.

Buccina en *um*, een blaashoorn.
Magarita en *um*, eene parel
Menda en *um*, een vlek, smet, gebrek, misslag.
Mulctra en *um*, een melktobbe, melkemmer.
Postica en *um*, de achterdeur van een huis.
Rapa en *um*, een raap, knol,
Labrusca en *um*, een wilde wijngaard.

US & A.

Syngraphus en *a*, een schriftelijk verdrag, *obligatie.*
Araneus en *um*, eene spin.

US & UM.

Antidotus en *um*, een middel tegen het vergif, tegengif.
Baculus en *um*, een stok, knuppel.
Clypeus en *um*, een rond schild, rondas.
Pileus en *um*, een hoed. muts met een' smallen
Balteus en *um*, een breede wapenriem.
Barbitus en *um*, zeker speeltuig, een cither, eene lier.
Commentarius en *um*, een gedenkboek, gedenkschrift.
Costus en *um*, een kruid in Sijrië of Arabië, zeer sterk van reuk.
Tignus en *um*, eene spar, timmerhout.
Crystallus en *um*, kristal.
Crocus en *um*, saffraan.
Helleborus en *um*, nieskruid.
Hyssopus en *um*, een kruid, hijsop genaamd.
Nardus en *um*, een welriekend kruid, lavendel.
Fimus en *um*, mest, drek.
Intybus en *um*, andijvie.
Papyrus en *um*, papier, een riet in Egypten, waar men papier van maakte. (je.
Punctus en *um*, een stip, stip-
Supparus en *um*, eene soort van linnen kleed. (be.
Sinus en *um*, eene melktob-

vas, *thymus*, *viscus*, *visci*[4]. *Porrus*, *porrum*: sed in plurali *porri* tantùm. Item in quarta, *angiportus*, *cubitus*, *eventus*, *sensus*.

4 Sic *jugulus*, *palatus*, *effecens*, *pelvis*; pro quo & *acina* Catulles dixit, ut Gellius observat lib. 7. c. 20. Addunt *sestertius*, *sestertium*. Sed haec differunt significatione. Variant & adjective per *is* & *us*: ut, *exanimus*, *exanimis*; *imbecillus*, *imbecillis*; & similia: quae hujus propriè sunt loci, sed jam exposita nobis, cùm ageremus de genere adjectivorum. Etiam propria in *er*, pro Graeco *os*, capiunt *us*: ut, *Euander*, *Euandrus*; *Menander*, *Menandrus*; *Thymber*, *Thymbrus*.

v. *a* et *e*[1]. *Oda*, *ode*: *epitoma*, *epitome*: *cepa*, *cepe*: cet.

vi. *es* et *o*. *Colluvies*, *colluvio*: *proluvies*, *proluvio*: *alluvies*, *alluvio*, quod et *alluvium*. Sic *contagies*, *contagio*, *contagium*. Item *adagium*, *adagio*.

1 Idque vel eàdem declinatione, vel diversâ. Diversâ: ut *cepa*, *cepe*. Eâdem: ut, *Helena*, *Helene*. Sic *Circa* apud Plautum, *Circe* aliis: *Grammatica*, *Grammaticae*; & *Grammatice*, *Grammatices*; *Rhetorica*, *Rhetoricae*; & *Rhetorice*, *Rhetorices*. Sed per *e* malim: vel in plurali *Grammatica*, *Grammaticorum*; *Rhetorica*, *Rhetoricorum*; atque ita in aliis disciplinarum nominibus.

Sic in aliis: ut, *cassis*, *cassida*; *crater*, *cratera*; *hebdomas*, *hebdomada*[1]. Item *plebs*, *plebes*; *cucumis*, *cucumer*; *tapes*, *tapete*, *tapetum*[2]: *tonitrus*, *tonitru*[3], cet.

1 Quia vulgatissimae terminationes sunt *a* & *us*, inde est, quod multa adeo aliter exeuntia novas formant terminationes. Et in *a* quidem veniunt à primaria terminatione in *is*, *er*, *as*: ut in exemplis allatis, quibus similia *buris*, *bura*; *panther*, *panthera*; *aether*, *aethra*; *lampas*, *lampada*, quo Manilium usum Scaliger censet. Etiam dicitur *vesper*, *vespera*: sed utra primaria sit, minus hîc apertum, quia Graecè etiam est ἕσπερος & ἑσπέρα. Ab *attagen* quoque *attagena* est apud auctorem Philomelae. Similiter multa in *us* descendunt à rectis in *in*, *as*, *ex*, cet. ut, *delphin*, *delphinus*; *elephas*, *elephantus*; *abax*, *abacus*, cet. cujusmodi veniunt ab obliquis Graecorum. Multa etiam verbalia desinunt in *us* & *io*: ut *concursio*, *concursus*; *abusio*, *abusus*. Sic *reditio*, *consensio*, *potio*, *cautio*, *circuitio*, atque alia. *Postulatio* etiam, & *postulatum*. Adjectiva item aliqua exeunt in *us* & *ens*: ut *violentus*, & *violens*, quod apud Horatium: *opulentus*, & *opulens*, quo usus Nepos in Chabria, & Ausonius. Adde quoque memoratis classibus exeuntia in *as*, & *udo*: ut, *necessitas*, *necessitudo*; *concinnitas*, *concinnitudo*; *beatitas*, *beatitudo*. 2 Itaque legimus *tapetes*, & *tapetia*: item *tapetis*, & *tapetibus*. 3 Sic propria *Perses*, *Perseus*; *Achilles*, *Achilleus*; *Adonis*, *Adoneus*; *Ligus*, *Ligur*; *Ilios*, *Ilium*; *Arar*, *Araris*; *Quinquatrus*, *Quinquatria*.

Thymus en *um*, een kruid van dien naam, thym.
Viscus en *um*, vogellijm, teer.
Porrus en *um*, look, bieslook.
Angiportus en *um*, eene enge straat, steegje.
Cubitus en *um*, een elleboog, de maat van anderhalf voet.
Eventus en *um*, einde, uitkomst, geval.
Sensus en *um*, zin, gevoelen, gedachte.

A et *E*.

Oda en *e*, een gezang, lied.
Epitoma en *e*, een kort begrip, eene verkorting.
Cepa en *e*, ajuin, uijen, look.

A et *ES*.

Propheta en *es*, een Profeet, voorzegger.

ES et *O*.

Colluvies en *o*, een hoop vuilnis of slijk.
Proluvies en *o*, uitspoeling, uitspoelsel, uitwassching van vuilnis.
Alluvies, *o* en *um*, eene aanspoeling van het water, overstrooming.
Contagies, *contagio* en *contagium*, eene besmettelijke ziekte, besmetting.
Adagium en *o*, een dagelijksch spreekwoord.
Cassis en *Cassida*, een helm, bekkeneel, helmet, stormhoed.
Crater en *Cratera*, een mengvat, wijnkom.
Hebdomas en *Hebdomada*, eene week.
Plebs en *Plebes*, het graauw, het gemeene volk.
Cucumis en *cucumer*, een komkommer.
Tapes, *tapéte* en *tapétum*, tapijt, behangsel.
Tonitrus en *tonitru*, de donder.

* *Etiam in O saepe retinent terminationem Graecam in* on: *ut*, Simo, Simon: Agamemno, Agamemnon: Palaemo, Palaemon: Amazo, Amazon.

HACTENUS *de declinatione rectâ: quae fit per casus. Sequitur transversa; quae vel* motio *est vel* comparatio. *Motio fit per genera; de qua dictum in Adjectivis. Solum igitur nunc superest*

DE COMPARATIONE.

Adjectivo[1] accidit comparatio, quae est variatio adjectivi per gradus[2].

Gradus comparationis sunt tres, positivus, comparativus, et superlativus.

Positivus[3] est prima vox adjectivi, rem absolutè et simpliciter significans: ut, *doctus*, *niger*, *fortis*, cet.

1 Plautus etiam substantiva interdum comparat. Ut à *patruus*, *patruissimus*. Sed tum *patruus* induit naturam adjectivi. Sic à *Poenus* format *Poenior*, h. e. magis perfidus. Similéque foret *Neronior*, pro crudelior. 2 Aliis definitur incrementum significationis per gradus: quò pacto duo tantum fuerint gradus, comparativus & superlativus. Caeterùm convenit ea definitio comparationi universae, quae non solum est nominum adjectivorum, ut hic definitur: sed etiam adverbiorum. 3 Sive absolutus. Desinit autem in *R*, *S*, vel *X*. In *R*; ut, *par*, *acer*, *memor*, *satur*. In *S*; ut, *locuples*, *acris*, *sanctus*, *prudens*, *sollers*. In *X*; ut, *rapax*, *felix*, *velox*. Praeteritis, quae comparatione carent, septem supersint terminationes: *r*, *as*, *is*, *us*, *ns*, *rs*, *x*.

Comparativus est, qui supra adjectivum primum, seu positivum, significat *magis*: ut, *doctior*, id est, *magis doctus*[4].

Comparativus est regularis, aut irregularis. Regularis est, qui fit à positivi casu in *i*, additâ syllabâ *or*[5]: ut, *doctus*, *docti*, *doctior*: *fortis*, *forti*, *fortior*.

4 Vel magis docta.

5 Puta in genere masculino, aut feminino: sed addito *us* in neutro: ut, *doctius*, *fortius*.

Irre-

STELLENDE TRAP.

Doctus, geleerd, wetende, onderwezen.
Niger, zwart.
Fortis, sterk, dapper, kloekmoedig.

VERGELIJKENDE TRAP.

Magis, meer.
Doctior, of *magis doctus*, geleerder, meer geleerd, meer wetende.
Fortior, sterker, dapperder, kloekmoediger.

Bonus,

Irregularis, qui non fit à positivi casu in *i:* ut *bonus*, *melior*; *magnus*, *major*.

Superlativus est[5], qui supra adjectivum positivum significat *valde*, aut *maxime:* ut, *doctissimus*, id est, *valde*, aut *maximè doctus*.

5 Superlativus sine genitivo usurpatus exponitur per *valde*; cum genitivo, per *maximè*.

Superlativus est regularis, aut irregularis. Regularis est, qui desinit in *rimus*, à positivo in *r:* ut, *nigerrimus* à *niger*; aut in *ssimus*, à positivo non desinente in *r:* ut, *doctissimus* à *doctus*, *fortissimus* à *fortis*.

Irregularis, qui sic non desinit: ut, *maximus* à *magnus*, *minimus* à *parvus*.

IRREGULARIA

Comparativa & Superlativa.

Bonus, *melior*, *optimus*[1]; *Malus*, *pejor*, *pessimus*; *Magnus*, *major*, *maximus*; *Parvus*, *minor*, *minimus*.

Multus[2], *plurimus*; *multa*, *plurima*; *multum*, *plus*, *plurimum*. Unde in plurali comparativum masculinum et femininum est *plures*.

Superlativum per *llimus* formant haec tria, *facilis*[3], *humilis*, *similis*. Unde est *facillimus*, *humillimus*, *simillimus*. Quibus vulgò[4] addunt *agilis*[5], et *gracilis*.

Vetus, *veterior*, *veterrimus*; ab antiquo *veter*[6].

Maledicus[7], *maledicentior*, *maledicentis*.

1 Primus pene ultimam per *i* extulit Julius Caesar: cum per *u* antea pronunciarent, & scriberent, *optumus*, *pessumus*, *maxumus*.

2 Comparativo caret in singulari masculino, & feminino. Sed in neutro comparativus *plus* substantivè sumi solet.

3 Cum compositis: *difficilis*, *consimilis*, *dissimilis*, cet.

4 Praeeunte Prisciano lib. 3. cap. de superlativo. 5 Apud Sosipatrum verò est *agilissimus*. Uti & *docilissimus:* pro quo Valla ex B. Hieronymo *docillimus* posuit. 6 Veteres *veter* dixisse, Priscianus ostendit. 7 At *veridicus* comparativo et superlativo caret.

Bonus, goed.
Melior, beter.
Magnus, groot.
Major, grooter.

OVERTREFFENDE TRAP.

Valde, zeer.
Maxime, zeer, allermeest.
Doctissimus, *valde doctus*, of *maxime doctus*, zeer geleerd, allergeleerdst.
Nigerrimus, zeer zwart, zwartst, allerzwartst.
Niger, zwart.
Maximus, zeer groot, grootst, allergrootst.
Minimus, zeer klein, allerkleinst, de kleinste, minste.
Parvus, klein.

Woorden, die in den Vergelijkenden en Overtreffenden Trap ONREGELMATIG *zijn.*

Optimus, zeer goed, best, allerbest.
Malus, kwaad, slecht.
Pejor, kwader, slechter.
Pessimus, zeer kwaad, de slechtste, allerslechtst.
Parvus, klein.
Minor, kleiner, minder.
Multus, *a*, *um*, veel.
Plurimus, *a*, *um*, zeer veel, meest, allermeest.
Plus, meer.
Facilis, ligt om te doen, gemakkelijk, inschikkelijk.
Humilis, laag, nederig; verworpen, veracht; kleingeestig, demoedig.
Similis, gelijk.
Facillimus, zeer ligt, ligtst, allerligtst.
Humillimus, zeer laag, allergemakkelijkst.
Simillimus, zeer gelijk.
Agilis, rasch, wakker, vaardig, behendig.
Gracilis, dun, rank, teeder, smallijvig.
Vetus, oud.
Veterior, ouder.
Veterrimus, zeer oud, de oudste, alleroudst.
Maledicus, kwaadsprekend.
Maledicentior, kwaadsprekender.
Maledicentissimus, zeer kwaadsprekend, allerkwaadsprekendst.

tissimus; *Benevolus*, *benevolentior*, *benevolentissimus*; *Magnificus*, *magnificentior*, *magnificentissimus*. Sic caetera à *volo* et *facio*[8], composita; quae comparativos et superlativos capiunt ab antiquis positivis in *ns*. Sed *mirificus* tantum habet *mirificissimus*.

Maturus facit *maturior*, *maturissimus*, et *maturrimus*.

Huc pertinent, quorum positivi à praepositionibus, et adverbiis, derivantur. *Exterus*[9], *exterior*, *extremus*, & *extimus*.

Citer[10], *citerior*, *citimus*.

Superus, *superior*, *supremus* et *summus*.

Inferus, *inferior*, *infimus*[11].

Posterus, *posterior*, *postremus*[12].

8 Addunt composita à loquor: ut *vaniloquus*, *vaniloquentior*, *vaniloquentissimus*. Sed satius sit talibus abstinere, ubi veterum auctoritate destituimur.

9 Vel *exter*; nam utrumque invenitur.

10 Usus Cato; sed penè obsolevit.

11 Et *imus*, quod per syncopen fit ex *infimus*; ut *summus* ex *supremus*.

12 Et *Postumus*: ubi *u* remansit ex usu veteri, quo *optimus*, & similia, per *u* extulere; ut antea dictum.

OBSERVATIO.

Ex adjectivis comparabilibus quaedam carent positivo; ut,

Deterior, *deterrimus*.

Ocior, *ocissimus*[1].

Potior, *potissimus*.

Interior, *intimus*.

Ulterior, *ultimus*.

Propior, *proximus*.

Quaedam comparativo: ut,

Invitus, *invitissimus*.

1 Ab ὠκίων ὤκιστος, unde per *i*, non per *y*, scribuntur, licet positivus sit ὠκύς.

simus

Benevolus, goedwillig, gunstig.
Benevolentior, goedwilliger, gunstiger.
Benevolentissimus, zeer goedwillig, zeer gunstig.
Magnificus, heerlijk.
Magnificentior, heerlijker.
Magnificentissimus, zeer heerlijk, heerlijkst.
Volo, ik wil.
Facio, ik doe.
Mirificus, wonderlijk, wonderbaar, wonderdadig.
Maturus, rijp.
Maturior, rijper.
Maturissimus en *maturrimus*, zeer rijp, de rijpste.
Exterus en *exter*, van buiten, uitheemsch.
Exterior, meer uiterlijk, uitwendiger.
Extremus en *extimus*, de uiterste, laatste, buitenste.
Citer, die aan deze zijde is
Citerior, die meer naar deze zijde is, meer herwaarts.
Citimus, die het meest naar deze zijde is, de naaste bij, meest herwaarts.
Superus, boven, wat boven of in de hoogte is.
Superior, hooger.
Supremus en *Summus*, bovenste, hoogste, opperste.
Inferus, laag.
Inferior, lager.
Infimus, zeer laag, de laagste, onderste.
Posterus, daarna volgende.
Posterior, later, verder.
Postremus en *Postumus*, de laatste.

AANMERKING.

Deterior, kwader, erger, snooder.
Deterrimus, zeer kwaad, de slechtste.
Ocior, rasser, sneller.
Ocissimus, zeer snel, allersnelst.
Potior, beter.
Potissimus, de beste, voornaamste.
Interior, wat meer inwaarts is.
Intimus, binnenste.
Ulterior, verder.
Ultimus, de verste, laatste.
Propior, nader.
Proximus, de naaste, allernaaste.
Invitus, onwillig, ongaarne, tegen wil en dank.
Invitissimus, zeer onwillig, onwilligst.

Novus, *novissimus*[2].
Nuperus, *nuperrimus*.
Sacer, *sacerrimus*.

Sic *diversus*, *falsus*, *fidus*, *persuasus*, *invisus*, *consultus*, *meritus*[3].

Quaedam superlativo: ut,
Adolescens, *adolescentior*.
Juvenis, *junior*[4].
Proximus[5], *proximior*.
Ingens, *ingentior*.
Satur, *saturior*.
Dexter, *dexterior*.
Sinister, *sinisterior*[6].

Sic *taciturnus*, *communis*, *salutaris*[7].

Anterior solus est comparativus; uti & *licentior*[8].

2 Pro extremo.
3 Item *apricus*, *bellus*, *insulsus*, *inclytus*, *mirus*, *sacrilegus*, & alia: quorum & aliqua nec in superlativo reperias.
4 Ex *juvenior*.
5 Tum *proximus* induit naturam positivi.
6 Nam *dextimus* & *sinistimus*, videntur pro positivis usurpari.
7 Item *supinus*, *supinior*, quod apud Martialem: *infinitus*, *infinitior*, quo usus Tullius in Topicis: *dives*, *divitior*, quod apud Tullium, Ovidium, Plautum, cet. Sed à *dis*, & *ditior* est, & *ditissimus*. 8 Usus Cicero lib. 3. de Orat.

Adjectivum incomparabile est, quod non comparatur; id est, quod non habet comparativum, aut superlativum: ut, *idoneus*[1], *magnanimus*, *cicur*, *opimus*, *observandus*, *unicus*, *duplex*, *triplex*, *memor*, *mediocris*, *almus*, *mirus*, *degener*, *dispar*[2], cet. Item diminutiva: ut, *majusculus*, *tenellus*, cet.[3]

1 Cum desinat in *eus*, possis jungere illis in *ius* & *uus*, de quibus mox.
2 Sic *silvester*, *vetulus*, *egenus*, *claudus*, *canus*, *hesternus*, atque alia, quae usus docebit. 3 Etiam gentilia: ut, *Romanus*; possessiva: ut, *fraternus*; numeralia: ut, *septimus*.

Et

Novus, nieuw.
Novissimus, nieuwst, de nieuwste, jongste, laatste.
Nuperus, onlangs, kort geleden.
Nuperrimus, zeer onlangs, zeer kort geleden.
Sacer, heilig, gewijd, vervloekt.
Sacerrimus, zeer heilig, of zeer vervloekt.
Diversus, verscheiden, onderscheiden.
Falsus, valsch, bedriegelijk.
Fidus, getrouw.
Persuasus, overtuigd.
Invisus, niet gezien; wat men niet gaarne ziet, gehaat, benijd.
Consultus, om raad gevraagd, beraden, verstandig, wel bedacht.
Meritus, verdiend.
Adolescens, jong.
Adolescentior, jonger.
Juvenis, jong, jeugdig.
Juvenior en *Junior*, jonger, jeugdiger.
Senex, oud.
Senior, ouder.
Proximus, zeer nabij, naast, allernaast.
Proximior, nader.
Ingens, zeer groot.
Ingentior, grooter.
Satur, zat, vol.
Saturior, voller, meer verzadigd.
Dexter, regts, handig, gunstig, voorspoedig.
Dexterior, behendiger, gunstiger, voorspoediger.
Sinister, slinksch, ongelukkig, schadelijk, hinderlijk.
Sinisterior, ongelukkiger, schadelijker, hinderlijker.
Taciturnus, stilzwijgende.
Communis, gemeen.
Salutaris, heilzaam, wat gezondheid geeft.
Anterior, die voor of meer naar voren is, die voorgaat.
Licentior, vrijer, wien te veel toegelaten wordt, die te groote vrijheid heeft.

ADJECTIVEN VOOR GEENE VERGELIJKING VATBAAR.

Idoneus, bekwaam, geschikt.
Magnanimus, hooghartig, grootmoedig.
Cicur, getemd, tam.
Opimus, vet, vruchtbaar, rijk.
Observandus, eerwaardig.
Unicus, eenig, alleen.
Duplex, dubbeld, tweevoudig.
Triplex, driedubbeld, drievoudig.
Memor, gedachtig.
Mediocris, middelbaar, middelmatig.
Almus, voedende, overvloedig, schoon, heilig.
Mirus, wonderlijk, wonderbaar.
Degener, ontaard.
Dispar, ongelijk, verscheiden, oneffen.
Majusculus, grootachtig, eenigzins groot.

Et desinentia in *bundus*: ut, *moribundus*, cet.[4]

Huc referunt Grammatici adjectiva, quae vocalem habent ante *us*: ut, *pius*, *dubius*, *strenuus*, *arduus*, *perpetuus*, *assiduus*, *egregius*, cet. Invenitur tamen *piissimus*[5], *strenuior* et *strenuissimus*, *arduior*, *assiduior*, *assiduissimus*, et similia; quae usus docebit.

[4] Imo & simpliciter in *dus* exeuntia: ut *amandus*, *reverendus*, cet. vel exeuntia in *ivus*: ut *deliberativus*; vel *timus* ut, *legitimus*, *maritimus*; vel *tinus*; ut *matutinus*.

[5] Usus Livius, Curtius, Plinius: sed in Antonio damnat Tullius; verbumque id nullum ait esse in lingua Latina. Nempe postea demum receptum videtur.

* *Haec usum comparativi & superlativi, ad evitandam κακοφωνίαν, complent addito adpositivum adverbio* magis & valde: *ut*, magis idoneus; valde, *aut* maximè idoneus. *Quae circumlocutio & in comparabilibus locum habet: ut*, magis doctus; valde, *aut* maximè doctus.

De Derivativis *.

* Vel potius *derivatis*. Derivantur enim, non derivant; ut ait Caesar Scaliger de Caussis L. L. cap. 123.

Derivantur nomina à nominibus, verbis, participiis, adverbiis et praepositionibus.

A nominibus derivantur quintuplicia: Patronymica, Gentilia, Possessiva, Diminutiva et Denominativa.

De Patronymicis.

Patronymica magis propriè dicuntur, quae à parente alterutro, aut majoribus, derivata, significant filium, vel filiam, nepotem, vel neptem, aliòsve posteros.

A patre: ut, *Anchisiades*, id est, Æneas, Anchisae filius.

A ma-

Moribundus, sterwende, die sterft.
Pius, godvruchtig, godsdienstig.
Dubius, twijfelachtig.
Strenuus, streng, dapper, kloek.
Arduus, hoog, zwaar, moeijelijk.
Perpetuus, gedurig.
Assiduus, gedurig, gestadig, aanhoudende, volhardende.
Egregius, uitgeleeven, uitmuntende, braaf.
Piissimus, zeer godvruchtig, zeer godsdienstig.
Strenuior, strenger, dapperder, kloeker.
Strenuissimus, zeer streng, zeer dapper, zeer kloek.
Arduior, hooger, zwaarder, moeijelijker.
Assiduior, geduriger.
Assiduissimus, gedurig.

Die eene Bloedverwantschap te kennen geven.

Anchisiades, de zoon van Anchises, dat is, Eneas.

A matre: ut, *Iliades*, id est, Romulus, Iliae filius.[1]

Ab avo paterno: ut *Æacides*, id est, Achilles, Æaci nepos.[2]

Ab avo materno: ut, *Atlantiades*, id est, Mercurius, Atlantis nepos.

1 Patronymica à matre deducta nulla invenias apud Homerum; ut observat Heraclides Ponticus lib. de Allegoriis Homericis.

2 At *Pelides* idem à patre Peleo.

* *Ut patronymicum unius extenditur ad posteros usque paternos: quum Æneadas dicimus pro Romanis; etsi Roma post annum* CCCCXXX *condita perhibetur post captum Ilium.*

Terminationes patronymicorum sunt quatuor praecipuae.

des, cujus exempla vidimus.

as, ut *Thestias* et *Ilias.*

is, ut *Neréis* et *Latóis.*

ne, ut *Adrastine.*

id est, Thestii, Iliae, Nerei, Latonae, Adrasti, filia, vel neptis.

† Est et quinta terminatio *ion*, sed rarior: ut, *Japetion*[3] ab Iapeto: *Oedipodion* ab Oedipóde.

Ex his *des*[4], et *ion*, sunt masculinorum; caeterae femininorum.

3 More Ionum qui *ιων* dicunt pro *ιδης*.

4 Patronymica à nominibus primae declinationis mutant *a* in *ades*: ut, *Æneas*, *Æneades*. At in secundâ, tertiâque, formantur à casu in *i*, addendo *des*: ut *Priami*, *Priamides*; *Hectori*, *Hectorides*; *Pelei*, *Peleides*. Ubi *ei* abit in *i* longum. Sin duo *i* concurrunt, posterius mutatur in *ades*. Ut *Maenetii*, *Maenoetiades*.

* *Patronymica impropriè formantur etiam à fratribus; ut* Phaëthontias, *id est*, *soror Phaëthontis*; Phoronis, *id est*, *Isis*, *Phoronei soror*. *Item à regibus: ut* Thesides, *id est*, *Atheniensis*, *à Theseo*; Romulides, *id est*, *Romanus*, *à Romulo*.

gen-

Iliades, de zoon van Ilia, d. i. Romulus.
Æacides, de neef van Æacus, d. i. Achilles.

Thestias, de dochter of nicht van Thestius.
Ilias, eene dochter of nicht van Ilia.
Nereïs, eene dochter, of kleindochter van Nereus; eene zeenimf, meermin.
Latoïs, de dochter van Latona, Diana.
Adrastine, eene dochter of nanicht van den koning Adrastus.
Japetion, een nakomeling van Japetus.
Oedipodion, een nakomeling van Oedipus.

gentis conditore. Interdum & à posteris illustribus: ut Ægidae, *id est, majores Ægei;* Timodemidae4, *id est, majores Timodemi. Nonnunquam verò patronymica idem valent, ac primitiva. Ut,* Sciplades, *id est, Scipio: quasi dicas, aliquis è primi Scipionis posteris.*

4 Pindar.

De Gentilibus & Possessivis.

Gentilia dicuntur, quae patriam, vel gentem[1] significant: ut, *Romanus, Coloniensis, Spartiata, Israëlita.*

1 Vel etiam partes, sectamve.

* *Exeunt ea in* a, *ut* Galata: *in* o, *ut* Macedo: *in* an, *vel* on, *ut* Acarnan, Lacon: *in* ar, ir, *vel* ur; *ut* Car, Trevir, Ligur, *qui &* Ligus: *in* as, *ut* Arpinas: *in* es, *ut* Cres, Magnes: *in* is, *ut* Atheniensis, Samnis: *in* us, *ut* Ægyptius: *in* ta, tes, *vel* tis: *ut* Spartiata, *vel* Spartiates, & haec Spartiatis: *in*, bs, ns, ps, rs; *ut* Libs, Laurens, Æthiops, Tiburs: *in* x, *ut* Thrax, Cilix. *Quandoque autem sic distinguunt scriptores inter illa in* ensis & us, *ut* us *dicant de loco orginis;* ensis *de loco habitationis, aut venditionis: ut* Romanus[1], *qui Romae natus, aut civitate donatus:* Romanensis, *qui Romae degit. Sic Catoni* Romanensis sal, *non qui Romae factus, sed qui istic venit.*

1 Sic *Graecus*, & *Graeciensis; Siculus*, & *Siciliensis:* quomodo & Thucydides distinguit inter Σικελοὺς, & Σικελιώτας. Vide Festum in *Corinthiensis.*

Possessiva sunt, quae possessionem, aut proprietatem aliquam significant: ut *regius*, à *rex: patrius*, à *pater: fraternus*, à *frater: Euandrius*, ab *Euander.*

* *Exeunt possessiva* ἀναλόγως *in* is, *vel* us. *In* is *trifariam: in* lis, *ut* herilis; *in* ris, *ut* muliebris; *in* ensis, *ut* Castrensis. *In* us *quadrifariam: in* eus, *sive correpto* e, *ut* Herculeus; *sive producto, ut* Sophocléus: *in* ius, *ut* patrius: *in* nus, *ut* paternus: *in* vus, *ut* aestivus.

* *Mul-*

VOLKSNAMEN.

Romanus, een Romein.
Coloniensis, een Keulenaar.
Spartiata, een Spartaan, of Lacedaemonier.
Israëlita, een Israëliet, nakomeling van Israël, of Jacob.

BEZITTELIJKE.

Regius, des konings, koninklijk.
Rex, een koning.
Patrius, des vaders, vaderlijk.
Pater, een vader.
Fraternus, des broeders, broederlijk.
Frater, een broeder.
Euandrius, van Evander, wat Evander toebehoort.
Euander, eigen naam van een' koning in Italiën.

* *Multa interim, & gentilia & possessiva, formam habent patronymicorum*[1] *:* Maeonides, *à Maeonia;* Cypris, *à Cypro;* Aonides, *à montibus Aoniae, sive Boeotiae;* Aganippides, *à fonte Aganippe. Sic* Ilias, *pro muliere ex urbe Ilio. Item quaedam nomina librorum ab argumento desumta. Ut* Ilias, *carmen Homeri, ab Ilio;* Æneis *Virgilii,* ab *Ænea; Statii* Thebais & Achilleis, *à Thebis & Achille.*

De Diminutivis.

Diminutiva sunt, quae diminutionem[2] sui primitivi significant: ut, *lapillus, libellus, corculum, misellus, parvulus, majusculus.*

* *Diminutiva desinunt interdum quidem in* io, *vel* ter, *vel* eus: *saepissime autem in* lus. *In* io, *ut,* homo, homuncio: senex, senecio: pusus, pusio, cet. *In* ter, *ut,* surdaster. *Quo & refer imitativa: ut,* philosophaster, parasitaster, Antoniaster. *Terminantur & in* eus; *ab* equus, equuleus. *Illa in* lus (*sub quibus &* la & lum, *complector*) *innumera penè sunt: quorum alia exeunt in* olus: *ut,* urceolus, filiolus, filiola, negotiolum: *alia in* ulus: *ut,* vetulus, vetula: adolescens, adolescentula: tantus, tantulus, a, um; *alia in* ellus, illus, *vel* ullus: *ut,* cultellus, pagella, flagellum: pugillus, mamilla, sigillum: tantillus, a, um: homullus: *uti* & satullus, *à satur, apud Varronem: alia in* culus: *ut,* majusculus, a, um. *Sic* dicaculus, fasciculus, flosculus, latrunculus, fornacula, matercula, apicula, uxorcula, ratiuncula, geniculum, crusculum, cet. *At* Syriscus *Graeca est terminatio à Syris.*

Formantur alia à rectis: ut à cor, corculum: *à* codices, codicilli: *quaedam ab obliquis: ut à* tegete, tegeticula, *apud Columellam.*

Quae-

[1] Videntur talia patronymicorum formâ extulisse, quia patria, vel locus educationis, est instar parentis. Unde et quidam ea patronymicis malunt accensere.

[2] Diminutio ea fit, vel ut verè quantitas exprimatur: ut *homuncio* de nano; vel modestiae gratia: ut *opella, ingeniolum;* vel urbanitatis, aut blandimenti caussa: ut *fraterculus, corculum;* vel ad majorem contemtum: ut *Graeculus.*

VERKLEINENDE.

Lapillus, een steentje.
Libellus, een boekje.
Corculum, een hartje, klein hart.
Misellus, een weinig, ellendig, of ongelukkig.
Parvulus, kleintjes, zeer klein.
Majusculus, grootachtig, een weinig groot.

Quaedam verò à genere primitivi recedunt: ut, rana, ranunculus: epistola, epistolium.

Quaedam item videntur diminutiva, cùm non sint: ut, scutella, *à* scutum; anguilla, *ab* anguis; umbella *ab* umbra.

De Denominativis.

Denominativa sunt, quae à nominibus derivantur, et nec sunt patronymica, nec gentilia, nec possessiva, nec diminutiva: ut *justitia* à *justus*: *salûber* à *salus*.

* *In vocum originibus, ubi viri etiam doctissimi saepe ridiculos se praebent, multum refert scire ἀναλογίαν in vocabulis deducendis. Quò pertinet terminatio, quae primigenio accedit. Et in substantivis quidem hae denominativorum terminationes sunt potissimae: a purum, ut à cavus* cavea, *à* noctu noctua: al, *ut* cervical, animal[1]: are *vel* ar, *ut* altare, cochlear, calcar: arium, *ut* pomarium: as, *ut* primas: atus, *ut à* reus, reatus: brum, *ut* candelabrum: brium, *ut* manubrium, ludibrium[2]: bulum, *ut* conciliabulum *à* concilium, vestibulum *à* Vesta[3]: ca, *ut* lectica *à* lectus, lactuca *à* lac: cia, *ut* fiducia *à* fidus[4]: cilium, *ut* domicilium[5]: cinium, *ut* lenocinium, tirocinium: culum, *ut à* taberna, tabernaculum: do *vel* edo, *ut* gravedo, dulcedo: eius, *ut* leguleius: ela, *ut* clientela: erna, *ut* caverna, *à* cavum: es, *ut* eques, pauperies: etum, *ut* dumetum, myrtetum: go, *ut* carrago[6], salsugo, ferrugo: inium, *ut* vaccinium *à* vacca, muccinium *à* muccus: inum, *ut à* sal,

1 Sed κατ' ἀποκοπὴν ex *cervicale*, *animale*.

2 Nisi non tam à nomine *ludus*, quàm *ludendi* verbo esse malis.

3 Quamquam nec displicet, ut *conciliabulum* verbale sit a *concilio*: *vestibulum* autem à *ve*, & *stabulum*. Gellium vide, lib. 16. cap. 5.

4 Nisi verbale esse malis à *fido*.

5 Vel dicitur, quasi *domicolium*, quia incolitur.

6 In *ago* saepe similitudinem significant: ut *virago*, in plantis *lappago*, *cunilago*, *citrago*: item *farrago*.

sali-

DIE VAN NAAMWOORDEN AFGELEID ZIJN.

Justitia, geregtigheid, regtvaardigheid.
Justus, regtvaardig.
Salúber, gezond, heilzaam, wat gezondheid geeft.
Salus, behoud, welvaart, zaligheid.

salinum: io, *ut* tabellio, pusio: ium, *ut* conjugium, praeconium: leus, *ut* bubulcus, subulcus: le, *ut* ovile, equile: lena, *ut* cantilena: lium, *ut* peculium: mentum, *ut* pulmentum *à* puls: monia, *vel* monium, *ut* castimonia, matrimonium: na, *vel* num, *ut* piscina, annona, salinum: nar, *ut* lupanar, *à* lupa: o, *ut*, aleo, tallo, nebulo, capito, naso: ona *vel* onus, *ut ab* anno, annona, *à* patre, patronus: or, *ut* senator *à* senex: ta, *ut* rubeta *à* rubus, senecta *à* senex [7]: tas, *ut* pietas, auctoritas: tera, *ut à* mater, matertera: tia, *ut* justitia, pudicitia: ties, *ut* canities: tillo, *ut* vespertilio: timus, *ut* aeditimus: tor, *ut* [illegible], *ut* ultor, funditor: torium, *ut* territorium: tudo, *ut* habitudo, multitudo: tullium, *ut* meditullium: tum, *ut* verutum *à* veru.

Adjectivorum hae praecipuae sunt terminationes: alis, *ut* Mercurialis, Martialis: anus, *ut* Marianus, Tullianus: arius [1], *ut* argentarius: aticus, *ut* aquaticus, [illegible] *apud Varronem*: atilis, *ut* fluviatilis, saxatilis: ber *vel* bris, *ut* saluber, salubris: ceus, *ut* chartaceus: cidus, *ut* roscidus: cris, *ut* mediocris: cus, *ut* modicus, civicus: dus, *ut* herbidus: ensis, *ut* Circensis: erus, *ut à* quercu, quercerus; *unde Lucilio* quercera febris: eus, *ut* aureus, vitreus: gineus, *ut* ferrugineus [2]: gnus, *ut* benignus, malignus [3]: itius, *ut* lateritius, cratitius: ius, *ut* sororius: ivus, *ut* furtivus: lentus, *ut* vinolentus: licus, *ut* famelicus: lis, *ut* vitalis, fidelis: lus, *ut* nubilus: nus, *ut* vicinus: osus, *ut* gulosus, piscosus: ris, *ut* familiaris: ster *vel* stris, *ut* campester *vel* campestris, pedestris: stis, *ut* coelestis, agrestis: tarius, *ut* proletarius: ticus, *ut* rusticus, balneaticus: timus, *ut* legitimus, finitimus: tinus, *ut* vespertinus, intestinus: tus, *ut* tunicatus, moles-

7 Nempe à *senecis* pro *senis*; unde & *senecio*.

1 Hujusmodi etiam ab adjectivis veniunt: ut à *primus*, *primarius*; à *plenus*, *plenarius*; à *planus*, *planarius*; unde *Planaria* insula, à specie, quia plana; ut ait Plinius lib. 3. cap. 6.

2 Hic interdum fit syncope: ut, *apruginens*, *aprugneus*, *aprugnus*.

3 Nisi per syncopen haec sunt ex *benigenus*, *maligenus*. Nempe ab antiquo *gene* pro *gigno*.

[illegible]

[illegible]

V[illegible]

[illegible]

D[illegible]

tus, honestus, justus, venustus: us, *ut*, *ab* odor, odorus, *ab* annus, annuus.

De Verbalibus.

Verbalia sunt, quae à verbis[1] derivantur: ut *lectio* à *lego*, *cursus* à *curro*.

[1] Vel participiis, aut supinis.

* *Verbalium terminationes sunt variae. Ac substantivorum quidem istae:* a, *ut* scriba, fabrica, patera, suada, fuga: & *inprimis in compositis*, *ut* accola, advena, homicida, officiperda: arius *vel* arium, *ut* admissarius, auctarium: ber, *ut* faber *à* facio, tuber *a* tumeo: bra, *vel* brum, *ut* scatebra, vertebra, ventilabrum *à* ventilo: bula, *vel* bulum, *ut* fabula, stabulum, latibulum: cer, *vel* cris, *ut à* volo, volucer, *vel* volucris: cia, *ut* fiducia: crum, *ut* lavacrum, fulcrum: culum, *ut* spectaculum, amiculum: do, *ut* uredo, libido: go, *ut* origo, vertigo, vorago: ela, *ut* suadela, loquela: es *vel* ies, ut *à* sero, series, *à* trameo, trames, *à* tego, teges: eus, *vel* ius, *ut ab* abigo, abigeus, *à* geno *pro* gigno, genius: ia, *ut* furia *à* furo; attegia, ἡ σκηνή, *ab* attego; lacinia *à* lacino, *quod* & lancino, λακῶ: il, *ut* pugil *à* pugno: ile, *ut* cubile, sedile: ilium, *ut ab* auxi, *vel* αὔξω, auxilium: itus, *vel* itio, *ut* ambitus, ambitio: io, *vel* ium, *ut* legio, lectio, judicium, solatium: is, *ut* messis, mensis: ix, *ut* offendix, appendix: ium, *ut* jaculum: men, *vel* mentum, *ut* specimen, legumen, juramentum, testamentum: mes, *ut* fomes *à* foveo: monia, *ut* querimonia, alimonia: mnus, *ut ab* alo, alumnus: nus, na, num; *ut* colonus, facinus, ruina, regnum: or, *ut* amor, quaestor: orium, *ut* diversorium: ta, *vel* tum, *ut* moneta, viretum, oletum: trus, tru, trum, *ut* tonitrus, tonitru, aratrum, claustrum: ver, *ut* cadaver: ul, *ut* consul *à* consulo, praesul *à* prae-

DIE VAN WERKWOORDEN AFGELEID ZIJN.

Lectio, eene les, lezing; keur, keuze,
Lego, ik lees.
Cursus, de loop, het loopen, geloop.
Curro, ik loop.

praesilio: ula, *ut à* rabio, rabula: um, *ut ab* efficio, officium, *pro* efficium: ur, *ut* fulgur: us, *ut* mergus *à* mergo, salius *à* salio: ultus, *ut* tumultus *à* tumeo: ura, *ut* positura, mensura: x, *ut* tradux *à* traduco.

Adjectiva verbalia terminantur in ax, *ut* audax, rapax: bilis, *ut* amabilis, flebilis, nobilis: *qualia saepius accipiuntur passivè: interdum & activè; ut* terribilis, *qui terret; Terentio*, vincibilis caussa, *quae facile vinceret; Boëthio* risibile, *ridere aptum*, Graecis γελαστικόν: bris, *ut* lugubris: bundus, *ut* ludibundus, palabundus: cer, cris, crus; *ut* volucer, volucris, ludicer, *vel* ludicrus: culus, *ut* ridiculus: cundus, *ut* iracundus *ab* iratum, *à* veritum, verecundus, jucundus *à* juvo: cus, *ut* caducus, amicus: dis, *vel* dus, *ut* viridis, pallidus: er, *ut* piger *à* piget: es, *ut à* desideo, deses; resideo, reses: ilis, *ut* coctilis, docilis, facilis; *quae terminatio plurimum sumitur passivè; rarò activè, quomodo* sessiles lactucae, *quae sedent:* itius, *ut* adscriptitius, supposititius: eus, ius, *vel* uus; *ut* rubeus, saucius, auxius, fatuus, irriguus, pascuus, caeduus: lus, *ut* pendulus, credulus: nus, *ut* egenus *ab* egeo, plenus *à* pleo: rus, *ut* avarus *ab* aveo: us, *ut à* probo, probus: *de* ius & uus, *jam vidimus:* ulcus, *ut* biulcus *ab* hio: ivus, *ut* sativus, cadivus, vacivus, succisivus: x, *ut* tenax, ferax, praecox *à* praecoquo.

Quaedam autem verbalia syncopen, vel apocopen, vel simile quid, patiuntur, ut imago, *ex* imitago, *ab* imitor: consul, *pro* consulis, *à* consulendo: utilis, *ex* utibilis, *ab* utor, cet.

Quaedam & cum verbo conveniunt: ut formido, verbero, erro: *vel solum* i *abjiciunt, ut* lurco, praedo, epulo.

De Participialibus, Adverbialibus, & à praepositione ortis.

Participialia sunt, quae ex participiis in nomina degenerarunt: ut, *sapiens, doctus*, pro sapientiâ, aut doctrinâ praedito.

Adverbialia sunt, quae ab adverbiis formantur: ut, *hodiernus* ab *hodie*, *crastinus* à *cras*.

Sunt et è praepositionibus orta: ut, *contrarius* à *contra*, *propinquus* à *prope*[1].

1 Sic *anticus*, *posticus*, *extraneus* vel *extrarius*, cet.

De Numeralibus. *

* *Numeralia sunt multiplicia.*

I. *Principalia, seu absoluta, quae vulgò cardinalia dicuntur. De his interrrgatio fit per* quot? *ejusmodi sunt:* unus, duo, tres, cet.

II. *Ordinalia: ût*, quotus? primus, secundus, tertius, cet. *unde* primanus, secundanus, tertianus, cet.

III. *Distributiva*[1]*: ut*, quoteni[2]? singuli, bini, terni[3], cet.

Multiplicativa: ut, quotuplex? simplex, duplex, triplex, quadruplex, decuplex, centuplex, cet. [4].

* De quibus in Nomine agimus, ex vulgari opinione. Sed verius sunt pronomina.

1 In his usitata est sincope: ut *ducenteni*, *duceni*; *trecenteni*, *treceni*; *quadringenteni*, *quadringeni*; *quingenteni*, *quingeni*. 2 Usus Cicero ad Att. lib. 12. epist. 32. *In ripa nescio quotenorum jugerum.* 3 Ergo differunt, *Dedit duobus duos nummos*: &, *dedit binos nummos*. Qui dedit *duos*, unum singulis dedit. Qui *binos* dedit, singulis dedit duos. Sic aliud, *octo ibant*, aliud *octoni*. Octo sint, licet alius post alium cat. Sed octoni, si turmatim, ut in acie fit. Nec tamen id discrimen observant poëtae. Nam Virgilii est: *Per duodena regit mundi sol aureus astra:* hoc est, duodecim. Oratores verò idem facere coguntur in iis, quae singulari carent. Ut, *binis literis*, pro duabus epistolis. Sic, *terni liberi*. 4 Multiplicativis etiam utuntur poëtae pro cardinalibus. Virgil. *Duplices tendens ad sidera palmas*, id est, duas. Porro ad multiplicativa etiam refer, *bipartitus*, *tripartitus*, & similia.

Pro-

NAAMWOORDEN AFKOMSTIG VAN DEELWOORDEN.

Sapiens, wijs.
Doctus, geleerd.

VAN BIJWOORDEN.

Hodiernus, van heden, huidig.
Hodie, heden, huiden.
Crastinus, van morgen.
Cras, morgen.

VAN VOORZETSELS.

Contrarius, tegenstrijdig, wederspannig, tegengesteld, tegen over gelegen; *contrarium*, het tegendeel.
Contra, tegen.
Propinquus, nabij gelegen, nabuur, bloedverwant.
Prope, nabij, bijna, bijkans.

Proportionalia: ut, quotuplum? simplum, duplum, triplum, quadriplum, cet.

Temporalia: ut, bimus, trimus, quadrimus, cet. *item* biennis, triennis, cet.

Ponderalia 5: *ut*, binarius, ternarius, cet.

5 Ut, *lapis centenarius*, hoc est, centum pondo. Sed haec in *arias* etiam tempus significant: ut, *homo quinquagenarius*; vel numerum absolutum, sive cardinalem: ut *binarius numerus*, pro duobus; *grex centenarius*, hoc est, centum pecudum.

De Pronominibus.

Pronomen est dictio variabilis, quae pro nomine posita eundem hominem, vel eandem rem, significat: *Ego* [1], *tu*, *sui*, *ille*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is*, *quis*, *qui*, *meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, *vester*, *nostras*, *vestras*, *cujus*, et *cujas*.

Ex his *ego*, *tu*, *sui*, et *quid* [2], sunt substantiva: caetera adjectiva.

Ex iisdem Finita dicuntur, quae definiunt certam personam: ut, *Ego*, *tu*, *sui*, *ille*, cet.

Infinita, quae non difiniunt certam personam: ut sunt tria. *Quis*, *cujus*, et *cujas*: quae plerique inter nomina referunt.

Significatio pronominum est quintuplex.

1. Demonstrativa dicuntur, quae demonstrant personam, vel rem praesentem:

1 Novendecim tantummodo pronomina referimus, quia de caeteris, an non potius sint nomina, controversia est.

2 Cum compositis: ut dictum in doctrina adjectivorum.

VOORNAAMWOORDEN.

Ego, ik.
Tu, gij.
Sui, van zich.
Ille, die, hij, de geen.
Ipse, hij zelf.
Iste, die.
Hic, deze.
Is, die, hij.
Quis, wie? iemand.
Qui, dewelke, die.
Meus, mijn.
Tuus, uw.
Suus, zijn.
Noster, onze.
Vester, uw, van ulieden.
Nostras, van onzen lande, aanhang, van de onzen.
Vestras, van uwen lande, aanhang, van uwent.
Cujas, uit of van wat land, van waar, van welken aanhang?

tem: ut sunt, *Ego*, *tu*, *hic*[1], *ipse*[2], *iste*, et *ille*[3].

II. Relativa, quae referuntur ad vocem antecedentem[4]: ut, *Is*, *sui* et *qui*. Imò et, *Ille*, *ipse*, *iste* *idem*, et interdum *hic*[5].

Ex his *sui* etiam vocatur reciprocum[6], eò quod redit ad eandem personam, quae praecessit: ut, *Pater rogat*, *ut venias ad se:* id est, *ad patrem*. Eadem vis est in *suus*, quod inde derivatur.

III. Interrogativa dicuntur, quibus interrogamus: ut, *Quis*[7], *cujus*, et *cujas*.

IV. Possessiva, quae possessionem[8] significant: ut, *Meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, et *vester:* item *cujus*[9] adjectivum.

V. Gentilia, quae gentem, vel patriam, significant: ut, *Nostras*, *vestras*, *cujas*[10].

1 *Hic* ad primam personam solet referri, *iste* ad secundam, *ille* ad tertiam. Qua de re Valla lib. 2. c. 4. *Ille* item ad laudem: *iste* saepius ad contemtum pertinet. Ut *Magnus ille Alexander*: *Verres iste*. *Hic* etiam ad propinquius refertur: *Ille* ad remotius. Quod tamen perpetuum non est. Nam Livii est: *Melior est certa pax*, *quam sperata victoria*. *Haec in tua*, *illa in Deorum manu*. Ubi *haec* pacem, *illa* victoriam respicit. 2 *Ille* & *ipse*, etiam junguntur primae personae. Ut, *ille ego*, *tu ille: ipse ego*, *tu ipse*. 3 Quandoque & *is* demonstrat. 4 Sive quae rem, aut personam prius commemoratam, in memoriam reducunt. 5 *Ego* & *tu*, solùm sunt demonstrativa, *qui* tantum relativum: sed *ille*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is*, nunc sunt demonstrativa, nunc relativa. 6 *Reciprocum* dicitur, quia reflectit eo, unde itum est: ut reciprocatio sit retrograda repetitio. Nam *procare* antiquè est *petere*. Syllaba *ci* inseritur, ut in *concipilo*. Nisi placet, *reciproco* esse à *recipio*, quia recipit se ad id, quod præcessit. 7 Cum compositis, *ecquis*, *numquis*. Interdum etiam *qui* rogat. Plautus Amphitr. 1. 1: *Qui me alter est audacior homo*, *aut confidentior?* 8 Possessionem notant primariâ significatione: caeteroquin & significant familiam, sectam, vel simile. Vide Vallam lib. 2. cap. 3. 9 Ut, *cujum pecus?* 10 Nam hoc, & ad interrogativa, & ad gentilia pertinet.

Idem, dezelfde, hetzelfde.

Pater rogat, ut venias ad se, d. i. *ad patrem*, de vader verzoekt, dat gij bij hem komt.

De Speciei[1].

Pronomina primitiva sunt decem: *Ego*, *tu*, *sui*, *ille*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is*, *quis*, *qui*.

Derivativa sunt novem: *Meus*, *tuus*, *suus*, *noster*, *vester*, *nostras*, *vestras*, *cujus*, et *cujas*. Haec derivantur à genitivis primitivorum, *Ego*, *tu*, *sui*, et *quis*: ut, *Meus* à *mei*, *noster* et *nostras*, à *nostri*; *tuus* à *tui*; *vester*, et *vestras*, à *vestri*; *suus* à *sui*; *cujus*, *a*, *um*, et *cujas*, à *cujus*.

1 Existimet aliquis, doctrinam de specie & figura, postremo debuisse loco tradi: uti factum in nomine, & postea fiet in verbo. Sed dispar hic ratio est; quia certus est pronominum numerus, qui initio erat attendendus: is autem optimé proponitur distinctione secundum speciem facta.

De Compositis.

† I. Quaedam componuntur ex nomine et pronomine: ut, *Aliquis*, *unusquisque*: item genitivi, *Hujusmodi*, *hujuscemodi*, *ejusmodi*[1].

† II. Quaedem ex duobus pronominibus: ut, *Quisquis*[2]: item *isthic*, ab *iste* et *hic*: *illic*, ab *ille* et *hic*.

† III. Quaedam ex pronomine et verbo: ut, *Quivis*, ex *qui* et *vis*: *quilibet*[3], ex *qui* et *libet*.

† IV. Quaedam ex pronomine et ad-

1 Tales genitivi etiam sunt, *illiusmodi*, *istiusmodi*. Par ratio ablativi *reapse*, apud Cic. in Lael. pro *reipsa*. 2 Sed hoc secùm componitur, ut vix dici possit ex duobus pronominibus conflatum, cum utrobique sit idem pronomen. Nisi dicere visum, ex duobus esse pronominibus, at non diversis. Sic adverbium *identidem* est ex *item*, & *item*: q. d. *subinde*, *frequenter*. Ubi *t* in *d* transiit. 3 Quasi dicas, quem velis, sive quemcunque libeat designare.

ver-

Zamengestelde Voornaamwoorden.

Aliquis, iemand.
Unusquisque, een iegelijk, elk een.
Hujusmodi, *hujuscemodi*, *ejusmodi*, van deze soort, dusdanig, alzulk, dergelijk.
Cujusmodi, hoedanig, wat voor een?
Quisquis, al wie, wie het ook zij.
Isthic, die.
Illic, deze, die.
Quivis, een ieder, wien gij ook wilt.
Vis, gij wilt.
Quilibet, een ieder, wien het ook lust of behaagt.
Libet, het lust.

De-

verbio: ut *Nequis*, *numquis*, *quisquam*: *eccum*[4], ab *ecce eum*: *ellum*, ab *ecce illum*.

† v. Quaedam ex pronomine et praepositione: ut, *mecum*[5], *tecum*, *secum*, *nobiscum*, *vobiscum*[6].

† vi. Quaedam ex pronomine et conjunctione completivâ: ut, *quisnam*, *quisque*, *siquis*[7].

† vii. Quaedam ex pronomine et syllabica adjectione: quales praecipuae sunt quinque, *met*, *te*, *ce*, *pte*, et *cine*.

† *Met* componitur cum *ego*, *tu*, *sui*[8], per omnes casus[9]: ut, *Egomet*, *meimet*, *mihimet*, cet. *tutemet*[10], *tuimet*, *tibimet*, cet. *suimet*, *sibimet*, cet.

† *Te*[11] componitur tantum cum *tu* et *te*: ut, *tute*, *tete*.

† *Ce*[12] componitur cum pronomine *hic*: ut, *hicce*, *hujusce*, *huncce*, *hosce*. Et cum genitivo *ejus*: ut, *ejusce*[13].

† *Pte* componitur cum ablativis *meâ*, *tuâ*, *suâ*, *nostrâ*, *vestrâ*: ut, *Meapte*, *tuapte*, *suapte*, *nostrapte*, *vestrapte*. Et interdum cum *meo*, *tuo*, *suo*, cet. ut *meopte*, *tuopte*, *suopte*, cet.

4 Sic *eccam*, *ellam*. Nec praeter accusativos hosce alii casus inveniuntur.

5 Quae ab aliis referuntur inter adverbia: sed manifesto errore.

6 Sic *quicum* & *quibuscum*.

7 *Quisnam* est a *nam*, conjunctione completivâ. Porro ut *quisnam*, ita & *quisquam*, dixere. Atque ut *quisque*, ita & *ecquis*, ut quod dicatur pro *et quis*. Nisi placeat, esse ex *en quis*. Vel *ec* esse ex ἧκεν. Ut Odyss. δ. Ἀνδρῶν δ' ἧκεν τίς μοι ἐπέσσεται, ἦε καὶ οὐκί. Par ratio principis syllabae, in *ecubi*, & *ecquando*.

8 interdum & componitur cum *suus*. Livius lib. 9. *A suismet ipsis praesidiis.*

9 Excipiunt aliqui genitivum pluralem ab *ego*: qui esset *nostrimet*, vel *nostrummet*.

10 *Tumet* non est in usu.

11 *Te* est à Graecis: quibus itidem syllabicae adjectiones sunt τὲ & κέ. Ac *te* etiam habes in *iste* ab is.

12 *Ce* esse κὲ, jam diximus. Nempe ut, ab ὅς est ὅσκε, sic ab *hic* est *hicce*, ab *eius*, *ejusce*.

13 Item à *cujus* est, *cujusce* & *cujuscemodi*.

† *Cine*

Nequis, dat niemand, dat iemand niet.
Numquis, of iemand.
Quisquam, iemand.
Eccum, *ecce eum*, zie hier hem.
Ellum, *ecce illum*, zie daar, zie hem daar.
Mecum, met mij.
Tecum, met u.
Secum, met hem.
Nobiscum, met ons.
Vobiscum, met ulieden.
Quisnam, wie? wie toch?
Quidnam, wat? wat toch?
Quisque, een iegelijk, elk, elk een.
Siquis, zoo iemand, ware het dat iemand, is het dat iemand.
Egomet, ik zelf.
Tutemet, gij zelf.
Suimet, zich zelf.
Tute, gij zelf. *Tete*, u zelf.
Hicce, deze.
Ejusce, van dien.
Meapte, van of uit mij zelven.
Tuapte, van of uit u zelven.
Suapte, van of uit zich zelven.
Nostrapte, van of uit ons zelven.
Vestrapte, van of uit u lieden zelven.
Meopte, mij zelf.
Tuopte, u zelf.
Suopte, zich zelf.

Hiccine,

† *Cine* componitur cum pronominibus in *c* desinentibus: ut *hiccine*, *illiccine* [14].

† His adde *dem:* ex quo, et *is*, fit *idem* [15].

† Item, *piam*, *dam*, et *cunque* [16]: unde, *quispiam*, *quidam*, et *quicunque*.

† *Quis* interdum in compositione praecedit: ut, *quisnam* [17], *quispiam* [18]; interdum sequitur: ut, *ecquis* [19] Est et cùm utrobique invenitur: ut *quisquis*.

† *Qui* in his quatuor componitur, *quilibet*, *quicunque*, *quivis*, *quidam*.

PRONOMINI accidunt *genus*, *casus* et *declinatio*.

14 Ab antiquo *illic*, pro *ille*: ut apud Ter. *Ubi illic est?* item: *Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est.* 15 Nam *idem* masc. dicitur pro *isdem*: *idem* neutrum, pro *iddem*. Ac componitur *dem* similiter cum *tantum* & *tanti*: ut *tantundem*, *tantidem*. Uti & in *pridem* cum antiquo *pri* pro *prae*: unde *prius*, *primum*, *priscus*, *pristinus*, *privignus*, cet. *Hisdem*, pro *his*, vel *iisdem*, legas in MStis: & agnoscit Charisius lib. 1. 16 Addunt aliqui, *tim*: ut *meatim*. 17 Sic & *quisque*. 18 Unde sit compositi hujus posterior pars, sciri negat Festus in *Quispiam*. 19 Similiter *aliquis*, *siquis*, *nequis*, *numquis*.

DISCRIMEN GENERIS.

Omnia pronomina sunt generis omnis.

Alia unâ terminatione: ut, *ego*, *tu*, *sui*, *nostras* [1], *vestras*, et *cujas*.

Alia tribus: ut, *ille*, *illa*, *illud*; *ipse*, *ipsa*, *ipsum* [2], et caetera omnia.

1 Scio, multos putare, in neutro dici *nostrate*, *vestrate*. Sed omnino sequuntur haec ἀναλογίαν adjectivorum: dicit autem Cic. *iter Arpinas*. Livius, *bellum Privernas*. Nempe istiusmodi prius sunt prolata per communia in *atis*, & neutra in *ate*. Sed postquam illa in *atis* contracta sunt in *as*, facta sunt omnis generis. 2 Nimirum quia veteres dixere *ipsus*. Sic *quis*, vel *qui*, *quae*, *quod*, vel *quid*. *Qua* in fem. perperam addunt, cum id in compositis tantum inveniatur: ut, *ecquae*, vel *ecqua*. Olim vero *quis* erat generis communis: ut apud Plautum Aulul. *Quis ea est, quam vis ducere uxorem?* unde remansit ablativus *quicum*, pro *cum qua*.

DIS-

Hiccine, deze, deze nie'?
Illiccine, is het die daar? is hij het?
Idem, dezelfde, hetzelfde.
Quispiam, iemand.
Quidam, een.
Quicunque, wie het zijn moge, iegelijk, die.
Quisnam, wie toch?
Ecquis, iemand.
Quisquis, zoo wie, wie hij ook zij.

Quic-

DISCRIMEN CASUS.

Casus pronominum sunt sex, ut et nominum.

OBSERVATIO.

Sed *ego* caret vocativo: quo casu et caetera rariùs usurpantur; praeter *tu*, *meus*, *noster*, et *nostras*. Ex quibus *meus* in vocativo facit *mi*, more nominum propriorum in *ius*.

† Sui *vero non tantùm vocativo, sed etiam nominativo utriusque numeri caret.*

DISCRIMEN DECLINATIONIS.

Declinatio Pronominum est triplex.

I. Quaedam planè sequuntur declinationem nominum: ut *Meus*[1], *tuus*, *suus*, *noster*, *vester* et *cujus*, *cuja*, *cujum*, secundae et primae: *Nostras*, *vestras*. et *cujas*, tertiae.

II. Quaedam nulla ex parte sequuntur declinationem nominum: ut, *Ego*, *tu*, *sui*.

III. Quaedam habent declinationem mixtam: ut *ille*, *ipse*, *iste*, *hic*, *is*[2], *quis*, *qui*[3].

† Composita, in quibus *quis* sequitur, ut *Aliquis*, *ecquis*, *nequis*, *numquis*, *siquis*, pro *ae* habent *a*, in nominativo feminino numeri singularis, et in neutris pluralibus: ut, *Aliqua*, *nequa*, cet. Dicitur tamen et in singulari, *Ecquae*, *siquae*, pro *ecqua*, *siqua*.

† *Idem* ab altera parte declinatur, ut no-

1 Quod olim erat *mius*, unde remansit vocativus *mi* pro *mie*: ut à *filius* est *fili* pro *filie*.

2 Pluralis est *ii*, vel *ei*. Nam & posterius hoc in manuscriptis Ciceronis codd. crebro legas: ut Lambinus, & alii monuere.

3 Septem ista faciunt genitivum in *ius*, & dativum in *i*, in omni genere. Sed antiquè pro *cui* dixere *quoi* Catull. *Quoi dono lepidum novum libellum?* Sic *quoipiam*, pro *cuipiam*.

mina ex recto et obliquo composita: ut, *Idem*, *eadem*, *idem*; *ejusdem*, *eidem*, cet.

† *Quisquis*, cujus neutrum est *quicquid*, declinatur ex utraque parte. Unde dicitur, *Quemquem*, *quoquo*, *quiqui*, *quibusquibus*. Sed alii tamen casus aliis sunt usitatiores [1].

1 Legimus *illic homo*, *illaec mulier*; atque in recto & accusativo, *illuc negotium*; inque auferendi casu, *illoc*, *illac*, *illoc*. Sed *istic*, sive *istuc*, praeter eas terminationes, etiam *istunc* & *istanc* facit: Genitivis verò & dativis caret. Quibus & casibus destituitur *hiccine*, *haeccine*, *hoccine*. Ab *hicce* etiam *horunc*, pro *horunce*; ut in feminino *harunce*, apud Plautum legas. Similiter adjectiva *cujus*, *a*, *um*, (modo & *cujus* in masculino adjective dicatur) carent genitivo & dativo.

De Verbo.

Verbum [1] est dictio variabilis, quae agere, pati, vel esse [2], significat.

Verbum [3] est personale, aut impersonale.

Personale, quod conjugatur per tres personas: ut, *Amo*, *doceo*, cet.

Impersonale, quod tantùm conjugatur in tertia persona singulari: ut, *Oportet*, *statur*, cet.

Verbo personali [4] accidunt genus, modus, tempus, conjugatio [5].

1 Etiam aliae voces *verba* sunt: sed, quae hujus sunt classis, κατ' ἐξοχὴν sic appellantur.
2 Sub *esse* comprehendo *fieri*. Utraque haec dicuntur *substantiva*. Caetera sunt activae, vel passivae significationis. Nec praeter verba haec triplicia, sunt alia; secundum Aristotelem. 3 Reliquimus hoc loco distributionem istam; quia persona, unde ea petitur, est accidens commune. Deinceps verò agetur de accidentibus propriis. 4 Imo & impersonali. Sed personalis solum meminimus; quia proximè de iis agemus, quae solis conveniunt personalibus. Quatenus vero impersonalibus competant, seorsum inferius spectabimus in verbis defectivis. 5 Nam tum speciem & figuram, tum numerum & personam, inter communia accidentia superius jam retulimus.

DIS-

Quisquis, *Quidquid*, alwie, al wat.

HET WERKWOORD.

Amare, beminnen, liefhebben.
Docere, onderwijzen, eenen anderen leeren.
Oportet, het behoort.
Statur, men staat.

Discrimen Generis[1].

Genera verborum sunt quinque[2]: *Activum*, *Passivum*, *Neutrum*, *Commune*, et *Deponens*. Haec Verborum significationem ostendunt.

Activa in *o* desinuut, et, accepto *r*, fiunt passiva: ut, *amo*, *doceo*.

Significant omnia actionem; eamque transitivam, vel in personam, vel in rem[3]: ut, *amo patrem*, *amo literas*.

Passiva in *or* desinunt, et, abjecto *r*, fiunt rursus activa: ut, *amor*, *doceor*.

Significant omnia passionem: ut, *amor à patre*, *doceor à magistro*.

Neutra in *o*[4] desinunt; et non accipiunt *r*; ut activa: ut, *sto*, *sedeo*.

Significant quaedam actionem absolutam; ut, *sto*, *venio*, *ambulo*: quaedam passionem; ut, *calesco*, *frigeo*, *intereo*.

1 Graecis vocatur *διάθεσις τοῦ ῥήματος*: Latinis fortasse *forma* rectius, minus certè ambiguè, dicatur. Sed quia jam obtinuit *generis* vox, sanè sic cum vulgo loquamur. Aliud vero *genus*, aliud *significatio*. In genere attenditur terminatio: quae vel *o* est, vel *or*: ac vel *o* admittens *r*, vel non admittens: item *or* abjiciens *r*, vel non abjiciens. Sed significatio est triplex: activa, si recipiat accusativum patientem; ut, *amo*, *sequor*; passiva, si recipiat ablativum agentem; ut, *amor*, *vapulo*: neutra, si absolutè aliquid significet: ut, *sedeo*, *labor*. Unde hujusmodi verba quidam malunt vocare *absoluta*. Sanè & in illis actio est: sed non transitiva in personam. 2 Nisi placet, quatuor genera assignare, omisso communi: quia communia penè exoleverunt; de quo paulo post dicetur. 3 Activis quoque accense, quae adsciscunt accusativum, non personae quidem, sed rei. Ut, *aro terram*, *bibo vinum*, *cano hymnum*. Itaque formant ex se impersonalia passivae vocis: ut, *terra aratur*, *vinum bibitur*, *hymnus canitur*. Nec prohibet quicquam, quo minus aliquis haec sic loquentia inducat per prosopopoeiam, *aror*, *bibor*, *canor*. Ut omnino fallantur, qui ista neutris accensent: quasi necesse sit, ut verbum activum etiam admittat accusativum personae. 4 Duo in *m* exeunt: *sum*; quod olim *fuo*; & *inquam*, quod factum ex *inquiebam*, ab *inquio*.

ONDERSCHEID VAN GESLACHT.

Amo patrem, sc. meum, ik bemin mijnen vader.
Amo literas, ik bemin de wetenschappen, de geleerdheid.
Amari, bemind worden.
Doceri, onderwezen worden, geleerd worden.
Amor à patre, sc. meo. ik word bemind van mijnen vader.
Doceor à magistro, ik word van den meester onderwezen.
Stare, slaan.
Sedere, zitten.
Venire, komen.
Ambulare, wandelen.
Calescere, warm worden.
Frigere, koud zijn, koude hebben.
Interire, sterven, vergaan.

Observatio.

Sum, *forem*, *exsto*[1], et *exsisto*, à Grammaticis Substantiva vocantur: *Nuncupor*, *dicor*, *vocor*, *nominor*, *appellor*, Vocativa: *Vapulo*, *fio*, *veneo*, *liceó*[2], Neutralia passiva[3].

1 De *exsto* & *existo*, Vallam vide lib. 5. Elegant. c. 4. 2 Id est, *aestimor*. Ut, *Quanti licuisse hortos scribis? Majori pretio licuit fundus.* Hoc est, plus in auctione pro eo oblatum pecuniae. 3 Vel *Neutropassiva.* Alias *neutropassiva* dicuntur, quae praeteritum formant more passivorum: ut, *audeo*, *ausus sum*; *gaudeo*, *gavisus sum.*

Communia et Deponentia in *or* desinunt, et non abjiciunt *r*, ut passiva.

Communia significant actionem et passionem: ut, *dignor te*, *dignor à te*[1].

Deponentia solùm significant actionem[2]: ut, *loquor*, *sequor*.

Communia olim fuerunt, *amplector*, *consolor*, *aggredior*, *adipiscor*, *sector*, *obliviscor*, *meditor*, *veneror*, *detestor*, *interpretor*, *testor*, *experior*, et caetera fere omnia: quae nunc sunt Deponentia, quia passivam significationem deposuerunt.

Horum passiva significatio in participiis adhuc usitata est: ut *meditatus*, *testatus*, *veneratus*, *oblitus*, *expertus*.

1 Sic *tueor te*, & *tueor à te*. Sed hujusmodi paucissima sunt, & ea ipsa rarissimè extra participia passivè invenias, ut illorum gratiâ vix attineat constituere novum in verbis genus.

2 Paucis exceptis: ut, *orior* et *morior*.

Discrimen Modi.

Modi Verborum sunt quatuor[1], Indicativus, Imperativus, Subjunctivus, et Infinitivus.

* *Quibus vulgò, Graecorum exemplo, quintus additur, Optativus. Sed Latinis eadem est vox Optativi ac Subjunctivi: ut distinctus modus esse non*

1 Quorum tres priores *finiti* dicuntur, quia definiunt certam personam, ac numerum; contra quam fit in Infinitivo.

Esse, zijn, wezen.
Forem, ik zou wezen.
Exstare, uitsteken, zich laten zien.
Exsistere, zijn of wezen; openbaar zijn.

Nuncupari,
Dici,
Vocari, } genoemd worden, heeten.
Nominari,
Appellari,

Vapulare, slagen krijgen, geslagen worden.
Fieri, worden, gemaakt worden.
Venire, verkocht worden.
Licere, geacht worden, geschat worden, gewaardeerd en op prijs gezet worden.
Dignor te, ik verwaardige u, ik acht u waardig.
Dignor à te, ik word van u verwaardigd, of waardig geacht.
Loqui, spreken.
Sequi, volgen.
Amplecti, omhelzen, omarmen.
Consolari, vertroosten.
Aggredi, ergens aan gaan, aanvallen.
Adipisci, verkrijgen.
Sectari, gedurig volgen, navolgen.
Oblivisci, vergeten.
Meditari, peinzen, overdenken.
Venerari, eeren, in eere houden.
Detestari, vervloeken, verfoeijen, schuwen.
Interpretari, uitleggen, overzetten, vertalen.
Testari, getuigen, tot getuige nemen.
Experiri, verzoeken, beproeven.
Meditatus, te voren bedacht, een bedacht mensch.
Testatus, getuigende, tot getuigenisse nemende of roepende; getuigd, bevestigd, gewaarborgd.
Veneratus, in eere gehouden, geëerd; eerende.
Oblitus, vergeten hebbende; vergeten zijnde.
Expertus, ervaren, beproefd, geoefend.

non possit. Qui Optativum addunt, hoc egere, ne Latini modorum numero viderentur cedere Graecis: tum item, ut liqueret, quomodo Optativus Graecorum Latinè redderetur. Sed cùm apud Graecos quidem diversa sit terminatio Optativi & Subjunctivi; apud Latinos non item; liquet, Latinis eum comprehendi sub Conjunctivo, qui tum Optativi appellationem assumit, cùm eo optamus.

Indicativus [1] est, quo directè et simpliciter aliquid indicamus, aut interrogamus: ut, *Experientia docet. Adam, ubi es?*

1 Sequentes modorum qualescunque descriptiones petuntur ab eorum usu, non perpetuo quidem, sed frequentiori tamen.

* *Futuro Indicativi etiam utimur loco Imperativi. Cic. lib.* 2. *ad Att.* Tu haec illebis. *Idem ad Trebat. lib.* 7. Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis & amabis, ut facis [2].

2 Similia sunt, *non occides, non furaberis.*

Imperativus est, quo imperamus, aut precamur: ut, *Parentes reverere. Deus, miserere mei!*

Subjunctivus [1], sive Conjunctivus est, qui subjungitur alteri verbo: alioqui per se non absolvit sententiam: ut, *Nihil metuo, cum sciam lectionem.*

1 Definitio Subjunctivi, presse accepti more Graecorum. Sed quatenus Optativum, & Potentialemmodum, complectitur, aliâ opus sit definitione. Vel dicendum, exprimi usum modi hujus frequentiorem: ut paulò antè universe dicebamus, cum loqueremur de Indicativo. Sane cum socientur oratio directa, à qua ordimur; & obliqua, quae posterior est: prior indicativi esse modi solet: altera, quae conjungitur, sive subjungitur, postremi hujus ex finitis modi; qui idcirco Conjunctivus, seu Subjunctivus dicitur: ut, *Rogo, ut venias. Jussi, ut compellaret. Significabo, ubi venerit,* cet. Alii malunt, Subjunctivum dici, quia subjungitur particulae *cum, si,* aut simili. Quo sensu Optativus etiam Subjunctivi nomen meretur, quia subjungitur particulae *utinam*, aut simili.

* *Uti-*

ONDERSCHEID IN WIJZE.

Indicativus, de aantoonende wijze.

Experientia docet, de ondervinding leert.
Adam, ubi es? Adam, waar zijt gij?

Imperativus, de gebiedende wijze.

Reverere parentes, scil. tuos, heb ontzag voor uwe ouders.
Deus, miserére mei, o God, ontferm u over mij!
Nihil metuo, cùm sciam lectionem; ik vrees niets, dewijl ik mijne les ken.
Subjunctivus, of *Conjunctivus*, de toevoegelijke wijze.

**Utimur eo etiam pro Imperativo. Ter. Hec.* Tua quod nihil refert, percontari desinas. *pro* desine. *Cic.* Nihil incommodo valetudinis tuae feceris. *pro* fac.

Etiam explet usum Optativi Graecorum.

O mihi praeteritos referat si Jupiter annos! *Pers. sat. 2.*

Utinam istuc verbum ex animo, ac verè diceres! *Ter.*

Utinam spem, quam de me concepit, impleverim! *Plin.*

Quàm vellem Romae mansisses! *Cic. lib. 2. ad Att.*

Nec modus hic tantum specialem interdum Optativi appellationem habet: sed etiam modi Potentialis, aut Permissivi.

Potentialis autem vocatur, quando verbum per possum, volo, *aut* debeo, *exponitur. Ut*, Roget quis, *hoc est, rogare possit. Terent.* At tu dictis, Albane, maneres. *hoc est, manere debebas. Virg.*

Permissivus dicitur, quando significat aliquid permitti, ac concedi: ut, Habeat, valeat, vivat cum illa. *Ter.* Fuerint cupidi, fuerint irati, fuerint pertinaces. *Cic.*

Infinitivus est, qui non definit certam personam, aut numerum: ut, *amare, discere.*

Infinitivo adduntur[1] vulgò Gerundium et Supinum.

[1] A nonnullis: sed non Diomede; cui Infinitivus est modus, non quartus; ut nobis; quibus Optativus modus est à Subjunctivo separatus; sed quintus: Gerundia verò & Supina, quae ab infinitivo sejungit, sunt modus sextus, quem *participialem* nuncupat.

Gerun-

Optativus, de wenschende
Potentialis, de magthebbende } wijze.
Permissivus, de toestaande

Infinitivus, de onbepaalde wijze.

Amare, beminnen.
Discere, leeren.

Admani,

Gerundium [2] est, quo significamus aliquid gerere [3], vel administrare. Hujus tres sunt terminationes, *di*, *do*, et *dum*; v. c. *amandi*, *amando*, *amandum*: ut, *Caesar venit ad oppugnandum urbem* [4].

Supini duas terminationes statuunt, *um* et *u*: ut, *amatum*, *amatu*. Horum prius [5] frequentiùs adjectivè exponitur: ut, *Venio spectatum*, id est, spectare, sive ut spectem. Posterius saepius passivè [6]: ut, *Turpe dictu*, id est, dici, vel quod dicatur.

2 *Gerundia* dicunt, quae rectius vocarent *gerundanda*; vel, cum Servio in Donatum, *gerundiva*; vel, cum aliis, *gerundi verba*. Ubi vocabulum *verba* laxè sumere oportet. Nam proprie non sunt *verba*; cùm nec tempus habeant, nec personas. Vulgo tamen verbis adjungunt, quia interdum verborum more construuntur; quasi non contingat idem interdum in participiis & nominibus verbalibus. Quare si rem serio pensiculemus; comperiemus, Gerundia esse nomina, aut participia triptota, vel potius pentaptota. Nam gerundia in *dum* sunt nominativi, vel accusativi casus: gerundia in *di*, sunt genitivi: gerundia in *do*, vel dativi, vel ablativi. De genitivo, accusativo, & ablativo, res satis est aperta: ut, *Amandi caussa*, *ad amandum*, *amando consequi*. Omnis scrupulus est de nominativo & dativo. At nominativus est in hoc Cic. 2. Tusc. *Tuo tibi judicio est utendum*. Et illo Livii lib. 1. de bell. Pun. *Hic vobis vincendum, aut moriendum, milites, est*. Ac dativus est, cùm Plinius lib. 13. cap. 2. de chartis loquens, ait: *Emporetica inutilis scribendo*. Item in illo lib. 15. cap. 18: *Nam Alexandrinae* (ficus) *vix sunt vescendo*; puta *aptae*, vel *idoneae*. Suntque adjectiva substantivè posita. Nam *cupiditas scribendi*, valet scribendae scriptionis, vel scripturae. Sic *ad agendum*, valet ad agendum negotium, vel agendam actionem. Etiam Supina in *u* potius sunt nomina, aut participia monoptota ablativi casus: at illa in *um*, accusativi casus. Supina igitur sunt triptota; quia nominativum, & accusativum, habent in *um*, & ablativum in *u*. 3 Atque inde potius verisimile est nomen habere, quàm, uti aliqui voluere, quia constructionem verborum suorum gerant. 4 Formantur ea ab imperfectis, mutando *bam*, vel *bar*, in *ndi*, *ndo*, *ndum*: ut, *amabam*, *amandi*, *amando*, *amandum*; *sequebar*, *sequendi*, *sequendo*, *sequendum*. Vel potius sunt casus diversi participii ita dicti futuri passivi, *amandus*, *a*, *um*; quod et inde liquet, quia, ubi participii vel adjectivi naturam induunt, observatur generis discrimen: ut, *ad militem comparandum*, *ad urbem oppugnandam*. 5 In priori hoc nec genus nec numerus attenditur. Cato apud Gellium lib. 10. cap. 14. *Contumelia, quae mihi factum itur*. Curtius lib. 10. *Temeritatem armis ultum ivit*. Justinus lib. 32. *Civitates questum de injuriis venerunt*. 6 Idcirco neutra ferè, ac deponentia, carent hoc posteriore Supino. *Fere* inquam; quia legas *eventu mirabile*, *ardua imitatu*, & quaedam similia.

Passiva

Amandi, om, of van te beminnen.
Amando, al beminnende; in, met, of door te beminnen.
Amandum, om te beminnen.
Caesar venit ad oppugnandum urbem, Cesar komt om de stad te belegeren.
Amatum, te beminnen, om te beminnen.
Amatu, van bemind te worden.
Venio spectatum, ik kom om te aanschouwen.
Turpe dictu, schandelijk om te zeggen, of gezegd te worden.

Passiva rarò[7] in Gerundiis et Supinis usurpantur: at saepius Deponentia[8].

7 Interdum enim passivè capi gerundia, verissimum est. Ut apud Cic. 2. Verr. *Convenit haec frequentia censendi caussâ.* hoc est, ut censeatur. Justinus lib. 17. *Athenas missus erudiendi caussâ.* hoc est, ut erudiretur. 8 Sed haec posteriori supino carens, ut jam diximus.

Discrimen Temporis.

Tempora verborum sunt quinque[1]: Praesens[2]: Praeteritum triplex; imperfectum, perfectum, ac plusquamperfectum[3]: et Futurum.

1 Fortasse & sextum addere possis, propter futurum subjunctivi: in quo praeteriti & futuri significatio concurrit. 2 Pingulori Minervâ, ac populariter, *praesens* dicitur *tempus*; cum accuratè loquendo, ut in physicis docetur, illud praeteriti sit temporis finis, & initium futuri. 3 Imperfectum significat rem coeptam, at non peractam, Perfectum notat rem plane peractam et absolutam. Plusquamperfectum indicat rem perfectam, actam ante aliam. Cicero: *Commodùm discesseras heri, cùm Trebatius venit.* Sed plusquamperfecto etiam utimur pro futuro. Seneca Consolat. ad Marc. cap. 1. *Magnum detrimentum Resp. coperat, si illum non eruisset. Coperat*, pro *acceptura erat*. Plin. Paneg. *Temere fecerat Nerva, si adoptasset alium. Fecerat*, pro *facturus erat*. Tacitus 3. Annal. *Populus effigies Pisonis traxerat in Gemonias, ni jussu principis projectae forent:* hoc est, *tracturus erat*. Nisi potius dicas in talibus Plusquamperfectum Indicativi Substitui Plusquamperfecto Subjunctivi: *Coperat*, pro *copisset; fecerat*, pro *fecisset;* cet. Etiam praeteritis Subjunctivi utimur pro futuris: de quo postea, pag. 196.

† In Activis, ac Neutris, Indicativus habet omnia tempora: praesens, ut *amo:* imperfectum, ut *amabam:* perfectum, ut *amavi:* plusquamperfectum, ut *amaveram:* futurum, ut *amabo*.

* *Praeteritum perfectum activum saepe per syncopen profertur in secunda utriusque numeri, & tertiâ in plurali:* amasti, audisti: amastis, audistis: amarunt, audierunt.

In tertia, quartaque Conjugatione idem interdum in aliis fit personis: ut, petii, petiisti, petiit, cet. périi, periisti, periit, cet.

Syncope hæc locum etiam habet in temporibus à praeterito perfecto formatis: amâram, amâ-

VERSCHIL VAN TIJD.

Praesens, de tegenwoordige tijd.
Praeteritum imperfectum, de onvolmaakt voorledene; *perfectum*, de volmaakt voorledene; en *plusquamperfectum*, de meer dan volmaakt voorledene tijd.
Futurum, de toekomende tijd.

Amo, ik bemin, ik heb lief.
Amabam, ik beminde, ik had lief.
Amavi, ik heb bemind, ik heb lief gehad.
Amaveram, ik had bemind, ik had lief gehad.
Amabo, ik zal beminnen, ik zal liefhebben.

Amor,

amârim, amâssem, amâro, amâsse: petieram, petierim, petiissem, petiero, petiisse: audieram, audierim, audiissem, audiero, audiisse.

Perii & interii, *tantùm per syncopen dicitur*, *pro* perivi, interivi.

At quaedam per syncopen prolata poëtarum propria sunt: ut extinxsti, *pro* exstinxisti: submôsses, *pro* submovisses: cupît *pro* cupiit. *Ac similiter in Infinitivis*, produxe, *pro* produxisse, *apud Terentium*; abstraxe, *pro* abstraxisse, *apud Lucret.* divisse, *pro* divisisse, *apud Horat.* cet. *

† Plura hujus generis si voles, abunde satisfaciet Lambinus in notis ad illa Horatii verba, *Nunquam erepsemus*, lib. 1. sat. 5.

† Sed verbum Passivum, uti et Commune ac Deponens, tria solùm tempora habet: praesens, ut *amor:* praeteritum imperfectum, ut *amabar:* futurum, ut *amabor.* At praeteritum perfectum et plusquamperfectum circumloquimur per participium et verbum substantivum: ut, *amatus sum*, vel *fui: amatus eram*, vel *fueram.*

**Atque idem fit in futuris subjunctivi: ut*, amatus ero, *vel* fuero. *Nempe sequitur hoc tempus naturam praeteriti perfecti; idque quoniam in eo praeteriti quoque significatio est, ut non praeteritis minus, quam futuris, possit accenseri. Caeterùm circumlocutio haec praeteritorum non habet locum in iis, quae carent supinis. E. G. quia* metuo & disco, *carent supino, eò* metuor & discor, *carent circumlocutione praeteriti perfecti. Item contrà, quae in activo habent supina plura, ea & in passivo praeterito pluribus modis circumloquimur. E. G. quia à* lavo *est supinum* lavatum, *atque à* lavo *tertiae (de quo inferiùs dicetur)* lavitum, *& hinc* lautum, *ex hoc* lotum: *eò à* lavor *dicimus* lavatus,

Amor, ik word bemind.
Amabar, ik werd bemind.
Amabor, ik zal bemind worden.
Amatus sum, of *amatus fui*, ik ben bemind, *of* bemind geweest.
Amatus eram, of *fueram*, ik was bemind, *of* bemind geweest.

vatus, lautus, & lotus sum. *At quia à* pinso *est* pinsitum, & pistum; *eò & dicitur in praeterito*, frumentum est pinsitum, *vel* pistum.

† Imperativus unicum tempus habet: quod in secunda persona duplicem, in tertia unam terminationem habet. Nam in secunda singulari est *ama*, vel *amato* [1]; plurali, *amate*, vel *amatote*: in tertia autem singulari tantùm *amato*; plurali tantùm *amanto* [2]. Similiter in formâ passivâ secunda singularis est *amare*, vel *amator*: tertia *amator* tantùm: in secunda plurali *amamini*, vel antiquè *amaminor* [3]: tertiâ *amantor* tantùm.

† Sed loco imperativi saepe utimur Subjunctivis; ut supra diximus. Unde *amet* [4] pro *amato*; *ament* pro *amanto* [5]; *ametur* pro *amator*; *amentur* pro *amantor*. Ac similiter in aliis.

1 Vulgò *ama* praesentis, *amato* futuri esse temporis dicunt; sed ejusmodi à veteribus promiscuè usurpantur.
2 Perperam addunt *amantote*.
3 *Amaminor*, pro *amamini*, archaismus est: ut si quis praeterire terminationem eam malit hoc loco, facturus id sit me lubente. Barbara tamen non est, quod quidam contendunt. Nam utitur eâ Plautus.
4 Cujusmodi perperam a Grammaticis Imperativi modi dicuntur, cum appellatio peti debeat è primario vocis usu.
5 Tertia pluralis imperativi, velut *sunto*, *cavento*, similiaque, crebro occurrunt, ubi leges feruntur. Ut apud Cicer. lib. 3. de Legib. *Ad divos adeunto caste. Pietatem colunto. Justa imperia sunto. Cives imperiis justis modeste, ac sine recusatione, parento.* Caeteroquin multo usitatius pro iis utimur subjunctivis, *adsunt*, *sint*, *parent*, cet.

† Subjunctivus activus habet omnia tempora: Praesens, ut *amem*: Imperfectum, ut *amarem*: Perfectum, ut *amaverim*: Plusquamperfectum, ut *amavissem*: Futurum, ut *amavero*; quod mixtam [1] ex praeterito et futuro signifi-

1 Futurum significat: sed, quatenus cum altero concurrit, simul significat praeteritum.

ca-

Ama, *amato*, bemin gij.
Amate, *amatote*, bemint gijlieden.
Amato, hij beminne.
Amanto, dat zij beminnen.
Amare, *amator*, wees gij bemind, dat gij bemind wordt.
Amator, hij worde bemind.
Amamini, *amaminor*, wordt gijlieden bemind.
Amantor, dat zij bemind worden.
Ament, voor *amento*, dat zij beminnen.
Amentur voor *amantor*, dat zij bemind worden.

Amem, dat, of als ik beminne.
Amarem, dat, of als ik beminde, of zou beminnen.
Amaverim, dat, of als ik bemind hebbe.
Amavissem, dat, of als ik bemind hadde, of zou bemind hebben.
Amavero, als zal ik beminnen, of zal bemind hebben.

cationem obtinet: unde *futurum perfectum*, sive *exactum* [2], appellatur.

* *Ponitur autem pro eo quoque terminatio praeteriti perfecti. Ut Ter. And.* Certè si resciverim, *pro* rescivero. *Item:*

Verberibus caesum te, Dave, in pistrinum dedam usque ad necem,
Eâ lege, atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam. *Pro* exemero.

Quandoque & futurum indicativi ac subiunctivi, promiscuè usurpantur. Ter. And.

Si te aequo animo ferre accipiet, negligentem feceris. *pro* facies.

Item Adelphis:

——— Haec si voles.
In animo verè cogitare, Demea;
Et mihi, & tibi, & illis, demseris molestiam.

Antiqui futurum hoc in prima conjugatione etiam per asso *extulerunt: ut*, amasso *pro* amavero; levasso *pro* levavero: expugnasso *pro* expugnavero. *In secundâ item, tertiâque, per* esso: *ut*, prohibesso, expetesso. *Atque ab his veniunt antiqua infinitivi futura in* assere, *vel* essere: *ut*, expugnassere, *pro* expugnaturum esse; prohibessere, *pro* esse prohibiturum.

Habuere & antiqui terminationem praesentis in im: *ut* edim, duim [3]: *unde remansere* ausim, faxim [4].

† Subjunctivus passivus de suo habet Praesens, ut *amer*, et Imperfectum, ut *amarer*. Caeterorum usum circumlocutione supplet. In Praeterito perfecto, ut *amatus sim*, vel *fuerim:* in Plusquamperfecto, ut *amatus essem*, vel *fuissem:* in Futuro, ut *amatus ero*, vel *fuero*.

2 Praeteritum simplex futurum, quia id terminatione convenit cum praesenti, vel imperfecto: ut, *si*, vel *utinam amet cras*, aut *amaverit cras*.

3 *Edim* pro *edam*, *duim* pro *dem*, unde *perduim* pro *perdam*: similèque *axim* pro *agam*, unde *adaxim* pro *adigam*.

4 Pro *audeam*, *faciam*. Habuere & futurum in *xo*: ut *faxo* pro *fecero*, *axo*, pro *egero*.

† In-

Amer, als ik bemind worde.

Amarer, als ik bemind werd, of zou bemind worden.

Amatus sim, of *amatus fuerim*, als ik bemind geweest ben.

Amatus essem, of *amatus fuissem*, als ik bemind was, of zou bemind geweest zijn.

Amatus ero, of *fuero*, als ik bemind zal zijn, of bemind zal geweest zijn.

† Infinitivus in activo obtinet duo[1] tempora: praesens, ut *amare:* praeteritum, ut *amavisse.* Futuri loco usurpamus participium in *rus*[2], et verbum *esse*, aut etiam *fore*[3]. Cic ad Att. lib. 5. *Deinde addis, te ad me fore venturum*[4]. Ubi *fore* ponitur pro *esse;* quod usitatius est.

† In passivo solùm est praesens, ut *amari:* sed praeteritum circumloquimur per participium praeteritum perfectum, et verbum *esse*, aut *fuisse:* ut, *amatum esse*, vel *fuisse.* Futuri circumscriptio fit per supinum prius et *iri:* ut, *amatum iri*[5].

1 Habet & imperfectum ac plusquamperfectum: sed eadem vox est praesentis & imperfecti, item perfecti & plusquamperfecti. Ac possis propterea vel duplex vel quadruplex ei tempus tribuere. Sed verius quadruplex. 2 Quale participium, in istiusmodi circumlocutione, antiquis cujusvis erat generis ac numeri. Unde Gracchus: *Credo ego inimicos meos hoc dicturum:* puta *esse.* Et Laberius: *Non putavi hoc eam facturum:* pro *facturum esse*, vel *fuisse.* Sed ea haud facilè sunt imitanda: etsi & Ciceronem ita locutum scripsit Gellius. 3 Addunt & per Supinum in *um* ac verbum *ire:* ut *amatum ire.* Sed hujusmodi potius praesens, quàm futurum, significant. Nec ea circumlocutio locum habet ubique: sed tum demum, cum illâ uti licet in praesenti Indicativi. Nam dicitur quidem, *perditum*, vel *ereptum*, vel *oppugnatum ire:* sed dicitur quoque, *eo perditum, ereptum, oppugnatum.* At non dicitur *itum*, vel *reditum ire*, aut *ire caritum, statum, intellectum:* quia non dicitur *eo itum, caritum,* cet. 4 Sic Livius extremo lib. 6. *libenter facturos fore.* Gell. lib. 12. cap. 11. *ignoraturi forent.* 5 Locum haec circumlocutio obtinet quoque in futuro passivo, quando eâ uti non licet in praesenti activo. Nec enim dicitur, *Puto, te eum locum intellectum ire*, pro *intelligere.* At rectum est, *Censeo, eum locum vix intellectum iri.* Porro hoc futurum est omnis generis, numeri, ac casus. Itaque dicendum, *literas puto lectum iri*, non *lectas. Legationem rejectum iri spero*, non *rejectam.* Ita Fabii est: *Reus parricidii damnatum iri videbatur.*

Observanda est paragoge in infinitivis passivorum & deponentium. Pers.

At pulcrum est digito monstrari, & dicier, hic est.

Paragoge est adjectio literae, vel syllabae, in fine dictionis.

Amare, beminnen, liefhebben.
Amavisse, bemind te hebben.
Esse, zijn, wezen.
Fore, te zullen wezen, te zullen zijn.
Deinde addis, te fore venturum ad me, daarna voegt gij er bij, dat gij tot mij zult komen.
Amari, bemind worden.

Amatum esse, of *fuisse*, bemind geweest te zijn.
Amatum iri, staan bemind te worden, te zullen bemind worden; dat ik zal, gij zult, of hij zal bemind worden.

DE CONJUGATIONE.

Conjugatio est variatio verbi per modos, tempora, et personas[1].

Conjugationes verborum sunt quatuor[2].

In quibus omnibus prima consideratio est Praeteriti perfecti et Supini. Nam à Perfecto formantur tempora, quae desinunt in *ram*, *ssem*, *rim*, *ro*, *sse*. A Supino formatur Passivorum Praeteritum, et Deponentium: item Futurum Infinitivi[3].

1 Sive est consequens verborum declinatio; prout definitur à Prisciano in 8. Quae definitio & impersonalibus convenit. 2 Quatuor eò sunt Latinis conjugationes, quia quadruplex est flexionis diversitas. Graecis vero impropriè statuuntur conjugationes diversae, cùm non flexione, sed characteristicâ solum varient. 3 Quae igitur carent Praeterito activo, eadem & Supino carent: ut, *ferio*, *furo*, *medeor*. Quae item carent supino, ea & destituuntur futuro infinitivi, ac praeterito passivo: ut *palleo*, *studeo*, *posco*. Quod si verbum iis careat, mutuabimur ab alio verbo, vel circumlocutione utemur: ut, *percussi*, pro *ferii*: *puto fore*, *ut timeas*, pro, *te timiturum*.

OBSERVATIO.

Composita in Praeteritis geminationem simplicium non retinent: ut, *pendo*, *pependi*: *suspendo*, *suspendi*, cet. Praeter composita à *do*, *sto*[1], *disco*, et *posco*: ut *circumdedi*, *astiti*, *edidici*, *depoposci*[2].

1 De *do* & *sto*, nihil mirum, cùm vix hic geminatio dici mereatur. Sanè auctius quidem syllabâ horum praeteritum est, at non geminatum: nisi forte dicas, *dedi* & *steti*, κατὰ συγκοπὴν facta esse ex *dedui*, *stetui*. 2 Excipiuntur etiam quaedam à *tondeo*, *pungo*, *curro*, & pauculis aliis; ut infrà dicetur.

Conjugatio, Vervoeging, of beter Verbuiging des werkwoords.

AANMERKING.

Pendere, wegen.
Suspendere, ophangen, uitstellen, ophouden.
Dare, geven.
Stare, staan.
Discere, leeren.
Poscere, eischen, begeeren.
Circumdare, omringen, omgeven, omvangen.
Astare, bijstaan, bijzijn.
Ediscere, van buiten leeren.
Deposcere, afeischen.

DE PRIMA CONJUGATIONE.

Prima conjugatio est, quae habet in Infinitivo[1] *a* longum ante *re*, vel *ri*: ut, *amare*, *amari*.

Verba primae conjugationis habent in Praeterito *avi*, in Supino *atum*: ut, *Amo*, *amavi*, *amatum*.

EXCIPIUNTUR.

Do[1], *dedi*, *datum*, cum compositis, *circumdo*, *pessundo*, *venundo*, *satisdo*. Reliqua composita sunt tertiae conjugationis. *Dor*, vel *der*, non dicitur; ut nec *for*, aut *fer*: orta tamen hinc in usu sunt.

Sto, *steti*, *statum*. Sic *asto*, *astiti*, *astitum*; et caetera composita; ut, *consto*, *disto*. Sed à *praesto* etiam invenitur *praestatum*; à *resto*, *restatum*; à *consto*, *constaturus*. Quae enim à Supino fiunt, amant *a*.

Juvo, *juvi*, *jutum*[2]. Ab *juvatum* tamen *juvaturus*, et *adjuvatum* invenitur[3].

Lavo, *lavi*, *lotum*, *lautum*, et *lavatum*[4].

Crepo, *crepui*, *crepitum*. Sic *increpo*, *increpui*, *increpitum*. At *discrepo*, *discrepui*, *discrepitum*, et *discrepavi*, *discrepatum*.

Domo, *domui*, *domitum*.

1 Vel, si deponentia fuerint, in secunda persona indicativi praesentis. Ut, *amplector*, *amplexaris*, vel *amplexare*. Par ratio in deponentibus aliarum conjugationum.

2 Unicum hoc verbum corripit *a*, contra naturam primae conjugationis. Ut, *dabam*. *circumdabam*; *dabo*, *circumdabo*; *dare*, *circumdare*. Atque ita in compositis aliis primae conjugationis: ut, *pessundabam*, *venundabam*, *satisdabam*. *E* quoque in præterito corripit; de quo in Prosodia dicetur.

2 Sed tantùm est usitatum in Composito *adjutum*.

3 Sallust. & Petron.

4 *Lavatum* quidem est à *lavo* primae: sed *lavi*, & *lautum*, unde *lotum*, fortasse sunt à *lavo* tertiae: quo inter alios usus Horatius. Nempe per syncopen ex *lavitum* fit *lautum*.

EERSTE CONJUGATIE.

Amare, beminnen, liefhebben.
Amari, bemind worden.

AAN UITZONDERING ZIJN ONDERHEVIG.

Dare, geven.
Circumdare, omgeven, omringen, omvatten.
Pessundare, verwerpen, verderven.
Venundare, te koop geven, verkoopen.
Satisdare, borg stellen, verzekering doen.
Dari, gegeven worden.
Fari, spreken.
Stare, staan.
Astare, bijstaan, bijzijn.
Constare, zamenstaan, bestaan, kosten.
Distare, wijd afstaan, verschillen.
Praestare, te wege brengen, maken, den voorrang hebben.
Restare, overblijven, stil staan.
Juvare, helpen.
Lavare, wasschen.
Crepare, ruischen, klateren, kraken.
Increpare, geluid maken, bekijven.
Discrepare, verschillen, niet eens zijn.
Domare, temmen, bedwingen, ten onder brengen.

Cu-

Cubo[5], *cubui*[6], *cubitum*.

Sono, *sonui*, *sonitum*.

Tono, *tonui*, *tonitum*. Dicitur et *tonaturus*[7].

Veto, *vetui*, *vetitum*.

Seco, *secui*, *sectum*. Rectum tamen quoque est *secaturus*[8].

Mico, *micui*. *Emico*, *emicui*, sine supino. Legitur tamen *emicaturus*. Sed

Dimico, *dimicui*[9], et *dimicavi*, *dimicatum*.

Frico, *fricui*, *frictum*, et quandoque in compositis *fricatum*.

Poto, *potavi*[10], *potum*, et *potatum*[11].

Neco, *necavi*, *necatum*. At *necui*, *nectum*, vix extra compositionem[12] invenitur.

Plico, *plicavi*, *plicatum*. Sed *explico* habet *explicui*, *explicitum*; et *explicavi*, *explicatum*[13]. Par ratio est in *implico*, et *applico*. At *supplico*, *supplicavi*, *supplicatum*; *replico*, *replicavi*, *replicatum*. Sic *duplico*, *triplico*, et caetera cum nominibus composita.

Coeno, *coenavi*, *coenatum*; unde participium *coenatus*[14].

Nexo, & *labo*, carent praeterito et supino[15].

5 Hujus composita, cum *m* assumunt, fiunt tertiae. Ita primae sunt, *recubo*, *accubo*, *incubo*, cet. tertiae vero *recumbo*, cet.

6 *Cubui* apud Cicer. *Cubavi* apud Plinium & Fabium. Et inde, *Cubatus in fumo*, apud eundem Plinium lib. 10. cap. 57.

7 Sic *intonatae* apud Horat.

8 Columell. lib. 5. cap. 9. *Supra quam ramum secaturus es.*

9 *Dimicui* est Ovidii: sed *dimicavi* longè est usitatius.

10 *Poto*, *potus sum*, ut ab *audeo*, *ausus sum*, dici, ait Varro, & ex eo Gellius, lib. 2. cap. 25. Sed aliud est *potavi*, aliud *potus sum*.

11 *Potatum* integrum est, ex quo *potum* per syncopen.

12 Quomodo dicimus *enecavi*, *enecatum*, & *enecui*, *enectum*. Ennius tamen *necui* usurpat, teste Prisciano.

13 Pro *interpretatum* potius *explicatum*, quam *explicitum* legimus. Imo Cicero semper *explicavi* ait. At idem *implicitum* dicit, & *implicatum*.

14 Qui coenavit. Sic à *juro*, *juratus*, qui juravit. Imo Plauti est, *juratus sum*, pro *juravi*. Ejusdem exemplo Gellius lib. 7. cap. 18. *Statimque, ut jurati erant, ad Annibalem profecti sunt.*

15 Nam *nexui*, *nexum*, sunt à *necto*, vel *nexo*, tertiae.

Cubare, liggen.
Sonare, luiden, geluid maken.
Tonare, donderen.
Vetare, verbieden.
Secare, klieven, doorsnijden, zagen.
Emicare, } opspringen, verschijnen, uitschieten.
Micare, }
Dimicare, vechten, strijden, schermen.
Fricare, wrijven, krabben.
Potare, drinken, zuipen.
Necare, dooden.
Plicare, vouwen.
Explicare, ontvouwen, uitleggen, verklaren.
Implicare, inwinden, inrollen, verwarren.
Applicare, bijvoegen, toepassen.
Supplicare, ootmoedig bidden.
Replicare, ontvouwen, hervouwen, herhalen.
Duplicare, tweevoudig maken, verdubbelen.
Triplicare, drievoudig maken, driedubbel maken, binden.
Coenare, het avondmaal houden.
Nexare, geduriglijk knoopen.
Labare, beginnen te vallen, wankelen.

Deponentia hic permulta sunt: qualia *ampullor*, *ancillor*, *apricor*, *aquor*, *architector*, *bacchor*, *baubor*, *bubulcitor*, *caprificor*, *caussor*, *caussificor*, *contechnor*, *copior*, *fabricor*, *frumentor*, *fruticor*, *graecor*, *hospitor*, *inimicor*, *juvenor*, *libidinor*, *licitor*, *lucror*, *manticulor*, *materior*, *meridior*, *muginor*, *naviculor*, *nictor*, *ocitor*, *palor*, *praestolor*, *quadruplor*, *scurror*, *tuburcinor*, *vador*, *verecundor*, *urinor*; ut usitatiora praeteream.

De Secunda Conjugatione.

Secunda conjugatio est, quae habet in Infinitivo *e* longum ante *re*, vel *ri*: ut, *docere*, *doceri*

* *Semper in eo exit: quemadmodum in prima*, beo, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enucleo: *in tertia sic nulla terminantur: in quarta autem*, eo, queo & veneo.

Multa[1] *neutra Supinis carent: ut*, rubeo, horreo, *cet. Item activum* timeo.

Verba secundae conjugationis habent in Praeterito *ui*, in Supino *itum*: ut,

Habeo, *habui*, *habitum*.
Debeo, *debui*, *debitum*[2].

1 Non omnia nam Supinum, vel saltem participium inde derivatum, habent *caleo*, *careo*, *conleo*, *doleo*, *jaceo*, *noceo*, *pareo*, *placeo*, *valeo*, & pauca alia. Siquidem *caliturus* dixit Ovidius, *cariturus* Seneca & Juvenalis, *coalitum* Tacitus, *doliturus* Livius, uti *perdolitum* Gellius, *jaciturus* Papinius, *nociturus* Plautus & Caesar, *paritum conditioni* Scaevola & Jabolenus, *placiturum* Plinius & Virgilius, *valiturus* Ovidius. At carent iis *albeo*, *candeo*, *maceo*, *muceo*, *sordeo*, *splendeo*, *studeo*, *tumeo*, cet. 2 Sic caetera ab *habeo* composita: ut, *praebeo*, *inhibeo*, *adhibeo* cet.

Excipiuntur *desinentia in*

BEO.

Jubeo, *jussi*, *jussum*. *Sorbeo*, *sorbui*, *sorptum*[1]. Sed in compositione etiam *sorpsi* invenitur[2].

1 Fortasse *sorpsi* & *sorptum*, potius sunt à *sorbo* tertiae: nempe uti à *scribo* est *scripsi*, *scriptum*. Verbale est *sorbitio*, quasi à *sorbitum*. 2 Sic *absorbeo*, *absorbui*, & *absorpsi*, *absorptum*. Similiter *exsorbeo*, *resorbeo*.

CEO.

TWEEDE CONJUGATIE.

Docere, onderwijzen, leeren (iemand ergens in, of iets).
Doceri, onderwezen worden, geleerd worden.

Habere, hebben, houden.
Debere, moeten, schuldig zijn.

Jubere, gebieden, bevelen.
Sorbere, slorpen, zuipen.

CEO.

CEO.

Doceo, *docui*, *doctum*.
Misceo, *miscui*, *mixtum*, et *mistum*[1].
Mulceo, *mulsi*, *mulsum*[2].
Luceo, *luxi*, sine supino[3].
* Liceor, licitus sum 4. *Unde esset* perliceor, *pro quo dicimus* polliceor, pollicitus sum.

1 *Mistum* per *s* praetulit jam olim Rodolphus Agricola: cui assentio. Nam *mixtum*, ut puto, dixere, sicut *Ulixes*. Sanè *mistum* potius dici debere, ex libris vett. & Prisciano etiam, videmus. 2 Verum à composito *permulceo*, non tantùm est *permulsum*, sed & *permulctum*: ut apud Sallust. 4 Hist. *liberalibus verbis permulcti*, & Gellium lib. 1. cap. 2. *permulctus animus sono.* 3 Tamen compositum ejus *polluceo*, quod verbum est ad sacra pertinens, habet *polluxi*, *polluctum*. Contra, licet à *taceo* sit *tacitum*; *reticeo* tamen, & *conticeo*, supinis carent. 4 De hujus verbi & propriâ compositi ejus significatione, vide Vallam lib. 5. cap. 28. Fallitur tamen, dum simplex censet carere praeterito. Nam ab eo semel iterumque *licitus est* legas apud Ciceronem Verr. 5.

DEO.

Ardeo, *arsi*, *arsum*.
Rideo, *risi*, *risum*.
Suadeo, *suasi*, *suasum*.
Video, *vidi*, *visum*.
Sedeo, *sedi*, *sessum*[1].
Obsideo, *obsedi*, *obsessum*.
Mordeo, *momordi*, *morsum*.
Spondeo, *spopondi*[2], *sponsum*.
Tondeo, *totondi*[3], *tonsum*.
Pendeo, *pependi*.
Strideo, *stridi*, sine supinis.
Prandeo, *prandi*, *pransum*, unde participium *pransus*.
Gaudeo gavisus sum,) more passivo-
Audeo, *ausus sum*,) rum.

1 Ut à *sedeo* est *sessum*, ita à *frendeo* fuerit *fressum*: unde *faba fressa*. 2 Ἀναλόγως esset *spospondi*. Sed, ob εὐφωνίαν, alterum *s*, quod remanet in *respondit*, omittitur; ut Priscianus ait lib. 5. 3 Unde & *detotondi*, pro *detondi*.

Re-

CEO.

Docere, onderwijzen, eenen anderen leeren.
Miscere, mengen, vermengen, inschenken.
Mulcere, streelen, verzoeten, te vrede stellen.
Lucere, lichten, schijnen, klaarheid geven.

DEO.

Ardere, branden, vurig zijn.
Ridere, lagchen, spotten.
Suadere, raden, vermanen.
Videre, zien.
Sedere, zitten.
Obsidere, belegeren, omringen.
Mordere, bijten, lasteren, steken.
Spondere, beloven.
Tondere, scheren, afeten.
Pendere, hangen, gehangen zijn, twijfelen.
Stridere, krijschen, kirren, knersen.
Prandere, het middagmaal houden, eten.

Audere, durven, bestaan te doen.
Gaudere, blijde zijn, zich verblijden.

Renideo[4], et
Medeor, carent praeteritis[5].

4 Quidam ei praeteritum tribuunt, *renidui*: sed sine idoneo auctore. Simplex ejus est *nideo*: verum non est in usu. 5 Sed mutuatur *medeor* praeteritum à *medicor*: unde *medicatus*. Nempe ut pro praeteritis à *ferio*, & *fero*, dicimus *percussi*, & *tustuli*.

GEO.

Mulgeo, *mulsi*, *mulctum*.
Indulgeo, *indulsi*, *indultum*.
Augeo, *auxi*, *auctum*.
Lugeo, *luxi*, *luctum*.
Tergeo[1], *tersi*, *tersum*.
Fulgeo, *fulsi*[2],
Algeo, *alsi*,
Turgeo, *tursi*, } sine supinis.
Urgeo, *ursi*,
Frigeo, *frixi*.

1 Pro quo & *tergo* in tertia dicitur. Multa id genus postea adducemus. 2 A supino tamen est *fulmen*.

LEO.

Deleo, *delevi* *deletum*.
Fleo, *flevi*, *fletum*.
Impleo, *implevi*, *impletum*. Sic *repleo*, *compleo*[1], cet.
Oleo[2], *olui*, *olitum*[3].

1 Ab antiquo *pleo*, unde & *appleo*. *Pleo* autem a πλῶ; unde πίμπλημι & πλήθω. 2 Simplex *oleo*, nunc antiquis notabat *odorem spiro*, nempe ab ὄζω: nunc significabat *cresco*, fortè ab *alo*. Composita à priori significatione fere habent *olui*: ut apud Plautum, *Oboluisti allium*. Ab secunda fere est *olevi*: ut *adoleverit* apud Maronem in duodecimo. *Fere* dixi, quia Varronis est, *Postquam adoluerit haec juventus*. Et inde supinum *adolitum*, ex quo per syncopen fit *adultum*. Est verò *adolesco* idem, quod *accresco*. Nam ut à *creo*, *cresco*: ita ab *oleo*, id est, *cresco* (à quo & *suboles* ac *proles*) fit *olesco*, unde *adolesco*, & inde *adolescens*. 3 Si modo *olitum* uspiam invenitur. Sed antique & *oletum* fecit, unde *exoletus*, *obsoletus*.

Ado-

Renidere, glinsteren, blinken.
Mederi, genezen, heelen.

GEO.

Mulgere, melken.
Indulgere, toelaten, toegeven.
Augere, vermeerderen, grooter maken.
Lugere, rouw bedrijven, treuren, beweenen.
Tergere, wisschen, vegen, reinigen.
Fulgere, schijnen, blinken.
Algere, koude lijden, koud zijn.
Turgere, dik zijn, gezwollen zijn, zwellen.
Urgere, dringen, drukken, dwingen, kwellen.
Frigere, koude lijden, koud zijn.

LEO.

Delere, uitwisschen, uitdoen, te niet doen.
Flere, schreijen, weenen, krijten.
Implere, vullen.
Replere, vervullen.
Complere, opvullen, vervullen.
Olere, rieken, reuk geven, stinken.

Adoleo[4], vel *adolesco*, *adolevi*, *adultum*.
Exoleo, vel *exolesco*, *exolevi*, *exoletum*[5].
Obsoleo, vel *obsolesco*, *obsolevi*, *obsoletum*.
Aboleo, vel *abolesco*, *abolevi*[6], *abolitum*[7].
Oboleo, *obolui*[8], *obolitum*.
† *Inoleo*, sive *inolesco*, *redoleo*, *suboleo*, *peroleo*[9], vix in perfecto apud classicos scriptores invenias; unde aliis per *evi*, aliis per *ui*[10] rectiùs efferri videntur.
Soleo, *solitus sum*[11], more passivorum.

4 De hoc jam in simplici *oleo* vidimus: uti & de *adolesco*. Hoc verò & caetera composita in *sco*, sunt tertiae: sed hic referuntur, quia secundae sunt *adoleo*, & caetera in *eo*, a quibus illa in *sco* sua capiunt praeterita & supina. 5 Unde, uti dictum, *exoletus*; puer, qui desiit olescere, h. e. crescere. 6 Livius & Tacitus. 7 Plin. Fab. Tac. Gell. Addunt vulgò & *aboletum*; sed sine auctore. 8 Plautus saepius & Suetonius Calig. 9 Tutius tamen *inolevi* dixeris cum Gellio lib. 12. cap. 5. Item *perolevi* cum Lucilio, cujus sat. 30. est *perolesse* pro *perolevisse*. At *inolitum*, *redolitum*, *subolitum*, *perolitum*, nondum reperi. 10 Per *ui*, & *itum*, tutius videntur proferri. 11 *Solui* est apud Sallust. lib. 2. Histor. *Neque subsidiis, uti soluerat, compositis.* Citat Priscianus l. 9. Observat Charisius, verbum *soleo* carere futuro, quia non potest aliquis futuris adsuêsse.

N E O.

Teneo, *tenui*, *tentum*.
Abstineo, *abstinui*, *abstentum*[1].
Neo, *nevi*, *netum*.
Maneo, *mansi*, *mansum*. Sic et composita[2]; praeter
Emineo, *eminui*, et
Immineo, *imminui*.

1 Utuntur Jurisconsulti. Ut Ulpianus, *abstentus haereditate*: & Africanus, *abstento pupillo*. Item supinum habent *contineo*, *detineo*, *retineo*. At carent eo *attineo*, *attinui*, & *pertineo*, *pertinui*. 2 A *praemineo* praeteritum nondum legi. Malim tamen *praeminui*, instar aliorum quae *a* in *i* mutant. Nam quae *mansi* habent, *a* retinent in praesenti: ut, *permaneo*, *commaneo*.

Q U E O.

Torqueo, *torsi*, *tortum*.
Liqueo, *licui*[1], unde composita.

1 Extra compositionem non puto inveniri.

Deli-

Adolere, *adolescere*, wassen, groot worden; ten offer ontsteken.
Exolere, *exolescere*, verouden, vergaan.
Obsolere, *obsolescere*, uit de gewoonte raken, verouden.
Abolere, *abolescere*, te niet doen, afschaffen.
Obolere, kwalijk rieken, stinken.
Inolere, *Inolescere*, wassen, groeijen.
Redolere, reuk geven, rieken.
Subolere, een weinig beginnen te rieken, een weinig beginnen bekend te worden.
Perolere, sterk rieken, sterken reuk hebben.
Solere, plegen, gewoon zijn.

NEO.

Tenere, houden, vasthouden.
Abstinere, afhouden, aflaten.
Nere, spinnen.
Manere, blijven, blijven staan; wachten, over het hoofd hangen.
Eminere, boven anderen uitsteken, uitkijken.
Imminere, naken, nabij zijn, over het hoofd hangen.

QUEO.

Torquere, draaijen, wenden, pijnigen.
Liquere, smelten.

Deliqueo, *delicui*.
Colliqueo, *collicui*.

REO.

Careo carui, *caritum*[1], unde *cariturus*,
Haereo, *haesi*, *haesum*.
Torreo, *torrui*, *tostum*.
Mereo, *merui*, *meritum*, et
Mereor, *meritus sum*.
Moereo, *moestus*[2] *sum*.
Reor, *ratus sum*.
Misereor, *misertus*[3] *sum*.

* Glabreo *in præterito & supino non occurrit*. Porrò dicitur *misereor*, & *miseror*; sed illud secundae est: hoc primae. Etiam constructione differunt; ut in Syntaxi dicetur.

1 Addunt *cassum*; quod potius nomen est, ut *lassus*. Itaque non ut *cariturus*, sic & *cassurus* dicitur.
2 Nisi *moestus* potius nomen est; ut videtur.
3 Κατὰ συγκοπὴν ex *miseritus*; quo usus Terent.

SEO.

Censeo, *censui*[1], *censum*. Sed *recensitus*[2], penult. longâ, remansit ab antiquo *recensire*, pro *recensere*.

* Denseo *caret praeterito* et *supino*.

1 Ovidio etiam *census sum*.
2 Videntur tamen & *recensus* dixisse, a supino *censum*: unde substantivum *recensus*, & *recensio*. Nempe verbale *recensio* est à *recensere*. At *recensitus* est ab antiquo *censio*, pro *censeo*.

TEO.

Pateo, *patui*, sine supino[1].
Fateor, *fassus*, *sum*.
Confiteor, *confessus sum*. Sic caetera composita[2].

1 Nam *passum*, quod ei tribuunt, est à *pando*. Sane Cicero ait, *Passis velis pervehi*: ut Maro *Velorum pandimus alas*. Atque ab eâdem origine Ennius & Caesar *passis palmis*: Virgilius, *crinibus passis*. Ut vero *pateo*, *patui*, sine supino; sic & *deliteo*, *delitui*. At simplex *lateo*, *latui*, format ex se *latiturus*.
2 Ut *diffiteor*, *profiteor*.

VOE.

Deliquere, versmelten, week worden.
Colliquere, zamen smelten.

REO.

Carere, missen, ontberen, niet hebben.
Haerere, hangen blijven, twijfelen.
Torrere, braden, branden.
Merere,) verdienen, loon verdienen, waardig zijn.
Mereri,)
Moerere, bedroefd zijn, treurig zijn, treuren.
Reri, meenen, achten.
Misereri, zich ontfermen, deernis en medelijden hebben.

SEO.

Censere, meenen, goedvinden, achten, schatten.
Recensere, overzien, vertellen, monsteren.

TEO.

Patere, open staan, open zijn, blijken.
Fateri, bekennen, belijden.
Confiteri, belijden.

VEO.

Moveo, *movi*, *motum*.
Foveo, *fovi*, *fotum*.
Voveo, *vovi*, *votum*.
Caveo, *cavi*, *cautum*.
Faveo, *favi*, *fautum*.
Paveo, *pavi*, sine supino.
Ferveo, *fervi*[1], et *ferbui* à *ferbeo*.
Conniveo, *connivi* et *connixi*[2].
Langueo, *langui*, sine supino.
Aveo caret praeterito et supino.
* Ut et *flaveo*, ac *liveo*[3].

1 Sed *fervi* potius est a *fervo* tertiae. A *ferbui* est *deferbui* apud Cat. *conferbui* apud Horat. 2 *Connixi*, Prisciano teste, dixit Turpilius, Comicus vetus: Sed *connivi* usitatius est. 3 Agnoscunt aliqui ab iis praeterita *flavi* & *livi*. Sed nondum occurrit idonei scriptoris auctoritas. *Caveo* etiam deficit praeterito, supinoque.

EO *purum*.

Vieo, *vievi*, *vietum*.
Cieo, *civi*[1], *citum*[2].
Tueor, *tuitus sum*[3].
* *Antique* clueo *caret praet. & supino.*

1 *Civi* non est a *cieo*: sed capit hoc a *cio* quartae: quomodo dicimus *accire*; de quo postea. 2 Penultima in *citum*, a *cieo*, est correpta. At a *cio* quartae producitur; ut in Prosodia dicetur. 3 Unde *tuitio*. At a *tuor*, quod tertiae est, venit *tutus*, & *tutari*.

DE TERTIA CONJUGATIONE.

Tertia Conjugatio est, quae habet *e* breve ante *re* in Infinitivo: ut, *lego*, *legĕre*: vel in secunda persona praesentis Indicativi in *or*: ut, *loquor*, *loqueris*, vel *loquere*.

Verba tertiae Conjugationis variè faciunt Praeterita & Supina.

BO.

VEO.

Movere, bewegen, beroeren.
Fovere, verwarmen, broeden, koesteren, opvoeden.
Vovere, gelofte doen, toewenschen.
Cavere, zich wachten, hoeden, toezien.
Favere, gunnen, gunstig zijn.
Pavere, vreezen, bevreesd zijn, schrikken.
Fervere, heet zijn, zieden.
Connivere, oogluiken, door de vingeren zien.
Languere, verflaauwen, flaauw, krachteloos, werkeloos zijn.
Avere, zeer begeeren.

EO

zonder voorafgaande medeklinker.

Viere, binden, vlechten.
Cieo, bewegen, aandringen, aanzetten.
Tueri, beschermen, behoeden, bewaren; ook bij Dichters, bezien, beschouwen.

DERDE CONJUGATIE.

Legere, lezen.
Loqui, spreken.

B O.

Scribo, *scripsi*, *scriptum*[1].

Nubo, *nupsi*[2], *nuptum*[3].

Bibo, *bibi*, *bibitum*.

Lambo, *lambi*, } sine supinis.
Scabo, *scabi*, }

Incumbo, *incubui*, *incubitum*. Sic caetera à *cubo*, quae in tertia conjugatione *m* ante *bo* adsciscunt.

Labor, *lapsus sum*.

1 Aliqui exarant *scribsi*, *scribtum*. Quos non probo. Nam *b* ante *s* abit in *p*, etiam apud Graecos: ut, λείβω, λείψω,
2 Et à *nubor*, *nupta sum*.
3 Sic à *glubo*, *glupsi*, *gluptum*. Nam *glupta Maenas* est Plauti in Poen.

C O.

Dico, *dixi*, *dictum*.

Duco, *duxi*, *ductum*.

Ico, *ici*[1], *ictum*.

Vinco, *vici*[2], *victum*.

Parco, *peperci* et *parsi*, *parsum* et *parcitum*.

Comparco, *comparsi*, *comparsum*[3].

Cresco[4], *crevi*, *cretum*[5].

1 Cic. *Foedus icisse*.
2 Ab antiquo *vico*, quod ex νικῶ. A *vico* est *Vicapota*, Dea, quae dat vincere & potiri. Ab eodem *pervicax*, qui ad victoriam perseverat. 3 Videtur *comperco*, *compersi*, *compersum*, dici debuisse. Sed Terentii est, *Quod illo unciatim vix de demenso suo*, *Suum defraudans genium*, *comparsit miser*. Ubi (ut Festus ait) *comparsit* Terentius pro *compersit* posuit. Vulgo apud Festum perperam *compescuit* legitur pro *compersit*. 4 Sequuntur verba in *sco* exeuntia: quorum aliqua sunt frequentativa, de quibus paullo post. Sed ea hic mixtim reliquimus; quia vel origo est parum certa, ut in *cresco*, quod alii à *creo*, alii aliunde deducunt: vel primitiva sunt inusitata; ut *quieo*, unde *quiesco*; & *sueo*, unde *suesco*. *Consueo* tamen & Priscianus agnoscit. 5 Unde *cretus*, pro *procreatus*; & *concretus*, pro *coalitus*. Extra eam significationem non videtur quicquam ab hoc supino legi.

Quisco,

B O.

Scribere, schrijven.
Nubere, het gelaat bedekken, een man trouwen.
Bibere, drinken.
Lambere, lekken, belekken, (gelijk de honden).
Scabere, kraauwen, krabben.
Incumbere, op iets leunen of steunen, zijn best doen.
Cubare, liggen.
Labi, allengskens afvallen, nederwaarts zinken, afglijden.

C O.

Dicere, zeggen, spreken.
Ducere, slaan, smijten.
Vincere, overwinnen, winnen.
Parcere, *Comparcere*, } sparen, besparen.
Crescere, wassen, groeljen, toenemen, groot worden.

Quies-

Quiesco, *quievi*, *quietum*.
Suesco, *suevi*, *suetum*.
Scisco, *scivi*, *scitum*.
Nosco, *novi*, *notum*. Sic
Ignosco[6], *ignovi*, *ignotum*[7]. Sed
Agnosco, *agnovi*, *agnitum*. Et
Cognosco, *cognovi*, *cognitum*.

Novi praeteritum aliquando idem, quod praesens significat.

Pasco, *pavi*, *pastum*.
Compesco, *compescui*, *compescitum*[8].
Dispesco, *dispescui*, *dispescitum*.
Posco, *poposci*, } sine supinis.
Disco, *didici*[9], } sine supinis.
Glisco, caret praeterito et supino.

INCHOATIVA habent eadem praeterita, ac primitiva: ut.

Calesco, *calui*, *calitum*, à *caleo*.
Tremisco, *tremui*, à *tremo*.
Obdormisco, *obdormivi*, ab *obdormio*[10].

Aut praeteritis carent: ut, *hisco*, *fatisco*[11], *labasco*[12], cet.

6 In cujusmodi compositis *g* est à *gnosco*, quod ex γνώσκω, unde γιγνώσκω. Ac in *ignosco* & *cognosco*, perit *n*: in *agnosco* perit *d*. Simplici *gnosco*, pro *nosco*, usus Varro: *Adeste, adeste, quae feramque, gnoscite.*

7 Sic *praenosco*, *praenovi*, *praenotum*. Unde *praenotio* apud Cic. 1. de Nat. D.

8 *Compescitum*, & *dispescitum*, apposui, unius Prisciani auctoritate motus: qui fortasse legerat apud antiquos. 9 Appulejus à *discitum* *disciturus* usurpat. 10 Sic *acesco*, *adolesco*, *concupisco*, *congelasco*, *conticesco*, *contremisco*, *delitesco*, *exolesco*, *expallesco*, *extimesco*, *horresco*, *increbresco*, *indolesco*, *ingemisco*, *innotesco*, *integrasco*, *macresco*, *maturesco*, *obdormisco*, *obmutesco*, *obstupesco*, *obsurdesco*, *scisco* cum compositis: *resipisco*, *revivisco*, *sabesco*. 11 Nam sequitur hoc naturam simplicis *hisco*. Altera compositi pars est *fatim*, à quo & *affatim*, & *fatigo*. 12 Sic *integrasco*, *mitesco*, *hebesco*, *ignesco*, *lapidesco*, *liquesco*, *pinguesco*. Atque alia.

Quiescere, rusten, stil zijn, aflaten.
Suescere, gewoon zijn, gewennen.
Sciscere, weten, vernemen, besluiten.
Noscere, kennen, weten.
Ignoscere, vergeven, verschoonen.
Cognoscere, kennen, weten, vernemen.
Novisse, kennen, gekend hebben.
Pascere, voeden, weiden, hoeden.
Compescere, tegenhouden, inhouden, bedwingen, toesluiten.
Dispescere, van één scheiden, verdeelen, verstrooijen.
Poscere, begeeren, eischen, vorderen.
Discere, leeren, onderwijs krijgen.
Gliscere, glimmen, opkomen, vurig verlangen.
Calescere, *calere*, warm worden, of zijn.
Tremiscere, *tremere*, beven van angst, sidderen.
Obdormiscere, *obdormire*, slapen, in slaap vallen.
Hiscere, gapen, zich openen.
Fatiscere, gapen, van één splijten, magteloos worden, niet meer vermogen.
Labascere, beginnen te vallen, wankelen, slap en moedeloos worden.

Re-

His adde deducta à nominibus: ut, *repuerasco*, *ditesco*, *advesperascit*, *diescit*, et similia[13].

* Conquinisco, *secundum Grammaticos veteres*, *facit* conquexi.

Adipiscor, *adeptus sum*[14].

Comminiscor[15], *commentus sum*.

Expergiscor, *experrectus sum*, et *expergitus*[16].

Irascor[17], *iratus sum*.

Nascor[18], *natus sum*.

Nanciscor, *nactus sum*.

Obliviscor, *oblitus sum*.

Paciscor, *pactus sum*.

Proficiscor, *profectus sum*.

Ulciscor, *ultus sum*.

Reminiscor[19], et

Vescor, carent praeteritis.

13 Ut *aegresco*, *gravesco*, *herbesco*, *teneresco*, cet.

14 Uti a simplici, sed inusitato, *apiscor* est *aptus*.

15 Pront a simplici *miniscor*, vel *meniscor*, fuit *mentus*; unde verbale *mentio*. *Meniscor* ejusdem est originis, ac *memini*, & *moneo*, pro *meneo*: nempe a *μένος*, ex quo *mens*, ut a *γένος gens*, a *μόρος mors*. 16 *Expergitus* dixere Lucilius & Appulejus. Ea sic distinguit Diomedes, ut *expergitus* sit, sponte evigilans: *experrectus* vero sit, aliunde excitatus. 17 Sed *iratus* videtur magis esse nomen, uti *fretus*, & similia. 18 Unde *nascendus*. *Nasciturus* est apud Porcium Latronem: quasi à *nascitum*. 19 *Reminiscor* capit praeteritum a *recordor*; ut *vescor* ab *edo*, vel *pascor*. Estque *reminiscor* ejusdem originis, ac *comminiscor*: de quo paullo ante dictum. Conjungi potuerat: sed ultimum ei locum tribuere placuit, quia praeterito caret, uti *vescor*. Itidem *defetiscor* praeterito caret. Nam *defessus* est nomen, ut *fissus*, *lassus*. Estque *defetiscor* a *fatiscor*, hoc a *fatisco*; quod fit, uti dictum, ex *fatim hisco*.

D O.

Claudo, *clausi*, *clausum*.
Plaudo, *plausi*, *plausum*. Unde
Explodo, *explosi*, *explosum*, cet.

Repuerascere, wederom kindsch worden.
Ditescere, rijk worden.
Advesperascere, avond worden.
Diescere, dag worden, opdagen.
Adipisci, verkrijgen.
Comminisci, verdichten, verzinnen, gedenken.
Expergisci, ontwaken, wakker worden, wakker zijn.
Irasci, gram, kwaad, of toornig worden.
Nasci, geboren worden.
Nancisci, verkrijgen.
Oblivisci, vergeten.
Pacisci, koop, verbond, verdrag maken.
Proficisci, reizen, vertrekken.
Ulcisci, wreken, wraak nemen.
Reminisci, gedenken, gedachtig zijn.
Vesci, eten, nuttigen.

DO.

Claudere, sluiten.
Plaudere, de handen zamen slaan, in de handen klappen.
Explodere, uitjouwen, afkeuren, verwerpen.

Ra-

Rado, rasi, rasum.
Vado, vasi, vasum. Sed vix extra compositionem. (cet.
Lædo, læsi, læsum. Elido, élisi, elisum[1].
Ludo, lusi, lusum.
Rodo, rosi, rosum.
Trudo, trusi, trusum.
Divido, divisi, divisum.
[2] *Cedo, cessi, cessum*
Edo, edi, esum. Unde
Ambedo, ambédi, ambesum.
Comedo, comédi, comésum, et *comestum.*
Cudo, cudi, cusum.
Rudo, rudi[3], } sine supinis.
Sido, sidi, }
Mando, mandi, mansum.
Scando, scandi, scansum.
Prehendo, prehendi, prehensum.
Accendo, accendi, accensum[4].
Defendo, defendi, defensum.
Fundo, fudi, fusum.
Findo, fidi, fissum[5]
Scindo, scidi, scissum.
Pando, pandi, passum[6], et *pansum.*
Cedo, cécidi, casum. Unde
Occido, óccidi, occasum[7].
Cædo, cecídi[8], *caesum.* Unde
Occído, occídi, occisum.
Praecido, praecídi, praecisum, cet.

1 Sic *illisum* ab *illido.* At *illaesum* est nomen, quia *illaedo* non dicitur.

2 Hinc versiculus: *Cedo facit cessi, cécidi cado, caedo cecídi.*

3 Appulejus *rudivi* ab antiquo *rudio.* Unde *ruditus,* ut *grunnitus.*

4 Sic *incendo, succendo.*

5 Sic *frendo, frendi, fressum.* Unde *faba fressa.*

6 De *passum* diximus in *pateo.* Atque inde *dispessum,* a *dispando.* Gell. lib. 15. cap. 15. A *pansum* apud Plinium est, *expansa retia.*

7 Sic *recasurus,* apud Cicer. ad Attic. *Id ego puto, ut multa ejusmodi, ad nihilum recasura.*

8 Pro quo quidam scribunt *caecidi*; sed perperam: cum *ae,* quod in *caedo,* mutetur in *i*; prior autem syllaba sit ex augmento, sive geminatione; ut fit in *fefelli, tetuli,* & similibus. Itaque & prima corripitur. Lucan. lib. 4. *Donec vetuerunt castra, cecídit.*

Pedo,

Radere, schaven, schrappen, glad maken.
Vadere, gaan.
Laedere, kwetsen, beleedigen, verongelijken.
Elidere, uitslaan, uitstooten.
Ludere, spelen.
Rodere, knagen.
Trudere, stooten.
Dividere, verdeelen, scheiden.
Cedere, wijken, onderdoen.
Edere, eten.
Ambedere, rondom afeten of knagen.
Comedere, eten, opeten.
Cudere, slaan, kloppen, smeden.
Rudere, rogchelen als een ezel.
Sidere, zinken, te gronde gaan, nederzitten.
Mandere, kaauwen.
Scandere, klimmen, opklimmen, opstijgen.
Prehendere, grijpen, vangen, aanvatten.
Accendere, ontsteken, ontvonken, aanvuren.
Defendere, beschermen, beschutten, verdedigen.
Fundere, gieten, storten; verstrooijen, verslaan.
Findere, klieven.
Scindere, snijden, scheuren, splijten, scheiden.

Pandere, openen, open zetten, verklaren.
Cadere, vallen.
Occidere, ondergaan, sterven.
Caedere, nederslaan, dood slaan.
Occidere, doodslaan, kwellen, pijnigen.
Praecidere, van voren afsnijden, afhouwen.

Pedo, *pepédi*, *peditum.*
Pendo, *pependi*, *pensum.*
Tendo, *tetendi*, *tensum*, et *tentum.*

* *Sic* intensum, & intentum; extensum, & extentum. *Sed in plerisque compositis* tentum *usitatius est: ut*, contentus, *quatenus opponitur remisso: item* distentus, praetentus, protentus. *Contrà* ostensum [9] *usitatius est*, *quam* ostentum, *quo veteres usi: unde remansit* ostentare [10].

[9] Quod & ipsum à *tendo*. Sed *b* ex *ob* transiit in *s*: nisi veteres *obs* pro *ob* dixere, ut *abs* pro *ab*: unde *abstineo*; & similiter, *b* abjecto, *asperto*.

[10] Atque etiam nomen *ostentum*.

Tundo, *tutudi*, *tusum*, et *tunsum*. Sed
Contundo, *contudi*, *contusum* tantum. Sic et caetera composita.
Addo, *addidi*, *additum.*
Reddo, *reddidi*, *redditum.*
Condo, *condidi*, *conditum*: et caetera à *do* composita. Sed
Abscondo facit *abscondidi*, *absconditum*; et *abscondi*, *absconsum.*
Fido, *fisus sum*, more passivorum.
Confido, *confisus sum*, et interdum *confidi* [11].

[11] Liv.

G O.

Mergo, *mersi*, *mersum.*
Spargo, *sparsi*, *sparsum.*
Vergo caret praeterito, et supino.
Figo, *fixi*, *fixum.*
Frigo, *frixi*, *frixum* [1], et *frictum.*
Rego, *rexi*, *rectum.* Sic composita ejus.

[1] Unde Plinio *caro frixa*, vel potius *fricta*.

Sur-

Pedere, veesten.
Pendere, wegen, schatten, betalen.
Tendere, spannen, rekken, strekken.

Tundere, slaan, kloppen, stooten.
Contundere, in stuk stooten, fijn stampen, verbreken.
Addere, bijdoen, toevoegen.
Reddere, wedergeven; doen, maken.
Condere, verbergen, wegsluiten; maken, stichten.
Abscondere, verbergen.

Fidere, betrouwen, zich verlaten.
Confidere, betrouwen, vast gelooven, hopen.

G O.

Mergere, in het water dompelen, onderdompelen.
Spargere, strooijen, spreiden.
Vergere, hellen, neigen, strekken.
Figere, hechten, vast zetten of maken, steken.
Frigere, fruiten, roosten.
Regere, rigten, besturen, heerschen.

Surgo[2], *surrexi*, *surrectum*; et
Pergo, *perrexi*, *perrectum*.
Suga, *suxi*, *suctum*[3].
Affligo, *afflixi*, *afflictum*. Sic caetera, ab inusitato *fligo*[4].
Tego, *texi*, *tectum*.
Stringo, *strinxi*, *strictum*.
Fingo, *finxi*, *fictum*.
Meio, *minxi*[5], *mictum*, ab inusutato *mingo*[6].
Ago, *egi*, *actum*[7].
Cogo, *coëgi*, *coactum*.
Dego, *degi*, sine supino[8].
Ambigo[9] caret praeterito et supino.
Frango[10], *fregi*, *fractum*, cet.
Effringo, *effregi*, *effractum*, cet.
Lego, *legi*, *lectum*.
Eligo, *elegi*, *electum*. Sic caetera composita, praeter tria[11]:
Diligo, *dilexi*, *dilectum*.
Negligo, *neglexi*, *neglectum*.
Intelligo, *intellexi*, *intellectum*.

2 Surgo non dubium, quin sit à *rego*. Nam etsi more neutrorum sumitur, tamen propriè notat *surrego me*. Itaque *surgo* & *surrigo* idem habent praeteritum, ac supinum: unde *surrecta cornua*, apud Columellam; & *surrecto mucrone*, apud Livium. *Pergo* an à *rego* sit, video dubitari. Volunt enim esse à *perago*. Sed ab eo esset *peregi*.
3 Unde *suctus* Plinio lib. 8. cap. 36.
4 Puta, quae quidem hujus sint loci: ut *infligo*, *confligo*. Nec enim par ratio est in *profligo*: quod conjugationis est primae. Ab inusitato *fligo* est *flictus*, apud Maronem, & alios.
5 Diomedes adfert & *mixi*, vel *meii*. 6 *Mingo* agnoscunt Phocas, Diomedes & Priscianus. Mirùm id hodie sic esse in usu, cum planè sit obsoletum. 7 Sic composita, *abigo*, *adigo*, *exigo*, *subigo*, *transigo*, &, quod proxime sequitur, *cogo*. 8 Similiter duo haec, itidem ab *ago* composita: *prodigo*, *prodegi*; *satago*, *sategi*. Sed à priori quidem *prodegeris* est apud Plaut. Aul. 2. 8. At *sategi* non invenio; licet hoc agnoscat Saturnius. 9 Quod & ipsum ab *ago* componitur. Sed *b* interjectum: ut in *amburo*, & *comburo*, ab *uro*. 10 A *frago*; unde *fragilis*. At *frago* à Dorico, sive Æolico, ῥάγω, pro ῥήγω, sive ῥηγνύω. 11 Quae tria imitantur Graecum futurum λέξω, sive praeteritum passivum λέλεγμαι.

Tan-

Surgere, opstaan.
Pergere, voortgaan, voortvaren, volharden.
Sugere, zuigen.
Affligere, ter nederslaan, bedroeven.
Fligere, slaan.
Tegere, dekken, verbergen, heelen.
Stringere, prangen, drukken; uit de schede trekken, afstroopen.
Fingere, maken, verdichten, versieren, uitbeelden.
Mejere, wateren.
Agere, doen, handelen, werken, bedrijven.
Cogere, dwingen, vergaderen.
Degere, doorbrengen, leven, wonen.
Ambigere, twijfelen, in twist of verschil zijn, rondom drijven.
Frangere, breken.
Effringere, in stuk breken, open breken.
Legere, lezen.
Eligere, uitlezen, uitkiezen.
Diligere, liefhebben, beminnen, genegen zijn.
Negligere, verzuimen, verachten, verwaarloozen.
Intelligere, verstaan, kennen, merken.

Tango, *tetigi*[13], *tactum*.
Attingo, *attigi*, *attactum*.
Pago[14], *pepigi*, *pactum*.
Pango[15], *panxi*, et olim *pegi*, *pactum*. Unde
Impingo, *impegi*, *impactum*, cet.
Plango, *planxi*, *planctum*.
Ango, *anxi*, et
Clango, *clanxi*, sine supinis.
Cingo, *cinxi*, *cinctum*.
Tingo, *tinxi*, *tinctum*.
Lingo, *linxi*, *linctum*. Sic
Pollingo[16], *pollinxi*, *pollinctum*: unde verbale *pollinctor*.
Ungo, *unxi*, *unctum*.
Jungo, *junxi*, *junctum*.
Mungo, *munxi*, *munctum*[17].
Stingo, *stinxi*, *stinctum*. Quae usitatiora sunt in compositis: ut,
Exstinguo, *exstinxi*, *exstinctum*.
Distinguo, *distinxi*, *distinctum*.
Ningo, *ninxi*, sine supino.
Pungo, *pupugi* et *punxi*, *punctum*. Sic
Repungo, *repupugi* et *repunxi*, *repunctum*. At
Compungo, *compunxi*, *compunctum*. Et
Dispungo, *dispunxi*, *dispunctum*.
Fungor, *functus sum*.
Ringor, caret praeterito[18].

HO.

Veho, *vexi*, *vectum*.
Traho, *traxi*, *tractum*.

13 Ab antiquo *tago*, unde *tagax*.
14 Inusitatum verbum, pro *paciscor*. Nempe à Dorico πάγω pro πήγω: de quo & inferius dicam.
15 Quod à *pago*, inserto n.
16 *Pollingo* nondum reperi apud veteres. Sed *pollinxi*, & *pollinctor*, est apud Plautum, et alios.
17 Unde *emunxi*, *emunctum*. Sed extra compositionem haud facilè invenias.
18 Antique & *ringo* dixere; unde verbale *rictus*.

Tangere, raken.
Attingere, aanraken, aanroeren, genaken.
Pagere, koop of verdrag maken.
Pangere, inslaan, planten, dichten.
Impingere, aan of tegen iets stooten, slaan, of werpen.
Plangere, slaan, klappen met de vleugelen, rouw bedrijven, zich op de borst slaan.
Angere, worgen, benaauwen, verdrukken, kwellen.
Clangere, geluid geven, klinken.
Cingere, omgorden, omringen, omvangen.
Tingere, indoopen, verwen.
Lingere, lekken, zuigen.
Pollingere, de dooden zalven en begraven.
Pollinctor, een doodgraver.
Ungere, zalven, smeren.
Jungere, voegen, aanvoegen, vergaderen.
Mungere, snuiten.
Stingere, blusschen.
Exstinguere, uitblusschen, lesschen, uitdoen, te niet doen.
Distinguere, onderscheiden, verdeelen.
Ningere, sneeuwen.
Pungere, steken, stippen.
Repungere, wederom steken.
Compungere, steken.
Dispungere, uitschrappen, uitwisschen; afstippen.
Fungi, verrigten, waarnemen.
Ringi, den mond wijd opsperren, de tanden laten zien, grijnzen, verstoord zijn.

H O.

Vehere, voeren.
Trahere, trekken.

L O.

Colo, *colui*, *cultum*[1].
Consulo, *consului*, *consultum*.
Occulo, *occului*, *occultum*.
Molo, *molui*, *molitum*.
Alo, *alui*, *alitum*; et *altum*[2].
Volo, *volui*[3]. *Nolo*, *nolui*. *Malo*, *malui*.
Excello, *excellui*, *excelsum*[4].
Praecello, *praecellui*, *praecelsum*.
Antecello, *antecellui*, sine supino.
Percello, *perculi*, *perculsum*.
Fallo, *fefelli*, *falsum*.
Refello, *refelli*, sine supino.
Pello, *pepuli*, *pulsum*.
Appello, *appuli*, *appulsum*.
Repello, *repuli*, *repulsum*.
Vello, *velli* et *vulsi*[5], *vulsum*.
Sallo, *salli*[6], *salsum*.
Psallo, *psalli*, sine supino.
Tollo[7], *sustuli*, *sublatum*, à *sustollo*.
Sic *Extollo*, *extuli*, *elatum*. *Attollo*. tamen caret praeterito[8] et supino.

1 Per syncopen hoc ex *colitum*; ut & sequentia, *consultum*, *occultum*, *altum*, ex *consulitum*, *occulitum*, *alitum*.
2 Ab illo *alimentum*; ab hoc *alter*, *altrix*, *altilis*.
3 Ab inusitato supino *volitum* est *volitus*; & inde per syncopen *voltus*, seu *vultus*: ut à *colitum*, *cultum*, *cultus*.
4 *Excello*, *antecello*, *praecello*, sunt ab antiquo *cello*; unde est *celsus*. *Cello* autem idem est, ac Graecum κέλλω, hoc est, κινῶ, *moveo*: interdum etiam κινεῖσθαι, *moveri*, *reclinare*. Quae significatio est in *recello*. Sed hoc videtur carere praeterito & supino. *Percello* quoque, etsi *perculi* facit pro *percellui*, tamen & ipsum est a *cello*, id est, *moveo*. Nam *percello* est *permoveo*, *perturbo*. Supinum *perculsum*, vel est à praeterito *perculi*; vel κατ' ἀντίστοιχον dicitur pro *percelsum*.
5 *Vulsi* negat dici Servius: sed usi eo Laberius, Lucanus, Gellius. Etiam in plerisque codd. Ovidii est, *Aurea Phryxeae terga revulsit ovis*. Sed Cicero pro eo semper dixit *revelli*.
6 Praeteritum hoc ἀναλόγως quidem formatum: sed nondum reperi apud veteres. *Sale salsurus*, dicit Mummius apud Priscianum.
7 Olim habuit *tetuli*, pro quo nunc compositum *sustuli* in usu est.
8 Nam *attuli* & *allatum*, quae inde formantur, *affero* sibi vindicavit: cum non attollendi, sive elevandi, sed apportandi habeat significationem.

M O.

L O.

Colere, eeren, bebouwen, bewonen.
Consulere, om raad vragen, raadplegen, toezien.
Occulere, verbergen.
Molere, malen.
Alere, voeden, spijzigen, onderhouden.
Velle, willen.
Nolle, niet willen.
Malle, liever willen, liever hebben.
Excellere, *Praecellere*, *Antecellere*, } overtreffen, te boven gaan, uitmunten.
Percellere, verslaan, omverstooten, verbazen.
Fallere, bedriegen.
Refellere, wederleggen, tegenspreken, berispen.
Pellere, stooten, kloppen, verjagen, verdrijven.
Appellere, aandrijven, aankomen, aanlanden.
Repellere, verstooten, verdrijven.
Vellere, plukken, afnijpen, aftrekken.
Sallere, zouten.
Psallere, zingen, op een speeltuig spelen.
Tollere, om hoog heffen, opligten, wegnemen, dooden.
Sustollere, verheffen, wegdoen.
Extollere, *Attollere*, } verheffen, hoog opheffen.

O M O.

Como, comsi, comtum[1].
Promo, promsi, promtum.
Sumo, sumsi, sumtum.
Demo, demsi, demtum.
Emo, emi[2], *emtum.*
Redimo, redemi, redemtum.
Adimo, ademi, ademtum.
Fremo, fremui, fremitum.
Gemo, gemui, gemitum.
Vomo, vomui, vomitum.
Tremo, tremui, sine supino.
Premo, pressi, pressum.

1 Priscianus in 10. scribit, *compsi, comptum, prompsi, promptum, sumpsi, sumptum.* Probat & Probus in Catholicis: item è recentioribus Lipsius; ut quoque Antonius Augustinus in x Antiquitatum. Sed Ter. Scaurus lib. de Orthographia omittit p. Uti & Victorinus facit. Similiter in vett. libris, & lapidibus, legas, *sumptum; tempsi, temptum; dempsi, demptum:* non semper, crebrò tamen. Sed vitiose, ac praeter tantum naturam. Nec enim vel *P*, vel *B*, est in praesenti; contrà quam fit in *scribo, scriptum; serpo, serptum*, & similibus. 2 Si tria, quae proxime praecedunt, nempe *promo, sumo, demo*, placet esse ex *emo*, hoc est, *tollo*; videri possit hoc verbum antiquè in praeterito etiam *emsi* fecisse. Vel dicendum, composita illa à simplicis natura recessisse.

N O.

Sperno, sprevi, spretum.
Sterno[1], *stravi, stratum.*
Sino, sivi, situm[2].
Lino, levi, litum.
Relino, relevi, relitum.
Cerno[3], *crevi, cretum.*
Temno, temsi[4], *temtum.*

1 Hujus compositum *consterno*, nunc primae est, nunc tertiae: primae, cum animi notat perturbationem: tertiae, quando corpori tribuitur. 2 Sic compositum ejus *desino, desivi*, & per syncopen *desii, desitum.* 3 Cum sermo est de adeunda hereditate. Verum in videndi significatione vix praeteritum ac supinum ejus reperias. 4 Praeteritum *temsi*, & Supinum *temtum*, haud facile extra compositionem invenias: sed *contemsi* & *contemtum* crebra sunt. Apud Senecam tamen in Agam. est verbale *temtor.*

Gigno,

M O.

Comere, opschikken, optooijen.
Promere, voor den dag halen, te voorschijn brengen, klaar uitspreken.
Sumere, nemen.
Demere, wegnemen, afnemen.
Emere, koopen.
Redimere, wederom koopen, loskoopen, verlossen.
Adimere, wegnemen, weg doen, benemen.
Fremere, ruisschen, getier maken, grimmen.
Gemere, kermen, stenen.
Vomere, spuwen, braken, overgeven.
Tremere, beven, daveren, schudden.
Premere, persen, drukken; dringen, benaauwen; verbergen.

N O.

Spernere, minachten, versmaden.
Sternere, ter aarde werpen, spreiden, dekken;
Sinere, toelaten, laten doen, gedoogen.
Linere, toestoppen, toesmeren.
Relinere, ontstoppen, ontdekken, openen.
Cernere, ziften, zien, bezigtigen.
Temnere, minachten, versmaden.

Gigno, *genui*[5], *genitum*.
Pono, *posui*, *positum*.
Cano, *cecini*, *cantum*. Sed
Occino, *occinui*[6], *occentum*.
Succino, *succinui*, *succentum*[7].

5 A *geno*, quo Cato, Varro, Censorinus, & alii utuntur.

6 Pro quo & Sallustius *occanui* dixit.

7 Sic caetera à *cano* composita: ut, *accino*, unde *accentus*; *incino*, unde *incentio*, & *tibia incentiva*; item *intercino*, & alia.

P O.

Carpo, *carpsi*, *carptum*.
Serpo, *serpsi*, *serptum*.
Repo, *repsi*, *reptum*[1].
Scalpo, *scalpsi*, *scalptum*.
Sculpo, *sculpsi*, *sculptum*.
Rumpo, *rupi*, *ruptum*.
Strepo, *strepui*, *strepitum*.

1 Sic & *clepo*, quod a Graeco κλέπτω, facit *clepsi*. Sed antiquè *clepi*.

Q U O.

Coquo[1], *coxi*, *coctum*.
Linquo, *liqui*, *lictum*.
Loquor, *locutus sum*.
Sequor, *secutus sum*.
* Liquor *caret praeterito*[2].

1 Sic *decoquo*. Unde Catullus, *Decoctoris amica Formiani*.

2 *A liquefacio* mutuatur *liquefactus sum*.

R O.

Tero, *trivi*, *tritum*.
Quaero, *quaesivi*, *quaesitum*.
Sero[1], *sevi*, *satum*; et *serui*, *sertum*, antiquè.

1 Fortasse duplex fuit *sero*; unum ab εἴρω, *necto*: aqua serendi notione fit *series*, pro ordine, ac nexu; ut ab εἴρω, εἱρμός: alterum fit a futuro σπερῶ, abjecto π; ut a καμπύλος, *camurus*. Quidquid de etymo est, in ordinandi significatione videtur antique fecisse *serui*, *sertum*; uti in seminandi significatione usitatum est *sevi*, *satum*. Sanè aliud est *inserui*, aliud *insevi*: uti et aliud *conserui*, aliud *consevi*: aliud *asserui*, aliud *assevi*: cet.

Gignere, baren, telen, voortbrengen.
Ponere, leggen, zetten, stellen.
Canere, zingen.
Occinere, tegenzingen, toezingen.
Succinere, daarbij zingen, nazingen.

P O.

Carpere, plukken, aftrekken.
Serpere, kruipen, allengskens voortgaan.
Repere, kruipen.
Scalpere, snijden, insnijden; kraauwen.
Sculpere, snijden, graveren, etsen.
Rumpere, breken, scheuren, rijten.
Strepere, ruischen, getier maken, gerucht maken.

Q U O.

Coquere, koken, verteren.
Linquere, laten, verlaten.
Loqui, spreken, zeggen.
Sequi, volgen.

R O.

Terere, slijten, verslijten; morzen, stampen.
Quaerere, zoeken, verzoeken, onderzoeken.
Serere, zaaijen, planten.

Co-se-

Consero, *consevi*, *consitum*, id est, consemino.

Consero, *conserui*, *consertum*, id est, commisceo. Sic

Insero, *insevi*, *insitum* [2], id est, insemino: et *inserui*, *insertum*, pro interpono.

Assero, *asserui*, *assertum*.

Dissero, *disserui*, *dissertum*.

Exsero, *exserui*, *exsertum*, cet.

Gero, *gessi*, *gestum*.

Verro, *verri*, *versum*.

Uro, *ussi*, *ustum*.

Curro, *cucurri*, *cursum*.

Decurro, *decucurri*, et *decurri*, *decursum*.

Sic *excurro*, *procurro* [3], *praecurro*. Alia nunquam, aut raro, geminant: ut,

Accurro, *accurri*, *accursum*.

Sic *discurro*, *incurro*, *occurro*, *recurro*, *succurro*, *transcurro* [4].

Fero, *tuli* [5], *latum*.

Affero, *attuli*, *allatum*.

Sic caetera composita. Sed *suffero* [6], pro *patior*, caret praeterito et supino.

Furo [7], caret praeterito et supino.

Queror, *questus sum*.

2 *Insevi* quidem seminandi notione, uti dictum: sed *inserui*, cùm sumitur pro ordinare inter aliqua, sive interponere.

3 *Procucurris* dixit Livius, Prisciano teste. Adde & *concucurrit*; quo idem Catonem usum docet. Item *praecucurri*; quod ipsius est Ciceronis 3 de Orat. Ac Varronis quoque senarius iste sic videtur numeris reddendus: *Huc aucupatum concucurristis domo.*

4 Adde & *circumcurro*. 5 Poterat hic praeteriri, cum sit inter heteroclita; de quibus inferius. Quare ibi commodius notabimus, unde capiat hoc praeteritum & supinum. 6 Nam *sustuli*, & *sublatum*, retinent *tollendi* significationem: ac proinde ea *suffero* sibi nequit vindicare: sed ad veram originem pertinent, quae est *tollo*, vel potius *sustollo*. 7 Imò nec in prima hodie persona invenitur. Olim eâ usum Varronem, auctor est Priscianus lib. 8.

SO-

Conserere, van waar *consevi* en *consitum*, bezaaijen, beplanten.
Conserere, van waar *conserui* en *consertum*, tusschenmengen, tusschenzetten, vlechten.
Inserere, v. w. *insevi* en *insitum*, inzaaijen, inplanten, enten.
Inserere, v. w. *inserui* en *insertum*, tusscheninvoegen, insteken.
Asserere, bijzaaijen; verzekeren, vast toezeggen.
Disserere, hier en daar zaaijen; redekavelen, verhandelen.
Gerere, dragen, doen, bedienen.
Verrere, vagen, reinigen; trekken, slepen.
Urere, branden, kwellen.
Currere, loopen.
Decurrere, van boven naar beneden loopen, afloopen.
Excurrere, uitloopen, uitgaan.
Procurrere, voortloopen, vooruitloopen.
Praecurrere, voorloopen, voorgaan, voorkomen.
Accurrere, toeloopen.
Discurrere, hier en daar loopen, uit één loopen.
Incurrere, inloopen, tegenloopen.
Occurrere, tegenkomen, voorkomen, wederstaan.
Percurrere, doorloopen, overloopen.
Recurrere, wederom loopen, wederkeeren.
Succurrere, te hulpe komen.
Transcurrere, overloopen, snel loopen.
Ferre, dragen, verdragen, zeggen.
Afferre, toedragen, bijbrengen, indragen.
Sufferre, dragen, verdragen, lijden.
Furere, razen, dol zijn.
Queri, klagen, beklagen.

S O.

Arcessso[1], *arcessivi*, *arcessitum*[2].
Lacesso, *lacessivi*[3], *lacessitum*.
Facesso, *facessivi*, et *facessi*, *facessitum*.
Capesso, *capessivi*, et *capessi*, *capessitum*.
Incesso, *incessi*, sine supino.
Viso, *visi*, *visum*[4]
Pinso, *pinsui*[5], *pinsitum*, *pinsum*, et *pistum*[6].

1 Pro eo, inveterato jam errore, *accerso* dici solet. Est autem *arcesso*, ab *arcio*; pro *adcio*; ut sequentia a *lacio*, *facio*, *capio*, *incedo*, *video*. Nam veteres subinde *ar* usurpabant pro *ad*: ut compluribus exemplis ostendit Priscianus lib. 1. 2 In *arcessitum*, *lacessitum*, *facessitum*, *capessitum*, penultima est longa. Nempe haec olim quartae erant conjugationis: unde Sallustius, Liviusque etiam lib. 3. *arcessiri*: Columella, lib. 9. *lacessiri*. 3 Pro *lacessivi* per syncopen quoque dicitur *lacessii*, & *lacessi*. Itidem *facessi*, *capessi*, syncopen passa. Sed inprimis ea usitata in *incessi*. 4 Nisi magis placet, *viso* carere supino; *visum* autem semper esse a *video*. Mihi quidem hoc magis arridet. Sic *inviso*, *invisi*, sine supino. 5 Similiter *depso*, id est, farinam subigo, *depsui* facit. Sed hoc supino caret. 6 *Pinsitum* est integrum: duo alia supina per syncopen facta.

T O.

Flecto, *flexi*, *flexum*.
Necto, *nexi*, et *nexui*, *nexum*.
Pecto, *pexi* et *pexui*, *pexum* et[1] *pectitum*, penultimâ correptâ.
Plecto, *plexi*[2] et *plexui*, *plexum*.
Meto, *messui*, *messum*.
Peto, *petivi*, *petitum*.
Mitto, *missi*, *missum*.
Verto, *verti*, *versum*.
Sterto, *stertui*.

1 *Pectivi* agnoscit Asper, teste Prisciano. Sed nondum reperi apud idoneum scriptorem. A *pectitum* apud Columellam est *pectitae lanae*. 2 *Plexui* nonnullis videtur esse a *plecto*, quando significat *implico*, *necto*: *plexi* vero, quando significat *punio*. Sed hoc discrimen non observatur. Potius eo differunt, quòd *plexui* sit usitatius; *plexi* in usu esse desierit.

Sisto,

S O.

Arcessere, roepen, laten halen, ontbieden.
Lacessere, tergen, uitdagen, troiseren.
Facessere, doen gaan, maken, weggaan.
Capessere, nemen, met de vuist grijpen.
Incessere, aankomen, bespringen, kwellen.
Visere, gaan zien, iemand bezoeken.
Pinsere, in een' stamper of vijzel stooten, stampen, kneden, bakken.

T O.

Flectere, buigen, vouwen, keeren, krommen.
Nectere, knoopen, aan een voegen, binden.
Pectere, kammen, kaarden, hekelen.
Plectere, straffen, pijnigen, slaan, smijten.
Metere, maaijen, afsnijden.
Petere, ergens naar toe gaan, streven, begeeren, verzoeken, treffen.
Mittere, zenden, schieten, werpen.
Vertere, draaijen, omkeeren, wenden.
Stertere, slapen, ronken, snorken.

Sisto, *stiti*[3], *statum*[4]. Sic
Resisto, *restiti*, cet[5],
Amplector, *amplexus sum*[6].
Complector, *complexus sum*.
Divertor, et *diverto*, *diverti*[7] tantum. Sic
Praevertor, et *praeverto*, *praeverti*.
Revertor, *reverti*[8] ab antiquo *reverto*.
Nitor, *nisus* et *nixus sum*[9].
Utor, *usus sum*[10].

3 *Sisto* activum *stiti* facit: sed *sisto* neutrum, ut volunt, a *sto* capit *steti*. E. G. Activum praeteritum est, *Antea illum istic stiti: nunc hic eum sisto*. At neutrum præteritum est, *Antea illic stetit: nunc hic sistit*. Sed neque hic *stitit*, pro *stetit*, dicere verear. 4 Inde *stati dies* & *stata sacrificia*. Nam *status* hic valet τεταγμένος, ut vetus Onomasticon exponit. 5 Supinum in compositis vix invenias: facilius participium inde deductum. Ut apud Ulpianum: *Si diu incertum, haeres exstiturus, nec ne, sis*. 6 *Amplector* est à *plecto*, eaque caussa est, cur a supino *plexum*, faciat *amplexus sum*. Ac par ratio in *complector*. 7 Videtur & olim supinum fuisse in usu: unde *diversorium*. 8 *Reverti* dicere amant Tullius et veterum alii: pro quo juniores ferè ajunt *reversus sum*. 9 Sic *annitor*, *enitor*, *innitor*. Sed x potius amant *connitor*, *obnitor*, *pernitor*, *renitor*, *subnitor*, unde *connixus*, *obnixus*, à quo *obnixe*; *pernixus*, unde *pernix*, cet. *Enixa* dici volunt de eâ, quae peperit: *enisus* de quovis, qui allaboravit. Saepius quidem id discrimen obtinet: perpetuum tamen non est. 10 Sic *abutor*, &, si utendum eo, quod in Glossis invenitur, *coütor*.

V O.

Solvo, *solvi*, *solutum*.
Volvo, *volvi*, *volutum*.
Vivo, *vixi*, *victum*.
* Calvor[1] *antiquum caret praeterito*.

1 Unde *calvitur*, apud Plautum: & infinitivus *calvi* apud Sallust. 3. Hist. Caeterum Priscianus agnoscit & *calvo*, *calvi*, ut *solvo*, *solvi*. A *calvo*, vel *calvor*, hoc est, *decipio*, *frustror*, dicta videtur *calumnia*. Quasi à supino *calutum*, quod est à *calvo*: quomodo à *solvo* est *solutum*.

X O.

Texo, *texui*, *textum*.

O pu-

Sistere, doen ophouden, stil staan, voorstellen, te voorschijn brengen.
Resistere, blijven staan, wederstaan, tegenstaan.
Amplecti, omhelzen, omarmen, omvangen.
Complecti, omvangen, omvatten, begrijpen.
Divertere en *diverti*, zich afkeeren, ter zijde afgaan, herbergen.
Praevertere, en *praeverti*, voorgaan, verrassen, voorkomen, in de voorbaat zijn.
Reverti, wederkeeren, wederkomen.
Niti, steunen, betrouwen, zijn best doen.
Uti, gebruiken, bezigen, genieten.

V O.

Solvere, los maken, ontbinden, lossen, betalen.
Volvere, rollen, wentelen, draaijen, omkeeren.
Vivere, leven.

X O.

Texere, weven, breijen, vlechten.

O purum[1].

Facio, feci, factum. Sic
Efficio[2], *effeci, effectum.*
Jacio, jeci, jactum. Sic
Ejicio, ejeci, ejectum, cet.
Adspicio, adspexi, adspectum. Sic
caetera composita ab inusitato *specio*[3].
Allicio, allexi, allectum. Sic caetera à *lacio:* praeter
Elicio, elicui[4], *elicitum.*
Fodio, fodi, fossum.
Fugio, fugi, fugitum.
Capio, cepi, captum. Sic
Accipio, accepi, acceptum.
Rapio, rapui, raptum. Sic
Arripio, arripui, arreptum.
Cupio, cupivi[5], *cupitum.*
Sapio, sapivi[6] et *sapui.* Sic
Desipio, desipui, cet.
Pario, peperi, partum, pro *paritum:* unde *pariturus*[7].
Quatio, quassi[8], *quassum.*
Percutio, percussi, percussum[9].
Induo, indui, indutum[10].
Statuo, statui, statutum.

1 Verba in *io* exeuntia quibusdam in locis perdunt *i*. Nam à *capio* est *capis*, quod [illegible] esset *capiis*. Sic *cape* pro *capie*. Item *capito, caperem, capere.* 2 Composita à *facio*, mutant *a* in *i*; praeterquam si illud cum nomine, vel adverbio componatur: ut *calefacio, benefacio.* Quaedam etiam abjiciunt vocalem ante *o*: ut *laetifico, magnifico, notifico, significo.* 3 A quo & quaedam sunt primae, sed deponentia; ut *conspicor, suspicor.* 4 Veteres similiter etiam *allicui, illicui, pellicui* dixere: pro quibus usitatius, *allexi, illexi, pellexi.* 5 More verborum quartae. Sanè & Lucretius *cupiret* dixit, pro *cuperet.* 6 Unde Martialis *sapisti*, pro *sapiisti*, vel *sapivisti.* *Sapui* tamen vulgo usitatius est: ut & *desipui, resipui.* 7 Cic. *Si quintum pareret mater ejus, asinum fuisse pariturum.* 8 *Quassi* tamen non est in usu extra compositionem 9 Sic *concutio, decutio, excutio, incutio.* 10 Ab ἐνδύω. Sic *exuo, exui, exutum,* ab ἐκδύω.

Sic

O

Zonder voorafgaande Medeklinker.

Facere, doen, maken.
Efficere, uitmaken, volmaken, volbrengen.
Jacere, werpen.
Ejicere, uitwerpen, uitjagen.
Aspicere, aanschouwen, aanzien.
Allicere, aanlokken.
Elicere, uitlokken, uittrekken.
Fodere, graven, delven, uithollen, doorsteken.
Fugere, vlieden, vlugten, wegloopen.
Capere, nemen, houden, vangen, grijpen.
Accipere, ontvangen, aannemen, hooren.
Rapere, rooven, nemen, wegnemen.
Arripere, aangrijpen, aanvaarden.
Cupere, begeeren.
Sapere, smaken, geur en smaak hebben, wijs zijn.
Desipere, onwijs, onnoozel, krankzinnig zijn.
Parere, baren, voortbrengen.
Quatere, schudden, doen daveren.
Percutere, slaan, smijten.
Induere, aandoen, aantrekken.
Statuere, zetten, stellen, instellen, zich voorstellen.

Sic *acuo*, *minuo*, *suo*, *sternuo*, *imbuo*[10], *arguo*, *spuo* et ejus composita, praeter *respuo*, quod caret supino[11].

Luo, *lui*[12], *luitum*, unde *luiturus*. Hinc

Diluo, *dilui*, *dilutum*. Sic *abluo*, *eluo*, *reluo*[13]

Pluo, *plui*, et antique *pluvi*, *plutum*.

Ruo, *rui*, *rutum*, et *ruitum*[14]. Hinc

Diruo, *dirui*. *dirutum*[15].

Fluo, *fluxi*, *fluxum*; antique *fluctum*.

Struo, *struxi*, *structum*.

Fruor, *fruitus*, et interdum *fructus sum*.

Morior, *mortuus sum*[16].

Orior, *ortus sum*[17].

Patior, *passus sum*.

Gradior, *gressus sum*.

10 Ab ἐμβύω.

11 Simile est *metuo*, *batuo*, *cluo*: quae itidem supinis carent. Uti & *ingruo* ac *congruo*: cujus praeterito usus Terent. *Cui tam subitò tot congruerint commoda*. Deducunt utrumque a *gruo*: uti hoc à gruibus. Sanè *congruendi* verbo de gruibus usus est Solinus cap. 15. Sed verisimilius censeo, *congruo*, & *ingruo*, esse corrupta ex *conruo*, & *inruo*. 12 Olim faciebat *luvi*: unde *diluvium*, *colluvies*, *interluvies*. Sic & a *fluo* olim fuit *fluvi*, unde *fluvius*: a *pluo*, *pluvi*, unde *pluvia*. 13 Quod notat, *resolvo*, *repignero*: teste Festo. Similiaque *colluo*, *diluo*, *perluo*, *polluo*, *proluo*. 14 Unde *ruiturus*, apud Lucanum. 15 Sic *erutum*, *obrutum*, *prorutum*, *subrutum*. 16 Participium est *moriturus*. Virg. *Quo moriture ruis?* Quasi à supino *moritum*. 17 *Ortus* κατὰ συγκοπὴν est ex inusitato *oritus*: quomodo & *oriturus* dixit Horat. *Nil oriturum alias*, *nil ortum tale fatentes*.

De Quarta Conjugatione.

Quarta conjugatio est, quae habet *i* longum ante *re*, vel *ri*, in Infinitivo: ut, *audio*, *audire*; *audior*, *audiri*.

Verba quartae conjugationis habent in praeterito *ivi*, in supino *itum*: ut, *audio*, *audivi*, *auditum*.

EXCI-

Acuere, scherpen, slijpen, scherp maken.
Minuere, verminderen, kleiner maken.
Suere, naaijen.
Sternuere, niezen.
Imbuere, met vocht of reuk doortrekken en vullen, onderwijzen, leeren.
Arguere, beschuldigen, straffen, berispen, bewijzen.
Spuere, spuwen.
Respuere, verwerpen, versmaden, weigeren.
Luere, betalen, genoeg doen.
Diluere, door vocht los weeken, afspoelen, wasschen, wederleggen.
Abluere, afwasschen, reinigen.
Eluere, uitspoelen, wasschen, reinigen.
Reluere, ontpanden, het pand lossen.
Pluere, regenen.
Ruere, van boven nedervallen, afvallen, loopen, rennen.
Diruere, afwerpen, afbreken.
Fluere, vloeijen, vlieten.
Struere, timmeren, in het gelid zetten, zamenvoegen, stuwen.
Frui, genieten, gebruiken.
Mori, sterven.
Oriri, opgaan, ontstaan, beginnen te zijn, geboren worden.
Pati, lijden.
Gradi, gaan, treden.

VIERDE CONJUGATIE.

Audire, hooren, luisteren.
Audiri, gehoord worden.

EXCIPIUNTUR.

Vincio, *vinxi*, *vinctum*.

Sancio, *sanxi*, *sanctum*, et *sancivi*, *sancitum*.

Farcio, *farsi*, *fartum* [1]. Hinc

Refercio, *refersi*, *refertum*.

Sarcio, *sarsi*, *sartum*.

Fulcio, *fulsi*, *fultum*.

Raucio, *rausi* [2], *rausum*.

Sepio, *sepsi* [3], *septum*.

Salio [4], *salii* [5] et *salui*, *saltum*.

Singultio, *singultivi*, *singultum* [6].

Ferio, sine praeterito [7] et supino.

Exsilio, *exsilui* et *exsilii*, *exsultum*, cet.

Sepelio, *sepelivi*, *sepultum*.

Haurio, *hausi* [8], *haustum*.

Amicio, *amicui* [9] et *amixi*, *amictum*.

Aperio, *aperui*, *apertum*.

Operio, *operui*, *opertum*.

Comperio, *comperi*, *compertum*.

Reperio, *reperi*, *repertum*.

Sentio, *sensi*, *sensum*.

Venio, *veni*, *ventum*.

Gestio, *gestivi*, sine supino.

Experior, *expertus sum*.

1 Integrè sit *farcitum*: unde remansit *farcimen*: ac participium *farcitus* est apud Ciceronem. Ex *farcitum* fecere *farctum* & *fartum*.

2 Apud Tull. vulgò legas *irrauceurit*: quod fit à *rauceo*. Sed Priscianus legit *irrauserit*: quomodo & *irrausit* Lucilius dixit.

3 Livius *sepivi*.

4 Pro *salto*: nam pro *sale consperge*, regulam sequitur.

5 Ex inusitato *salivi* dixere *salui*, & *salii*. Ita apud Maronem 2 Georg. libri alii *saluere*, alii *saliere*, habebant jam olim: ut ex Diomede & Prisciano videmus. Sic *exsilui*, & *exsilii*; *desilui*, & *desilii*, Cic. *Exsilui gaudio*. Et, *Desiluit de rheda*. 6 Utrum supinum ejus sit *singultitum*, an *singultum*, non satis convenit: posterius expressimus, propter verbale *singultus*. Sed fortasse *singultus*, potius sit a *singulto*. Omnino satius sit supino abstinere. 7 Charisius tamen *ferii* agnoscit. 8 Varro etiam *haurii* dixit. Et *hausum*, pro *haustum*, dici, argumento est *hausurus* apud Maronem. 9 Interdum & *amicivi*; sed *amixi* caeteris est usitatius.

Com-

AAN UITZONDERING ZIJN ONDERHEVIG.

Vincire, binden.
Sancire, bekrachtigen, bevestigen.
Farcire, vullen, verzaden, mesten.
Refercire, vullen, vervullen.
Sarcire, kleederen verstellen, eene schade verhelpen, vergelden.
Fulcire, ondersteunen.
Raucire, heesch zijn, heesch worden.
Sepire, omtuinen, omheinen, omringen.
Salire, springen.
Singultire, den hik hebben, hikken, nokken.
Ferire, slaan, smijten, kloppen.
Exsilire, opspringen, uitspringen.
Sepelire, begraven.
Haurire, putten, inzwelgen, pompen.
Amicire, bedekken, bekleeden, inwinden.
Aperire, opendoen, ontdekken, openbaar maken.
Operire, dekken, bedekken.
Comperire, weten, bevinden, vernemen.
Reperire, vinden.
Sentire, gevoelen, merken, vernemen, gewaar worden, meenen.
Venire, komen.
Gestire, een vrolijk gelaat vertoonen, van vreugde opspringen.
Experiri, verzoeken, beproeven, onderzoeken.

Comperior, sine praeterito[10].
Assentior, *assensus sum*.
Operior, *opertus sum*[11].
Metior, *mensus sum*[12].
Ordior, *orsus sum*.

* *Verba quartae in imperfecto antique habuere* ibam, *ut* custodibam, *apud Catullum*, *pro* custodiebam. *Sic* lenibam & nutribam, *apud Maronem*: servibam, *apud Terent*.

Similiter futurum in ibo *formârunt. Ita* scibo *dixit Terentius*; esuribo *Pomponius*; expedibo, dormibo, mentibor, *Plautus*.

Idem & in tertia quandoque fit: *ut apud eundem* reddibo, *pro* reddam. *Nisi & hoc quartae olim fuit*.

Caeterum hujusmodi imperfecta & futura obsolevere, praeterquam ab eo & queo; *de quibus inferius dicetur*.

10 Sed mutuatur praeteritum à *comperio*; de quo dictum.
11 Plautus *operitus* dixit.
12 Addunt, interdum facere *metitus*: atque hinc *demetitus* esse apud Ciceronem in secundo de Nat. Deor. Sed in optimis libb. nunc est *demetata*.

OBSERVATIONES DE

Quatuor Conjugationibus Verborum.

Observatio I.

Interdum verba diversa idem habent praeteritum. Ut composita à *sto*, et *sisto*.

Consto, *constiti*.	*Consisto*, *constiti*.
Exsto, *exstiti*.	*Existo*, *exstiti*.
Insto, *institi*.	*Insisto*, *institi*.

Sic

Aceo, *acui*.	*Acuo*, *acui*.
Cresco, *crevi*.	*Cerno*, *crevi*.
Frigeo, *frixi*.	*Frigo*, *frixi*.
Luceo, *luxi*.	*Lugeo*, *luxi*.

Mul-

Comperiri, bevinden.
Assentiri, toestaan, inwilligen, toestemmen.
Operiri, verwachten, verbeiden.
Metiri, meten, afmeten.
Ordiri, beginnen.

AANMERKING I.

Stare, staan.
Sistere, stil doen staan, doen ophouden, daarstellen.
Constare, zamen staan, bestaan, kosten.
Consistere, blijven staan, rusten, blijven.
Exstare, uitsteken, zich laten zien.
Existere, zijn of wezen, openbaar zijn.
Instare, aanhouden, aandringen, aanstaande of nabij zijn.
Insistere, blijven staan, daar op blijven.
Acere, zuur zijn.
Acuere, slijpen, scherp maken; scherpen.
Crescere, wassen, groeijen, toenemen, groot worden.
Cernere, ziften, zien, bezigtigen.
Frigére, koude hebben, koud zijn.
Frigere, fruiten, roosten.
Lucere, lichten, schijnen.
Lugére, rouw bedrijven, betreuren, beweenen.

Mulcere

Mulceo, mulsi.	*Mulgeo, mulsi.*
Păveo, pāvi.	*Pasco, pāvi*[1].
Pendeo, pependi.	*Pendo, pependi.*
Fulgeo, fulsi.	*Fulcio, fulsi.*

Similiter interdum verba diversa supino conveniunt. Ut,

Cresco, cretum.	*Cerno, cretum.*
Măneo, mansum.	*Mando, is, mansum.*
Pando, passum.	*Patior, passum.*
Pango, pactum.	*Paciscor*[2], *pactum.*
Sto, statum.	*Sisto, statum.*
Succenseo, succensum.	*Succendo, succensum.*
Teneo, tentum.	*Tendo, tentum.*
Vinco, victum.	*Vivo, victum.*

1 Diomedes ait, esse & tertium *pavi*, idque à *pavire*; quod est παίειν, unde & *pavio* factum. Sanè à supino *pavitum*, est *pavimentum*.

2 Nisi utrobique *pactum* ab eodem verbo, nempe *paco* vel *pago*, esse lubet. Nam veteres c pro g usurpabant. Itaque pro *pango*, quod à Dorico πάγω, pro πήγνυμι, dixere *paco*, unde *paciscor*, ut ab *apio*, *apiscor*. A *pago* autem fecere *pango*, ut *frango* à *frago*; unde *frugi*, & *fragilis*: ut superius etiam diximus.

OBSERVATIO II.

Verba quaedam, quorum vox planè eadem est, pro diversa significatione, vel primae sunt conjugationis, vel tertiae. Ut, *Aggero, aggeras, aggerare*: et *aggero, aggeris, aggerere.*

Sic *appello, compello, colligo, deligo, effero, fundo, mando, nicto*[1], *obsero, resero, volo.*

1 *Nictare* oculis: *nictit* canis naribus, de quo Festum vide.

Quaedam praeterea quantitate differunt. Ut *Dico, as, are*; et *dico, is, ere.* Sic composita: *abdico*, et *abdīco*; *indico*, et *indīco*; *prædico*, et *prædīco*. Similiter *lego*, *as*,

Mulcêre, streelen.
Mulgêre, melken.
Pavêre, vreezen, verschrikken.
Pascere, voeden, weiden, hoeden.
Pendêre, hangen, twijfelen.
Pendere, wegen, schatten, betalen.
Fulgêre, schijnen, blinken.
Fulcire, ondersteunen.
Crescere, wassen, groeijen, toenemen, groot worden.
Cernere, zien, bezien.
Manere, blijven, blijven staan, over het hoofd hangen.
Mandere, kaauwen.
Pandere, opendoen, openen, verklaren.
Pati, lijden.
Pangere, invoegen, aanzetten, dichten, vast maken.
Pacisci, koop, verbond, verdrag maken.
Stare, staan.
Sistere, stil doen staan, ophouden, te voorschijn brengen en komen, voorstellen.
Succensêre, verstoord zijn.
Succendere, het vuur ontsteken.
Tenêre, houden, vasthouden.
Tendere, spannen, rekken, trekken, gaan, reizen.
Vincere, overwinnen.
Vivere, leven.

AANMERKING II.

Aggerâre, opdijken, ophoopen.
Aggerere, op een hoop vergaderen.
Appellâre, noemen, heeten, beroepen.
Appellere, aandrijven, aankomen, aanlanden.
Compellâre, aanspreken.
Compellere, bedwingen, zamendrijven en sluiten.
Colligâre, zamen binden.
Colligere, bij een roepen, vergaderen.
Deligâre, binden, vast maken.
Deligere, uitlezen, uitkiezen.
Efferâre, verwilderen.
Efferre, uitdragen, heffen.
Fundâre, grondvesten, stichten.
Fundere, gieten, storten, verstrooijen, verslaan.
Mandâre, gebieden, belasten, bevelen.
Mandere, kaauwen.
Nictâre, dikwijls met de oogen blikken of wenken.
Nictere, snuffelen, den reuk van het wild met de neusgaten inhalen, gelijk de jagthonden.
Obserâre, met een grendel of slot sluiten.
Obserere, bezaaijen, beplanten.
Reserâre, opsluiten, openen.
Reserere, op nieuw planten, of zaaijen.
Volâre, vliegen, snel gaan.
Velle, willen.
Dicâre, toeeigenen, toewijzen.
Dicere, zeggen, spreken.
Abdicâre, onterven, verwerpen, verstooten, opzeggen.
Abdicere, verwerpen, verzaken.
Indicâre, te kennen geven, aanwijzen.
Indicere, ontbieden, verkondigen, opleggen.
Praedicâre, openlijk zeggen, verkondigen, uitroepen.
Praedicere, te voren zeggen, waarschuwen, voorzeggen.
Legâre, uitzenden, last en bevel geven, bij uitersten wille achter laten.

as, *are*: et *lego*, *is*, *ere*. Item composita, *allēgo* et *allego*; *relēgo* et *rélego*[2]. His adde *colo*, *as*, et *colo*, *is*; *pedo*, *as*, et *pedo*, *is*.

2 Sic *educo*, *as*, *are*; & *educo*, *is*, *ere*.

* *Atque haec de Analogia verborum. Nunc videamus de heteroclitis, defectivis, & iis, quae genere, vel terminatione, abundant.*

DE ANOMALIS,

Sive Heteroclitis.

Quaedam verba non sequuntur analogiam quatuor superiorum conjugationum: ut, *sum*, *volo*, *fero*, *fio*, *eo*, *queo*, *edo*, cum compositis: quorum conjugatio petenda est ex Donato, vel aliis paradigmatum libellis.

SUM.

Sum[1] cum compositis caret gerundiis, supinis, et participio praesenti, praeterquam quòd ab *absum*, *praesum*, *possum*, veniunt, *absens*, *praesens*, *potens*[2].

Possum, quod ex *potis sum* componitur, sequente vocali, retinet T: ut, *potes*, *potest*, *poteram*, *potero*, cet. Sed pro T habet S, si S sequatur: ut, *possum*, *possumus*; *possim*, *possimus*.

Itaque et antiquè dicitur *potessem*, *potesse*; et usitatè, *possem*, *posse*.

Prosum, si vocalis subsequatur, euphoniae caussâ assumit *d*: ut, *prodes*, *prodest*, *proderam*, *prodessem*, *prodesse*.

1 *Fui* & *futurus*, capit ab antiquo *fuo*, quod à φύω. Incompositis nans attendendus. Nec enim, ut *adfuit*, *abfuit*: sic *infuit* dixero. Ab eodem *fui*, etiam *forem* dicitur, pro *essem*. Factumque ex *fuorem*. Sic *afforem*, pro *adessem*.

2 Sed *potens* planè exuit participii naturam: & quodammodo etiam duo priora.

VOLO.

Legere, lezen, uitlezen, verzamelen.
Allegare, toezenden, zijne redenen bijbrengen.
Allegere, toenemen, van nieuws aannemen, bijkiezen.
Relegare, verzenden, wegzenden, bannen, wederom zenden.
Relegere, wederom lezen.
Colare, zijgen, door een zeef doen gaan.
Colere, eeren, bouwen, bewonen, beoefenen.
Pedare, de wijngaarden, of boomen, met latten ondersteunen.
Pedere, veesten.

ONREGELMATIGE.

Esse, zijn, wezen.
Velle, willen.
Ferre, dragen, lijden, verdragen.
Fieri, worden, gemaakt worden, geschieden.
Ire, gaan.
Quire, kunnen, vermogen.
Edere, eeten.
Abesse, afzijn, afwezig zijn.
Praeesse, over iets gesteld zijn, bewind hebben.

Posse, kunnen, mogen.

Prodesse, bevorderlijk zijn, baten, voordeelig zijn.

Vello

VOLO.

Volo per syncopen, pro *volis*, *volit*, *volitis*, habet *vis*, *vult*, *vultis*; vel, ut antiqui dicebant, *voltis*. Ac similis syncope est in plerisque aliis temporibus[1]. Sic *nolo* ex *ne*[2], sive *non*, et *volo*; *malo* ex *magis volo*: unde veteres dixere *mavelim*, et *mavellem*: pro quibus obtinuit *malim* et *mallem*.

1 Phocas monet, *volo* deficere imperativo, infinitivi futuro, gerundiis, & participio in *rus*. Diomedes tamen jubet in imperativo sic inflectere; *fac*, *velis*; *fac*, *velit*; cet. Sed *velis*, & *velit*, sunt subjunctivi. In Donati libello reperias gerundia; sed deficit classici scriptoris auctoritas. 2 Unde veteres, *nevis*, *nevult*, pro *nonvis*, *nonvult*. Porro etsi *volo* caret imperativo, à *nolo* tamen est *noli*, & *nolite*. Illo usus Cicero, hoc Lucilius.

FERO.

Fero quoque in nonnullis temporibus syncopen patitur: ut, *fers*, *fert*, *fertis*, pro *feris*, *ferit*, *feritis*[1]. Praeteritum *tuli*[2] accipit à *tollo*, sive *tolo*; unde *tolero*.

1 De apocope hujus verbi in imperativo mox dicam.
2 Quod olim *tetuli*, ut à *pago*, sive *pango*, *pepigi*. *Tolo* vero, unde *tetuli* et *tuli*, est à ταλῶ, vel prisco τελῶ, id est *fero*. unde *telamones*, qui aliter *atlantes*, ab α ἐπιτατικῷ & τλάω. Ac videtur à ταλάω, vel τελάω etiam esse supinum *talatum*, vel *telatum*: vel a τλάω, (quod κατὰ συγκοπὴν ex priori) fuerit *tlatum*; nisi ἀμέσως putes, prius fuisse *tolo*, *tetuli*, *tolatum* vel *tulatum*, inde κατ' ἀφαίρεσιν *latum*.

FIO.

Fio mutuatur praeteritum *factus sum*, ab antiquo *facior*: quod in quibusdam compositis remansit. Nam quae in activo mutant *a* in *i*, retinent *facior*. Ut, *afficio*, *afficior*. Sic *conficior*, *reficior*, cet. Sed quae *a* servant, ea componuntur cum *fio*. Ut *calefacio*, *calefio*. Sic *frigefieri*, *madefieri*, *satisfieri*, cet.

E O.

Velle, willen.

Nolle, niet willen.
Malle, liever willen.

Ferre, dragen, verdragen, zeggen.
Tollere, om hoog heffen, opbeuren, opligten, wegnemen, dooden.
Tolerare, lijden, dulden.

Fieri, worden, gemaakt worden, geschieden.

Affici, aangedaan worden, genegen en gesteld zijn.
Confici, gemaakt, verkregen, volbragt worden.
Refici, vermaakt, verheugd, verblijd worden.
Calefacere, verwarmen, warm maken.
Frigefieri, koud worden.
Madefieri, nat worden.
Satisfieri, genoeg gedaan worden, voldaan worden.

E O.

Compositâ ab *eo* usitatius quidem in futuro habent *ibo:* ut *transibo*, *praeteribo;* quandoque tamen & per *iam* efferuntur; ut *transiam*, *praeteriam*[1].

Quaedam etiam composita[2] ex *eo*, contra naturam simplicis, formant ex se passiva in *or:* ut *adeor*, *ambior*, *ineor*, *obeor*, *subeor*, cet.

Etiam ex adverbio *venum* & *eo*, fit *veneo*. Sed in praeterito potius per syncopen *venii* dicitur, quàm *venivi*. Caret & ipsum gerundiis, supinis[3] ac participiis.

1 Sic Cicero contra Rullum, *Inietur ratio*, pro *inibitur*. *Ambio* inflectitur ἀναλόγως, ut *audio*. Nisi quod apud Livium sit *ambibam*, pro *ambiebam*. *Circumeo* interdum *m* amittit. Nam dicimus, *circumis*, vel *circuis*; *circumit*, vel *circuit*; *circumire*, & *circuire*.

2 Nempe ea composita, quae activam obtinent significationem: ut *adeo*, & similia. At non item, quae significationem eam non habent: ut *pereo*, *intereo*, & alia. Claudianus tamen ait, *interitis multis*; hoc est, occisis. 3 Nam falluntur, qui *venum* esse supinum censent; cùm supina à verbo, seu themate, promanent; nòn thema ex supino suo componatur. Atqui *venum* prior est compositi pars: quod similiter componitur cum *do*; unde *venundo*. Nempe eâ ratione, qua, ab simili adverbio *pessum*, est, *pessumdo*; a *satis*, *satisdo*. Quare *venum ire*, seu *venire*, dixere, ut *pessum ire*; *venundare*, ut *pessumdare*.

Q U E O.

Queo & *nequeo*[1] inflectuntur ut *eo:* nisi quod ea careant imperativo, gerundiis & participio praesenti.

Antiquè etiam dixere *queatur*[2]: unde & pro *quivi*, dicitur *quitus sum*[3]; sed tantùm sequente infinitivo.

1 Pro quo & divisum *non queo* apud Cic. in Laelio.

2 Lucret.

3 Ter. Hec. *Agnosci non quita est.* Ac similiter Gellius: *Contemni non quita est.* Imò & in composito ait Cato lib. 1. Orig. *Fanum id nequitum exaugurari.*

E D O.

Edo, praeterquam quòd regulariter

ocu-

Ire, gaan.
Transire, doorgaan, overgaan, voorbijgaan.
Praeterire, voorbijgaan, overgaan.
Adiri, toegegaan worden, bezocht worden.
Ambiri, omringd worden, begeerd worden.
Iniri, ingaan, begonnen worden.
Obiri, gedaan, uitgeregt worden.
Subiri, ondergaan worden.
Venire, verkocht worden.

Quire, kunnen, vermogen.
Nequire, niet kunnen.

conjugatur, etiam sic inflectitur: *Edo es, est*[1]. Plur. *estis.*
Imp. *es*[2], vel *esto; este*, vel *estote*[3].
Conj. *essem, esses*[4], cet.
Infinit. *esse*[5].
Sic, *Exedo, exes, exest*[6], cet.
Comedo, comes, comest[7], cet. Unde & *comestum*, pro *comesum.*
Dicitur quoque *estur*[8], pro *editur.*

1 4. AEn. 2 Plautus Mil. 3 Cato cap. 156. 4 Val. Max. lib. 4. cap. 3. 5 Cic. 2. de Nat. D. 6 Cic. 3. Tusc. 7 Plautus saepe. Sic imperativo *comesto*, Cat. cap. 156. Inf. *comesse*, Cic. pro Flacco. 8 Plautus & Ovidius.

De Apocopen Passis.

' *Dico, duco, facio, fero*, in Imperativo activo per apocopen[1] habent, *dic, duc, fac, fer.*

Ac similiter in compositis: ut *edic, reduc, benefac, perfer. E* tamen retinent composita à *facio*, quae in praesenti *a* in *i* mutant: ut, *efficio, effice; conficio, confice.*

1 Poëtae tamen interdum apocopen hic negligunt: ut *face*, apud Ovid. Imò *abduce, traduce*, apud Ter. legas. 2 Catullus similiter *inger*, pro *ingere*, usurpat.

De Defectivis.

* *Defectiva sunt triplicia.*

I. *Quae destituuntur vel praeterito & supino; vel supino solo & temporibus inde formatis. Hujusmodi multa in singulis conjugationibus adduximus.*

II. *Quae primis, secundisque personis carent, atque hinc dicuntur impersonalia: de quibus paullò pòst videbimus.*

III. *Quae certis modis, aut temporibus, deficiunt; nec tamen ad duas superiores classes pertinent. Hujusmodi sunt, quae sequuntur.*

AIO.

Praes. *Aio, ais, ait.* Plur. *aiunt.*

Im-

Edere, of *esse*, eten.

Exedere, uiteten.
Comedere, eten, opeten.

Estur, men eet, er wordt gegeten.

Dicere, zeggen, spreken.
Ducere, leiden, achten, verlengen, uitstellen.
Facere, doen, maken.
Ferre, dragen, lijden, verdragen, zeggen.
Edicere, openlijk lastgeven, verbieden, gebieden, bevelen.
Reducere, wederom leiden.
Benefacere, goeddoen.
Perferre, dragen, lijden.
Efficere, volmaken, volbrengen.
Conficere, volmaken, voldoen, ombrengen.

TOT DE DEFECTIVEN, OF GEBREKKIGEN, BEHOOREN:

Ajo, ik zeg.

Imperf. *Aiebam*, *bas*, *bat*. Plur. *bamus*[1], *batis*, *bant*.

Imper. *Ai*[2]. Subj. *Aias*, *aiat*; *aiatis*, *aiant*.

Part. *aiens*. Caetera non sunt in usu[3].

1 Prima haec pluralis necdum mihi occurrit. 2 Naevius: *Vel ai, vel nega.* Posteriores tamen maluissent, *vel aias, vel neges.* 3 Probus etiam agnoscit praeteritum *ai*, *aisti*, *ait*. Pluraque veteres usurpasse, planè arbitror. Ut sunt *aitis*, *aite* & alia quaedam.

APAGE.

Imp. *Apage*[1]. Plur. *apagite*[2].

1 Graeca sunt ἄπαγε, ἀπάγετε, ab ἀπάγω, *abigo*. Unde & jungitur accusativo: ut apud Plautum, *Apage caniculam.* 2 Plaut. & Vatinius ad Cic. Quemadmodum vero dixere *apage*, & *apagite*; ita & *age*, & *agite*; & cum particula *dum*, *agedum* & *agitedum*. Attamen *age* & *agedum* interdum fiunt adverbia. Valerius Flaccus: *Vos age funereas ad littora volvite sylvas.* Cic. pro Sylla: *Agitedum, conferte nunc cum illius vitam P. Syllae.* Sed *agite* & *agitedum* semper adsciscunt pluralem.

AVE, SALVE, VALE.

Imper. *ave*, *aveto*[1]; *avete*, *avetote*.
Infin: *avere*[2].
Similiter inflectuntur *salve* & *vale*[4].

Apud. Cic. etiam legas lib. 6 ad Att. Valebis igitur, & valere Piliam, & Caeciliam nostram, jubebis literis, & salvebis a meo Cicerone.

1 Sallustius epistolâ Catilinae. 2 Hæc in salutandi significatione: sed *aveo*, pro *cupio*, plura habet tempora. 3 *Salveo* usurpat Plautus, sed ridiculè in rustici persona; ut observat Probus. 4 *Vales* integrum est: at in alia significatione. Porro *valere*, & *salvere*, distinguit & Suetonius in Galba: *Exoletum morem, tantùm in domo sua haerentem, obstinatissime retinuit, ut liberti servique bis die frequentes adessent, ac mane salvere, vesperi valere sibi singuli dicerent.*

CEDO.

Cedo tantùm pro *dic*, aut *porrige*, usurpatur: ut, *Cedo manum*[1].

1 Antiqui *cette* dicebant pro *cedite*.

DARI,

Apage, weg van hier, pak u weg.

Ave, wees gegroet.
Salve, wees gegroet.
Vale, vaar wel.

Cedo, zeg, geef, geef op.
Cedo manum, *sc. tuam*, steek uwe hand uit, geef mij uwe hand.

DARI & FARI.

Dor & *for* non sunt in usu. Uti nec in subjunctivo *der*, aut *fer*: quemadmodum ante [1] dictum. Sed in compositione tamen usitata sunt *addor*, *condor*, *reddor*, cet.

* *Imo et* effor *agnoscit Diomedes.*

FOREM [2].

Subjunctivus, *Forem*, *Fores*, *foret*. Plur. *forent*. Infinitivi Futurum, *fore*. Sic composita, *Afforem*, *deforem* [3].

INFIT, DEFIT.

Infit tantùm in usu est pro *coepit*. Virgil. *Ita farier infit*.

Defit, pro *deest*, *defiet*, & *defiat*: item *defieri*, ut *confieri*.

INQUAM.

Praesens *inquam* [4], *inquis*, *inquit*. Plur. *inquimus*, *inquiunt*.

Imperf *inquibat*, *inquiebant*.

Perf. *inquisti*.

Fut. *inquies*, *inquiet*.

Imp. *inque*, *inquito*.

Caetera desunt [5].

1 In prima conjugatione. In secunda tamen persona dicitur *daris*, *faris*, *deris*, & ita in personis inde ortis.

2 Possis ad *sum* referre, quatenus hoc tempora capit a *fuo*. Nam *forem* est a *foërem*; sive *fuerem*; ut supra dictum.

3 Etiam *confore* est apud Ter. And. *abfore* 8 Æn. *profore* apud Horatium lib. 1. epist. 8.

4 Pro quo & *inquio* dici, Grammaticorum veterum alii aiunt, alii negant. Tutius tamen *inquam* dixeris; cum & Tullii, & Catulli locus, unde *inquio* probant, corruptus videatur.

5 Agnoscunt alii & *inquitis* in praesenti. Et imperfectum integrè flectunt. Etiam tribuunt tertiam perfecti, *inquit*: & in plurali *inquistis*: & in futuro *inquient*: item subjunctivum, *inquias*, *inquiat*, *inquiatis*, *inquiant*: & part. *inquiens*. Quibus utetur, cui obversatur idonei scriptoris auctoritas. Ea, quae nos possimus, reperias apud classicos scriptores. *Inquis* & *inquit*, pervulgata: *inquimus* ait Horat. Sat. 2. lib. 1. *inquiunt*, Cicero 1. Verr. *inquiebat*, idem in Top. *inquiebant*, 2 Acad. Qu. *inquisti*, lib. 6. ad Att. *inquiet*, 4 Verr. *inque*, Ter. Heaut. *inquito*, Plaut. Aul.

OVAT.

Dari, gegeven worden.
Fari, spreken.
Addi, bijgedaan worden, toegegeven worden.
Condi, verborgen, verstoken, weggesloten worden; gemaakt, gesticht worden.
Reddi, wedergegeven worden.
Forem, ik zou wezen, of zijn.

Afforem, ik zou bijwezen, of tegenwoordig zijn.
Deforem, ik zou bijwezen, of afwezig zijn, ontbreken.
Infit, hij zegt, hij begint.
Infit ita farier, d. i. *fari*, hij begon zoo te spreken.
Defit, het ontbreekt.
Confieri, volmaakt worden, geschieden.
Inquam, ik zeg.

OVAT.

Praes. *Ovat.*[1]. Part. *ovans.*

* *A supino sunt verbalia*, ovatus, & ovatio.

QUAESO.

Sing. *Quaeso.* Plur. *quaesumus.*

SCIO.

Imper. *sci*, pro *scito*, non est in usu[3].

1 Utitur Val. Flac. in 4. Argonaut. Nec ultra in verbo finito invenimus.
2 Cassius, & Brutus, ad Cic.
3 Neque à *soleo* dicimus *solebo*; quia praeteriti habet significationem, nec futuris quisquam assuevisse potest; ut ex Charisio superius etiam dicebamus.

ODI, MEMINI, COEPI.

Haec verba carent iis temporibus, quae à praesenti formantur: & tamen praeteriti voce etiam praesentis significationem habent.

Ut, *Odi*, *odisti*, *odit*. cet. *oderam* *odissem*, *odero*[1], *odisse*. Part. *osurus*.

Sed pro *odi* etiam dicitur *osus sum*: unde *exosus*, & *perosus*.

Coepi ab antiquo *coepio*[2] descendit: ac format ex se *coeperam*, *coeperim*, *coepero*, *coepisse*, sup. *coeptum*, *coeptu*, & partic. *coepturus*. Item passivum *coeptus*.

Memini[3] autem etiam imperativum habet *memento* & *momentote*[4].

1 Futuro subjunctivi utimur pro futuro indicativi: parque ratio in *coepero* & *meminero*.
2 *Coepio*, & *coepiam*, dixit Plautus. Est & M. Catonis: *Coepiam seditiosa verba loqui.*
3 Sed hoc in futuro conjunctivi non tam praesentis, quàm propriam significationem habet; ut de *coepi* etiam diximus. 4 Olim & in supino *mentum*; unde *mentio*. Nisi praesens malis fuisse non *meno*, sed *memino*; unde antiquum *meminens*. Vide quae de voce *comminiscor* notavimus in tertia conjugatione.

His-

Ovat, hij verheugt zich, hij zegepraalt.

Quaeso, ik bid u, ei lieve.

Scire, weten.

Odisse, haten, gehaat hebben.
Osus sum, ik haat, ik heb een' afkeer.
Exosus en *perosus*, sterk hatende, sterk gehaat.
Coepisse, beginnen, begonnen hebben.
Meminisse, gedenken, geheugen, gedacht hebben.

Ausum,

* *His additur* novi: *quod à* nosco *quidem venit; sed similiter in praeterito significationem habet praesentis. In multis autem patitur syncopen: ut* nosti, nostis, norunt, norant, norim, nossem, nosse.

Ad defectiva quoque pertinent verba quaedam composita cum si: *ut*, sis, sodes, sultis: *pro* si vis, si audes, si vultis. *Sic* capsis, *pro* cape si vis. Apagesis, *pro* apage si vis.

Vulgo etiam ad defectiva referuntur *ausim*, *ausis*, *ausit*. Et pluraliter *ausint*. Item *faxim*, & *faxo*, *faxis*, *it*. Plur. *faximus*, *itis*, *int*. Sed haec non tam defectiva sunt, quàm reliquiae quaedam priscae conjugationis.

4 In doctrina modorum.

* *Nam, ut superius*[4] *diximus, veteres subjunctiva per* in *quoque efferebant: unde apud Comicos*, duim, perduim, creduim, axim, adaxim. *Inde igitur in usu remansit* ausim, *pro* audeam, *vel* ausus sim: *item* faxim, *pro* faciam, *vel* fecerim.

6 In temporum doctrina.

Similiter futura quaedam extulere per axo: *ut* axo, *pro* egero. *Cui simile* faxo, *pro* fecero. *Quod tempus olim etiam desiit in* asso, *a verbis primae: vel* esso, *à verbis secundae, tertiaeque: quemadmodum*[6] *superius monuimus.*

De Impersonalibus.

Impersonalia sunt duplicia: activae, & passivae vocis.

1 Suntque universa conjugationis secundae.

Impersonalia activae vocis in T desinunt[1]. Ut haec decem: *Miseret*, *piget*, *poenitet*,

Ausim, ik durve, of zou durven.
Faxim, ik doe, of zou doen.

ONPERSOONLIJKEN.

Miseret, het jammert, het deert.
Piget, het verdritt, het berouwt.

Poenitet,

nitet, *taedet*, *oportet*, *decet*, *pudet*, *libet*[2], *licet*, *liquet*.

Impersonalia passivae vocis in *tur* desinunt. Haec certum numerum non habent: quia veniunt ab omnibus activis, & quibusdam neutris[3]: ut à *lego*, *legitur*; à *sto*, *statur*.

2 Addunt alii *lubet*: sed hoc non aliter differt à *libet*, quam *optumus*, ab *optimus*. Nempe antiqui in nonnullis *u* amabant, ubi posteriores *i* praetulerunt.

3 Interdum enim à deponentibus, sed raró. Auctor ad Herennium: *Quos non est veritum ponere.* Caesar: *Hostibus nunciatur, in Romanorum castris tumultuari.* Sed, ut dixi, haec rara, praesertim in modis finitis. Quare minus Latinum videtur illud vulgati interpretis: *Quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur.* Potius pro eò dixeris, *eadem alii remetientur vobis.*

* *Impersonalibus vulgò accensentur quaedam personalia; quia ad modum personalium absolutè inveniuntur in tertia persona sine nominativo, sequente mox infinitivo.*

Hujusmodi è prima conjugatione sunt delectat, juvat, stat, *cum compositis*, constat, praestat, restat: *item* vacat.

E secunda, apparet, attinet, debet, patet[1], placet, solet.

E tertia, accidit, coepit, conducit, contingit, desinit, incipit, sufficit.

Ex quarta, convenit, evenit, expedit.

Ex anomalis, est, interest, potest, prodest, fit, refert.

Ad impersonalium etiam naturam quodammodo accedunt verba exemtae potestatis: hoc est, actionem significantia, quae ut fiat, vel ne fiat, neutiquam sit humanae potestatis. Talia sunt, fulgurat, fulminat, tonat, grandinat, gelat, pluit, ningit, lucescit, advesperascit, *similiaque*.

1 Nisi potius *paret* scribendum per *r*; quod tantumdem valet, ac compositum *apparet*. Petronius, *Jurisconsultus* PARET, NON PARET, *habeto*.

Conjugantur autem impersonalia, ut tertia

Poenitet, het berouwt.
Taedet, het verdriet.
Oportet, het moet, het is noodzakelijk.
Decet, het betaamt, het is behoorlijk.
Pudet, het schaamt.
Libet, het lust, het behaagt.
Licet, het is geoorloofd, het staat vrij.
Liquet, het blijkt.
Legitur, men leest, er wordt gelezen.
Statur, er wordt gestaan, men staat.

Placet,

tertia singularis[1] personalium. *Oportet*, *oportebat*, *oportuit*, cet. *Statur*, *stabatur*, *statum est*, vel *fuit*, cet.

EXCIPIUNTUR.

Miseret, *misertum est*, & antiquè *miseritum*.

Taedet, *pertaesum est*[2], vel *taeduit*[3].

Placet, *libet*, *licet*, *pudet*, *piget*, in praeterito habent *uit*, vel *itum est*: ut *placuit*, *placitum est*, cet.

Liquet in praeterito vix reperias.

Impersonalia carent imperativo; sed pro eo utimur praesenti subjunctivi: ut, *poeniteat*, *pugnetur*[4].

Nec invenias in supinis, participiis, aut gerundiis; paucis exceptis.

* *Ut* poenitendi caussa, *aut* poenitendi vis, *apud Cic. Idem*[5] *dixit*, Nihilo magis licitorum esse plebeio, quàm patriciis esset licitum. *Idem*[6], Non pudendo, sed non faciendo id, quod non decet, impudentiae nomen effugere debemus. *Sallust.* Non est ejus praeceptoris poenitendum. *Et Plinii est*[7]: Cum puderet vivos, tanquam puditurum esset extinctos. Poeniturus, *teste Fabio*, *dixit Sallustius: quod exolevit.* Poenitens *usitatum est: item* pertaesus, *quod activè significat.* Libens, pudens, pudendus, pigendus, poenitendus, *nomina potiùs*, *quàm participia*, *videntur*.

Participia, per quae circumloquimur praeterita passiva, non hic variantur per genera, ut fit in personalibus; sed, quia sub-

1 Interdum etiam inveniuntur in tertia plurali: ut, *decent*, *pudent*, *oportebant*, *pudebant*.

2 A *Pertaedet*: unde Gellius lib. 15. cap. 20. *Matrimonii pertaedebat.*

3. Etiam *pertaeduit*, sed personaliter, idem Gellius dixit lib. 1. cap. 2: *Verbisque ejus defatigati pertaeduissent.*

4 Vulgo haec vocant praesentia imperativi: unde dicere malunt, impersonalia carere futuro imperativis quia nempe non dicitur *poenitento*, *pugnator*: atque ita in aliis.

5 Lib. 2. ad Att. ep. 1.

6 Lib. de Orat.

7 Lib. 36. cap. 15.

Placet, het behaagt, het wordt goedgevonden.

Pugnatur, er wordt gevochten, men vecht.

substantivè ponuntur, semper sunt generis neutrius. Ut, *pugnatum est*, *veritum est*.

* *Atque ab hujusmodi participiis, impersonaliter acceptis, venire videntur ablativi, qui sine nomine ponuntur absolutè. Sallustius:* Audito, regem in Ciliciam tendere: *hoc est, postquam auditum esset. Livius:* Inde ad Pluvium est progressus, nondum comperto, quam regionem hostes petissent; *hoc est, cum necdum compertum esset. Nisi magis placet, intelligi pronomen* eo; *ut in Syntaxi dicetur.*

De Verbis Genere *abundantibus*.

Quaedam verba variant genus [1]: eaque sunt duplicia.

1. Neutra et activa, ut, *coëo*, *differo*, *duro*, cet.

* *Nam dicimus.*

Coïre in unum, & coïre societatem.
Differt colore, & differre negotium.
Durare in aedibus, & durare animum.
Incipit ver, & incipere facinus.
Manere ad urbem, & manere aliquem.
Morari sub dio, & nihil purpuram moror.
Offendere ad lapidem, & offendere animum.
Pascentes capellae, & pascere capellas.

[1] Laxè hoc loco Grammatici utuntur voce *generis*; ut tum significationem respiciat, tum terminationem. Ratione significationis, verbum est vel activum, vel passivum, vel neutrum, sive absolutum. Atque ita dicitur hic, verba quaedam esse neutra & activa; hoc est, quae sub una significatione nunc accipiantur neutraliter & absolutè, nunc activè: cujusmodi etiam sunt *maneo* & *moror*; licet *maneo* non accipiat *r*, & *moror* non abjiciat *r*. Ratione verò terminationis, verbum est vel activum, vel passivum, vel deponens. Ubi attenditur, num Verbum desinat in *o*, vel *or*; & an *o* admittat *r*; vel *or* amittat *r*. Atque inde dicitur, Verba quaedam tum neutra esse, tum deponentia.

Ruit

Pugnatum est, er is gestreden.
Veritum est, er is gevreesd, dat is, men heeft gevreesd.

WERKWOORDEN VAN MEER DAN EEN GENUS, OF GESLACHT.

Coïre, te zamen gaan, bij een komen.
Differre, uitstellen, verschillen.
Durare, hard en stijf maken, duren, lijden.
Coïre in unum, bij elkander zamen komen.
Coïre societatem (cum aliquo), met iemand eene verbindtenis aangaan.
Differt colore, het verschilt in kleur.
Differre negotium, eene zaak of handeling uitstellen, opschorten.
Durare in aedibus, in huis duren, harden.
Durare animum, zijn gemoed verharden.
Ver incipit, de lente begint, of vangt aan.
Incipere facinus, eene daad beginnen.
Manere ad urbem, bij de stad blijven.
Manere aliquem, iemand verwachten, boven het hoofd hangen.
Morari sub dio, onder den blaauwen hemel vertoeven.
Nihil moror purpuram, ik geef om geen purper kleed.
Offendere ad lapidem, aan een' steen stooten.
Offendere animum, het gemoed verstoren, aanstoot geven.
Capellae pascentes, weidende geitjes.
Pascere capellas, geitjes weiden, of hoeden.

Ruit urbs, & caeteros ruerem.
Sufficit animus malis, & sufficere collegam.
Superat pars coepti, & superare aliquem doctrinâ.
Suppeditant haec ad victum, & suppeditare sumtus.
Tardare ac commorari alicubi, & tardare alicujus studia.
Variant scriptores, & variare vocem.
Vertat bene res, & vertere terram aratro.

II. Neutra[2] & deponentia ejusdem significationis: ut, *Assentio, assentior.*
Comperio, comperior.
Fabrico, fabricor.
Jurgo, jurgor.
Munero, muneror.
Populo, populor, cet.[3]

2 Imo & activa.

3 Sic *punio, punior*. Cic. pro Milone; *Punitus es inimicum*. Quod & Fabius notavit lib. 9. cap. 3. Item *mereo, mereor; impertio, impertior; lachrymo, lachrymor; comito, comitor*. Propertius lib. 2. el. 7. *Quod si Romanae comitarent castra puellae.*

De Verbis, quae *abundant conjugatione.*

† Quaedam verba variant conjugationem: eaque sunt triplicia.

I. Quaedam usitatè primae, & rarò tertiae: ut,

Lavo, lavas, lavare: & *Lavo, lavis, lavere.*

II. Quaedam usitatè secundae, & rarò tertiae: ut,

Ferveo, ferves,	&	*Fervo*[1], *fervis.*
Fulgeo, fulges,		*Fulgo, fulgis.*
Strideo, strides,		*Strido, stridis.*
Tueor, tuëris,		*Tuor, tueris.*

1 Vide Fabium lib. 1. cap. 6.

Sic

Urbs ruit, de stad valt, vervalt, wordt vernietigd.
Ruerem caeteros, de anderen zou ik met geweld voortdrijven.
Animus sufficit malis, het gemoed is bestand tegen rampen.
Sufficere collegam, een ambtgenoot in de plaats stellen.
Pars coepti superat, een deel van 't begonnen werk is er overig.
Superare aliquem doctrinâ, iemand in geleerdheid overtreffen, of te boven gaan.
Haec suppeditant ad victum, deze dingen zijn genoeg tot de kost, of om van te leven.
Suppeditare sumtus, de kosten dragen, betalen.
Tardare ac commorari alicubi, ergens vertoeven en stil staan
Tardare studia alicujus, iemands letteroefeningen verachteren, vertragen.
Scriptores variant, de schrijvers verschillen.
Variare vocem, zijn stem veranderen.
Res bene vertat, de zaak gelukke wel!
Vertere terram aratro, de aarde met den ploeg omkeeren, dat is, beploegen.
Assentîre en *ri*, toestemmen.
Comperîre en *ri*, bevinden.
Fabricâre en *ri*, timmeren, maken.
Jurgâre en *ri*, kijven, twisten, twist hebben.
Munerâre en *ri*, geven, schenken, vergelden.
Populâre en *ri*, plunderen, rooven, verwoesten.

Werkwoorden van meer dan eene Conjugatie, of buiging.

Lavâre en *lavere*, wasschen.
Fervêre et *fervere*, heet zijn, zieden, koken.
Fulgêre en *fulgere*, schijnen, blinken.
Stridêre et *stridere*, krijschen, kirren, knersen.
Tuere et *tui*, beschermen, hoeden, bewaren; bij Dichters, bezien, beschouwen.

Sic composita, *intueor*, *intuor*; *contueor*, *contuor*; *obtueor*, *obtuor*[2].

Usitatè etiam *oleo*, *oles*, dicitur: at *oleo*, *olis*, inusitatè.

Sed utraque conjugatione frequentatur *tergeo*, *terges*; & *tergo*, *tergis*. Ut & compositum *detergeo*[3], & *detergo*.

Quaedam tertiae usitatiùs, ac rariùs quartae. Ut,

Fodio, *fodis*, *fodere*, *Lino*, *linis*, *linere*, *Sallo*, *sallis*, *sallere*, *Morior*, *moreris*.	&	*Fodio*, *fodis*, *fodire* 4. *Linio*, *linis*, *linire*. *Sallio*, *sallis*, *sallire* 5. *Morior*, *moriris* 6. antiquè	

Sic *Orior*, *oreris*; & *orior*, *oriris*. *Potior*, *poteris*; & *potior*, *potiris*. Sed haec in infinitivo semper sunt quartae, *oriri*, *potiri*: in indicativo autem *orior* quidem nunc semper tertiae est: *potior* autem in utraque conjugatione apud poëtas invenitur; sed ita, ut *potitur* in tertia iis sit usitatius.

* *Est & verbum, quod usitatius sit secundae; rarius, quartae: puta* cieo, cies, ciere, & cio, cis, cire: *unde* accire & accitus.

De Gerundiis Duarum *postremarum Conjugationum*.

Gerundia tertiae & quartae conjugationis saepe per antithesin pro e *habent* u: *ut:* faciundi, faciundo, faciundum. *Sic* experiundi *& similia. Ac par ratio est participiorum in* dus; *ut inferius dicetur. Antithesis est literae pro litera positio.*

2 Unde est verbale *obtutus*; instar adjectivi *tutus*, à simplici *tuor*.

3 *Abstergeo* in secunda usurpat Terent. Eun. Act. 4. sc. 7. & Curtius lib. 9. Itidem *extergeri* est apud Varronem in 3 de re Rust.

4 *Fodiri* in infinitivo passivo Columella usurpat, libri de Arboribus capite ult. et alibi.

5 A *sallo* est *salsus*; at *sallitus* est à *sallio*. Pro quo etiam dicitur *salio*, *salis*, *salire*; unde *salitura*.

6 *Moriri* tamen pro *mori*, est apud Ovidium 14. Met. Ac Ter. Eun. act. 3. sc. 1. *Risu omnes, qui aderant, emoriri.*

DE

Intuēri en *intui*, aanzien, toezien, aanschouwen, aanmerken.
Contuēri en *contui*, bezien, beschouwen, zijn oog op iets vestigen.
Olēre en *olere*, rieken, reuk geven, stinken.
Tergēre en *tergere*, wisschen, vagen, reinigen.
Detergēre en *detergere*, afwisschen, afvagen.
Linere en *linīre*, smeren, zalven, strijken, bestrijken.
Sallere en *sallīre*, zouten.
Mori, sterven.
Orīri, opgaan, opstaan, ontstaan, geboren worden.
Potīri, verkrijgen, genieten, gebruiken.

De Derivatis.

Verba, quae aliunde originem habent, fere[1] formantur vel à nominibus, vel à verbis.

A nominibus formantur duplicia, Imitativa & Denominativa.

[1] Pauca enim excipiuntur: ut *satio* à *satis*, *intro* ab *intus*, *supero* & *infer*, cet.

De Imitativis.

Imitativa dicuntur, quae imitationem significant: ut[1] *patrisso*, *Atticisso*, *Graecor*, *vulpinor*, *cornicor*, cet.

[1] Terminatione in *isso*, quae Graecanica est ex ἴζω, minus delectati sunt Latini. Itaque pro *Graecisso* potius dixere *Graecor*, atque ita fere in aliis. Sunt qui imitativa comprehendant sub frequentativis, quia imitatio constet frequenti actione. Sed possim, & semel duntaxat, aliquem imitari in omni vita. Alius quoque est considerandi modus, quo frequens actio, quàm quo imitatio attenditur. Ut mittam, quod frequentativa potius veniant à verbis; imitativa à nominibus.

De Denominativis.

Denominativa dicuntur, quae à nominibus veniunt, & propriam appellationem non habent[1]: ut, *lignor*, *frumentor*. *aquor*, *rusticor*, cet.

A verbis formantur quadruplicia: Inchoativa, Frequentativa, Desiderativa, Diminutiva.

[1] Si laxè uti placet voce *denominativorum*; omnia verba à nomine venientia fuerint denominativa: etiam imitativa. Sed hic presse dicuntur *denominativa*, prout diversam constituunt speciem ab imitativis & nonnullis etiam inchoativis; imo & desiderativis. Nam & eorum quaedam à nominibus venire, mox planum faciemus.

De

NABOOTSENDE.

Patrissare, den vader navolgen, hem gelijk zijn, naar den vader aarden, of zwemen.
Atticissare, spreken gelijk de Atheners.
Graecâri, den Griek uithangen, slempen, brassen.
Vulpinâri, met list en loosheid omgaan, gelijk een vos.
Cornicâri, schreeuwen, of klappen gelijk een kraai.

DIE VAN NAAMWOORDEN ZIJN AFGELEID.

Lignâri, hout halen.
Frumentâri, voorraad van koren opdoen, uitgaan om koren te halen.
Aquâri, water halen, met water voorzien.
Rusticâri, zich op 't veld houden, op het land wonen.

De Inchoativis[1].

Inchoativa in *sco*[2] desinunt: ut, *lucesco*, *calesco*, *ardesco*, cet.

Significant ferè inchoationem[3]; atque exponuntur per *incipio*, vel *fio:* ut, *ardesco*, id est, incipio ardere; *maturesco*, id est, fio maturus; *vesperascit*, id est, fit vespera[4].

† Formantur à secunda persona praesentis; idque in quâvis conjugatione: ut *labasco* à *labas*, *calesco* à *cales*[5], *tremisco* à *tremis*, *obdormisco* ab *obdormis*[6] Sed per syncopen dicitur *hisco*, pro *hiasco*[7], ab *hias*.

† Quaedam autem etiam à nominibus formantur: ut *ægresco* ab *æger*, *dulcesco* à *dulcis*, *repuerasco* à *puer*, cet.[8].

† Hujusmodi quae sunt, praeteritis carent.

1 Sic dicuntur, quae significant rem inchoatam & invalescentem. Nec enim hic sola inchoatio debet attendi; licet inde nomen imposuerint Grammatici: sed etiam incrementum: ut non minus vocari possint αὐξητικά, quasi dicas *augmentativa*. Imo interdum posterior solum significatio habet locum: ut cum ejusmodi verbo additur *incipis*, aut *coepis:* ut, *incipis maturescere*, *coepis tumescere*. 2 Vel *scor*, si deponentia fuerint: ut *fruiscor*. 3 Non inchoationem simpliciter, sed, ut dixi, cum incremento. Itaque *ardesco* valet quidem *incipio ardere:* sed simul etiam significat, *magis magisque ardeo*. Ut 1 Æn. *Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo*. Et 12 Æn. *Exsuperat magis, aegrescitque medendo*. Ubi Servius: *Inde magna ejus aegritudo crescebat*. Sic *obduresco*, in dies fio durior. Vide, quae contra Priscianum Valla libro 1. disputat de verbis in *sco*. 4 Inchoativa igitur neutralem habent significationem; ut, quae eam non habeant, non sint inchoativa. Cujusmodi sunt: *disco*, & *pasco*, de quibus mox loquar. 5 A *puteo* tamen dicimus *putisco*, *e* in *i* abeunte. 6 Ἀναλογία haec etiam attenditur in deponentibus & impersonalibus. Ut *fruiscor*, quasi à *fruis*; & *miserescit*, quasi à *miseres*. 7 Integro *hiasco* usus Cato de R. R. 8 Ut inter alia *herbesco*, *sylvesco*. Nisi placeat, omnia hujus generis venire a verbis inusitatis, *aegreo*, *dulceo*, *repuero*, *herbeo*, *sylveo*. Vulgò deducunt *calvesco* a *calvus*, *canesco* a *canus*, *senesco* a *senex*. At *calveo* est apud Plinium; *caneo* apud Virgilium; *seneo* apud Catullum. Quare denominativa sunt; sed non ἀμέσως. Praeterea id discriminis est, quod horum praeterita sunt in usu. Ut *senesco* facit *senui*, à *seneo*. At praeterito carent, quorum verba primitiva non sunt in usu. Excipe paucula: ut *evilesco*. Nam *evilui* est apud Suetonium: nec tamen *evileo* legitur.

DIE EEN WORDEN, OF TOENEMEN, AANDUIDEN.

Lucescere, licht worden, dag worden, dagen.
Calescere, warm worden.
Ardescere, vurig en heet worden.
Incipere, beginnen.
Fieri, worden.
Maturescere, rijpen, rijp worden.
Vesperascere, avond worden.
Labascere, beginnen te vallen.
Tremiscere, beven, beginnen te beven.
Obdormiscere, slaperig worden.
Hiscere, gapen, beginnen te gapen.
Ægrescere, krank, zwak, en bekommerd worden.
Æger, krank, zuchtig, zwak.
Dulcescere, zoet worden.
Dulcis, zoet.
Repuerascere, wederom een kind, of kindsch worden.
Puer, een kind, jongen, knaap.

carent. At, quae à verbis veniunt, habent praeterita primitivorum: ut *incalesco*, *incalui*; *obdormisco*, *obdormivi*[9].

Omnia autem sunt tertiae conjugationis: ut *labascere*, *calescere*, *tremiscere*, cet.

9 Rarissimè tamen in ejuscemodi præteritis est significatio inchoandi: unde alii inchoativa omnia carere aiunt praeterito. Caeterùm sunt quaedam in *sco*, quae inchoativa non sunt; velut omnia illa, quae proprium habent praeteritum. Ut *cresco*, *crevi*, licet sit a *creo*; *pasco*, *pavi*, licet sit a πάω: ac par ratio in *suesco*, quod ab absoleto *sueo*, unde *suevi*; item in *disco*.

De Frequentativis[1].

Frequentativa desinere dicuntur in *to*, *so*[2], *xo*, aut *co*: ut, *clamito*, *pulso*, *nexo*, *fodico*.

Ita vocant, quia significant frequentem actionem: ut, *clamito*, id est, frequenter clamo: *pulso*, id est, frequenter pello.

* *In multis tamen haec significatio non invenitur. Nam* viso *idem est*, *ac*, in eo sum, ut videam[3]. *Et* dormito[4], capto, vendito, *notant*, desidero dormire, capere, vendere. Albico & candico *ponuntur pro* aliquantum albeo & candeo[5]. *Fortasse etiam* fodico & nexo *non differunt à primitivis*, fodio, *ac* necto.

† Formantur hujusmodi verba à supino: idque bifariam. Alia enim mutant *UM*,

1 Quae & *iterativa* vocantur.

2 Ad illa in *so* referunt exeuntia in *esso*: ut sex ista, *arcesso*, *capesso*, *facesso*, *incesso*, *lacesso*, *petesso*, ab *arcio*, *capio*, *facio*, *incio*, *lacio*, & *peto*. Sanè Festus *petessant*, sive *petissant*, exponit *saepius petant*. Fortasse tamen *petesse* rectius interpreteris *ardenter expeto*. Quomodo intendat significationem, ac potius sit desiderativum. Sed Verrius monuerat, *petesse* antiquis idem esse ac *peto*, atque eâdem formâ dici *capesso* & *incesso*. Quod si est, *esse* tantùm fuerit productio. Ut mirandum non sit, si non sint primae conjugationis, contra naturam eorum, quae verè sunt frequentativa. 3 Ideo desiderativum potius sit, quàm frequentativum: nam conatum significat. 4 Nisi malis, *dormito* esse, *paullum*, *et non altum*, *dormio*. Quomodo proprie sit diminutivum. 5 Eoque & haec verius sint diminutiva. Cum igitur multa adeo non significent frequentem actionem; dicere liceat, istiusmodi verborum alia propriè esse frequentativa, quae assiduum, vel crebrum notent conatum: alia quasi frequentativa, quae formationem frequentativorum imitentur, non significationem.

vel

Incalescere, warm worden.

DIE EENE GEDURIGHEID TE KENNEN GEVEN.

Clamitâre, bij aanhoudenheid schreeuwen.
Pulsâre, slaan, kloppen, gedurig stooten.
Nexâri, gedurig binden, knopen.
Fodicâre, gedurig steken, delven, kwellen.

Tra-

vel *U*, in *O*[6], alia in *ITO*. In *O*, ut *tracto* à *tractu*; *verso* à *versu*; *adjuto* ab *adjutu*, *voluto* à *volutu*. Sed venientia à verbis primae conjugationis mutant *A* in *I*: ut *clamito* à *clamatu*; *coenito* à *coenatu*[7].

† In *ITO* verò, ut ab *actum*, *actito*[8]; ab *haesum*, *haesito*.

† Quaedam autem utroque modo formant frequentativa[9]: ut à *dictum*, *dicto* & *dictito*; à *jactum*, *jacto* & *jactito*; à *saltum*, *salto* & *saltito*; à *gestum*, *gesto* & *gestito*.

† Quaedam etiam veniunt à secunda persona indicativi praesentis[10]: ut *agito* ab *agis*; *fugito* à *fugis*; *fodico* à *fodis*, *quaerito*[11] à *quaeris*.

† Sunt etiam frequentativa deponentia: ut, *sector* à *sequor*; *commentor* à *comminiscor*; *amplexor* ab *amplector*.

* *Frequentativa sunt primae conjugationis, praeter* viso[12] *tertiae*.

1 *Um*, vel *u*, mutant in *o*, vel *or*. Nam ut a *nexum*, vel *nexu*, est *nexo*; ita ab *amplexum*, vel *amplexu*, est *amplexor*. Sic & *grassor*. Sed hoc retinet vocalem præsentis *gradior*, non supini *gressu*. 7 Excipe *no*, *natu*, *nato*. 8 Nam *acto*, non dicitur: uti nec *facto*: nisi in compositione, ut *labefacto*. 9 Illa in *ito* formare etiam possis ab aliis frequentativis. Ut *dictito* à *dicto*; *lectito*, à *lecto*, quo usus Horatius. Sic à *pulsu*, *pulso*; unde *pulsito*, ac per syncopen *pulto*. 10 Mutando *s* in *to*, vel *co*. Possis & huc cum aliquibus referre *clamito* & similia, à verbis primae conjugationis, quae mutant *at* in *i*. 11 Sic *fluito* à *fluis*. 12 Quod fortasse non est frequentativum. Uti nec illa in *esso*: quae & ipsa tertiam sequuntur; ut jam diximus.

De Desiderativis[1].

Desiderativa in *rio*[2] desinunt: ut, *esurio*, *parturio*.

1 Alii vocant *meditativa*.

2 Nec omnia in *rio*, sive *urio*, exeuntia sunt desiderativa; nec sola. Non omnia; quia *ligurio* & *scaturio* non sunt hujus loci. Si quidem non significant desiderium; nec formantur a supino; & producunt *u* ante *rio*; ut *scaturis*, *liguris*: contra quam fic in veris desiderativis: ut, *parturis*, *coenaturis*. *Prurio* quoque alius generis est: uti & *cucurio*, vel *cucurrio*; quod est a sono galli gallinacei: ut cognoscere est ex auctore Philomelae. Nec sola in *rio* sunt desiderativa, sed quaedam etiam in *so*; ut. *capto*, hoc est, capere cupio. Qua de re diximus jam in Frequentativis.

Ruit

Tractâre, hanteren, handelen.
Versâre, gedurig omkeeren, draaijen.
Adjutâre, helpen, gedurig te hulpe komen.
Volutâre, wentelen, gedurig wenden en keeren, overdenken, bepeinzen.
Coenitâre, meermalen uit eten gaan.
Actitâre, gedurig doen.
Haesitâre, twijfelen, niet kunnen voortgaan, blijven steken, stamelen.
Dictâre en *dictitare*, zeggen, gedurig voorlezen.
Jactâre en *jactitare*, gedurig werpen, schudden, zich beroemen.
Saltâre en *saltitare*, gedurig springen, dansen.
Gestâre en *gestitare*, dragen, gedurig dragen.
Agitâre, gedurig doen, zeer en dikwijls beroeren, schudden, bewegen.
Fugitâre, vlieden, schuwen, weigeren.
Fodicâre, dedurig steken, delven, kwellen.
Quaeritâre, naarstig en zonder ophouden zoeken.
Sectâri, gedurig volgen.
Commentâri, denken, verzinnen, verdichten, vinden.
Amplexâri, gedurig omhelzen.

Die een Verlangen aanduiden.

Esurire, hongeren, verlangen te eten.
Parturire, in barensnood zijn, arbeiden om te baren.

Coena-

Significant desiderium: ut *esurio*, id est, cupio edere; *parturio*, id est, cupio parere.

† Formantur à supinis, mutando *um* in *urio*, *u* brevi: ut *esurio*, *esuris*, ab *esu*; *parturio*, *parturis*, à *partu*. Sic *coenaturio*, *nupturio*[3], cet.

Sunt autem conjugationis quartae.

De Diminutivis.

Diminutiva in *lo* desinunt: ut, *cantillo*, *sorbillo*.

Significant diminutionem sui primitivi: ut, *cantillo*, id est, parum, aut submissa voce canto[1].

Suntque primae conjugationis.

OBSERVATIO.

Saepe derivativa pro ipsis primitivis usurpantur: ut, *hisco*, pro *hio*; *conticesco*, pro *conticeo*; *ventito*, pro *venio*; *vocitor*, pro *vocor*; cet[1].

DE FIGURA.

* *Componuntur verba*, vel *cum nominibus*, *ut* belligero, *ex* bellum gero: *vel cum verbis*, *ut* calefacio, *ex* calere facio: *vel cum adverbiis*, *ut* benefacio: *vel cum praepositionibus*, *ut* advenio.

† Quaedam sunt composita à simplicibus inusitatis: ut, *defendo*, & *offendo*, à *fendo*[2]; *adspicio*, *respicio*, à *specio*; *deleo* à *leo*, & similia[3].

3 Ad horum formam quaedam à nominibus finxere. Ut Cicero, *Syllaturio*; Laberius, *adolescenturio*.

1 Aliqua tamen nativam diminuendi significationem videntur exuisse: ut *refocillo*.

1 In primis illa in *esso*. Sic *arma capere*, & *capessere*, promiscue legas. Item *jussa facere*, & *facessere*. Etiam *lacessere ad pugnam* significat *lacere*, sive *prolicere*, vel *provocare ad pugnam*.

2 Unde & *infensus*. 3 Sic *renideo* a *nideo*; *expedio*, *impedio*; *experior*, *comperior*; *compello*, *appello*; *impleo*, *compleo*; *conniveo*, à *niveo*; unde remansit *nictus* & *nictare*; a *lacio*, *allicio*, *elicio*, & alia. Quaedam veniunt a primigeniis Graecis. Ita *excello*, *praecello*, & similia, sunt a *cello*, unde *celsus*. *Cello* autem a κέλλω. *Comperior*, *experior*, a πειρᾶσθαι. *Induo* & *exuo*, ab ἐνδύω & ἐκδύω, quae a δύω.

† *In*

Coenaturire, trek en lust hebben om het avondeten te houden.
Nupturire, lust hebben tot het huwelijk.

DIMINUTIVEN.

Cantillâre, weinig of zoetjes zingen, neurien.
Sorbillâre, weinig of allengskens slorpen.

AANMERKING.

Hiscere, gapen, beginnen te gapen.
Conticescere, geheel stil zwijgen.
Ventitâre, dikwijls komen.
Vocitâri, gedurig geroepen worden.

DE VORMING.

Defendere, beschermen, verdedigen.
Offendere, tegen komen, op den weg vinden; zich aan of tegen iets stooten, struikelen, aanstoot geven, mishandelen, misdoen.
Adspicere, aanzien, aanmerken, vernemen.
Respicere, omzien, achterwaarts zien, acht geven, aanzien met oogmerk om te helpen.
Delêre, uitwisschen, uitvagen, te niete doen.

* *Interdum autem mutant composita genus, aut coniugationem simplicis. Genus: ut*, sacro, exsecror; sentio, assentior; verto, divertor, revertor. *Conjugationem verò;* facere, magnificare[3] *Sic composita à* do: *ut*, addo, reddo; *praeter* circumdo, venundo, pessumdo, satisdo. *Item à* cubo, *cùm recipiunt* m: *ut*, incumbo, recumbo, *cet. Nam* incubo, recubo, *& similia manent primae. Quaedam simul & genus & conjugationem mutant: ut à* specio, conspicor, suspicor; *à* sperno, aspernor; *à* faciò, gratificor, velificor. *Quod si veteres non dixêre* cando, *similiter à* candeo, *quod secundae est & neutrum, veniunt* accendo, incendo, succendo: *quae tertiae sunt, & activa.*

[3] Similiter à *sternere, consternare & exsternare.* Catull. *Quem lacrimis exsternavis.* Ovid. 12. Met. Fab. 1. *Consternatique timore.*

DE PARTICIPIIS.

Participium est vox à verbo derivata, variabilis per casus, ac rem significans cum tempore.

* *Ita vocatur, quia partem capit, tam à nomine, quam à verbo. Nam, ut Nomen, variatur per genera, & declinatur per casus: atque, ut Verbum, unde derivatur, cum tempore significat actionem, passionem, aut existentiam rei.*

Ab Activis veniunt duo Participia; Praesens, & Futurum in *rus*: ut *amans* & *amaturus*, ab *amo*.

A Passivis veniunt duo Participia, Praeteritum[1], & Futurum in *dus*: ut, *amatus*, & *amandus*, ab *amor*.

[1] Praeterita quaedam in *tus*, etsi formae sunt passivae, habent tamen significationem activam. Ut, *cautus*, qui *cavet*; *tacitus*, qui *tacet*. Sic *argutus*, *circumspectus*, *consideratus*, *disertus*, *falsus*, *profusus*, *suetus*, cum compositis, *assuetus*, *consuetus*, *insuetus*.

A Neu-

DEELWOORDEN,

Amans, beminnende, lief hebbende.
Amaturus, zullende beminnen, of lief hebben.
Amatus, bemind.
Amandus, zullende bemind worden.

A Neutris veniunt item duo, ut ab Activis; Praesens, & Futurum in *rus:* ut, *stans*, et *staturus*, à *sto*.

A quibusdam Neutris veniunt tria; quae videlicet praeteritum faciunt more passivorum[1]: ut, *gaudens*, *gavisus* & *gavisurus*, à *gaudeo: audens*, *ausus* & *ausurus*, ab *audeo*. Etiam à *prandeo* sunt *prandens*, *pransus*, & *pransurus:* à *coeno*, *coenans*, *coenatus* & *coenaturus*.

* *A* fio *non videtur dici* fiens[2], *sed praeteritum* factus, *& futurum* faciendus, *sunt à* facior. *Veniunt & participia ab impersonalibus in* T *exeuntibus: idque partim terminationis activae; ut haec*, poenitens, decens, libens, *seu* lubens: *partim passivae; ut*, pertaesus, poenitendus, pudendus. *At longè plurima sunt ab impersonalibus in* TUR: *ut* laboratus, regnatus, erratus, *& similia apud poëtas*[3]. *Item* dormiendus[4], arandus, *cet.*

1 Imo & quartum hinc participium derivatur: ut apud Livium. *Audenda restanto duci.* Sic *coenanda olla*, apud Persium. A *juro* item est *jurans*, *juraturus*, *juratus*, & *jurandus*. *Juratus*, qui juravit: cui contrarium *injuratus*. *Jurandae arae*, apud Horatium. Indeque *jusjurandum*. A *placeo* est *placens*, *placiturus*, *placitus*, & *placendus*. Ut, *placita philosophorum: placenda dos*, apud Plautum Trinummo, sc. ult. 2 Diomedes quidem *fiens* agnoscit: sed non puto reperiri apud idoneos scriptores. 3 Participia hujusmodi in *tus*, ab impersonalibus venientia, interdum & reperias apud oratores & historicos. Ut, apud Livium lib. 22. *evasus exercitus*, qui evasit. Apud Plinium Paneg. *honores festinati*, h. e. accelerati. Simileque apud Tacitum in Vita Agricolae, *mors festinata*. Ejusdem est, *Triumphati magis, quam victi Germani*. Apud Suetonium in Jul. *conspirati*, qui conspirarunt. Aliqua etiam occurrunt, quorum impersonalia in *tur* non sunt in usu. Ut *adulta virgo*, apud Cic. quae adolevit. Et Justini lib. 43. *apud pastores adultus*. Simileque, *concretus aër*, apud Cic. & *concretae aquarum moles*, apud Justinum lib. 31. *Emersus è flumine*, apud eundem Cic. h. e. qui emersit. 4 Etiam hujusmodi in *dus* partim veniunt ab usitatis impersonalibus in *tur:* partim inusitatis. Usitatis, ut *dormiendus*, à *dormitur:* à *regnatur* est, *regnanda Alba*, apud Maronem: ab *exitur*, *exeundi ordinis*, apud Tacitum 11 Annal. At non existimem legi, *caretur:* unde tamen *carendus*. Nec temerè *senescitur* dixerim. At Varronis est, *senescendorum hominum longissimum spatium seculum*.

Ade-

Stans, staande.
Statûrus, zullende staan.
Gaudens, blijde, zich verblijdende.
Gavisus, blijde geweest, zich verblijd hebbende.
Gavisurus, zullende blijde zijn, of, zich verblijden.
Audens, durvende.
Ausus, hebbende gedurfd, die gedurfd heeft.
Ausurus, zullende durven.
Prandens, het middagmaal etende of houdende.
Pransus, het middagmaal hebbende gehouden.
Pransûrus, zullende het middagmaal houden.
Coenans, het avondeten gebruikende.
Coenâtus, het avondeten gebruikt hebbende.
Coenatûrus, zullende het avondeten gebruiken.

A deponentibus veniunt tria participia; Praesens, Praeteritum, & Futurum in *rus:* ut *proficiscens*, *profectus*, & *profecturus*, à *proficiscens*. Totidem participia habent *orior*, *morior*, *laetor*, *nitor*. Sed multis accedit quartum in *dus:* maximè iis, quorum praeterita adhuc passivè inveniuntur: ut, *sequendus*, *hortandus*, *venerandus*, *amplectendus*, *consolandus*, cet. Cujusmodi futura passivè semper sumuntur.

Participio accidunt, Genus, Casus, Declinatio, Comparatio, & Tempus.

De Genere.

Omnia participia sunt generis omnis[1]. Quae in *ns* desinunt, una efferuntur terminatione: ut, *hic*, & *haec*, & *hoc amans*. Caetera omnia tribus: ut, *hic lectus*, *haec lecta*, *hoc lectum*, cet.

[1] Quia nempe omnia sunt adjectiva.

De Declinatione.

Participia in *ns* sunt tertiae declinationis: caetera omnia secundae, & primae.

* *Notandum hic est anomalum*, iens, euntis, eunti, euntem; *cum compositis; ut*, abiens, rediens, cet. *Sed* ambientis *dicitur ab* ambio; *quod communi lege*, *ut* audio, *conjugatur*.

De Comparatione.

Participia omnia sunt adjectiva: atque eorum instar, quaedam etiam habent compa-

Proficiscens, reizende.
Profectus, die gereisd heeft.
Profecturus, zullende reizen.
Oriri, opgaan, opstaan, ontstaan, geboren worden.
Mori, sterven.
Laetari, blijde zijn, zich verheugen.
Niti, steunen, betrouwen, pogen, zijn best doen.
Sequendus, gevolgd moetende worden.
Hortandus, vermaand moetende worden.
Venerandus, geëerd moetende worden.
Amplectendus, omhelsd moetende worden.
Consolandus, vertroost moetende worden.

Lectus, *a*, *um*, gelezen.

paratívum et superlativum [1]. Ut apud Ciceronem, *exspectatior*, *exspectatissimus*; *optatior*, *optatisstimus*; *intricatior*, *intricatissimus*; *confusior*, *confusissimus*, & id genus alia [4].

1 Nempe ex illis in *tus*: cujusmodi sunt ea, quae hic recensentur. Ut fallantur Grammatici, qui arbritrantur, participia omnia comparatione in nomina converti. Sed verum est illud de participiis in *ns*: ut, *amantior tui*. Nam si participium esset; ut dicitur *amans te*, sic etiam diceretur *amantior te*. Nulla verò comparantur in *rus*, vel *dus*. Nam *reverendissimus*, *colendissimus*, *observandissimus*, recepta quidem sunt; Latina verò non sunt. 2 Quaedam horum extra positivum vix aliter, quam in alterutro gradu, reperias. Ut in comparativo, *tectior*, *spoliatior*, *damnatior*; in superlativo: ut, *persuasissimus*, fortasse & *laudatissimus*.

De Tempore.

Tempora Participiorum sunt tria: Praesens, Praeteritum, & Futurum.

Praesentis temporis sunt, quae desinunt in *ns*. Haec formantur à praeterito imperfecto, ultimâ sallabâ mutatâ in *ns*: ut *amabam*, *amans*; *legebam*, *legens*. Sed *iens* [1], ab *ibam*, assumit *e*.

Praeteriti temporis sunt, quae desinunt in *tus*, *sus*, *xus* [2]. Haec formantur à priori [3] supino: ut, *amatus* ab *amatum*, *visus* à *visum*, *pexus* à *pexum*.

Futuri temporis sunt, quae desinunt in *rus* & *dus*. Quae in *rus* desinunt, formantur à supino [4]: ut *amaturus* ab *amatum*.

Quae in *dus*, à participio praesenti: ut, *amandus*, ab *amans*; *legendus*, à *legens*.

1 Tanquam ab *eibam*; unde esset *eiëns*, τρισυλλάβως; pro quo κατ' ἀφαίρεσιν *iens* dicimus. In obliquis tamen, sicut dictum, est *euntis*, *eunti*, cet. 2 Unum exit in *uus*, puta *mortuus*: quod aliqui malunt esse nomen. 3 Alii dicunt à posteriori supino. Sed hoc in deponentibus non habet locum: quia illa posteriori supino carent. 4 Quaedam tamen non sequuntur analogiam: ut, *sonaturus*, *pariturus*, *nasciturus*, *oriturus*, *moriturus*, cet.

Expectatior, met meer verlangen verwacht.
Exspectatissimus, zeer welkom, met zeer groot verlangen verwacht.
Optatior, meer gewenscht.
Optatissimus, zeer gewenscht.
Intricatior, meer verward.
Intricatissimus, zeer verward.
Confusior, meer vermengd.
Confusissimus, zeer vermengd.

Legens, lezende.
Iens, gaande.
Amatus, bemind.
Amatum, om te beminnen.
Visus, gezien.
Visum, om te zien.
Pexus, gekamd.
Pexum, om te kammen.

Legendus, zullende gelezen worden.

• *Quia participium in dus formatur à praesenti, eò omnia deponentia habent hoc participium: ut* vescendus, *à* vescens. *At caret hoc verbum participio praeteriti temporis, & futuro in* rus; *quia supinis caret, unde ejusmodi participia descendunt.*

Ejiciundus, gerundus[5], *& similia, per antithesin dicuntur*[6], *pro* ejiciendus, gerendus. *Sic* erciscunda familia, *ab* erciscor, *hoc est*, divido. *In hujusmodi participiis, uti & gerundiis*[7], *videndum est, quid usus probarit*[8].

5 Unde & *gerundiis* nomen, pro *gerendiis*. Si tamen accurate loquendum; *gerunda*, vel *gerundiva*, rectius dicantur, quàm *gerendia*: uti dictum, cùm de Verborum Modis ageremus. 6 In verbis tertiae & quartae. 7 Ut apud Sallust. Jug. *Subveniendum Adherbali est.* 8 Itaque dixerim, *repetenda urbs, verba, lectio*: at dicam, *crimen repetundarum*. Hoc in *eo*, ejusque compositis, perpetuum est. Ut, *eundum, abeundum, redeundum*, cet. praeterquam in *ambiendus* ab *ambio*. Etiam ab *orior* solum dicitur *oriundus*. Verum hoc non habet futuri significationem.

OBSERVATIO I.

Circumlocutio per participium, & verbum substantivum, non tantum in praeterito perfecto & plusquam perfecto vocis passivae, & futuro utriusque vocis in infinitivo; sed etiam extra haec locum habet. Ut, amaturus sum, *vel* ero; amaturus eram, fui, fueram, fuissem; amaturus sim, fuero[1], *cet.*

1 Ambigunt nonnulli de iis, ubi verbum substantivum aeque est futuri temporis, ac participium: ut, *amaturus ero*, vel *fuero*. Sed Ciceronis est: *ipse die, quo vecturus ero*. Simileque illud, ex eodem superius allatum: *Te fore ad me vecturum*.

OBSERVATIO II.

Participia fiunt nomina:

1. Amissione temporis. Ut, *sapiens, serpens, sponsa*, cum substantivè sumuntur. Item *doctus*, pro homine gnaro & doctrina prae-

AANMERKINGEN.

Sapiens, een wijs man, een wijze.
Serpens, een slang, een kruipend dier.
Sponsa, eene verloofde maagd, eene bruid.
Doctus, een geleerd man, een geleerde.

Reve-

praedito; *reverendus*, pro eo, qui dignus est reverentiâ[1].

II. Mutata constructione, seu regimine verbi: ut, *amans pecuniae*, *patiens inediae*[2]. Nam constructio verbi exigeret, *amans pecuniam*, *patiens inediam*.

* *Addunt aliqui, fieri & ea nomina, partim comparatione, quâ participia minimè carere, paullò antè vidimus; partim compositione, in quo aequè aberratum. Nam participia multa per se composita sunt, quorum verba non componuntur. Ut*, infandus, nefandus, immerens, insciens, inultus, insperans, inausus, illaudatus, inexpertus, imperterritus, inhumatus, indictus, invocatus, inauditus; *pro* non dictus, non vocatus, non auditus, cet.

1 Sic *acceptus* pro grato: parque ratio in *evidens*, *innocens*, & similibus: quae non ob compositionem, sed ob temporis amissionem, mutatamque significationem, nomina censentur.
2 Similiter in gradibus aliis: ut *amantior pecuniae*; *patientissimus inediae*.

DE ADVERBIIS.

Adverbium[1] est dictio indeclinabilis[2], quae adjicitur nomini, aut verbo[3] ad explicandam ejus circumstantiam[4].

1 Ut se adjectivum habet ratione substantivi, atque inde *adjectivum*, dicitur: ita & se habet adverbium ratione verbi, ac propterea *adverbium* vocatur: nempe quia plurimum adjicitur verbo, ad declarandum ejus modum; praecipuè autem actionis, vel passionis circumstantiam. 2 Hoc est, invariabilis per casus, numeros, tempora, aut modos. Nam quaedam adverbia per gradus comparationis variantur. 3 Imo pronomini quoque, ac participio: ut, *planè noster*, *clarè loquens*; interdum & ipsi adverbio: ut, *sat citò*. Quare perfectior sit definitio, si dicas: *quae adjicitur alteri voci*. 4 Sive declarationis alicujus caussâ. Nam *circumstantiae* vocabulo latius hîc utuntur Grammatici, quam à Logicis fieri solet.

Significationes Adverbiorum sunt multae.

Quaedam enim sunt loci; eaque quadruplicia.

Reverendus, een eerwaardig man.
Amans pecuniae, een liefhebber van geld.
Patiens inediae, die honger lijden kan, die zonder eten kan blijven.
Amans pecuniam, iemand die geld bemint.
Patiens inediam, iemand die hongersnood lijdt.

ADVER-

I. In loco[1]: ut, *hic*, *illic*, *istic*, *ibi*, *ubi*, *ubique*, *ubicunque*, *alibi*, *intus*, *foris*, cet. Ex his duo postrema etiam de loco significant.

II. Ad locum[2]: ut, *huc*, *illuc*, *istuc*, *eò*, *quò*, *aliquo*, *quocunque*, *intrò*, *foras*, cet.

Et quae versus locum significant: ut, *introrsum*, *retrorsum*, *sursum*, *deorsum*, *quorsum*, *dextrorsum*, *laevorsum*[3], cet.

III. De loco: ut, *hinc*, *illinc*, *istinc*, *inde*, *unde*, *aliunde*, *coelitus*[4], *funditus*, *radicitus*, *infernè*, *superne*[5], cet.

IV. Per locum: ut, *qua*[6], *hac*, *illac*, *istac*, *ea*, cet.

† Variè[7] significant *peregre* & *nusquam*. Dicimus enim, *peregre*[8] *absum*, *peregre abeo*, *peregre domum redeo*; & *nusquam apparet*, *nusquam discessit*[9].

* *Adverbia loci saepius ponuntur pro relativo. Cic. 2. de Leg.* Quare istum, ubi tu es natus, plus amabo posthac locum. Ubi, *pro*, *in quo. Terent. Eun.*

Mercator hoc addebat, è praedonibus,
Unde emerat, se audisse abreptam è Sunio.

Unde, *pro*, *à quibus*.

Quaedam etiam Adverbia loci aliquando tempus significant: ut Terent. in Eunuch. Ubi videt me homo esse in tantum honorem, ibi coepit me obsecrare, *cet.*[10].

1 Ad adverbia in loco etiam pertinent hae praepositiones, cum casu amisso fiunt adverbia: *supra*, *infra*, *ante*, *post*, *pone*, *prope*, *propter*, *extra*, *juxta*.
2 Quorum pleraque verius sunt nomina, quam adverbia. Ut, *quo*, *aliquo*, *quocunque*, puta *loco*. Imo & *huc*, pro *ad hoc*, & quaedam alia.
3 Sunt haec composita à *versum*, sive *vorsum*. Nam *introrsum* valet *introversum*. Sic *horsum*, *huc vorsum*; atque ita in aliis.
4 Sed vocem *coelitus* non temerè usurpem. Uti Lactantius, Serviusque. Sed, ut censeo, nemo qui Augusti, vel proximo aevo, vixerit.
5 Sic *eminus*, *cominus*.
6 In quibus respicitur ad nomen *via*. Sic & *recta*, *quaqua*, *qualibet*, *quacunque*; scilicet *via*. 7 Id est, locum varium. 8 Aliqui distinguunt, ut *peregri* sit in loco: *peregre*, ad locum, & de loco. Curiosius, quàm verius, meo judicio. 9 Par ratio in *usquam* & *longe*. 10 Veterum aliqui, quia *domi*, *domum*, *domo*, Graece per adverbia exprimantur (nam *domi* οἴκοι, *domum* οἴκαδε, *domo* οἴκοθεν), eo haec Latinis quoque adverbia esse arbitrantur. Sed obstat quod dicamus, *domi meae*, & similia.

Tera-

ADVERBIEN.

Hic, hier, in deze plaats.
Illic, daar, in die plaats, ginds.
Istic, daar, aldaar.
Ibi, daar.
Ubi? waar? in welke plaats? alwaar.
Ubique, overal, alom, allezins.
Ubicunque, waar het ook zij, het zij waar 't zij.
Alibi, elders, op eene andere plaats.
Intus, binnen, van binnen.
Foris, buiten, van buiten.
Huc, herwaarts, hier heen.
Illuc, derwaarts, daar naar toe, tot die plaats.
Istuc, daar, derwaarts.
Eò, tot daar, daar naar toe.
Quo, werwaarts? tot welke plaats? waar heen? waar naar toe?
Aliquò, ergens heen, ergens naar toe?
Quocunque, waar heen het zij.
Intro, naar binnen, binnenwaarts.
Foras, naar buiten, buitenwaarts.
Introrsum, naar binnen in, binnenwaarts, inwaarts.
Retrorsum, achterwaarts.
Sursum, opwaarts, naar omhoog.
Deorsum, nederwaarts.
Quorsum? werwaarts? waar naar toe? waar heen?
Dextrorsum, naar de regterhand of zijde toe.
Laevorsum, naar de linker hand of zijde toe.
Hinc, van hier, hier af, hier uit.
Illinc, van daar, van die zijde.
Istinc, van daar, van ginds.
Inde, van daar, van die plaats.
Unde, van waar? van welke plaats?
Aliunde, van eene andere plaats.
Coelitus, van den hemel af.
Funditus, tot den grond of bodem toe, gansch en gaar.
Radicitus, van den wortel af, tot den wortel toe, met wortel en al.
Inferne, van beneden, van onder.
Superne, van boven.
Hac, hier door, hier langs.
Illac, daar langs, daar door.
Istâc, daar langs.
Eâ, langs dien weg, daar langs.
Quâ, waar langs? langs of door welken weg?
Peregrè, buiten 's lands, naar buiten 's lands, van buiten 's lands.
Nusquam, nergens, nergens heen.
Peregre absum, ik ben buiten 's lands.
Peregre abeo, ik vertrek buiten 's lands.
Peregrè redeo domum, ik kom van buiten 's lands weder te huis.
Nusquam apparet, het blijkt nergens.
Nusquam discessit, hij is nergens heen gegaan.

Temporis: ut, *hodie*, *nunc*, *heri*, *nuper*, *cras*, *perendie*, *aliquando*, *jam*, *tum*, *mane*, *serò*, *semper*, *pridem*, *dudum*, *olim*, *quondam*, *nudiustertius*, *nudiusquartus*, cet.[1].

Usque & loci & temporis adverbium est: ut, *Ad flumen usque persecutus est hostem. Ad horam usque octavam*[2].

1 Sic Plautus etiam Mostell. *nudius quintus*, & *nudius sextus*. Imo Cicero ipse Philipp. 5. *nudius tertius decimus*. Hujusmodi tamen nihil mihi adverbii habere videntur; nisi quod *nunc* in *nudius* insit. Nam dicitur, quasi *nunc diei*. Verius adverbia temporis sunt *porrò* & *proporro*; quod apud Lucretium. Ad ejusmodi adverbia aliqui etiam referunt *diu*, *noctu*, imo & *interdiu*. Alii censent esse nomina μονόπτωτα ablativi casus. Sane similiter ablativi videntur adverbialiter positi, atque isti, *diepristini*, *diecrastini*, *diequarti*, *diequinti*, *dienoni*, pro *die priori*, seu *pridie*, *die crastino*, *quarto*, *quinto*, *nono*. Qualia & per *e* efferebantur: ut, *diequarte*, *diequinte*: nempe quomode *peregri*, & *peregre*; *heri* & *here*; *praefiscini*, & *praefiscine*, dixerunt. Vide Gellium lib. 10. cap. 24. 2 *Hactenus* quoque tum loci est, tum temporis. Quandoque etiam rem ipsam restringit. Sueton. in Ner. cap. 40. *Hactenus excanduit, ut malum iis minaretur*: id est, non ulterius, quam eò.

Numeri: ut, *semel*, *bis*, *ter*, *quater*, *quinquies*, *sexies*, *septies*, *octies*, *novies*, *decies*, *vicies*[1], *tricies*, *quadragies*, *quinquagies*, *sexagies*, *septuagies*, *octogies*, *nonagies*, *centies*, *millies*[2]. Item quae numerum indefinitum significant: *saepe*, *raro*, *rursus*, *iterum*, *toties*, *quoties*, cet.

1 Supra *vicies* major numerus praeit sine copula: minor sequitur fere cum copula: ut, *vicies bis*; vel *bis & vicies*: *quadragies quinquies*; vel *quinquies*, *& quadragies*. Columella tamen etiam dixit, *vicies & semel*. At supra *centies* usitate major numerus, nunc cum copula nunc sine ea, praecedit: ut, *centies vicies*, vel *centies & vicies*. Verum haec ad structuram potius pertinent. 2 Sic ordinem significantia: ut, *primò*, vel *primum*; *secundò*, vel *secundum*; *tertiò*, vel *tertium*; *quartò*, vel *quartum*, cet. Vide Gellium lib. 10. cap. 1. & Vallam lib. 3. cap. 59.

Negan-

Hodie, heden, van daag, op dezen dag.
Heri, gisteren.
Nunc, nu, nu ten tijde, voor tegenwoordig.
Nuper, onlangs, kortelings.
Cras, morgen.
Perendie, overmorgen.
Aliquando, somtijds, ten eenige tijde.
Jam, nu, terstond.
Tum, dan, daar na, op dien tijd.
Manè, des morgens.
Serò, laat, spade.
Semper, altijd, altoos.
Pridem, voor lang.
Dudum, overlang, lang geleden.
Olim, voormaals, eenmaal, weleer.
Quondam, voormaals, eenmaal, weleer.
Nudiustertius, eergisteren.
Nudiusquartus, heden voor vier dagen.
Usque, altijd, tot aan, tot, toe.
Persecutus est hostem usque ad flumen; hij heeft den vijand tot aan de rivier toe vervolgd.
Usque ad horam octavam; tot acht uren toe.
Semel, eens, eenmaal.
Bis, tweemaal.
Ter, driemaal.
Quater, viermaal.
Quinquies, vijfmaal.
Sexies, zesmaal.
Septies, zevenmaal.
Octies, achtmaal.
Novies, negenmaal.
Decies, tienmaal.
Vicies, twintigmaal.
Tricies, dertigmaal.
Quadragies, veertigmaal.
Quinquagies, vijftigmaal.
Sexagies, zestigmaal.
Septuagies, zeventigmaal.
Octagies, tachtigmaal.
Nonagies, negentigmaal.
Centies, honderdmaal.
Millies, duizendmaal.
Saepe, dikwijls, menigmaal.
Rarò, zelden.
Rursus, wederom.
Iterum, wederom, andermaal, nog eens, ten tweeden male.
Toties, zoo dikwijls, zoo menigmaal.
Quoties, hoe dikwijls? hoe of zoo menigmaal.

Negandi[1]: ut *haud*, *non*, *neque*[2], *nunquam*, *minimè*[3], cet. Et *nihil* adverbialiter aliquando ponitur, pro *non*: ut, *Nihil circuitione usus es*. Ter. And.

Affirmandi, vel explanandi: ut, *ita*, *etiam*, *quidni*, *certè*, *profecto*, *scilicet*[4], *videlicet*, *quippe*, *nempe*, *nimirum*, *planè*, *maximè*, & *nae* cum diphthongo: ut, *nae ego homo infelix sum*.

1 Mirum est hoc; quod maluissem adverbia affirmandi praemitti. Videlicet, quia id jubet naturae ordo. Unde Naevius, *Vel ai, vel nega*. 2 *Nullatenus*, ut alienus Latinum, expunxi. 3 Sic *ne ante quidem*: de quo mox dicam. Item *nec* apud veteres. Ut in Legibus XII Tabb. Atque idem composita ostendunt: ut, *negotium*, *negligens*. Vide Festum in *Nec*. 4 Hoc & elevandi vim habet. Ter. *Id populus curat scilicet!* Maro: *Scilicet is superis labor est!* Itidem *nimirum* quoque, & *videlicet*, ironiae inserviunt.

Demonstrandi: ut, *en*, *ecce*[1].

Hortandi: ut, *eia*[2]: item verba haec adverbialiter usurpata: *age*, *agedum*, *agite*, *agitedum*: quorum priora duo saepius singulari, interdum etiam plurali junguntur; posteriora duo plurali tantùm[3].

Ordinis[4]: ut *deinde*[5], *deinceps*, *protinus*, *continuò*, *antea*, *postea*, *denique*, *praeterea*, *primò*, *secundo*, *tertiò*, *postremò*[6], cet.

1 Sic *hem* apud Comicos. Terent. Andr. *Hem, Davum vide*. Vide Vossium lib. 2. cap. 15. Nempe *hem*, pro usu diverso, nunc demonstrandi est adverbium, nunc interjectio indignantis. 2 Hoc quoque, pro diversa significatione, nunc adverbium est hortandi, vel orandi; nunc interjectio blandientis. 3 Adverbiis hortandi etiam accensentur *sis*, *sodes*, *sultis*: quae & ipsa verius verba sunt. Nam conflata sunt ex *si vis*, *si audes*, *si vultis*. Sic *capsis*, quod est, *cape si vis*. Item *videsis*, *cavesis*, *apagesis*. Quae ad verba etiam Priscianus refert. 4 Sunt haec & conjunctiones continuativae, ut postea dicetur. 5 Pro quo & *subinde* dixerunt priores: ut Horatius, Liviusque. Sed Petronio, & postea secutis, valet *identidem*. 6 Si verum amamus, *primo*, *secundo*, *tertio*, *postremo*, magis sunt ablativi: in quibus intelligitur *loco*. Quod in aliis quoque saepe intelligitur. Ut cum dicimus, *in medio*; vel *de proximo*.

Simi-

Haud, niet, geenszins.
Non, niet, neen.
Neque, noch ook.
Minime, neen, niet, ten allerminste niet.
Nihil, niet, geenszins.
Nihil usus es circuitione, gij hebt geene omwegen gebruikt.
Ita, alzoo, ja.
Etiam, ook, alzoo.
Quidni, waarom niet? wat anders?
Certe, zekerlijk.
Profectò, zekerlijk, voorwaar.
Scilicet, voorwaar, trouwens, te weten.
Videlicet, wel te weten, waarlijk, zekerlijk.
Quippe, want, voorwaar, te weten.
Nempe, zekerlijk, waarlijk, namelijk.
Nimirum, voorwaar, zonder twijfel, te weten.
Plàne, geheel en al, ten eenen male.
Maxime, grootelijks, voornamelijk, allermeest.
Nae, voorwaar, zekerlijk.
Nae ego sum homo infelix, voorwaar ik ben een ongelukkig mensch.
En, zie hier, zie daar.
Ecce, zie hier, ei zie.
Agitè, *agitedum*, wel aan nu.
Age, *agedum*, wel aan.
Deinde, namaals, daarna, naderhand.
Deinceps, achtervolgens, hier na, namaals.
Protinus, terstond, haastelijk.
Continuò, terstond, van stonden aan.
Antea, voormaals, voor dien tijd, te voren, voorheen.
Postea, daar na, namaals, naderhand.
Denique, ten laatste, op het laatste, op het einde.
Praeterea, daarenboven, nog meer, behalve dat.
Primò, ten eerste.
Secundò, ten tweede, voor de tweede maal.
Tertiò, ten derde, voor de derde reize.
Postremò, eindelijk, ten allerlaatste.

Similitudinis: ut, *quasi*, *ceu*, *sic*, *sicut*, *sicuti*, *velut*, *veluti*, *tanquam*, *ut*, *uti*, *prope*, *aequè*, *perinde*, *ac si*, *non aliter*, *non secus*, *quemadmodum*.

Qualitatis[7]: ut *doctè*, *pulchrè*, *fortiter*, *viriliter*, *bene*, *malè*, cet. Item, *strictim*, *punctim*, *caesim*, *raptim*, *furtim*, cet. quae à verbis veniunt[8].

Quantitatis[9]: ut, *multùm*, *parum*, *modicùm*, *magis*, *minus*, *minimum*, *nimiùm*, *plurimùm*, *valdè*, *satis*. Huc refer & haec adverbia intendendi: *prorsus*, *admodum*, *omnino*, *penitus*, *adeò*[10], *sanequam*, id est valde[11], & *per* in compositis: ut, *perpulchre*, *perquam*. Item haec: *pene*, *prope*, *propemodum*, *fere*, *ferme*, cet. quae etsi de re tota aliquid detrahunt; tamen actionem intendunt & amplificant. Praeter adverbia remittendi[12]: ut, *sensim*, *paulatim*. *pedetentim*, *aegre*, *vix*. Item: *paululum*, *longiuscule*, *meliuscule*, *saepiuscule*[13], cet.

Dubitandi: ut, *forsan*, *forsitan*, *fortassis*, vel *fortasse*[14].

Separandi: ut, *seorsum*, *separatim*,

7 Qualitatis adverbia fere desinunt in *e*, *er*, vel *im*. Maluissem vero qualitatis adverbia proxime praecedentibus praemissa. Qualitati enim accidit similitudo: ut constat ex Aristotelis categoriis.

8 Huc etiam refer *viritim*, *ostiatim*, *centuriatim*, & similia; quae à nominibus derivantur.

9 Etiam quantitatem notant adverbia loci & numeri; de quibus antea vidimus. Sed Grammatici *quantitatis* vocem strictius accipiunt pro sola magnitudine.

10 Sic *effictim*, *impense*; & relativa haec, *tam*, *quam*. Vocant alii adverbia comparandi. 11 Itidem antiquum adverbium *numero*, id est, nimium. Festum vide. 12 Vicina his adverbia minuendi: *saltem*, *minime*, *certe*, *vel*. Ut, *saltem diem concede*. Item, *Vel ille contentus ero*. 13 *Clanculum*, & *belle*, quae addunt, sustuli: quia *belle* est qualitatis, ut *bene*; *clanculum*, ut *occulte*. Reliqui tria haec, *longiuscule*, *meliuscule*, *saepiuscule*: interim primario alius sunt classis. Nam *meliuscule* est qualitatis, ut *bene*: *longiuscule* quantitatis continuae: *saepiuscule* discretae. 14 Sic *fors* & *fors sit*. Vide Vallam lib. 2. cap. 17. Nempe ex *fors*, *sit* addito, est *forsit*, & apposito *an*, *forsitan*. Ac similiter à *forte*, *fortean*; à *fortasse*, *fortassean*.

secre-

Quasi, gelijk of, als of, kwanswijs.
Ceu, gelijk, als.
Sic, zoo.
Sicut, zoo als, gelijk.
Sicuti, gelijk als, gelijkerwijs.
Velut, *veluti*, even als, gelijk, gelijkerwijs.
Tanquam, gelijk, als.
Ut, *uti*, als, gelijk.
Prope, bijna, bijkans.
Aeque, gelijkelijk, zoo wel, even zeer.
Perinde, als, alzoo, gelijk, gelijkelijk.
Ac si, als of.
Non aliter, } even zoo, niet
Non secus, } anders.
Quemadmodum, gelijkerwijs.
Doctè, geleerdelijk.
Pulchrè, fraai, wel.
Fortiter, dapper.
Viriliter, mannelijk.
Benè, wel.
Malè, kwalijk.
Strictim, kortelijk, in het korte, met korte woorden.
Punctim, al stekende, steekswijze.
Caesim, al snijdende, of houwende.
Raptim, haastelijk, in der ijl.
Furtim, diefswijze, heimelijk, bedektelijk.
Multùm, zeer, veel.
Parùm, weinig, luttel.
Modicum, weinig.
Minimùm, minst, allerminst.
Nimium, al te zeer, te veel.
Plurimùm, zeer veel, meestal.
Valde, zeer veel, grootelijks.
Satis, genoeg.
Prorsus, ten eenen male, geheel en al.
Admodum, zeer.
Omnino, geheellijk, ganschelijk.
Penitus, heel diep in, tot den grond toe.
Adeò, zoo zeer.
Sanequam, zeer, vrij wat veel.
Per, zeer.
Perpulchre, zeer schoon, zeer fraai.
Perquam, heel zeer.
Pene, *prope*, *propemodum*, *fere*, *ferme*, bijkans, bijna, schier, haast.
Sensim, *paulatim*, allengskens.
Pedetentim, voet voor voet, langzamerhand.
Ægrè, bezwaarlijk, met moeite.
Vix, naauwelijks, schaars.
Paululum, zeer luttel.
Longiuscule, een weinig langer, wat van verre.
Meliuscule, een weinig beter.
Saepiuscule, wat al te dikwijls.
Belle, wel, fraaitjes, mooitjes.
Forsan, } misschien,
Forsitan, } welligt, mogelijk.
Fortassis, }
Fortasse, }
Seorsum, } afzonderlijk,
Separatim, } alleen.

secretò, *divise*, *singulatim*[15], *bifariam*, *multifariam*, *secus*, *aliter*. Huc pertinent excludendi particulae[16]: *solùm*, *tantùm*, *modò*, *duntaxat*, *tantummodo*.

Jurandi: ut *pol*, *edepol*, *ecastor*[17], *hercule*.

Eligendi: ut, *potius*, *imo*, *magis*[18].

Congregandi[19]: ut *simul*, *una*[20], *pariter*.

Prohibendi: ut, *ne*[21], *nequaquam*.

Interrogandi: ut, *an*, *quando*, *quomodo*, cet.

15 Sic *sigillatim*. Nempe *singulatim* & *sigillatim* dixere; quia antiquè, pro *singulus*, etiam diminutive *sigillus* in usu fuit. 16 Eodem pertinent distribuendi vim habentia: ut, *singulatim*, *bipartitò*, *multifariam*, *simpliciter*, *dupliciter*, *viritim*, *ostiatim*, cet. 17 Perperam vulgo *aedepol*, & *aecastor*, scribunt, quasi sint ab aede Castoris, vel Pollucis: cum *me*, & *e*, sint ex Graeco μὰ, & νὴ. Ut similia sint, *mecastor*, *ecastor*, *epol*, vel etiam *edepol*: quasi, *me Deus Pollux*. Similia his, *mediusfidius*, *mehercule*, *eiuno*, *ecere*, h. e. per Junonem, per Cererem: At *medius fidius* valet, *me* Διὸς, id est, *Jovis*, *fidius*, hoc est, *filius*. Magis haec placent, quam ut *me* sit accusativus, & ἐλλειπτικῶς intelligatur *amet*, vel *adjuvet*. Porrò his, & similibus jurandi formulis, abstinendum censeo Christiano, cum sint per gentilium deos. Scio, aliquid esse, quod dicunt, particulas istas Christianis jam exuisse veterem naturam; nec amplius esse jurandi, sed affirmandi. Verum si suppetunt gentilibus particulae, quae solum adfirment; cur utemur his suspectis? Quare, quod in re alia ait Augustinus, mentem hi Christianam retineant, linguam corrigant. 18 Sic *praecipue*, *imprimis*, *maxime*. 19 Vel comitandi. 20 *Unà* proprie nomen, quia integrè est *unâ operâ*. 21 *Ne* absolutè prohibet: ut, *ne des*. Ante *quidem* negat: ut *ne obolum quidem dederit*.

* *Hujusmodi adverbiorum alia pertinent ad quaestionem* an sit: *ut*, num, numquid, an, utrùm, nonne; *&* ne *encliticum*: *ut*, tune, legisne.

Alia quaerunt de causa: *ut*, quare, quamòbrem, quapropter, quid ita, quidni, quin, *pro*, cur non.

Alia de loco: *ut*, ubi, quò, ultrò, quorsum, unde, quâ[1].

Alia de tempore: *ut*, quando, quoad, quousque, quamdiu.

1 His per nomina respondetur. Ut, *quo? Romam*; *unde? Româ*. Sed quaerentibus de caussa respondetur *quia* vel *quoniam*. Unde & haec colligunt esse adverbia. Sed nihil impedit, quo minus eadem, pro diverso considerandi modo, classis sint diversae.

Alia

Secreto, in het verborgen, bedektelijk, heimelijk.
Divisa, afgescheiden, afgezonderd, verscheidenlijk.
Singulatim, elk in het bijzonder, hoofd voor hoofd, een voor een.
Bifariam, in twee deelen, op tweederlei wijzen.
Multifariam, op velerlei of verscheidene wijzen.
Secus, } anders.
Aliter, }
Solùm, } alleenlijk.
Tantùm, }
Modò, }
Duntaxat, }
Tantummodò, }
Pol, bij Pollux.
Edepol, zeker, zoo helpe Pollux.
Ecastor, voorwaar, bij Castor.
Hercule, zekerlijk, bij Hercules.
Potius, liever, eer.
Imo, om beter te zeggen, ja wat meer is, maar veel eer.
Magis, meer.
Simul, te zamen, mede.
Una, met eenen, te zamen.
Pariter, te gelijk, te zamen.
Ne, niet.
Nequaquam, geenszins, niet.
An, een woordje van vragen, of?
Quando, wanneer.
Quomodo, hoe, op welke wijze?

Alia de numero; *ut*, quoties.
Alia de qualitate: *ut*, quomodo, qui.
Alia de quantitate: *ut*, quàm, quantopere.

Quod si haec adverbia non interrogent, aut infinita *sunt, aut* relativa. *Infinita, ut*, Nescio, ubi terrarum degat. Dubito, an domi sit. *Relativa: ut*, Ubi uber, ibi tuber.

Interdum autem & nomina pro adverbiis ponuntur. Virgil. Nec longum laetabere, *id est, diu. Idem*, Crebra ferit, *pro, crebro. Lucan.* Acerba tuens, *id est, acerbè.*

De Comparatione Adverbiorum.

Accidit adverbiis nonnullis comparatio. Quaedam eorum formantur à nominibus illis, quae gradus comparationis assumunt lege communi: ut,

docte, doctiùs, doctissimè.
penitus, penitiùs, penitissimè.
fortiter, fortiùs, fortissimè.

Quaedam veniunt à nominibus comparationis anomalae: ut,

bene, meliùs, optimè. malè, pejus, pessimè.
parum, minus, minimè, & minimum[1].

Quaedam neutro modo se habent; & tamen omnes gradus habent: ut,

diu, diutius, diutissimè.
saepe, saepius, saepissimè[2].

Nec à nomine positivo venit
prope, propiùs, proximè

1 Uterque est superlativus à *parum*: sed significatione differunt. Nam *minime* est negantis: *minimùm* est quantitatis, vel etiam minuendi adverbium: ut cum pro *saltem* ponitur.

2 Nisi prisci dixere *saepis* pro *creber*. Sanè Catonis et Nepotis est *saepissima discordia*, teste Prisciano lib. 3.

ma-

Trappen van Vergelijking bij de Adverbien.

Doctè, geleerd, naar de wijze der geleerden.
Doctius, meer geleerd.
Doctissime, zeer geleerd, allergeleerdst.
Penitus, diep in.
Penitius, dieper, of verder in.
Penitissimè, zeer diep, en zeer ver in.
Fortiter, dapper, kloekmoedig.
Fortius, dapperder, kloekmoediger.
Fortissimè, zeer dapper, zeer kloekmoedig.
Benè, wel.
Melius, beter.
Optimè, zeer wel, best, allerbest.
Male, kwalijk.
Pejus, slimmer.
Pessimè, zeer kwalijk, slimst, allerslimst.
Parum, weinig.
Minus, minder.
Minime, geenszins.
Minimum, minst, allerminst, ten minsten.
Diu, lang, een langen tijd.
Diutius, langer.
Diutissime, zeer lang, langst, allerlangst.
Saepe, dikmaals, dikwijls.
Saepius, meermalen.
Saepissime, zeer dikwijls.
Prope, nabij.
Propius, nader bij.
Proxime, zeer nabij, allernaast, onlangs.

Quaedam positivo carent: ut,
magis, *maximè*. *ocius*, *ocissime*[3].
Quaedam comparativo: ut,
pene, *penissimè*. *nuper*, *nuperrimè*.
Quaedam superlativo; ut,
tempori, *temporius*[4].
Huc etiam refer:
satis, *satius*. *secus*, *secius*.
Qui duo comparativi nonnihil à positivi significatione recedunt.

De Derivatis.

* *Adverbia pauca sunt primigenia: ut* cras, jam, cet. *Pleraque vero omnia sunt derivata: alia quidem à nominibus, pronominibus, aut participiis; alia à verbis. Priora vel voce conveniunt cum origine, vel terminatione differunt. Quae conveniunt, ferè vel ab nominativis fiunt, vel ab ablativis. Ab nominativis: ut*, facilè, potiùs, utrùm, recèns, penitus[1], hic, cet. *Ab ablativis: ut*, repentè, subitò, istàc, quo[2], cet. *Possis huc quoque referre* tempori, vesperi; *quia olim videntur in ablativo* i *pro* e *habuisse: nisi magis placet, haec, cùm adverbia fiunt, per* i *efferri discriminis causâ. Quae terminatione differunt, varie fiunt. In primâ quidem declinatione vel* A *retinetur: ut* summatim, centuriatim; *vel mutatur in* I: *ut*, medullitus. *A secunda venientia saepe in* E *exeunt; ut* doctè, timidè, validè; *vel in* TUS: *ut* funditus, antiquitus; *vel* TER: *ut* largiter, humaniter; *vel* ATIM, *aut* ITIM: *ut*, ostiatim, viritim; *vel* O: *ut* citò, tutò; *vel* UM: *ut* primum, caeterum. *A tertia, in* E: *ut* facilè; *vel* ER, *ut* fortiter, eleganter; *vel* ATIM, *ut* mucronatim, generatim; *vel* IM, *ut* partim; *vel* AS, *ut* foras; *vel* O, *ut* omnino. *A verbis sunt*, raptim, caesim, punctim, exsultim, *&* *similia; quae a Supinis formantur. Pauca a praepositionibus veniunt: ut*, intro, *ab* intra; subtus, *a* sub; clanculum, *a* clam, *cet.*

[3] Sic *potius*, *potissimum*.

[4] Item *sero*, *serius*. Ac simile videtur *excusate*, *excusatius*. Priori Fabius usus, altero Plinius in Epistolis.

[1] A nomine *penitus*: ut apud Plautum, *penitis faucibus*, & *penitissima Arabia*.

[2] Addunt *forte*, & *forte fortuna*: quae omnino nomina sunt.

Magis, meer.
Maximè, meest, allermeest.
Ocius, haastiger, rasser, sneller.
Ocissimè, zeer haastig, in aller ijl.
Penè, bijna.
Penissimè, zeer na.
Nuper, onlangs.
Nuperrimè, zeer onlangs.
Tempori, bij tijds, ten regten tijde.
Temporiùs, beter in tijds, tijdiger.
Satis, genoeg.
Satiùs, beter, liever.
Secus, anders.
Secius, min, anders.

De Compositis.

* *Componuntur Adverbia vel ex duobus nominibus: ut*, pridie, *quasi* priori die; tantopere, *ex* tanto opere; *vel ex nomine & pronomine: ut* quare, *ex* qua re[1]; hodie, *ex* hoc die; *vel ex nomine & verbo: ut* pedetentim, *quasi* pedem tendendo; *vel ex nomine & participio: ut* perendie, *quasi* peremto die; *vel ex nomine & adverbio: ut* saepe numero[2], actutum, *quasi* actu tum; *vel ex nomine & praepositione: ut* denuo, *pro* de novo; dextrorsum, *pro* dextram versum; illico, *pro* in loco; *vel nomine & syllabica adjectione: ut* tantisper, aliquantisper: *ubi* per *est*, *ut in* ὥσπερ; *vel ex pronomine & praepositione: ut* postea, quapropter, praeterea, propterea; *vel duobus verbis: ut* licet, videlicet, scilicet, *pro* ire, videre, scire licet; *vel verbo & adverbio: ut* ubivis, quolibet; *vel duobus adverbiis: ut* tantummodo; *vel adverbio & praepositione: ut* quoad, quorsum, *ex* quo versum, praeut, praequam, praeterquam, superquam, propalam, protenus, *quod valet* porrò tenus, inibi, postibi, interibi; *vel adverbio & conjunctione: ut* etiam, *ex* & *ac* jam, *quod nunc unius, nunc duarum est syllabarum; vel adverbio & syllabicâ adjectione: ut* ibidem, tandem, *pro* tamdem, ubinam, quianam[3]. *Quaedam etiam ex tribus vocibus constantur: ut* quamobrem, quemadmodum, nudiustertius, *quasi* nunc dies tertius, *teste Festo*.

1 Pro *qua de re*. Nam κατ' ἔλλειψιν reticetur *de*: quod valet *ob*.

2 Nisi est ab antiquo adverbio *numero*, pro *nimium*. Sed sic quoque est nomen adverbiale, nam *numerò* dicitur quasi *magno numero*.

3 Pro *qua re*, διά τι. Ut 5 Aen. *Heu quianam tanti cinxerunt aethera nimbi? Nam* non conjunctio est, sed παρέλκον.

De Praepositionibus[1].

Praepositio[2] est dictio indeclinabilis[3], quâ nomen adjungitur verbo, ad caus-

1 Retinui ordinem partium vulgarem. Rectius tamen praepositio praemittatur Adverbio. Nam ut nomen naturae ordine est priùs verbo: sic praepositio, quae nomini praeponitur, est prius adverbio, quod additur verbo. 2 *Praeverbium* dicitur Varroni lib. 5. de L. L. Sed *praepositionem* etiam Cicero in Topicis appellat. 3 Definitio haec soli convenit praepositioni separabili. Nempe aliae non tam sunt partes orationis, quàm vocis: eoque non nisi reductivè huc pertinent.

sam,

DE

sam, locum, tempus, conjunctionem, aut privationem significandam[4].

[4] Praecipuè significant motùm, aut quietem. Quietem quidem in loco: motum autem à re ad rem, vel circa rem. Unde aliquibus praepositio definitur, pars invariabilis, quae vel appositione, vel compositione, praeponitur aliis vocibus ad motum, aut quietem significandam. Brevissime autem, & verissime, definiatur particula, sive vox invariabilis naturâ suâ casum regens. Solum huic definitioni obstare videtur inveteratus error, quo creditur, adverbia etiam, & interjectiones, regere casum. Ut, *simul filio, procul mari, vae tibi.* Sed sunt haec ἐλλειπτικά, quia integre sit: *simul cum filio, procul à mari, vae,* sive *malum sit tibi.* Quod fuse ostendi libro ultimo de Arte Grammatica cap. 64 & 69.

* *Caussam, ut* propter: *locum, ut* ante, circiter; *quae & tempus significant: conjunctionem, ut* cum: *privationem, ut* absque: *atque ita in aliis.*

Praepositio sic vocatur, quia plurimum[5] praeponitur aliis dictionibus: vel appositione: ut, *ad patrem;* vel compositione: ut, *admiror.*

[5] *Plurimum* dico, quia contrà fit in *tenus*, ut *pube tenus:* interdum & in *cum*, ut *quibuscum.* Etiam in *versus*, & *usque*, si haec praepositionibus accensere lubet: ut, *Hispaniam versus, Romam usque.*

Praepositiones sunt separabiles, aut inseparabiles.

Separabiles dicuntur, quae etiam extra compositionem usurpantur.

Harum, aliae[1] Accusativum, aliae Ablativum, aliae utrumque casum[2] regunt.

[1] Quem praepositio quaeque casum regat, non est hujus loci: sed ad Syntaxin pertinet. Nihilominus hic ea reliquimus: quia pueris illorum usus statim sit maximus. Verum de hoc fruatur quisque judicio suo.
[2] *Tenus* etiam regit genitivum pluralem; ut suo loco dicetur.

Accu-

VOORZETSELS.

Ad patrem, tot den vader.
Admiror, ik ben verwonderd, ik verwonder mij.

Ad

Accusativum hae exigunt: *ad*, *quod*, *ante*, *adversus*[3], *cis*, *citra*, *circum*, *circa*, *circiter*[4], *contra*, *erga*, *extra*, *inter*, *intra*, *infra*, *juxta*, *ob*, *per*, *prope*[5], *praeter*, *propter*, *post*, *pone*, *penes*, *secundum*, *secus*, *supra*, *trans*, *ultra*[6].

Ablativum regunt, *a*, *ab*, *abs*, *absque*[7], *cum*, *clam*, *coram*, *de*, *e*, *ex*, *prae*, *pro*, *sine*, *tenus*[8].

Ex his *tenus* semper postponitur[9]. Ut, Virgil.

Capulo tenus abdidit ensem.

Quaedam regunt utrumque casum: ut, *in*[10], *sub*, *super*, & *subter*[11].

3 Vel *adversum*; ut *adversus*, vel *adversum leges*.

4 *Circiter* vix praepositio videtur: quia *circiter meridiem* integrè sit, *circiter ad meridiem*.

5 *Prope* potius adverbium est. Nam *prope*, *urbem* κατ' ἔλλειψιν ponitur, pro *prope ad urbem*. Ac par ratio, cum dicitur *propius*, vel *proxime urbem*.

6 His addere si lubet *versus*, sive *versum*; in universum praepositiones, quae accusativum regunt, numero sint una & triginta. Eas, excepto *penè*, hisce versiculis sunt complexi:

Ad, *penes*, *adversus*, *cis*, *citra*, *circiter*, *extra*,
Erga, *apud*, *ante*, *secus*, *trans*, *supra*, *versus*, & *intra*,
Ultra, *post*, *praeter*, *propter*, *prope*, *pone*, *secundum*,
Per, *circum*, *circa*, *contra*, *juxta*, *inter*, *ob*, *infra*.

Aliqui etiam *usque* addunt. Alii & *versus*, & *usque*, inter adverbia referunt: & rectius. Nam, cum dico, *Tiberim versus*, vel *Tiberim usque*; integrè fuerit, *usque ad Tiberim*, *ad Tiberim versus*. Ut casus non regatur à *versus*, vel *usque*; sed praepositione *ad* intellecta; quae in *adversus* exprimitur. 7 *Absque*, magis est Comicum: pro quo Oratores potius *sine*. 8 Nonnulli adjungunt *palam* & *procul*. De priori adsentio. Nam Livii est, *palam populo*. At *procul* adverbium est. Nam *procul domo* integrè fuerit, *procul à domo*. Nec raro additur praepositio. 9 Uti & in *quatenus*, & *hactenus*: quae integrè sint, *qua fine tenus*, *hac fine tenus*. 10 Pro *in* antiqui dixere *endo*, & *indu*. Ut *endo*, vel *indu mari*. Sic in compositione *endoperator*, vel *induperator*, pro *imperator*. Remansit in *industrius*, ab *instruendo*; *inducias*, quasi *indu ocio*; & aliis nonnullis. 11 Alii quintam addunt *clam*; idque Cledonio praeeunte; de quo in Syntaxi dicemus.

O B-

Ad, tot, aan, bij.
Apud, bij.
Ante, voor.
Adversus, en *Adversum*, tegen.
Cis, op deze zijde.
Citra, over deze zijde; zonder.
Circum, rondom.
Circiter, } omtrent.
Circa,
Contra, tegen.
Erga, tegen, jegens.
Extra, buiten, behalve.
Inter, tusschen.
Intra, binnen.
Infra, beneden, van onder, minder.
Juxta, bij, omtrent.
Ob, om, voor.
Per, door, over.
Prope, bijna, nabij.
Praeter, behalve.
Propter, om, bij.
Post, achter, na.
Ponè, achter.
Penes, bij.
Secundum, volgens, naar; bij, langs.
Secus, bij, nevens.
Supra, boven, meer.
Trans, door, over.
Ultra, over, meer.
A,
Ab, } van.
Abs,
Absque, zonder.
Cum, met, benevens.
Clam, heimelijk, buiten weten.
Coram, voor.
De, van.
E, } uit.
Ex,
Prae, voor, om, van wegen.
Pro, voor.
Sine, zonder.
Tenus, tot.
Capulo tenus abdidit ensem, hij heeft er het zwaard tot het gevest toe in gestoken.
In, in, tot, tegen.
Sub, onder.
Super, op.
Subter, onder.

OBSERVATIO I.

De Praepositionibus Separabilibus.

Praepositiones fiunt adverbia [1], quando casum amittunt: ut, *Longe post tempore venit.*

[1] Hoc fit in *ante, circum, circiter, clam, coram, contra, infra, intra, juxta, palam, prope, pone, post, propter, secus, subter, super, supra, ultra.* Plaut. *Juxta mecum rem tenes.* Terent. *Vitam vivo modeste, ut nihil supra.* Columel. *Vasa intra diligenter piata,* cet.

OBSERVATIO II.

* *Praepositiones in compositis plerumque retinent significationem suam: ut,* Adeo, abeo, anteo, circumeo, *cet.* Adsum, absum, intersum, *cet.*

EXCIPE.

* In, *cum nominibus, aut participiis, per se compositum, plurimum significat privationem: ut,* indoctus, improbus, insepultus, *cet.*

At compositum cum verbo, interdum auget significationem: atque eam quoque retinet in participio. Ut, infringo, *id est,* valde frango; *unde* infractus, *pro* admodum fractus. *Sed quando per se cum fractus componitur, notat* non fractum [2].

Interdum & cum nomine auget: ut, incanus, incurvus, *cet.*

Per *saepius significationem auget: ut,* perfidelis, perfruor, *cet. interdum privat: ut,* perfidus, perjurus.

Auget et prae: *ut,* praedives.

Sub *quandoque minuit: ut,* subtristis, subtimeo, *cet.*

De *in verbis auget: ut,* deamo, demiror. *In nominibus privat: ut,* demens.

Idem in ex *fieri videtur. Prius in* exclamo, exaggero. *Posterius in* excors, exsanguis.

[2] Simile quodammodo est *invocatus.* A *vocatus* cum venit, significat non vocatum. Sed à verbo *invoco,* sic dicitur, quem invocavimus. Ubi *in* valet, quod praepositio in ἐπικαλεῖσθαι.

OBSERVATIO III.

Praepositio etiam componitur cum praepositio-

Longo post tempore venit, hij is een' langen tijd daar na gekomen.

tione, vel adverbio. Ut adversus, circumcirca, inante, exante[a], inibi, insimul, *cet.*

[a] Sic *praeterpropter vitam vivitur*, apud Ennium. Nisi legere malis, *vita vivitur*. Quomodo adverbium erit. Sed de *inante* & *exante* ambigi possit, an non divisim rectiùs scribantur. Ut apud Ciceronem hoc pacto: *Comitia in ante diem Cal. XV. Nov. distulit* Hoc est, usque in eum diem Item: *Ex ante diem Nonas Julias*, Hoc est, ab eo die. Et sanè Plinii similiter est: *A pridie Idus Sept.* Hoc est, ab eo die, qui est pridie Id. Sept. Porrò ex compositis unum est ex praepositione & conjunctione, vel potius adjectione syllabicâ: puta *absque*. *Usque* potius adverbium putatur: diciturque, ut Graecis, ἕως κε, vel ὥσκε, unde *usque* dicitur.

De Praepositionibus Inseparabilibus [1].

Praepositiones inseparabiles sunt, quae extra compositionem non sunt in usu. Hujusmodi sunt: *Dis*[2], *re*[3], *se*[4], *am*[5], *ve*[6]. Ut, *Disjicio*, *repono*, *secubo*, *ambedo*, *vesanus*.

* *Addunt*, con[7], di, an, ne. *Sed* con *corruptum est ex* cum, *ut* concludo. Di *ex* dis, *ut* divido. An *ex* am, *ut* anhelo. Ne *potius adverbium est; quod in compositione interdum producitur: ut*, nequaquam, nequicquam: *interdum corripitur; ut* nefas, nefastus.

1 Eas *loquelares* vocat Probus, quia loquelae inserviunt in compositione.

2 *Dis* volunt esse à δὶς, id est, *bis*: atque adeo notare divisionem, ut *distraho*: vel distinctionem, ut *dijudico*; quod valet distinctè judico. Sed potius censeo, esse à διὰ, quod eandem in compositione vim habet: ut διαφέρω idem, ac *differo*. Sic διαφωνεῖν, *dissonare*: διασκεδάζειν, *dispergere*. Interdum & *dis* negat, ut *diffido*, quod notat, non fido: vel auget, ut *discupio*, hoc est, valde cupio. 3 *Re* saepius iterationem, interdum & privationem significat: ut *retego*, *revelo*. 4 In compositione interdum *e* in *o* mutatur; ut, *socors*, *sobrius*. 5 *Am* prisci etiam usi extra compositionem. Ut Cato in Originibus, *Am terminum*, id est, circa terminum. Est ab ἀμφὶ, quod idem significat; et in compositione ante vocalem assumit *b*: ut, *ambages*, *ambedo*, *ambio*, *amburo*. Nisi *b* sit ex antiquo *ambe*, vel *ambi*: quod apud Varronem legas in 6. de L. L. Sic ab ἀμφι fit *ambi*; ex hoc fuerit *am*, κατ' ἀποκοπὴν: porrò ab *ambi* sint *ambages*, *ambio*; ab *am* autem *amplector*, & *amicire*, ex *am* & *icere*, vel *jacere*. Unde *amiculum* à circumjectu ita dictum ait Festus. Saepe autem M abit in N: ut *anceps*, *anfractus*, *anhelo*, *anquiro*. 6 Quae in compositione minuit, ut *vegrandis*, malè grandis. 7 Sane qui *con* adjiciunt pro *cum*, *au* quoque adjungant pro *ab*: ut in *aufero*, *aufugio*. Quin huc referant *ar* pro *ad*: ut in antiquo *arvenio*, *arvocatus*, *arcio*, unde remansit *arcesso*. Adhaec *co* addant. Nam *con* ante vocalem perdit consonam: ut *coalesco*, *cohibeo*, *cooperio*, *cogo*, *cohaereo*, cet. Uti contrà etiam *b* adsciscit, ut *comburo*.

Disjicere, uit een werpen, hier en daar verstrooijen.
Reponere, wederom leggen, wegleggen.
Secubare, alleen, of bijzonder liggen, of slapen.
Ambedere, rondom afeten, of knagen.
Vesanus, onzinnig, uitzinnig.

DE CONJUNCTIONIBUS.

Conjunctio est dictio invariabilis, quae conjungit vocabula & sententias.

Potestas, seu significationes[1] conjunctionum sunt variae.

Copulativae conjunctiones dicuntur, quae copulant & sensum, & verba: ut *et*, *que*, *quoque*, *ac*, *atque*, *etiam*, *cum*, *tum*[2]. Item, *nec*, & *neque*, quae utramque rem tollunt. Ut, *Neque natare, neque literas novit.*

Disjunctivae sunt, quae verba quidem conjungunt; sensum autem disjungunt: ut, *ve*, *vel*[3], *aut*, *sive*[4], *seu*. Ut, *Seu boni, seu mali.*

1 Significationes interdum ita vicinae sunt adverbiis, ut etiam doctissimi dissentiant, utrum quid conjunctionibus, an adverbiis, debeat accenseri. Hujusmodi dicebantur *adverbia conjunctiva*, vel *conjunctiones adverbiales*; teste Mar. Victorino.

2 Non tantum *cum*, *tum*; sed & *tum* geminatum: ut, *tum doctus, tum pius.* 3 *Vel* quandoque est copulativum. Ut, *Carmina vel coelo possunt deducere Lunam.* Ubi *vel* valet *etiam*. Nisi tum intendendi, vel remittendi, esse adverbium malis, ut in Adverbiis annotabam. 4 Interdum tamen *sive* potius copulat. Ut cum synonymum adjungitur. Quale illud: *Diana, sive Luna.* Ubi possis dicere *explanativam*. Quo pacto *et*, nec non enclitica *que*, quandoque accipiuntur. Ut illo 1. Æn. *Judicium Paridis, spretaeque injuria formae.* Nam sententia est, *sive spretae*, vel, *hoc est*, *spretae*.

Concessivae, quae aliquid concedunt, cui posterior sententia videatur adversari. Ut, *etsi*, *etiamsi*, *tametsi*, *quamquam*, *quamvis*, *licet*, cet.

Adversativae sunt, quae diversam sententiam superiori subjiciunt: ut, *sed*, *at*, *ast*, *verum*, *vero*, *porro*, *atqui*, *tamen*, cet.

Causales sunt, quae causam reddunt superioris sententiae: ut, *nam*, *namque*, *enim*,

BINDWOORDEN.

Et, en, ook.
Que, en.
Quoque, ook.
Ac, en.
Atque, en, ook.
Etiam, ook, meer, nog.
Cum, en, zoo, zoo wel, deels.
Tum, zoo, en, dan, daarenboven.
Nec, *Neque*, } noch, noch ook.
Neque natare, neque literas novit; hij weet noch van zwemmen, noch van kunsten of wetenschappen. *Prov.* hij weet van tuiten noch blazen, hij weet van niets af.
Ve, of.
Vel, of, ja zelfs, ook.
Aut, of.
Sive, of, het zij dat.
Seu boni, seu mali, versta sint; het zij dat zij goed, het zij dat zij kwaad zijn.
Etsi, hoewel dat, niet tegenstaande.
Etiamsi, ofschoon.
Tametsi, niet tegenstaande, al is het dat.
Quamquam, *Quamvis*, *Licet*, } hoewel, al is het dat, schoon.
Sed, *At*, *Ast*, } maar, doch, niettemin.
Verùm, *Vero*, } maar, nogtans.
Porro, voorts, wijders.
Atqui, maar.
Tamen, nogtans, echter.
Nam, want.
Namque, want, voorwaar.

enim, *etenim*, *quia*, *quoniam*, *quando*, *quandoquidem*, *siquidem*[1], cet.

[1] Caussale etiam est *quò*. Cic. *Non quò quicquam desit, sed quia valde cupio.* Item *ut*: velut cum dico, *Feci, ut faceres.* Quòd si *ut* fuerit conjunctio caussalis, quodammodo & hujus loci erit *ne*. Nam valet *ut non*: ac proinde mixtam ex conjunctione & adverbio significationem habet. Vel potius dicamus, in illo, *ne venias*, per ellipsin *ut* intelligi.

Ratiocinativae[1] sunt, quae ex ratione propositâ conclusionem inferunt. Ut, *ergo*, *ideo*, *igitur*, *idcirco*, *quapropter*, *proinde*, *quamobrem*.

[1] Aliis *rationales*, vel *illativae*.

Conditionales sunt, quae sententiam conditione quâdam determinant. Ut, *si*. *sin*, *nisi*, *modò*, *dummodo*, cet.

Electivae sunt, quae ostendunt praecedens membrum praeferri. Velut, *quàm*, *ac*, *atque*. Ut, *Malo conscientiam bonam, quam opes.*

Continuativae sunt, quae membra orationis ordine[2] connectunt: ut, *primùm*, *deinde*, *praeterea*; & alia, quae & inter adverbia ordinis superius recensuimus.

* *Nam adverbia sunt, quatenus verba junguntur ad circumstantiam explicandam: conjunctiones autem, quia etiam respiciunt juncturam orationis.*

Completivae dicuntur, quae non significationis necessitate, sed ornatus gratia, in oratione ponuntur: quales sunt, *quidem*, *equidem*[3], *nam*, & aliae: cùm additae, vel detractae, nihilo plus, aut minus, efficiunt. Virg. 4. Georg.

[2] Unde & aliis *ordinativae* vocantur.

[3] Virgilio *equidem* valet *ego quidem*: unde semper jungitur primae personae. Alii pro *quidem* usurpant: unde cuivis sociant personae. De Cicerone tamen ambiguum est; nam unum, alterumque locum objectant, ubi non jungatur primae. Sed corruptè sic legi videtur.

Nam,

Enim, } want, om dat.
Etenim,

Quandoquidem, } om dat, dewijl, nademaal, naardien, aangezien.
Quando,
Quoniam,

Siquidem, nademaal, in geval.
Ergo, daarom, derhalve.
Ideo, daarom, om die reden.
Igitur, daarom, derhalve.

Quamobrem, } derhalve, daarom.
Proinde,
Quapropter,
Idcirco,

Si, zoo, indien.
Sin, maar is het dat, maar indien.
Nisi, dan, dan alleen, ten zij dat.
Modo, als maar, zoo slechts.
Dummodò, bij zoo verre, indien maar.

Quam, } dan, als.
Ac,
Atque,

Malo conscientiam bonam, quàm opes, ik heb liever een goed, of een gerust geweten, dan rijkdom.
Primum, ten eerste.
Deinde, daar na, hierop.
Praeterea, daarenboven.
Quidem, wel.
Equidem, mij aangaande, voorwaar, immers.
Nam, toch, want.

Nam[2] *quis te, juvenum confidentissime, nostras Jussit adire domos?*

4 Hoc com-[illegible] nam coalescit in compositione cum *quis*.

Itaque Servius ad allata Virgilii verba sic scribit: *Nam quis, id est, quisnam. Hodie enim particula* NAM *postponitur; ante praeponebatur. Terentius in Phormione: Nam quae est haec anus, à fratre quae egressa est meo.*

De Ordine[1].

Ordo Conjunctionum est triplex: Praepositivus, Postpositivus, & Communis.

Praepositivae conjunctiones sunt: *nam, quare, ac, at, ast, nec, si, quin, nisi, sin, sive, seu.*

Postpositivae: *enim*[2], *autem, quoque, verò, quidem.* Tales sunt & Encliticae: *que, ne, ve*[3].

Communes dicuntur, quae possunt praeponi & postponi: ut, *ergo, igitur*[4], *itaque, quoniam, tamen*, cet.

1 Doctrina de ordine planè, judicio meo, pertinet ad Syntaxin. Reliqui nihilominus hoc loco, quia tanti non videretur, ut propterea recederem ab ordine receptissimo. Nec enim tam refert ubi discatur, quam ut sciatur.

2 Antiqui *enim* quoque praeponebant. Plaut. *Enim istaec captio est.* Interdum & tertio loco ponitur. Ut apud Livium lib. 44. *Eo quoque enim mittendos fore.* Varro item: *Minus aurum enim non perstringit oculos.*

3 Encliticae ita sub unum coalescunt accentum, ut una vox videatur; quam, differentiae caussa, non tam *compositam* appellabimus, quam *conjunctam*: ut, *Tuque, puerque tuus.* Sic *videsne*, aut *viden'*; *aisne*, vel *ain'*; & ita in aliis. Encliticae vero dicuntur, ἀπὸ τοῦ ἐγκλίνειν, quia accentus fit inclinatior, depressiorque; ut qui in proximam declinet syllabam. 4 *Igitur* usitatius postponitur.

DE INTERJECTIONIBUS.

Interjectio est dictio invariabilis, per se sententiam perficiens.

Atque ita vocatur, quia interjici solet orationi ad declarandum animi affectum.

Significationes interjectionum sunt variae.

Quae-

Nam quis jussit te, juvenum confidentissime, adire domos nostras; wie toch heeft u, alleronversaagste der jongelingen, bevolen tot ons huis te komen?

VOLGORDE.

Nam, want.
Quare, waarom, weshalve, derhalve.
Ac, en.
At, } maar.
Ast, }
Nec, noch, noch ook.
Si, zoo, indien.
Quin, of, dat niet, waarom niet?
Nisi, ten zij.
Sin, maar zoo, indien.
Sive, } het zij.
Seu, }
Enim, want.
Autem, maar.
Quoque, ook.
Vero, maar.
Quidem, wel.
Que, en.
Ne, of.
Ve, of.
Ergo, } dan, daarom, derhalve.
Igitur, }
Itaque, daarom, zoo dan, derhalve.
Quoniam, aangezien, naardien, dewijl.
Tamen, nogtans, echter.

Quaedam sunt exclamantis: ut, *ô*.

Quaedam blandientis: ut, *eia*.

Quaedam optantis: quales[1], *ut*, *utinam*, *ô si*.

Quaedam admirantis: ut, *papae*, *hui*[2].

Quaedam comminantis: ut, *vae*.

Quaedam dolentis: ut, *hei*[3], *heu*, *eheu*, *ah*.

Quaedam metuentis[4]: ut, *atat*[5].

Quaedam indignantis: ut, *hem*, *proh*, vel *pro*.

Quaedam gaudentis: ut, *evax*[6], *io*.

Quaedam irridentis: ut, *hui*[7], *vah*.

Quaedam vocantis: ut, *heus*, *eho*, *ehodum*.

Quaedam silentium indicentis: ut, *au*[8], *st*.

Quaedam approbantis: ut, *euge*[9].

Quaedam fastidientis: ut, *phy*.

Quaedam flentis, & ejulantis: ut, *hoi*, *hei*[10].

Quaedam ridentis: ut, *ha*, *ha*, *he*[11].

* *Quaedam etiam nomina, & verba, non quidem interjectiones fiunt; attamen usque adeo naturam interjectionum induunt, ut penè interjectiones videantur. Hujusmodi sunt*, malum[12], turpe, nefandum, sodes, amabo, quaeso, *& alia nonnulla.*

1 Terent. *Ut te Di, Deaeque, perduint.* Sed & hoc, & *utinam*, ac *ô si*, quodammodo redolent adverbii naturam. Adduntur quidem orationi, ad significandum animi affectum, sed non perficiunt per se sententiam. Nam plena sententia est, *utinam viveres!* vel, *ô si viveres!* Imo, ut *ô*, & *utinam*, potius adverbia sunt: sic *si* videri possit conjunctio conditionalis. Quippe integre fuerit: *Si viveres, quàm foremus felices!* 2 Addunt *vah*: quod quandoque esse admirantis, colligunt ex Plauti Curcul. Sed videtur & istic esse ridentis. Quippe Lyco irridet vanitatem Curculionis, tam spissa concinnantis mendacia. 3 Ter. *Hei, vereor, ne quid Andria apportet mali.* 4 Sive deprehendentis aliquid ex improviso. 5 Terent. 6. Plaut. Sic bachantis est *εὐοῖ*, ex *εὐοῖ*. 7 Terent. 8 Terent. Eun. act. 4. sc. 4. *An, ne comparandus hic quidem ad illum est.* 9 Graecum est *εὖγε*. 10 Terent. 11 Terent. 12 *Malum* est stomachantis: *nefas*, & *infandum*, execrantis. Integre fuerit, *malum ei*, vel *iis sit*. Item *amabo te*. Atque ita in aliis.

FINIS.

OB-

TUSSCHENWERPSELS.

O, *ô*, ho!
Eia, wel aan, koom, sa!
Utinam, *ut*, och of, ô dat, gave God!
O si, o dat!
Papae, wat hoor ik, ei wat, wel is 't mogelijk?
Hui, wat? is het mogelijk?
Vah, wat? hoe?
Vae, wee!
Hei, ach, och, ai, helaas!
Heu, helaas, ai mij!
Eheu, och, helaas!
Ah, och, och armen!
Atat, ha, oi, och!
Hem, wel! wat, foei!
Proh of *prô!* wel hoe! hola! foei! och!
Evax, lustig, hei sa!
Io, braaf, ha!
Hui, hu, hei!
Vah, fij! foei!
Heus, hoor hier, hou gij, hem!
Eho, hei, hem!
Ehodum, hier, hoor hier!
Au, *st*, stil, stil daar!
Euge, wel aan, dat 's wel!
Phy, fij, foei!
Hoi, hei mij!
Hei, ai mij!
Ha, *ha*, *he*, ha, ha, he!

OBSERVATIONES
pauculae
DE ORTHOGRAPHIA,
& literarum apud Romanos compendiis[1].

[1] Vulgo *notas* vocant. Sed hae à literis sunt diversae: ut liquet ex opere Tironis, ac Senecae, nominibus inscripto. His qui utebantur, *notarii* vocabantur. Duo haec sic distingui oportere, ostendit & Antonius Augustinus extremo dialogo XI. Antiquitatum Romanarum & Hispanicarum. Vide & quae de Notis annotavit cum Cujacius, & Brissonius; tum inprimis Justus Lipsius ad Leonardum Lessium epist. XXVII. Centur. primae ad Belgas.

De iis, quae Majusculis Literis scribuntur.

A majuscula litera inchoant,

I. Nomina propria: ut, *Moses*, *Homerus*, *Cicero*. Item inde deducta: ut, *Mosaicus*, *Homericus*, *Ciceronianus*.

* *Addunt aliqui, quae, proprii loco, per antonomasiam ponuntur: ut*, Dominus, *pro Christo;* Poëta, *pro Virgilio. Item nomina artium, ac dignitatum: ut*, Rhetorica, Astrologia, Rex, Dux, *cet. Item festorum: ut*, Pascha.

II. Voces novam periodum inchoantes.

* *Post breviorem tamen periodum quandoque minuscula suffecerit: ut in distinctionum notis dicetur.*

III. Primae versus cujusque literae in carmine.

De majusculis literis, quae vel solae, vel una, aut gemina litera sequente, pro voce integra ponuntur.

† Praenomina quaedam unâ literâ scribuntur: ut, A. notat *Aulus*, C. *Cajus**,

WOORDEN WELKE HOOFDLETTERS VORDEREN.

Moses, de naam des Israëlitischen Wetgevers.
Homerus, een Griekisch Dichter.
Cicero, een Romeinsch Redenaar en Staatsman.
Mosaïcus, *a*, *um*, Mozes aangaande.
Homericus, *a*, *um*, tot Homerus behoorende.
Ciceronianus, *a*, *um*, tot Cicero behoorende.

*jus**, D. *Decimus*, K. *Kaeso*, L. *Lucius*, M. *Marcus*, M' vel M', *Manius*, N. *Numerius*, P. *Publius*, Q. *Quinctus*, T. *Titus*. Quaedam scribuntur binis: ut, Ap. *Appius*, Cn. *Cnaeus*, Op. *Opiter*, Sp. *Spurius*. Ti. *Tiberius*. Quaedam ternis: ut, Mam. *Mamercus*, Sex. *Sextus*, Ser. *Servius*, Tul. *Tullius*.

Sic F. notat *filius*, N. *nepos*. Ut: M. F. M. N. est, *Marci filius*, *Marci nepos*. Atque ita in aliis.

Itidem P. C. notat *patres conscripti*, R. P. *respublica*, P. R. *Populus Romanus*, V. C. *Urbs condita*, S. P. Q. R. *Senatus Populusque Romanus*, H. S. vel L. L. S. valet *sestertium**, quasi dicas duos asses & semissem; hoc est, duas aeris libellas, & semissem.

* Quod pronunciabant, ut *Gajus*. Nempe origo est à γαῖος, pro γήϊος. Ac similiter *Cnaeus*, quod adjungo, efferebant ut *Gnaeus*. Videlicet quia origo foret ex γενναῖος. Facta haec amore priscae consuetudinis, quando *G.* non haberent. Sic in rostrata Duillii Columna est *leciones*, pro *legiones*, *macestrates*, pro *magistratus*, & similia.

* *Unde & sestertius dictus, quasi semitertius, ubi intelligitur* nummus. *Caetera hujus generis vide sis, in Valerii Probi, & aliorum libellis, de interpretandis literarum apud Romanos compendiis.*

De I, *&* V.

Plerique has literas aliter pingunt, cùm vocales sunt; aliter, si fuerint consonantes. Cùm vocales sunt, figuram iis majusculam tribuunt, I, & U, vel U: minusculam autem, *i*, & *u*. Sed si consonantes sint, figuram illis majuscu-

VAN DE HOOFDLETTERS, DIE VOOR GEHEELE WOORDEN GESTELD WORDEN.

Aulus, *Cajus*, *Decimus*, *Kaeso*, *Lucius*, *Marcus*, *Manius*, *Numerius*, *Publius*, *Quinctus*, *Titus*, *Appius*, *Cnaeus*, *Opiter*, *Spurius*, *Tiberius*, *Mamercus*, *Sextus*, *Servius*, *Tullius*,	Eigen namen of voornamen der Romeinen.

Filius Marci, de zoon van Markus.

Nepos Marci, de naneef, de kleinzoon van Marcus.

Patres Conscripti, beschrevene vaders, d. i. raadsheeren, senatoren.

Respublica, het gemeenebest, de Staat.

Populus Romanus, het Romeinsche volk.

Senatus populusque Romanus, de raad, en het volk van Rome.

Sestertius, derde half pond, twee blanken.

jusculam assignant, J & V, minusculam, j & v*.

* Nec inutile sic distingui: cum alioqui saepius contingat, ut ambigua sit mens scriptoris. Ut num parui sit à pareo, an parvi à parvus: utrum volui à volo, an volvi à volvo: num consuerunt à consuo, an consuerunt à consuesco: atque ita in aliis. Quare in hujusmodi statuere aliquod discrimen etiam jubet ingenii & doctrinae & judicii vir, Ludovicus Vives, libello de ratione studii puerilis ad Catharinam Hispanam exarato, quò à filia Maria, Angliae postmodo Regina, observaretur.

De Orthographia cognoscenda ex primigenio, aut derivato.

Derivatum sequitur formam primitivi. Ita *gratia* scribitur per T, quia est à *gratus*. At *audacia*, per c, quia est ab *audax*, cujus obliquus est *audacis*. Et contrà primitiva cognoscuntur è derivatis: quomodo *deliciae* scribimus, quia dicitur *delicatus* [1].

[1] Interim nequit hic à primigenio caussa est obscura. Nam à *lacio* sunt *illicio*, *delicio*, *pellicio*: à *delicio* autem, (quo Titinnium esse usum, ex Nonio constat) venit *deliciae*.

De recta syllabarum disjunctione.

I. Consonans inter duas vocales posita pertinet ad posteriorem: ut, *a-mor*, *le-go*.

II. Si consonans geminetur, prior ad priorem, posterior ad posteriorem syllabam pertinet: ut, *an-nus*, *flam-ma*.

III. Consonantes, quae initio vocis non possunt sociari, nec in medio conjunguntur: ut, *ar-duus*, *por-cus*.

* *Adversus hosce tres canones nemo facilè peccet, nisi usque adeò sit rudis, ut colligere literas nesciat. At major usus est regulae sequentis.*

IV. Con-

HOE DE SPELLING TE LEEREN KENNEN UIT STAM- EN AFGELEIDE WOORDEN.

Gratia, dank, weldaad, genade.
Gratus, dankbaar.
Audacia, stoutheid.
Audax, stout.
Deliciae, lekkernij, geneugte, vermaak.
Delicatus, lekker, teeder.

VAN DE JUISTE AFDEELING DER LETTERGREPEN.

Amor, ik word bemind, ook liefde.
Lego, ik lees.
Annus, een jaar.
Flamma, eene vlam.
Arduus, steil, hoog, zwaar, moeijelijk.
Porcus, een varken.

IV. Consonae, quae conjungi possunt initio vocis, etiam in medio connectuntur: ut,

bd.	*he-bdomas*,	quia dicitur.	*bdellium.*
cm.	*Pyra-cmon*,		κμητά[1].
cn.	*te-chna*,		*Cneus*[2].
ct.	*do-ctus*,		*Ctesipho*[3].
dm.	*A-dmetus*,		δμώω, *dmois.*
gn.	*a-gnus*,		*gnatus.*
mn.	*o-mnis*,		*Mnemosyne.*
phth.	*na-phtha.*		*phthisis.*
pn.	*Thera-pne.*		πνεῦμα.
ps.	*scri-psi*,		*psittacus.*
pt.	*a-ptus*,		*Ptolemaeus.*
sb.	*Le-sbia*[4],		σβέσις.
sc.	*pi-scis*,		*scamnum.*
sm.	*Co-smus*,		*smaragdus.*
sp.	*a-sper*,		*spes.*
sq.	*te-squa*,		*squamma.*
st.	*pa-stor*,		*sto.*
tl.	*A-tlas*,		*Tlepolemus*[5].
tm.	*La-tmius*[6].		*Tmolus.*
tn.	*Æ-tna*,		θνήσκω.

1 Hoc est, τὰ πεποιημένα, teste Hesychio. Sic χμίλεθρα, *trabes*, ut Herodianus ex Pamphilo testatur.
2 Sic *cnasones*, & *nephones*: de utroque Festus.
3 Similia *Ctesias*, *Ctesibius*, *Ctesippus* apud Plut. *Ctesicles* apud Athen. Puto autem, ut se habeant tenues *ct*, [illegible] & se habere medias *gd*; eoque scribam: *Mygdonia.*
4 Sic *Thisbe.*
5 Filius Herculis, à Sarpedone interemtus.
6 Sic & *Arithmetica.*

Quemadmodum autem a-gnus *scribo, ita* & a-gmen[1] & te-gmen: *non quia vox ulla occurrat, quæ à* gm *incipiat; sed quia* a *in* ago, & te *in* tego, *syllabam faciant, unde illa formantur. Similiter* fra-gmentum *exarandum, quia in* frago, *unde* fregi & fragilis, g *pertinet ad secundam syllabam. Par ratio in* augmentum, & un-guentum. *Item in* do-ctrina: *non quia ulla vox incipiat* à ctr; *sed quia* do *syllabam constituit in* doctus, *à quo* doctrina. *Nec impedit soni natura, quò minus* La-

1 Similiter Priscianus in fine libri primi.

Hebdomas, eene week, een zevengetal.
Bdellium, een boom en gom in Arabië.
Pyracmon, de naam van een' reus bij Virgilius.
Κμητὰ, *i. e. fabricata*, gemaakt.
Techna, kunst, kunstgreep, list.
Cnaeus, voornaam van eenige Romeinen.
Doctus, geleerd, wetende.
Ctesipho, eigen naam van een' man, of eene stad.
Admetus, koning van Thessalië.
Δμάω, *i. e. domo*, ik temme.
Dmoïs, eene slavin.
Agnus, een lam.
Gnatus, een zoon.
Omnis, alle.
Mnemosyne, het gehengen, de moeder der negen Zanggodinnen.
Naphtha, steen-olie.
Phthisis, *h. e. tabes*, de tering, uitterende ziekte.
Scripsi, ik heb geschreven.
Psittacus, een papegaai.
Aptus, bekwaam.
Ptolemæus, een mans naam.
Lesbia, eene vrouw uit het eiland Lesbos afkomstig.
Σβέσις, *extinctio*, uitblussching, uitdooving.
Piscis, een visch.
Scamnum, eene bank.
Cosmus, een mans naam.
Smaragdus, een groenverwig edel gesteente.
Asper, zuur, scherp, ruw, straf.
Spes, de hoop.
Tesqua, wilde, woeste, boschachtige, onbewoonde plaatsen.
Squamma, eene schubbe of schelp van een' visch.
Pastor, een herder.
Sto, ik sta.
Atlas, de naam eens konings; en van een zeer hoogen berg in Libyë.
Tlepolemus, zoon van Herkules, die in den Trojaanschen oorlog door Sarpedon omgebragt is.
Latmius, bijnaam van Endymion, dus genoemd naar den berg Latmus, in Azië gelegen.
Tmolus, een berg en eene rivier in Lydië, waar men zegt dat goudzand gevonden wordt.
Ætna, een vuurspuwende berg op het eiland Sicilië.
Θνήσκω, *h. e. morior*, ik sterf.

Latini & Graeci potuerint vocem habere à ct *incipientem. Nec enim multò id erit durius, quam cùm duae consonae concurrunt post* s. *Quod variè fit. Vel enim sequitur* cr *ut*, scriba, scrobs: *vel* pl, *ut* splendeo: *vel* pr, *ut* spretus, σφραγίς: *vel* tl, *ut* stloppus, *quod apud Persium est Sat.* 5. *etiam Prisciano testante; similiterque veteres dixere* stlitem, stlata, stlocum: *vel* tr, *ut* strabo, struo. *Imo & in Graecis sequitur* cl, *vel* cn: *ut* σκληρὸς, durus; σκνίψ, culex ficus infestans: *ut dubium non sit, quin in* A-sclepiades *pertineat* s *ad syllabam secundam.* *

* His omnibus, et quae sunt hujus generis plura, probe discernendis olim inserviebat discrimen longioris ſ, et brevioris s, quarum illa syllabae initio, haec in fine potissimum scribebatur. Quod nunc, sed perperam, fere in desuetudinem abiit.

Excipiuntur.

Composita cum praepositionibus; in quibus pars quaeque ab altera est separanda: ut, *in-ers*, *ab-esse*[1], *abs-trusus*, *dis-cors*, *ex-istimo*, *trans-alpinus*, *prae-ter-eo*, *propter-ea*, cet. Par ratio in aliis compositis: ut, *juris-consultus*, *olus-atrum*, *alter-uter*, *amphis-baena*, *dys-enteria* (δυσεντερία), *et-enim*, cet.

1 Errat igitur Priscianus lib. 1. ubi jubet scribere *a-bdomen*, quia dicamus *bibulum*. Nam *abdomen* dicitur, quoniam abditum. In *abdo* autem *b* ad priorem pertinet syllabam, quia compositum est ex *ab* et *do*.

De Nota

Apostrophi, Diaeresis, & eâ, quae Hyphen vocatur.

Apostrophus est nota rejectae vocalis[1]: ut, *egon'*, *ain'*[2], *viden'*, *nostin'*: pro *egone*, *aisne*, *vidèsne*, *nostine*.

Diaeresis nota sunt puncta duo literae imposita. Utimur eâ differentiae causâ: ut *aëra*, ne legatur *aera*. Sic in illo Ovidii.

Ne temere in mediis dissolüantur aquis.

1 Idque non tantum sequente vocali: sed, ut Diomedes censet, etiam consona sequente. Ut, *Tanton' me crimine dignum*. Et apud Pers. *Ten' cirratorum centum dictata fuisse.*

Ne

Iners, kunsteloos, lui, traag, loom.
Abesse, afzijn, afwezen.
Abstrusus, verborgen, onbekend, achterhoudende.
Discors, tweedrachtig, oneenig.
Existimo, ik meen, ik acht.
Transalpinus, a, um, over-Alpisch, aan de overzijde van het Alpische gebergte gelegen, aan de overzijde van de Alpen geboren, of woonachtig.
Praetereo, ik ga voorbij.
Propterea, daarom, derhalve.
Jurisconsultus, een regtsgeleerde.
Olusatrum, zeker moeskruid.
Alteruter, een van beiden.
Amphisbaena, een tweehoofdige slang, voor- en achterwaarts gaande.
Dysenteria; de roode loop.
Etenim, want.

VAN DE APOSTROPHE, DIAERESIS EN HYPHEN.

Egone, ik?
Aisne, wat gij zegt? zegt gij dat?
Vidésne, ziet gij wel?
Nostine, weet gij niet? kent gij niet?
Aër, de lucht.
Æra, *plur.* koper; *sing. foem.* een zeker onkruid; ook jaartelling.
Ne temere in mediis dissoluantur aquis; opdat zij niet ligt ontbonden worden, dat is, smelten, midden in de wateren.

Ne metri ignarus legat, *dissolvantur*, quatuor syllabis.

Hyphen[2] ita connectit vocabula duo, ut proximè ad compositorum naturam accedant. Nota ejus est[3] ‿. Ut apud Virgilium, *ante ‿ malorum*.

2 Unitio, Graecè ὑφ' ἕν.
3 Nempe lineâ ab ultima prioris vocis ad primam sequentis subducta.

De Notis

*Numerorum apud Romanos**.

*Vide de his fusius Paulum Manutium ad Ciceronis Epist. 17 lib. 5 Famil.

I.	unus.
V.	quinque.
X.	decem.
L.	quinquaginta.
C.	centum.
[1] IƆ.	quingenta.
[2] CIƆ.	mille.
IƆƆ.	quinque millia.
CCIƆƆ.	decem millia.
IƆƆƆ.	quinquaginta millia.
CCCIƆƆƆ.	centum millia.

1 Nunc *D* pro eo fere obtinet.
2 Nunc *M*. Ita ut in universum sint septem literarum notae: *C. D. I. L. M. V. X.* Nisi & addere visum *Q*, quod pro *quingentis* reperias in veterum notis.

Ex horum compositione facile erit de quovis numero statuere. Quod si minor numerus praeponatur; indicio erit, tantundem à majori demi oportere. Itaque IV valet quatuor; IX, novem; XL, quadraginta; CX, nonaginta; IC, nonaginta novem; cet.

AP-

Ante-malorum, der vorige rampen.

GETALMERKEN DER ROMEINEN.

I, *unus*, een.
V, *quinque*, vijf.
X, *decem*, tien.
L, *quinquaginta*, vijftig.
C, *centum*, honderd.
Iↄ, *quingenta*, vijf honderd.
cIↄ, *mille*, duizend.
Iↄↄ, *quinque millia*, vijf duizend.
ccIↄↄ, *decem millia*, tien duizend.
Iↄↄↄ, *quinquaginta millia*, vijftig duizend.
cccIↄↄↄ, *centum millia*, honderd duizend.

IV, *quatuor*, vier.
IX, *novem*, negen.
XL, *quadraginta*, veertig.
XC, *nonaginta*, negentig.
IC, *nonaginta novem*, negen en negentig.

APPENDIX
altera
DE METAPLASMO[1],
quatenus ad Etymologiam, sive Analogiam pertinet.

[1] Diximus de Metaplasmo jam ante: sed sparsim. Quare juvabit puerum, si species cunctae hic prodeant in conspectum. Fusius vero de singulis Linacer; quo nemo hanc de Figuris partem accuratius est persecutus.
[2] Latine *appositio*, Charisio *adjectio*. Sed cum in medio etiam aliquid apponatur, & adjiciatur: melius, puto diceretur πρόθεσις, quod est *praepositio*.

METAPLASMUS est literae, vel syllabae, in voce additio, detractio, aut immutatio.

Additio fit Prosthesi, Epenthesi, Paragoge, & Diaeresi.

Prosthesis[2] apponit aliquid in principio: Ut, *gnavus* pro *navus*.

Epenthesis[3] addit in medio: sive vocalem[4], ut apud Maronem, *traheae*, pro *trahae*, & *Alituum pecudumque genus*, pro *alitum*; sive consonantem[5], ut, *relligio*, *rettulit*, *repperit*, cet.

Paragoge[6] addit in fine: ut, *dicier* pro *dici*.

Diaeresis[7] dividit syllabam unam in duas:

[3] Latine sit *insertio*, sive, ad verbum, *interpositio*. [4] Κατὰ παρένθεσιν id fieri aiunt Trypho & Charisius. Puto autem ejusmodi quoque esse illud Ennianum, *Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginiensis*. Unde veterum aliqui collegerunt, in prosa etiam *Carthaginiensis* scribi oportere. Atqui ἀναλογία requirit *Carthaginensis*. *I* vero inseruit Ennius, necessitate coactus, quia metrum respuit alterum illud. [5] Nempe κατὰ διπλασιασμόν; sive, ut Donatus vocat, *per adjectionem*, nimis generatim: malim, *per insertionem*. [6] Hoc est, *productio*. Diomedes, generali vocabulo, id fieri ait κατὰ παρέλκον. [7] Donato dicitur *discissio*, Graecis etiam διαχώρησις, vel διάζευξις, vel διάλυσις, nominatur. Est vero haec additionis figura, quia in voce auget numerum syllabarum. Tale est *silüae* pro *silvae*. Nam veteres V consonum pronunciabant, ut *w*: videlicet *silvae*, ut *silwae*. Unde facilius est rationem διαλύσεως observare, quàm ex corrupta pronunciatione, quae nunc obtinet.

A

VERVORMING.

Gnavus, voor *navus*, naarstig, vlijtig.
Trahcae, voor *trahae*, sleden.
Genus alituum, (voor *alitum*,) *pecudumque*, het gealacht der vogelen, en van het vee.
Relligio, voor *religio*, Godsdienst, Godvruchtigheid.
Rettulit, voor *retulit*, hij heeft wedergebragt, hij heeft verteld.
Repperit, voor *reperit*, hij heeft gevonden.
Dicier, voor *dici*, gezegd worden.

duas: ut in *aulaï* trisyllabo, pro disyllabo *aulai*, quod nunc *aulae*.

Detractio fit Aphaeresi, Syncope, Apocope, & Crasi.

Aphaeresis[1] praecîdit principio. Quomodo Praenestini dixere *conia*[2] pro *ciconia*. Ita factum *nascor* ex *gnascor*, quia est à *geno*, quod à γένομαι. Huc vulgò etiam referunt *mitto*, pro *omitto*; *temnere*, pro *contemnere*. Sed potiùs dicendum, hîc simplex accipi pro composito.

Syncope[3] aufert medio; sive usitatè, ut *caldum*, pro *calidum*; *dixti*, pro *dixisti*; sive poëticè, ut *puertia*, pro *pueritia*; *surpuerat*, pro *surripuerat*; *promôsset*, pro *promovisset*; *repostum*, pro *repositum*; cet.[4]

Apocope[5] de fine demit. Ut, *Venatu invigilant*[6], pro *venatui*; *tun'*, pro *tune*; *inger*[7], pro *ingere*; *viden'*, pro *videsne*[8].

Crasis[9], quæ & synæresis vocatur, con-

1 *Ablatio*, vel, ut Charisio dicitur, *detractio*. Κατ' ἔνδειαν fieri hujusmodi ait Trypho. Schema κατ' ἄρσιν vocat Corinthus.
2 Plaut. Truc. 3. 2.
3 Cic. *imminutio*, Acroni *detractio*. Κατὰ λέξιν sit *concisio*.
4 Cujusmodi syncopen quandoque in prosa etiam habere locum, Gifanius, Indice Lucretiano in *Decesse*, ex eo comprobat, quod ipsius Ciceronis sint *decessemus*, pro *decessissemus*; & *decressent*, pro *decrevissent*. Ingentem hujusmodi syncopen passorum copiam congessit Dausquius Orthographicorum volum 1. tract. 3. cap. 6. sect. 2 pag. 129. 5 Hoc est, *abscissio*. 6 Lucret. 7 Catull. *Inger mi calices amariores*. Quamquam in aliquibus libris sit *misce*. 8 At insolentes planè sunt apocopae istae apud Ennium, *laetificum gau*, pro *gaudium*; *altisonum coel*, pro *coelum*; *endo suam do*, pro *domum*. Quae tria ex eo adducit Ausonius in Grammaticomastige: postremum etiam Marius Victorinus. Pluraque hujus generis ex aliis suppeditabit Claudius Dausquius memorati voluminis sect. seq. sive pag. 131. 9 Fabio lib. 1. cap. 5. non tantum συναίρεσις, sed etiam συναλοιφὴ, Latineque *complexio* vocatur: Donato dicitur *conglutinatio*.

tra-

Aula, eene zaal, een vorstenhof.

Conia, *i. e. ciconia*, een ooijevaar.
Nasci, geboren worden.
Mittere, voor *omittere*, uitlaten, achterlaten, nalaten.
Temnere, voor *contemnere*, versmaden.
Caldum, voor *calidum*, warm, heet.
Dixti, voor *dixisti*, gij hebt gezegd.
Puertia, voor *pueritia*, kindschheid, kindsche jaren.
Surpuerat, voor *surripuerat*, hij had heimelijk weggenomen.
Promósset, voor *promovisset*, hij had of zou hebben gevorderd.
Repostum, voor *repositum*, hersteld, weggelegd.
Venatu, *d. i. venatui invigilant*, zij zijn wakker in 't jagen.
Tun', *d. i. tune*, gij.
Inger', *d. i. ingere*, draag in, schenk in.
Viden', *d. i. videsne*, ziet gij wel?

Theseus,

trahit in unam[10] syllabam vocales duas, quae ad syllabas diversas pertinent. Ut, *Thesei* pro *Theseï*: *aureis* disyllabon, pro *aureïs*: *Phaeton*, pro *Phaëton*: *vemens*, pro *vehemens*.

10 Figura haec imminuentibus accensetur; quia, etsi manent vocales, syllabarum tamen numerus decrescit.

Haec octo schemata complexi sunt versiculis istis:

Prosthesis apponit capiti; sed Aphaeresis aufert.
Syncopa[1] de medio tollit, sed Epenthesis addit.
Abstrahit Apocope[2] fini, sed dat Paragoge.
Constringit Crasis, distracta Diaeresis affert.

1 Versus gratiâ *syncopa*, pro *syncope*; quomodo *Halena*, & *Helene*, dicitur. 2 Prima in *apocope*, praeter naturam vocis, metri ergo, producitur: ob concursum trium brevium: ut poetae faciunt in *Priamides*, [illegible].

Immutatio fit Metathesi et Antithesi[1].

Metathesis[2] est trajectio literae, vel syllabae. Ut, *pistris* pro *pristis*.

Antithesis[3] est literae pro litera positio. Ut, *facundum* pro *faciendum*, & antiquum *olli* pro *illi*.

1 Etiam Metaplasmus immutationis fit in systole, & diastole. Verum cum in his quantitas spectatur: non ad etymologiam, sed prosodiam pertinent. 2 Ad verbum sonat *transpositio*. Fabio & Donato, *transmutatio* dicitur; Diomedi, *translatio*. 3 Ad verbum *oppositio*; Diomedi, *commutatio*; Servio, schema κατ' ἀντίστοιχον; interpreti Homeri, figura κατὰ μετασχηματισμόν; scholiastae Pindari, κατὰ μετάληψιν. Nisi generali appellatione usos esse, magis placet.

FINIS.

Theseus, de zoon van Ægeus en Æthra.
Aureus, *a*, *um*, van goud, gouden, verguld.
Phaëton, de zoon van Phoebus en Clymene.
Vehemens, heftig, krachtig, geweldig.

Welke acht letter-veranderingen in de volgende dichtregelen begrepen zijn:

Prosthesis apponit capiti.
't Is *Vooraanvoeging*, als het woord *voor aan* wat wint:
Sed Aphaeresis aufert.
Afkorting neemt er af, straks *als het* woord *begint*.
Syncopa de medio tollit.
De *Zamentrekking* heeft iets *midden uit* genomen:
Sed Epenthesis addit.
Maar *Tusschenvoeging* doet *in 't midden* meerder komen.
Abstrahit Apocope fini.
Afsnijding is, als 't woord wordt *achter* afgekort:
Sed dat Paragoge.
Maar de *Endverlenging* is, als 't *achter* langer wordt.
Constringit Crasis.
De *Woordlidmenging* weet *twee* leên *in één* te trekken:
Distracta Diaeresis effert.
De *Woordlidscheiding* kan *één* lid *tot tweeën* rekken.

Metathesis, letterverschikking.
Antithesis, letterwisseling.
Pistris, *pristis*, een lange visch, eene langwerpige smalle schuit, een barkje.
Faciundum en *faciendum*, om te doen, hetgeen gedaan moet worden.
Olli, en *illi*, hem, zij.

EINDE.

LATINA
SYNTAXIS,

In usum Scholarum Hollandiae et West-Frisiae, Superiorum auctoritate, adornata;

Passim quidem reservatis ferè praeceptis, et exemplis Ludolffi Lithocomi;

Sed plurimis repurgata ab erroribus, etiam superfluis omissis, additis necessariis, atque omnibus meliori ordine digestis;

OPERA

GERARDI JO. VOSSII;

Qui et uberes notas ad oram adjecit.

Addita nunc ad majorem juventutis utilitatem cum Regularum, tum Exemplorum, interpretatio Belgica.

Syntaxis, eig. *zamenstelling*, t. w. der rede, bij ons *woordvoeging*.

Analoga, regelmatig.

Anomala, onregelmatig.

Figurata, figuurlijk.

Convenientia, overeenkomst.

Regimen, het *Regimen*, wanneer het eene woord door het andere *geregeerd* wordt, en bijgevolg daarvan *afhangt*.

SYNTAXIS

LATINA.

SYNTAXIS [1] est pars Grammaticae, [2] quae construere orationem docet.

Haec duplex est, analoga et anomala, seu figurata.

Analoga constructio [3] est, quae communem loquendi consuetudinem sequitur [4].

Figurata, quae communem loquendi consuetudinem non sequitur; et tamen bonorum Scriptorum [5] auctoritate nititur.

Constructio analoga consistit in Convenientia et Regimine [6].

1 *Σύνταξις* notat structuram, quâ voces *συντάττονται*, hoc est, ordinantur inter se.

2 Sive, quae docet construere voces ad faciendam orationem.

3 Quae *justa* dicitur Thomae Linacro, viro, de hac parte artis Grammaticae bene jam ante seculum merito.

4 Sive, quae simpliciorem structuram et naturalem linguae modum retinet.

5 Nam nisi auctoritate nitatur bonorum Scriptorum, *soloecum* erit: quod eo differt à barbaro, quia hoc sit in voce, illud in structura: ut Charisius ait lib. 4. Veteres pro soloecismo *imparilitatem*, vel *stribliginem* dixere. Vide Gellium lib. 5. 20. At pro barbaro iidem maluere *rusticum*: uti Nigidius in comment. Gramm. *Rusticus fit sermo, si adspires perperam.* Citat Gell. Lib. 13. c. 6.

6 Ita loqui liceat cum Grammaticis. Aliter, scio, Tullius; qui, ubi vulgus ait, *amo regere accusativum*, mavult dicere, *consequi* accusativum. Regimen autem vocarunt Grammatici; quia vox una praeest, altera inservit: ut quae non nisi certo flexionis fine voci alteri jungatur, idque fine eo, quem illa exigat.

Convenientia.

Convenientia est, cum dictiones in accidentibus quibusdam conveniunt.

Convenientia vocum declinabilium [1]; est triplex: adjectivi et substantivi [2]; substantivi cum substantivo; nominativi et verbi [3].

1 Hoc addo, quia de adverbiorum et conjunctionum convenientia seorsum inferius agetur. 2 Sub qua continetur etiam illa antecedentis et relativi. 3 His addunt nonnulli convenientiam interrogationis et responsionis: de qua extremo loco aliquid addemus.

REGULA I.

De convenientia substantivorum et adjectivorum; idque nominum, pronominum et participiorum.

Adjectivum, et substantivum [1], conveniunt in genere, numero et casu: ut,

Corrumpunt bonos mores colloquia prava.

* *Substantivis etiam annumerantur adjectiva, cum substantivè* [2] *sumuntur: ut,*

Amicus certus in re incerta cernitur. *Ennius.*

1 Saepe hic, conciso sermonis genere, intelligitur substantivum: ut, *vesci bubulâ, ferinâ*, nempe *carne: laborare tertianâ*, puta *febri: donari centenis aeris*; videlicet *nummis: reus repetundarum*, nempe, *pecuniarum: calidâ lavari* et *frigidâ perfundi*, puta *aquâ: civicâ donari*, scilicet *corona: in duodecim*, intellige *tabulis*: in XIV *sedere*, puta *ordinibus: in Tusculano*, nempe *praedio: docere togatam*, vel *praetextatam*, scilicet *fabulam: Circensibus*, nempe *ludis: primas tenere*, vel *deferre*, intellige *partes: aliquâ par es*, nempe *ex parte: eâdem feceris* puta *operâ: de meo*, supple *aere: cat.* 2 Et adjectiva interdum substantive sumuntur et substantiva adjective. Prioris exemplum hoc est, *Amicus certus*. Simileque Ecl. Virgil. 1. *Fortunate senex.* Item apud Poëtam, *Fallax serenum* et *Aperta serena.* Ubi *serenum* est serenitas, τὸ αἴθριον. Posterioris hoc exemplum est 1 Aen. *Hinc populum late regem, belloque superbum. Regem*, id est, *regnantem.*

EXCEPTIO.

Relativum et antecedens, semper [1] quidem conveniunt in genere et numero:

1 Puta in oratione analoga. Verum per enallagen interdum fit, ut relativum et antecedens numero dissentiant. Cic. *Si tempus est ullum jure hominis necandi, quae multa sunt.* Ubi respexit *tempora*. Ter. *Eunuchum velle te, quia solae utantur his reginae*: puta *eunuchis.*

sed

REGEL I.

Een *nomen adjectivum*, en een *nomen substantivum*, komen overeen in gelijke *genus*, *numerus* en *casus*.

Colloquia prava corrumpunt mores bonos, kwade zamenspraken, of slechte gesprekken, bederven goede zeden.

OPLOSSING.

Hier is het *nomen adjectivum prava*, dat overeen komt met het *substantivum colloquia*, *in* genere *neutro*, *in* numero *plurali*, *in* casu *nominativo*. De *adjectiva* worden ook gesteld onder de *substantiva*, wanneer zij *als substantiva* genomen worden.

Amicus certus cernitur in re incerta, *h. e. adversis*, een trouw vriend wordt gekend in tegenspoed.

UITZONDERING.

Het *pronomen relativum* en het *voorgaande substantivum* komen altijd wel over een in gelijke *ge-*

sed casus est diversus, quando vox sequens alium[2] casum regit:[3] ut,

Literae placuerunt, quas ad me dedisti.

Quo semel es imbuta recens, servabit odorem

Testa diu. Horat. 1. Epist.

* *Antecedens quandoque repetitur. Caesar:* Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent. *Cic.* Oportebatne de ea re judicium fieri, quae res in judicium non venerit? *Atque interdum id, ad vitandam ambiguitatem, etiam necessarium videtur. Ut si dicas*, Lectus à me liber Nepotis de Attici vita: cui laus sua negari non debet. *Malim*, cui libro, *vel* cui Nepoti, *vel* Attico, *vel* vitae: *prout aliter, vel aliter, intellexeris.*

2 Si enim vox sequens eundem casum regit, casu etiam convenire possunt. Quod bifariam fit. Nam Poëtae etiam antecedens praemittunt: ut apud Maronem, *Urbem, quam statuo, vestra est.* Quod in prosa sic efferes: *Quam statuo urbem, vestra est.* Sic orator dicet: *Quas ad me dedisti literas, placuerunt.* Poëticum magis est, *Literas, quas ad me dedisti, placuerunt.* 3 Pro *regit* malim *requirit*; sive ob convenientiam nominis cum verbo; sive ob rectionem casus. Nam cum dico, *Literas amo, quas hominem reddunt meliorem:* diversus est casus, non propter rectionem verbi, sed ob convenientiam cum verbo personali.

REGULA II.

De Convenientia duorum substantivorum.

Substantiva rei ejusdem in[1] casu conveniunt, per Appositionem: ut,

Urbs Colonia. Anna soror, Aeneid. 4.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin,

Delicias domini. Virg. Ecl. 2.

* *Interdum Appositio fit casu genitivo: ut,*

Flumen Rheni, *pro* Rhenus[2].

Urbs Patavii. Arbor fici.

1 At numero vel genere, nihil opus convenire: ut videre est in allato hic altero Maronis loco; cui simile illud Cic. *Deliciae tuae, noster Aesopus.* Neutro in loco, vel genere, vel numero conveniunt. At genere, non numero, consentiunt, *urbs Athenae:* numero, non genere, *vinum absinthites, abrotonites*, item *stella cometes*, et similia. 2 Vocant Antiptosin, vel Enallagen casus.

RE-

nus en *numerus*: doch de *casus* is verschillend, zoodra het *volgend* woord eenen anderen *casus* regeert.

Literae placuerunt mihi, quas dedisti ad me, de brief heeft mij behaagd, dien gij mij geschreven hebt.

OPLOSSING.

Alhier is het *relativum quas*, dat wel overeen komt met het *voorgaande substantivum literae, in* genere *foemin.* en numero *plurali*; doch de *casus* is verschillend, omdat het *volgend* woord *dedisti* eenen *accusativus casus* regeert.

Testa servabit odorem diu, quo recens semel est imbuta, de aarden pot zal lang den reuk behouden, met welken (*reuk*) zij, nog nieuw zijnde, doortrokken is.

Itinera erant omninò duo, quibus itineribus possent exire domo. In het geheel waren er twee wegen, door welke wegen zij uit hun huis konden gaan.

Oportebatne judicium fieri de ea re, quae res non venerit in judicium? behoorde er regt gehouden te worden over die zaak, welke zaak niet voor het geregt gebragt was?

Liber Nepotis de vita Attici lectus a me, cui laus sua non debet negari, het boek van Nepos over het leven van Atticus, is door mij gelezen, waaraan men zijn' lof (den lof dien het verdient) niet moet weigeren.

REGEL II.

De *substantiva* van dezelfde zaak komen over een in den *casus*, door eene bijzetting. *b. v.*

Urbs Colonia, de stad Keulen.

OPLOSSING.

De twee *substantiva* van dezelfde zaak, als *Urbs* en *Colonia* komen hier over een *in casu nomin.* — Zoo ook

Soror Anna, mijne zuster Anna.

Corydon pastor ardebat Alexin formosum, delicias domini, de herder Corydon was zeer verliefd op den schoonen Alexis, het vermaak zijns meesters.

Flumen Rheni, i. e. Rhenus, de rivier de Rijn.

Urbs Patavii, h. e. Patavium, de stad Padua.

Arbor fici, pro *ficus*, een vijgeboom.

REGULA III.

De convenientia nominativi et verbi personalis.

Omne verbum personale [1] et finitum, habet ante se nominativum ejusdem personae [2] et numeri.

Obsequium amicos, veritas odium parit. Terent. And.

1 Non temere excipitur verbum impersonale et infinitum. Nam impersonale nullum ante se dictum habere solet: ut, *taedet me vitae; pugnabatur fortiter.* Ac par ratio in usurpatis impersonaliter: ut, *contingit saepe.* Infinitum autem pro nominativo habet ante se accusativum: ut, *jubeo te venire*, pro, *ut tu venias.* 2 Putant vulgo, ab hoc canone recedi, cum dicitur, *Ego pauper laboro tu dives ludis.* Et, intellecto pronomine, *Calliopius recensui; interrogatus respondeo.* Atque hoc *evocationem* appellant, quia pronomen primae, vel secundae personae, quasi à studiis suis, evocet nomen tertiae personae. Sed *pauper* et *Calliopius*, in allatis exemplis, primae sunt personae: *dives* et *interrogatus*, secundae, non tertiae, ut putarunt. Nempe revocandum in memoriam, quod dictum est in Etymologia, sive Analogia p. 14. nomen ejusdem semper esse personae, ac pronomen est, vel verbum, cui jungitur. Atque idem judicium esto de pronomine relativo, ut, *qui sumus, qui estis, qui sunt; utri sumus*, vel *estis*, vel *sunt meliores*, aut *doctiores.*

OBSERVATIO I.

† Verba primae et secundae personae raro habent ante se nominativum expresse, nisi discretionis, aut emphasis causâ.

Discretio autem vocatur, cùm diversa studia significamus.

Tu nidum servas, ego laudo ruris amoeni
Rivos. Horat. 1. epist. 10.

Emphasis est, cùm plus significamus, quàm expressè dicimus.

Tu audes ista loqui?

Cantando tu illum? supple *vicisti.* Ecl. 3

Alias ferè omittitur pronomen.

Quid

REGEL III.

Elk *verbum personale finitum* heeft voor zich eenen *nominativus* van denzelfden *persoon* en *numerus*.

Obsequium parit amicos, veritas parit odium, toegevendheid maakt vrienden, (maar) waarheid baart haat.

OPLOSSING.

Dit *verbum personale finitum parit* heeft voor zich den *nominativus obsequium*; mede *singularis numeri* en van den 3 *persoon*; want al wat niet *ik*, *wij*, of *gij* is, behoort tot den 3 persoon.

AANMERKING I.

De *verba* van den eersten en tweeden *persoon* hebben zelden een' *nominativus* uitdrukkelijk voor zich, ten zij tot onderscheiding, of nadruk.

Onderscheiding nu wordt genoemd, wanneer wij verschillende neigingen of bezigheden te kennen geven; b. v.

Tu servas nidum, ego laudo rivos ruris amoeni. *Gij* houdt uw nest, *ik* prijs de beken des vermakelijken lands, *dat is*, gij houdt veel van de stad, en ik ben liever op het land.

Nadruk is, wanneer wij meer te kennen geven, dan wij uitdrukkelijk zeggen.

Tu audes ista loqui? durft *gij* zulke dingen zeggen?

Tu vicisti illum cantando? hebt *gij* hem overwonnen, of overtroffen, met zingen?

Quid facis? scribo.

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata. Ovid.

OBSERVATIO II.

† Verba tertiae personae, loco nominativi, saepe habent ante se verbum infinitum [1], aut orationem infinitam: ut,

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter? pro *scientia tua.* Pers. Sat. 1.

Ingenuas didicisse [2] *fideliter artes,*
Emollit mores, nec sinit esse feros.
Ovid. 2. de Pont. Eleg. 6.

1 Infinitivus sumitur pro substantivo; quod cum fit, vocant ἀντιμερίαν, vel Enallagen vocis. 2 Ubi *didicisse* poni pro nominativo arguit, quod, Graecè si exprimas, articulus additur. Nam Graecè foerit: τὸ μαθεῖν πραΰνει τὰ ἤθη.

OBSERVATIO III.

† In quibusdam verbis tertiae personae nominativus per Ellipsin subauditur: ut,

Aiunt, dicunt, ferunt, perhibent etc.

Ita praedicant, supple *homines.* And. act. 5. sc. 3. [1].

Item in his: *Tonat, pluit, ningit, grandinat, lucescit, vesperascit, cet.* Ubi *Deus, coelum, aqua,* [3] vel simile intelligitur.

* *Interdum tamen nominativus additur; ut,* Saxa pluunt. *Stat.*

Multus ut in terras depluerétque lapis. *Tibull. lib.* 3. el. 5.

1 Simile est, *Sunt, quos arma delectant;* puta *homines: tradunt,* supple, *scriptores.* Quomodo Gelius, et alii loquuntur: Ἐλλειπτικῶς etiam videtur, *Venit mihi in mentem ejus rei,* puta, *recordatio.* Ut *pluvia,* in *pluit; lux* in *lucescit,* cet. 3 Grammatici ea vocánt *verba exemtae actionis,* ut dictum in Etymologia, (p. 270). Vel etiam *exceptae* aut *absolutae actionis.*

Non-

AANMERKING II.

De *verba* van den *derden persoon* hebben dikwijls voor zich, in plaats van den *nominativus*, een *verbum* in den *infinitivus*, of eene *onbepaalde reden*.

Scire tuum, h. e. scientia tua, est nihil, nisi aliter sciat te scire hoc? Is uw weten niets, ten zij een ander wete dat gij dit weet?

OPLOSSING.

Dit *verbum* van den derden persoon *est*, heeft voor zich, in plaats van een *nominativus*, het *verbum infinitum scire*.

Didicisse fideliter artes ingenuas emollit mores, nec sinit esse feros. Getrouwelijk geleerd te hebben de vrije of schoone kunsten, verzacht de zeden, en laat (ze) niet toe, woest te zijn.

AANMERKING III.

In sommige *verba* van den *derden* persoon wordt de *nominativus* daar onder verstaan door eene uitlating.

Ajunt,
Dicunt,
Ferunt,
Perhibent, } zij zeggen, men zegt.

OPLOSSING.

Onder het *verbum* van den *derden* persoon *ajunt*, wordt de *nominativus homines* verstaan.

Homines praedicant ita, de menschen zeggen zoo.

Tonat, het dondert.
Pluit, het regent.
Ningit, het sneeuwt.
Grandinat, het hagelt.
Lucescit, het wordt licht, het daagt.
Vesperascit, het wordt avond.
Deus, God.
Coelum, de hemel.
Aqua, water.
Saxa pluunt, steenen regenen.
Utque lapis multus deplueret in terras, en dat er veel steenen nederregenen op de aarde.

AAN-

Nonnunquam et casus alii adjunguntur: ut, Pluit lacte, sanguine, carne, *cet. Liv.*

OBSERVATIO IV.

† Saepe etiam intelligitur per Ellipsin verbum substantivum: ut,

Varium et mutabile semper foemina. Virgil. 4. Aen.

Rari quippe boni. Juvenal. Sat. 13.[1]

1 Aiunt, simile esse hoc Ciceronis in Caelio: *Suavitas non mediocre condimentum amicitiae.* Et hoc Maronis 6. Aen. *Pauci, quos aequus amavit Jupiter.* Sed loca scriptorum inspicienti liquebit, apud Ciceronem praecedere verbum *accedit:* apud Maronem autem sequi verbum *potuere.*

REGULA IV.

De verbis utrimque habentibus nominativum.

Verba nonnulla utrimque nominativum recipiunt[1].

Inprimis, *sum, forem, fio, evado, existo, maneo, nascor, orior.*

Ira furor brevis est. Hor. 1. ep. 2.

Leve fit, quod bene fertur onus.

Hic evadet vir doctus[2].

Terra manet immobilis etc.

†[a] Item verba passiva vocandi[3], existimandi[4] et cognoscendi[5].

Glycerium dicta est, atque habita soror Chrysidis. Terent. And. 4. scen. 6.

1 Perperam vulgo dicunt *regunt:* pro quo reposui *recipiunt.* Nec enim nominativus a verbo regitur; sed cum eo convenit.

2 Pro quo vulgò, sed minus Latinè dicitur, *Hic evadet in virum doctum.*

3 Ut etiam sunt; *appellor, audior, dicor, feror, nominor, nuncupor, prohibeor, salutor.* 4 Ut sunt *appareo, censeor, credor, habeor, judicor, videor.* 5 Qualia quoque, *arguor, deprehendor, evincor, reperior,*

Sep-

AANMERKING IV.

Dikwijls wordt ook het *verbum substantivum* verzwegen door eene uitlating.

Foemina semper (est) varium et mutabile, eene vrouw is altijd een wispelturig en veranderlijk ding.

Quippe boni (sunt) rari, want de braven zijn zeldzaam.

REGEL IV.

Eenige *verba* nemen aan beide kanten, (dat is, vóór en achter) eénen *nominativus*.

Voornamelijk deze: *Sum*, ik ben. *Forem*, ik zou wezen, of zijn. *Fio*, ik word. *Evado*, ik word. *Existo*, ik ben. *Maneo*, ik blijf. *Nascor*, ik word geboren. *Orior*, ik kom op.

Ira est furor brevis, de toorn is eene korte razernij (die niet lang duurt).

OPLOSSING.

Dit *verbum* (*est*) heeft hier voor zich den *nominativus ira*, en achter zich *den nominativus furor*.

Onus, quod bene fertur, fit leve; een last, dien men gewillig draagt, wordt ligt.

Hic evadet vir doctus, deze zal (nog) een geleerd man worden.

Terra manet immobilis, het aardrijk blijft onbeweeglijk.

a) Desgelijks de *verba passiva* van noemen, achten, en kennen.

Glycerium est dicta atque habita soror Chrysidis. Zij wordt Glycerium genoemd, en gehouden voor de zuster van Chrysis.

OPLOSSING.

Alhier is *dicta* het *participium passivum* van *dicere*, zeggen, noemen, en vereischt voor zich den *nominativus Glycerium* (Reg. 3.), en achter zich den *nominativus soror* (Reg. 4.)

Op

Septem fuisse dicuntur uno tempore, qui sapientes et haberentur et vocarentur. Cic. de Orat.

Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. Horat. ep. 19. lib. 1.

† b Similiter verba, quae recipiunt post se nominativum, significantem statum, aut gestum rei: ut,

Nemo saltat sobrius. Cic. pro Mur.

† c Item in his, ubi prior nominativus ex praecedenti oratione est supplendus.

Incedit rectus. Dormit supinus.

It cubitum incoenatus. Plautus. Pseud. act. 3. sc. 2.

† d Huc pertinent, in quibus nomina adjectiva pro adverbiis [a] ponuntur.

Venio in senatum frequens, pro *frequenter.* Cic. de Senect.

Tibi lubens bene faxim. Ter. Adel. act. 5. sc. 5.

* Nec minus Aeneas se matutinus agebat. *Virg. pro* manè [b].

Ante tibi Eoae Atlantides abscondantur. *Virg. ubi* Eoae *similiter valet* matutinae; *hoc est*, mane.

a Per Enallagen partis.

b Quanquam *manè* non tam adverbium, quàm ablativus possit videri. Dicimus enim, *summo* vel *obscuro mane*, ut in nominativo, *clarum mane*.

OBSERVATIONES aliae:

Sed quae ad diversa convenientiae genera pertineant.

OBSERVATIO I.

Duo singularia plerumque habentur pro

b) Even zoo is het met die *verba*, welke achter zich eenen *nominativus* hebben, die eenen toestand, of houding van een persoon of zaak te kennen geven.

Nemo saltat sobrius, niemand danst nüchteren.

c) Ook die, waarin de eerste *nominativus* uit de voorgaande reden moet aangevuld worden.

Incedit rectus, hij gaat regt op.

Dormit supinus, hij slaapt op den rug liggende.

It cubitum incoenatus, hij gaat te bed zonder avond-eten.

d) Hiertoe behooren die, waarbij de *nomina adjectiva* voor *adverbia* gesteld worden.

Faxim lubens (*i. e. lubenter*,) *tibi bene*, ik zou u gaarne goed doen.

Nec minus Aeneas agebat se matutinus, (*h. e. manè surgebat*), en Eneas stond niet minder des morgens vroeg op.

Atlantides Eoae, (*i. e. matutinae*, pro *mane*,) *abscondantur tibi ante*, (*h. e. prius quam Pleiades, sive Hyades mane occidant*): laat het ochtend zeven-gestarnte eerst verdwijnen.

AANMERKING I.

Twee of meer *nomina* van het *enkelvoud* worden

door.

pro plurali; unde et adjectivum aut verbum plurale adsciscunt [a].

Pater et Chremes reversi. Sulp. in Arg. Phor. Ter.

Nox et amor vinumque nihil moderabile suadent. Ovid. 1. Amor. Eleg. 6.

[a] Non semper, sed plurimum. Nam Ciceronis est: *Et ego, et Cicero meus flagitabit.* Item: *Mihi et res, et conditio placet.* Item: *Egit pater et filius, ut tibi sponderem.*

* *Poëtae etiam, quando alterum singularium in ablativo ponitur cum praepositione, addunt interdum adjectivum, aut verbum plurale.*

Sors eadem Ismarios Hebrum cum [b] Strymone siccat. *Ovid.*

— Remo cum fratre Quirinus
Jura dabunt. *Virgil.*

[b] Ubi *cum*, ponitur pro *et*. Nam sententia est, *et Strymonem.*

OBSERVATIO II.

Eaque quinquepartita.

†I. Relativum *qui*, positum inter duo substantiva diversorum generum, cum antecedente convenit, vel sequente.

Cum antecedente:

Jovis stella, quae Phaëthon dicitur. Cic. 2. de Nat. Deor.

Unus erat toto naturae vultus in orbe,
Quem dixere Chaos.

Cum sequente:

Animal plenum rationis, quem vocamus hominem. Cic. 1. de Leg.

Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur. Sallust.

II. *Si-*

gaans gehouden voor een *meerder* getal, waarom zij ook een *adjectivum* of *verbum plurale* verëischen, gelijk:

Pater et Chremes reversi, Vader en Chremes wedergekomen zijnde.

OPLOSSING.

Pater en *Chremes* zijn twee *nomina singul. num.* die worden gevoegd bij den *plur. reversi.*

Nox et amor vinumque suadent nihil moderabile, de nacht, de liefde en de wijn raden niets gematigds.

Sors eadem siccat Hebrum cum Strymone, (*i. e. Hebrum et Strymonem*) *fluvios Ismarios*, hetzelfde toeval verdroogt beide rivieren van Thracien, de Hebrus en de Strymon.

Quirinus (*i. e. Romulus*) *cum fratre Remo dabunt jura*, Romulus en zijn broeder Remus zullen de wetten geven.

AANMERKING II.

Het *relativum qui*, gesteld zijnde *tusschen* twee *substantiva* van *verschillend* geslacht (*genus*), komt overeen *met* het voorgaande, *of* het volgende *substantivum*.

Met het *voorgaande*:

Stella Jovis, quae Phaëthon dicitur, de star van Jupiter, die Phaëthon genoemd wordt.

Unus vultus naturae erat in orbe toto, quem dixêre Chaos, er was eenerhande gedaante der natuur in het geheele wereld-rond, die zij Chaos genoemd hebben (dat is: het woeste ruim, vermenging van alle dingen, bajert.)

Met het *volgende*:

Animal plenum rationis, quem vocamus hominem, een dier vol redelijk verstand, hetwelk wij mensch noemen.

Locus est in carcere, quod appellatur Tullianum, een plaats is er in de gevangenis, welke Tullianum wordt genoemd.

II. *Similiter participia passiva verborum, quae nominandi vel existimandi significationem habent, quandoque cum sequenti substantivò conveniunt.*

Non omnis error stultitia dicenda est. *Cic.*

Paupertas mihi onus visum est miserum et grave. *Terent. Phor.*

Gens universa Veneti appellati. *Liv.*

III. *a) Si in Appositione prius substantivum sit hominis, aut animalis; consentiet adjectivum, aut verbum, cum substantivo eo, quod in ordine grammatico praecedit.*

Cum duo fulmina nostri imperii, Cn. et Pub. Scipiones, exstincti occidissent. *Cic.*

Tullia, deliciolae nostrae, tuum munusculum flagitat, *Idem.*

b) Sin prius est nomen rei inanimis, cum posteriori[1] *conveniet.*

Oppidum Latinorum Apiolae, captum à Tarquinio rege, *Plin.*

Tungri civitas Galliae fontem habet insignem, *Idem.*

IV. *Superlativus partitive positus*

a) saepius convenit cum substantivo, de quo est sermo. Cic. Indus fluminum maximus. *Plin.* Villosissimus animalium lepus.

b) interdum et cum genitivo plurali. Plin. Moly herbarum laudatissima: *et* rosa florum pulcherrimus.

V. *Verba substantiva, vocativa et similem vim habentia, sed diversi numeri, a) usitatius quidem cum priori, b) rarius autem cum posteriori conveniunt.*

Nuptiae sunt res honesta [2].

Amantium irae amoris integratio est, *Ter.* [3]

1 Intellige posterius in ordine Grammatico. Quod etiam fit in sequenti exemplo. Nam structura est, *Apiolae, oppidum Latinorum, captum.*

2 Sic Ovid. *Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris.*

3 Huc etiam refer, cum particula *nisi*, vel similis, intercedit. Virgil. *Nihil hic nisi carmina desunt.* Ovid. *Quid enim nisi vota supersunt?*

Ob-

II. *Non omnis error est stultitia dicenda*, niet alle dwaling moet dwaasheid geheeten worden.

Paupertas est visum mihi onus et miserum et grave, de armoede is mij geschenen een last zoo wel deerlijk, als zwaar.

Gens universa sunt Veneti appellati, al het volk is Venetiërs geheeten.

III. *a*) *Cum Cn. et Pub. Scipiones, duo fulmina nostri imperii, exstincti occidissent*, als Cneus en Publius Scipio, twee bliksems van ons gebied, omgekomen waren.

Tullia, deliciolae nostrae, flagitat munusculum tuum, Tullia, ons lievertje, vroggelt om uw (beloofd) geschenkje.

Duo fulmina en *deliciolae nostrae* zijn slechts *appositiones* van de voorgaande *bezielde substantiva*.

b) *Apiolae, oppidum Latinorum, est captum à Tarquinio Rege*, Apiole, eene stad der Latijnen, is ingenomen door den Koning Tarquinius.

Tungri, civitas Galliae, habet fontem insignem, Tungren, eene stad in Frankrijk, heeft eene uitmuntende fontein.

Apiolae en *Tungri* zijn *onbezielde* substantiva.

IV. *a*) *Indus maximus fluminum*, Indus de grootste der rivieren.

Lepus villosissimus animalium, de haas, de haarvlokkigste der dieren.

Hier komt het *adjectivum* met den *Indus* en met *lepus* overeen.

b) *Moly* (*est*) *laudatissima herbarum*, Moly (is) het meest geprezene der kruiden.

Rosa (*est*) *pulcherrimus florum*, de roos (is) de schoonste der bloemen.

Hier moet bij den superlativus, uit den genitivus pluralis, het *vrouwelijk* substantivum *herba* gedacht worden.

V. *Nuptiae sunt res honesta*, het huwelijk is eene eerbare zaak. — gebruikelijker.

Irae amantium est integratio amoris, de kibbeling der gelieven is eene vernieuwing der min. — zeldzamer.

OBSERVATIO III.

Cum adjectivum refertur ad plura substantiva, genere vel numero diversa: vel verbum respicit plures nominativos, numero, aut persona, diversos: cum propiore cujuscunque numeri conveniet per Zeugma [a]: cum digniore per Syllepsin [b]; sed non nisi numero plurali. Dignius autem est genus masculinum foeminino [c]: persona item prima dignior est, quàm secunda; et secunda, quàm tertia.

Zeugma

Cum propiore genere: ut,
Locus, tempus constitutum est. *Eunuch. Act.* 3. *sc.* 4.
Cum propiore numero: ut,
Caper tibi salvus et hoedi, *Virg.* 7. *Ecl.*
Hic illius arma, hic currus fuit. *Aen.* 1.
Cum propiore persona: ut,
Tu quid ego et populus mecum desideret, audi. *Horat.* 1. *ep.* 1.

Syllepsis

Cum digniore genere: ut,
Pater et mater mortui [d]. *Eun. act.* 3. *sc.* 2.
Cum digniore persona: ut,
Si tu et Tullia, lux nostra, valetis; ego et suavissimus Cicero, valemus. *Cic.* 14. *ep. Fam.* 5.

a Ζεῦγμα Latine dicitur *junctio*, sivè *jugatio*: atque ita vocatur, quia aliquid ei convenit, cui jungitur. Porrò si adjectivum, aut verbum, initio ponatur, *prozeugma* nominant: si in medio, *mesozeugma*: si in fine, *hypozeugma*. Cujusmodi anxia vocum distinctio, morari magis studia, quàm juvare, mihi videtur.

b Σύλληψις Latinè sic *comprehensio*: atque ita dicitur, quia aliquid duo diversa, comprehendat: unde adjectivum, et verbum, hic semper est numeri pluralis. Nam quod plura comprehendit, singulare esse nequit: contrà quam in Zeugmate fit, ubi aliquid uni jungitur, deque altero intelligitur. Caeterum συλλήψεως vox latius patet apud veteres poëtarum interpretes, quam hodie fit. Nam iis, praeter Syllepsin eam, de qua actum, etiam complectebatur Zeugma et Synthesin, de qua paullo post dicetur. At Zeugma iis erat, cum vox eadem sine immutatione est repetenda ἀπὸ κοινοῦ.

c Utrum et foemininum dignius est neutro? Ita quidem plerisque videtur, idque propter illud Lucani: *Leges et plebiscita coactae.* Sed istoc μοναδικὸν videtur, sive singulare; ut adversus aliorum scriptorum consuetudinem exinde non debeat judicium ferri. d Adjectivorum naturam quandoque etiam substantiva sequuntur. Ut in isto: *Caesar, Ptolomaeus, et Cleopatra, reges.* Sic Ovid. *Soceri tibi, Marsque, Venusque.* Nam in talibus etiam oppositum respicit genus dignius.

Fit

AANMERKING III.

In de volgende voorbeelden komen het *adjectivum* en het *verbum* door de *zamenvoeging* overeen:

	Voorbeeld	
Zamenvoeging.	*Locus tempus constitutum est*, plaats en tijd is bestemd.	Met het naaste *geslacht*.
	Caper est salvus tibi et hoedi, de bok is behouden gebleven, en de jonge bokjes. *Arma et currus illius fuit hic*, haar tuig en wagen was hier.	Met het naaste getal.
	Tu audi, quid ego et populus mecum desideret, luister gij toe, wat ik en het volk met mij verlangt.	Met de naaste *persoon*.

In de volgende wordt, om zoo te spreken, het mindere onder het meerdere begrepen, of door hetzelve omvat.

	Voorbeeld	
Omvatting.	*Pater et mater sunt mortui*, de vader en moeder zijn gestorven.	Het *mannelijke* geslacht gaat vóór het vrouwelijke.
	Si tu et Tullia, lux nostra, valetis, (sc. bene est:) ego et suavissimus Cicero valemus, indien gij en Tullia, ons geluk, gezond zijt ('t is mij lief:) ik en onze lieve Cicero varen nog wel.	De I. persoon gaat vóór de 2. en de II. vóór de 3.

Fit Syllepsis ferè, in substantivis rerum animatarum.

Sed substantivis rerum inanimatarum subficitur plerumque adjectivum plurale neutrum.

Divitiae, decus et gloria, in oculis sita sunt. *Sallust. In Catil.* [e]

[e] Sic Livius: *Murus et porta de coelo tacta erant.* Sed si unum fuerit animatum, alterum inanimatum, conveniet cum animato. Ut in illo Ovidii, *Jace, fac aeternos pacem, pacisque ministras.*

OBSERVATIO IV.

* *Per Synthesin* [a] *adjectivum et substantivum, saepe in genere et numero, dissentiunt* [b].

Duo millia crucibus adfixi [c]. *Curtius lib. 4.*

Ubi illic scelus est, qui me perdidit. *And. act. 3. sc. 5.*

Centauro invehitur magna. *Virg. 5. Aeneid.*

Imprimis autem locum habet in collectivis et distributivis [d].

Maxima pars vulnerati. *Sallust. in Jugurth.*

In quibus etiam per Synthesin nominativus, et verbum, saepe in numero dissentiunt: ut,

Pars epulis onerant mensas. 4. *Georg.*

Dederim vobis consilium, quod laudetis uterque. *Plaut.*

Quisque suos patimur manes. *Virgil.*

Aperite [e] actutum aliquis ostium. *Ter.*

[a] Vocem Syntheseos ignorant veteres: sed figuram eam sub syllepsi comprehendunt, ut paulo ante diximus. Et sane, si oratio solum intellectu congrua sit, potius *σύνεσις*, hoc est, *intellectio*, dici debuerat; quàm *σύνθεσις*, hoc est, *compositio*.

[b] Nempe dissentit adjectivum a substantivo expresso: sed consentit cum intellecto. Quomodo in exemplis allatis, non respicitur ad *duo millia*; sed ad *bis mille*, quod in animo est: non ad *scelus*, quod ponitur; sed ad *scelestus*, qui menti obversatur. Similiterque, cum dicitur *Centaurus*, in mente est *navis*, atque ad illud in structura attenditur. Porrò in tribus hisce exemplis tantum est generis dissensus. In sequentibus autem, vel solius numeri, vel et generis, et numeri dissensus invenitur. [c] Raderus edidit *adfixa*. Sed *adfixi* invenio in MStis; ac similiter editio Hadriani Iunii. ut mittam alias. [d] Adde, et abstractis positis pro concreto. Velut illo Ter. *Ut illum Di, Deaeque, senium perdant.* [e] Ita enim scribendum, non *aperito*. Nam, ut Donatus ait, *aliquis* hic habet vim pluralis: quia nempe non est aliquis nisi de multis.

Syr-

Divitiae, decus et *gloria sunt sita in oculis*, rijkdom, eer en roem, staan voor uwe oogen.
Hier wordt het meervoudig bijvoeglijk naamwoord (*adjectivum plurale*) *sita* dus onzijdig (in *genere neutro*) geplaatst, omdat rijkdom, eere en roem *onbezield* zijn.

AANMERKING IV.

In de volgende voorbeelden verschillen het *adjectivum* en het *substantivum* in *genere* of in *numero*, om het *hoofddenkbeeld*, dat er *onder verstaan* wordt.
Duo millia (*i. e. bis mille hominum*,) *sunt adfixi crucibus*, twee duizend menschen zijn aan kruisen gehecht.
Ubi illic scelus (pro *scelestus*,) *est*, *qui perdidit me*, waar is die schelm, die mij in het verderf gestort heeft?
Invehitur Centauro magnâ, (*sc. navi*,) hij wordt gevoerd in het groote schip Centaurus.
Maxima pars, (*i. e. plurimi homines*,) *erant vulnerati*, het grootste deel (der menschen) was gewond.
Zoo verschillen ook de *nominativus* en het *verbum* dikwijls in *getal*.
Pars (*i. e. alii*) *onerant mensas epulis*, sommigen beladen de tafels met spijsgeregten.
Dederim consilium vobis, *quod uterque laudetis* (als die) u een' raad hebbe gegeven, dien gij beide prijst.
Quisque patimur manes suos, elk lijden wij onze kwelgeesten. spreekw. Elk huisje heeft zijn kruisje.
Aliquis aperite actutum ostium, dat iemand dadelijk de deu open doe.

Synthesis est constructio intellectu, non voce congrua [f].

Ad Synthesin etiam refer, cùm in possessivo [g] *respicitur ad primitivum, quod includitur.*

Id mea minimè refert, qui sum natu maximus. *Ter.*

Vestra enim, qui cum summa elegantia, atque integritate vixistis, hoc maximè interest. *Cic.*

Ad primitivum similiter respicitur, cum possessivis adduntur genitivi nominum [h], *pronominum* [i], *vel participiorum.*

Tuum hominis simplicis [k] pectus vidimus. *Cic. Philipp.* 2.

Juravi, rempubl. meâ unius operâ esse salvam. *Cic. in Pison.*

Meum solius peccatum corrigi non potest. *Cic. epist.* 5. *lib.* 11. *ad Attic.*

Et flesti, et nostros vidisti flentis [l] ocellos. *Ovid. epist.* 9.

f Ex generali hac Synthesis definitione liquet, ad eam referri posse hoc Virgilii: *Vos, ô Calliope, precor, adspirate canenti.* Nam συνεκδοχικῶς Calliopes nomine omnes Musae intelliguntur. Videtur et huc pertinere archaismus ille apud Ter. *Absente nobis:* et apud Catull. *Insperanti nobis.*

g Canon hujusmodi est: Relativum, vel verbum, interdum respondet primitivo ei, quod intelligitur in possessivo. Ac plurimum quidem possessivum illud est pronomen, uti in exemplis allatis, ubi in *mea* includitur *me*; in *vestra*, *vos*; ut sequens relativum ostendit: rarius verò est nomen: ut in illo Plinii lib. 28. c. 9. *Stomacho accomodatissimum caprinum* (lac) *quoniam fronde magis, quam herbâ, vescuntur.* Ubi ex possessivo *caprinum* intelligitur pluralis *caprae*. Huic enim respondet verbum *vescuntur*. h Praecipue nominum, quae significant numerum cardinalem: ut in illo Livii, *Noster duorum eventus ostendet, utra gens bello sit melior.* Aut signum universale, vel particulare. Ut apud Plaut. *Qui vestris paucorum respondent laudibus.* Similéque sit, *Vestris omnium laudibus.* Aut genitivi *unius* et *solius*; uti ostendunt exempla, quae adferuntur. i Potissimum pronominis *ipse*. Ut hoc Cic. *Conjecturam de tuo ipsius studio facillime ceperis.* Et illo ejusdem: *Contentus ero nostra ipsorum amicitia.* Graeci similiter: ut Luc. 2. τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, *tuam ipsius animam.* k Sic Plin. *Post judicium tuum viri eruditissimi.* l Sic Horat. *cum* MEA *nemo scripta legat vulgo recitare* TIMENTIS. Sed usitatius Ovidius dixit: *Nunc mea scripta leges, qui sum summotus ad Istrum.* Alibi tamen idem Ovidius: *Ut mea defunctae molliter ossa cubent.*

A P-

In de volgende voorbeelden komt het relativum *qui*, en het *verbum*, overeen met het onderwerp (*subjectum*), hetwelk oorspronlijk onder het possessivum begrepen wordt: onder *mea*, *me*, onder *vestra*, *vos*.

Id minimé refert mea, qui sum maximus natu, dat raakt mij in het minste niet, die de oudste van jaren ben.

Hoc enim interest maxime vestra, qui vixistis cum summa elegantia, atque integritate, want dat raakt meest ulieden, die in alle deftigheid en opregtheid hebt geleefd.

Vidimus pectus tuum hominis simplicis, wij hebben uw, eens opregten menschen, hart gezien.

Juravi remp. esse salvam operâ meâ unius, ik heb met eede verklaard, dat het gemeenebest behouden is door mijn toedoen alleen.

Peccatum meum solius non potest corrigi, mijne misdaad alleen kan niet verbeterd worden.

Et flêsti, (h. e. flevisti,) et vidisti ocellos nostros flentis, gij hebt niet alleen geweend, maar ook mijne oogjes gezien, als ik weende.

Alle deze *genitivi* zien op het onderwerp (*subjectum*), dat oorspronkelijk onder de *possessiva tuum*, *mea*, *meum*, *nostros*, begrepen wordt.

APPENDIX I.

De convenientia interrogationis et responsionis.

* *Additur à nonnullis hic canon:*

Interrogatio et responsio, casu debent convenire.

Cui dono lepidum novum libellum?
Corneli, tibi. *Catull.*
Quid meritus es? crucem. *Ter. And.*

Excipe, si diversa vocum natura diversos casus exigat, ut;

Cujus liber? meus.
Cujus pecus? Aegonis. *Ecl.* 3.
Cujus interest? Mea.

APPENDIX II.

De convenientia numeralium.

a Quae doctrina, quatenus numerorum connexio in se spectatur, plane hujus est loci: sed quatenus copula attenditur, ad conjunctionum doctrinam pertinet.

* *In cardinali numero hoc observandum, composita à decem etiam divisim efferri, sed minori numero majorem cum copula ferè praeeunte: ut,* tredecim, *vel* tres et decem; sexdecim, *vel* sex et decem; octodecim, *vel* octo et decem, *pro quo et dicitur* duodeviginti; *ut* undeviginti *pro* novendecim. *Similiter se res habet in* viginti, triginta, *cet. ut* viginti duo, *vel*, duo et viginti: viginti octo, *vel*, octo et viginti, *aut* duodetriginta; *ut* undetriginta, *pro* viginti novem; *atque ita in aliis.*

In ordinalibus interdum minor numerus subjicitur majori cum copula. Cicer. Venerunt post diem quadragesimum et sextum. *Suetonius:* Funeratus trigésimo et octavo aetatis anno; et nonagesimo et quinto imperii die. *Imo et pluribus modis efferuntur. Nam dicimus*, trigesimus primus; primus, *vel* unus, et trigesimus: trigesimus secundus, *vel* secundus et trigesimus, *vel* trigesimus et alter; *quandoque etiam* alter trigesimus. *Ut apud Cic.* [1] altero vicesimo die.

1 Lib. 12. epist. 25.

AANHANGSEL I.

De vraag en antwoord moeten overkomen in den *casus*.

Cui dono libellum lepidum novum? wien schenke ik het mooi nieuw boekje?

Corneli, tibi, aan u, Kornelis.

Quid es meritus? wat hebt gij verdient? *Crucem*, het kruis.

Uitgezonderd, wanneer de verschillende geaardheid der woorden verschillende naamvallen vereischt.

Cujus hic liber est? wiens boek is dit? *meus*, het mijn.

Cujum hoc pecus est? wiens beest is dit?

Aegonis, van Aegon.

Cujus interest? wiens (belang) is er in (betrokken)? *mea*, mijn.

AANHANGSEL II.

Grond-getallen.

Tredecim, tres et *decem*, dertien.

Sexdecim, sex et *decem*, zestien.

Octodecim, octo et *decem*, / *Duodeviginti*, } achttien.

Novemdecim, *novem et decem*, / *Undeviginti*, } negentien.

Viginti, twintig.

Triginta, dertig.

Viginti duo, / *Duo et viginti*, } twee en twintig.

Viginti octo, / *Octo et viginti*, / *Duodetriginta*, } acht en twintig.

Viginti novem, / *Novem et viginti*, / *Undetriginta*, } negen en twintig.

Wanneer de grondgetallen in 't latijn gesplitst worden, zet men het mindere getal met het koppelwoord voor.

Getallen van orde.

Venerunt post diem quadragesimum et sextum, zij zijn gekomen na den zes en veertigsten dag.

Funeratus trigesimo et octavo anno aetatis, nonagesimo et quinto die imperii, begraven in het acht en dertigste jaar zijns ouderdoms, en op den vijf en negentigsten dag zijner regering.

somtijds.

Trigesimus primus, / *Primus et trigesimus*, / *Unus et trigesimus*, } de een en dertigste.

Trigesimus secundus, / *Secundus et trigesimus*, / *Trigesimus, et alter*, / *Alter trigesimus.* } de twee en dertigste.

Die altero vicesimo, op den twee en twintigsten dag.

gewoonlijk.

Ac-

Distributiva *gaudent carentibus numero singulari*, *Cic.* Binas abs te accepi literas. *Liv.* Castra terna eodem die capta. *Apud Tacitum tamen legas*, tres liberos [b].

Hactenus de Convenientia: sequitur

Regimen.

Regimen [c] est certi casus rectio.

Omnes partes orationis regunt casus, excepta Conjunctione.

b Fortè quia et *liber* in singulari numero dixere: unde *Liber*, *Liberaque*, de Baccho, et Proserpina: *q. d.* filium, filiamque Cereris. *c* Cur *regimen* à Grammaticis vocetur, superius diximus p. 3.

DE REGIMINE NOMINUM.

Nomen regit [a] Genitivum, Dativum, Accusativum et Ablativum.

De Genitivo Nominum Substantivorum.

REGULA I.

a) Substantivum regit Substantivum rei diversae in genitivo: ut,

Gloria est umbra virtutis. Senec. epist. 80.

Dos est magna parentium virtus. Horat. od. 24. L. 3.

Idem fit, si alterum substantivorum fuerit pronomen [b].

Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira; tarditatemque supplicii gravitate compensat. Val. Max. lib. 1. cap. 1.

Secundum hanc regulam adjectiva, tum nomina, tum pronomina, neutro genere substantivè posita, regunt genitivum: ut

a Rectio nominis alia vera est, alia apparens. Utramque deinceps jungimus; idque veterum et recentiorum exemplo. Sed quas apparentes, non veras rectiones putemus, suis locis ad latus annotabimus. Summa eo redit: casus non semper regi à nomine expresso; sed etiam a voce aliqua, quae per ellipsin reticetur.

b Puta pro nomen primitivum loco substantivi positum. Ut hoc loco: *Vindictam sui*, hoc est, vindictam irae, vel numinis.

Le-

De verdeelende telwoorden gebruikt men 't liefst bij *substantiva*, die *geen singularis* hebben.

Accepi binas literas abs te, ik heb twee brieven van u ontvangen.

Castra terna capta eodem die, drie legerplaatsen ingenomen op denzelfden dag.

Tres liberos, drie kinderen.

Over den Genitivus bij de Substantiva.

REGEL I.

a) Het eene *Nomen substantivum* regeert het andere, van eene verscheidene zaak, in den *genitivus casus*: gelijk,

Gloria est umbra virtutis, de eer is eene schaduw der deugd.

OPLOSSING.

Hier wordt het *tweede substantivum virtutis*, door het *eerste substantivum umbra* geregeerd in den *genitivus casus*.

Virtus parentium est dos magna, der ouderen deugdzaamheid is een groot geschenk.

Dit geschiedt ook, zoo het eene der *substantiva* door een *pronomen* uitgedrukt wordt.

Ira divina procedit gradu lento ad vindictam sui, et compensat tarditatem gravitate supplicii, de Goddelijke gramschap gaat voort met eenen langzamen tred om zich te wreken, en vergoedt de langzaamheid door de zwaarte der straffe.

Volgens deze regel regeren de *adjectiva*, zoo wel *nomina*, als *pronomina*, die in het *neutrum genus* als *substantiva* gesteld zijn, eenen *genitivus casus*.

De.

Dedit in sumtum dimidium minae. Adel. act. 3. sc. 4.

Quantum quisque sua nummorum servat in arca,
Tantum habet et fidei. Juven. Sat. 3.

Quid hoc hominis? Quid illud mali? Terent. Eunuch. act. 3. sc. 4.

Hoc literularum exaravi ante lucem, Cic. lib. 12. ep. 1. ad Att.

b) Sed substantivum ejus rei, quae significatur alteri inesse, vel adesse, nunc in genitivo ponitur, nunc in ablativo: ut,

Puer boni ingenii, vel *bono ingenio*.

Vir magni nasi, vel *magno naso*.

Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris. Juven. Sat. 11.

Homo antiquâ virtute. Ter. Adelph. act. 3. sc. 4.

* *In quibus genitivus quidem per superiorem regulam ponitur: ablativus autem per regulam de ablativis partis*[a], *modi, aut similis circumstantiae; qua de re inferius dicetur.*

c) *Substantivum regens interdum per ellipsin intelligitur. Inprimis accusativus* aedem. *Ter. Adel.* Ubi ad Dianae veneris. *Cic. Phil.* In tabulis, quae sunt ad Opis.

Sic, accuso te furti, *puta*, crimine. Est Romae, *pro* in urbe Romae. Quanti emisti? *pro* quanti aeris pretio? *De quibus loquar inferius. Interdum deest contra genitivus rectus. Horat. lib.* 1. *Sat.* 5. Millia tum pransi tria repsimus. *Supple* passuum.

a Nisi malis in ablativis intelligi adjectivum *affectus*, aut *praeditus*; quod interdum etiam exprimitur. Dicere etiam possumus, intelligi participium verbi substantivi: vel, quod ejus locum supplet, *qui est*. Sanè, *homo honestâ facie*, simile est huic Terentiano, *Erat honestâ facie*. Ergo, *homo honestâ facie*, integre sit, *qui est honestâ facie*. Sed sic quoque fuerit ἔλλειψις praepositionis *cum*, unde regitur ablativus. Nam integre sit, *cum honestâ facie*. Sic *homo antiquâ virtute*, integre fuerit, *cum antiquâ virtute*. Atque hoc prioribus est simplicius, veriusque.

RE-

Dedit dimidium minae in sumtum, hij heeft tot verteringe gegeven de helft van eene *mina*, (dat is vijftien gulden.)

OPLOSSING.

Dimidium is een *adjectivum*, gesteld in *genere neutro*, en regeert hier den *genitivus minae*, naar de wijze van de *substantiva*.

Quantum nummorum quisque servat in arca sua, habet et tantum fidei, zoo veel geld elk bewaard in zijne kist, zoo veel vertrouwen heeft hij ook.

Huid hoc hominis est? wat is dit voor een mensch?

Quid illud mali est? wat is dit voor zwarigheid?

Exaravi hoc literularum ante lucem, dit briefje heb ik geschreven vóór het daglicht.

b) Maar het *substantivum* van die zaak, die te kennen gegeven wordt *in* of *bij* eene andere te zijn, wordt nu *in genitivo*, dan *in ablativo* gesteld.

Puer ingenii boni of ingenio boni, een kind van een goed begrip, of eenen goeden aard.

Vir nasi magni, *of naso magno*, een man met eenen grooten neus.

Puer vultus ingenui et pudoris ingenui, een jongen van een eerbaar gelaat, en eerbare schaamte.

Homo antiquâ virtute (*sc. praeditus*), een man van de oude braafheid.

In de *bovenstaande* voorbeelden hangt de *Ablativus* doorgaans af van een of ander *Adjectivum*, dat er onder verstaan wordt; zoo niet van de uitgelatene *praepos. cum*.

c) In de *volgende*, wordt het *regerende substantivum*, bij wijze van uitlating (per *ellipsin*), er onder verstaan. Dit zal men zeer dikwijls bevinden te zijn den *accusativus aedem*.

Ubi veneris ad Dianae (*supple aedem*), als gij zult gekomen zijn bij (den Tempel) van Diana.

In tabulis, quae sunt ad (*aedem*) *oris*, in de brieven, welke in (den tempel) van Ops bewaard worden.

RE-

REGULA II.

* *Substantiva affectuum significant passionem, cum regunt genitivos primitivorum*, mei, tui, sui, nostri, vestri. *Sed possessiva*, meus, tuus, suus, noster, vester, *active explicantur: ut*,

Amor tui, *id est*, quo tu amaris.

Amor tuus, *id est*, quo tu amas.

Victus amore tui, *Virg.* 12. *Aeneid.* [b]

Ne studio nostri pecces, *Hor. lib.* 1. *epist.* 13.

Sic, odium, cura, sollicitudo, memoria, fastidium, desiderium, contemtus mei etc.

Sin substantiva ejusmodi aliis jungantur genitivis, nunc activè, nunc passivè exponuntur: ut, amor Romanorum, *hoc est, quo amant, vel amantur.* Vituperatio Persarum, *id est, quo vituperant, vel vituperantur.*

Possessiva interdum accipiuntur pro primitivis, Terent. Quae nostrâ caussâ nunquam faceremus.

[b] Cic. pro Rab. *Nihil horum, sine magna cura, et summa caritate vestri ordinis, loquar.*

REGULA III.

Opus, pro *necesse* [a], gaudet ablativo.

Ubi rerum testimonia adsunt; non opus est verbis. Cic. vel alius in Sallust.

Priusquam incipias, consulto; ubi consulueris, maturè facto opus est. Sallust.

Saepe etiam nominativum habet.

Dux nobis, et auctor, opus est, Cic. lib. 2. epist. 8. ad Fam.

[a] *Opus* hic *necesse* exponitur ex interpretatione praestantium etiam Grammaticorum qui et *opus* adjectivum esse tradunt. At non *opus* magis est adjectivum, quàm *usus*, cum est quartae decl. Quodque ad propriam significationem, cum quid utile esse significamus, utimur vocibus *opus* et *usus*: sed *necesse*, de eo potius usurpatur, quod necessarium est, sive, sine quo res *nec esse* possit. Docet hoc Catonis illud apud Senecam, *Emas, non quod opus est: sed quod necesse est.* Et hoc Tullii epistola 9. ad Lentul. lib. 1. *Legem Curiatam Consuli ferri opus esse, necesse non esse. Opus habeo* Columella, purissimus scriptor, usurpat: nempe ut Graeci dicunt, χρείαν ἔχω. Sed Latinis ita rarum est, ut sic dici posse, neget Diomedes.

The-

REGEL II.

De substantiva van genegenheden hebben eene *lijdende* beteekenis, als zij den *genitivus* regeren van de *primitiva mei, tui, cet.*

Mei, mijner. *Tui*, uwer. *Sui*, zijner. *Nostri*, onzer. *Vestri*, uwer.

Maar de *possessiva*, *meus*, *tuus cet.* worden als werkende verklaard.

Meus, mijn. *Tuus*, uw. *Suus*, zijn. *Noster*, onze. *Vester*, uw.

Amor tui, liefde (van een ander) voor u.

Amor tuus, uwe liefde (voor eenen anderen).

Victus amore tui, verwonnen van liefde voor u.

Ne pecces studio nostri, misdoe niet uit vooringenomenheid met ons.

Odium mei, haat jegens mij.

Cura, zorg, bekommering.

Memoria, gedachtenis.

Fastidium, walging, verachting.

Desiderium, verlangen, begeerte.

Amor Romanorum, liefde der Romeinen, of van de Romeinen.

Vituperatio Persarum, laking, misprijzing der Persen, (die aan of van hen geschiedt).

Quae fecit meâ causâ, hetgeen hij gedaan heeft om mijnent wil.

Quae faceremus nunquam nostrâ causâ, hetgeen wij nimmermeer om onzent wil zouden doen.

REGEL III.

Opus, voor *necesse* gesteld, (dat is, als *opus* van nooden, of van doen beteekent,) vereischt eenen *ablativus*: gelijk

Ubi testimonia rerum adsunt, non opus est verbis, waar de getuigenissen der zaken bij de hand zijn, heeft men geen woorden noodig.

Opus est consulto prius, quàm incipias; ubi consulueris, opus est mature facto: het is noodig te beraden, eer gij begint; als gij beraden hebt, is het noodig tijdig aan 't werk te gaan.

Dux et auctor est opus nobis, wij hebben een voorganger en aanvoerder van doen.

Simul, quae curando vulneri opus sunt, parat. Liv. [b].

[b] Etiam genitivo jungitur. Ut in epist. Planci ad Ciceronem: *Magni laboris et multae impensae opus fuit.* Antiquè etiam accusativum regit. Ut apud Plautum: *Puero opus est cibum.* Nisi *cibum*, quod malim, vetus sit nominativus, pro *cibus*. Crebrò et ponitur absolute. Ut, *si opus fuerit, faciam te certiorem.* Vel cum verbo infinitivo, aut conjunctivo. Ut cum Cicero ait ad Att. lib. 7. ep. 8. *Quid opus est de Dionysio tam valde affirmare?* Et Terentius And. 1. 5. *Perepus hunc cum ipsa loqui.*

* *Ut* opus, *ita* et usus *cum idem significat, ablativo jungitur à poëtis, inprimis Comicis.*

Nunc viribus usus. *Virg.*

Viginti jam usus est filio argenti minis. *Plaut.*

OBSERVATIO.

* *Verbalia in* io, *antiquè regunt casum verbi, unde derivantur. Plaut. Amphitr.*

Quid tibi hanc curatio est rem? *Idem Aulul.*

Quid tibi nos, mendice homo, tactio est [a]?

[a] Imo Ciceronis quoque lib. 1. de Legg. *Justitia est obtemperatio scriptis legibus.* Item Caesaris lib. 1. de Bel. Gall. *Demum reditionis spe sublatâ.* Par ratio verbalium aliter exeuntium. Nam Ciceronis est Philipp. 4. *Cum pestiferum Brundusio Antonii reditum timeremus.* Quandoque idem fit in verbalibus adjectivis. Ut apud Justinum lib. 9. *Rex armorum, quam conviviorum apparatibus studiosior.* Sic verbalia in *bundus*, ut *Populabundus agros. Vitabundus castra hostium.* Etiam ad verbalia pertinent supina, quae et ipsa regere verborum suorum casus, inferius dicetur.

De regimine adjectivorum simplici, ac primùm cum genitivo.

REGULA I.

Adjectiva partitiva [a], seu nomina sint, seu pronomina, item substantivum *nemo*, et omnia partitivè posita, regunt geniti-

[a] Partitiva dicuntur, quia vel partem quamvis notant, ut *quisque*: vel unum ex toto, ut *aliquis*. Sunt igitur partitiva, *ullus*, *nullus*, *nemo*, *solus*, *uterque*, *utercunque*, *utervis*, *uterlibet*, *alter*, *alteruter*, *neuter*, *alius*, *aliquis*, *quidam*, *quispiam*, *quisque*, *unusquisque*, *quotusquisque*, *caeterus*, *reliquus*. Quorum more etiam construuntur *omnis*, *cunctus*.

vum

Simul parat ea, quae sunt opus curando vulneri, met eenen bereidt hij dat geen, 't welk noodig is om de wonde te verbinden.

Opus, *usus*, dienstig.

Usus (*h. e. opus*) *est nunc viribus*, nu is het dienstig krachten (*te gebruiken*).

Jam usus est filio viginti minus argenti, nu is het dienstig voor den zoon 20 *minen* zilvers (*te hebben*) (dat is, 600 gulden).

AANMERKING.

Quid curatio hanc rem est tibi? wat (raakt) u de zorg voor deze zaak?

Mendice homo, quid tactio nos est tibi? gij kale schoft, wat hebt gij ons aan te raken?

Over het Regimen der Nomina Adjectiva met den Genitivus.

REGEL I.

De verdeelende *nomina adjectiva*, het zij *nomina* of *pronomina*, als ook het *nomen substantivum nemo*, en alle, die als dee-

vum pluralem, vel collectivi nominis singularem [b]: ut,

Quis nostrûm? nemo vestrum; nullus, aliquis fratrum; alter, neuter horum.

Nemo mortalium omnibus horis sapit Plin.

Partitivè autem capiuntur, quae exponuntur per *inter*, et *ex*, vel *de*: ut,

Numeralia, quae ordinem [c] significant:

Quintus regum Romanorum.

Sapientum octavus. Horat. lib. 2. Sat. 3.

Saepe etiam sic sumuntur comparativa et superlativa: ut,

O major juvenum [d]. Horat. in art.

Villossimus animalium lepus. Plin. lib. 11. cap. 39.

Optimus populi Romani [e].

* *Quandoque etiam positiva: ut,*

Sequimur te, sancte Deorum. *Virg. 4. Aen.*

Nigrae lanarum nullum colorem bibunt. *Plin. lib. 8. cap. 48.*

Crebrò tamen, quae partitivè ponuntur, pro genitivis habent accusativum, vel ablativum cum aliqua praepositionum, per quas genitivus exponi solet.

Herba inter paucas utilissima.

b Si accuratè tamen loqui velimus, genitivus ille non regitur à partitivo sed nomine intellecto. Nam *quis nostrum*, *nemo vestrûm* valent *ex numero nostrum* aut *vestrum*. Atque ita in aliis.

c Non ordinalia modo, sed etiam cardinalia. Cic. *Duos duarum aetatum plurimi facio.* Sed utrobique est ἔλλειψις. Nam *quintus regum*, valet, *e numero regum*. *Duos, duarum aetatum*, tantundem, ac *è numero duarum aetatum*.

d De duobus comparativo utimur: ut, *minor fratrum*. De pluribus, superlativo: ut, *minimus fratrum*. In plurali tamen id non observatur. Plin. *Apum adolescentiores ad opera exeunt.* Nempe quia apes in duos dividuntur ordines; puta adolescentiores, et grandiores natu. Similiter dixeris, *Peritiores geographorum*. *e* In exemplis superius adductis habes genitivum pluralem: hic singularem, quia in singulari ponuntur collectiva, ut canon allatus tradit. Sic Cicero: *Quem unum nostrae civitatis praestantissimum audeo dicere.* Idem; *Unus totius Graeciae facilè doctissimus Plato.* Virg. *O Danaûm fortissime gentis Tydide.* *f* Hic quoque est ἔλλειψις. Nam *sancte Deorum*, dicitur pro, *e numero deorum*; *nigrae lanarum*, pro *e numero lanarum*.

Ac

lende gesteld worden, vereischen eenen *genitivus pluralis numeri*, of *singularis* van het *nomen collectivum*, als:

Quis nostrûm? wie van ons?
Nemo vestrûm, niemand van ulieden.
Nullus fratrum, geen der broederen.
Aliquis fratrum, een der broederen.
Alter horum, een van deze beiden.
Neuter horum, geen van deze beiden.
Nemo mortalium sapit horis omnibus, niemand der menschen is alle uren wijs.

OPLOSSING.

Quis is een *adjectivum partitivum*, *nostrum* een *genit. pluralis numeri*, enz.
Nemo is een *adject. part. mortalium*, een *genit. plural.* enz.
Inter, tusschen, onder.
Ex, uit, van.
De, van, uit.
Quintus regum Romanorum, de vijfde der Koningen van Rome.
Octavus sapientum, de achtste der wijzen.
O major juvenum, ô oudste der jongelingen!
Lepus villosissimus animalium, de haas de haarvlokkigste der gedierten.
Optimus populi Romani, de voornaamste onder het Romeinsche volk.
Sancte Deorum, *sequimur te*, ô gij heilige onder de Goden, wij volgen u!
Nigrae lanarum, (*h. e. nigrae lanae*) *bibunt nullum colorem*, de zwarte wol vat geen verw.
Herba utilissima inter paucas, een kruid, meest dienstig onder weinige.

Acerrimus ex omnibus sensibus est sensus videndi. *Cic.*

Pauci de nostris cadunt. *Caes.*

Solus de superis, qui tua terga vides. *Ovid.*

Ante alios pulcherrimus omnes. *Virg.*

REGULA II.

Adjectiva verbalia[a], multaque alia, quae animi affectionem, ut desiderium, curam, metum, notitiam, vel contrarium, significant, genitivum regunt.

Tam ficti, pravique tenax, quam nuncia veri. Virgil. 4. Aeneid.

Nescia mens hominum fati, sortisque futurae. Id. 10. Aeneid.

Sic, *Rudis omnium rerum*[b]. *Memor lethi*[c].

Trepidi rerum suarum[d]. *Timidus procellae*[e].

Securus amorum[f]. *Praesaga mali mens*[g] et infinita alia[h].

a Praecipuè verbalia exeuntia in *ns*: ut, *vini abstinens*: *ax*, ut *tempus edax rerum*; *idus*, ut *providus malorum*: *ius*, ut *nescius veritatis*, *rus*, ut *avarus laudis*: vel *tus*, ut *peritus*, vel *indoctus talium*. Si tamen haec ad vivum resecare velim; dixerim, ut Graeci in talibus intelligunt ἕνεκα, vel χάριν, atque inde regitur genitivus, non ab adjectivo: sic apud Latinos etiam esse ellipsin vocum, *caussâ*, *gratiâ*, *ergò*. Itaque *non anxius sui* integrè fuerit, *sui caussâ*. *b* Cic. pro Flacc. *c* Pers. Sat. 5. *d* Liv. lib. 5 et 36. *e* Horat. in Art. *f* Virg. *g* Idem. *h* Atque inter ea etiam, cum crimen, aut contrarium significatur. Cic. *Reus furti gratia.* Livius: *Insons caedis.* Sed talium magna omnino copia est, inprimis apud Tacitum: qualia usu addiscere satius est. Interim vide sis Linacrum; qui fuse de iis agit.

De dativo adjectivorum.

REGULA I.

Adjectiva regunt dativum personae, vel rei, cui aliquid acquiritur, vel adimitur.

Hujusmodi sunt adjectiva commodi et in-

Sensus videndi est acerrimus ex sensibus omnibus, het zintuig des gezigts is het scherpste van alle de zintuigen.
Pauci de nostris cadunt, weinige van de onzen sneuvelen.
Solus de superis, qui vides tua terga, gij alleen onder de Goden, die uwen eigen rug ziet, (d. i., Janus, dien de dichters zeggen dat twee aangezigten heeft, één voor en één achter).
Pulcherrimus ante alios omnes, de schoonste boven alle anderen.

REGEL II.

De *adjectiva verbalia* en vele anderen, die eene gemoedsaandoening beteekenen, gelijk een verlangen, zorg, vrees, kennis, of het tegendeel, vereischen een' *genitivus*.
Fama est tam tenax ficti pravique, quam nuncia veri, het gerucht is zoowel vasthoudende aan het verdichte en het booze, als boodschapster van het ware.
Mens hominum nescia fati sortisque futurae, des menschen verstand is onwetend van het noodlot en van de toekomst.
Rudis rerum omnium, onervaren in alle dingen.
Memor lethi, h. e. mortis, gedachtig aan den dood.
Trepidi rerum suarum, bekommerd over hunne zaken.
Timidus procellae, bevreesd voor den storm.
Securus amorum, zeker van zijne minnekozerij.
Mens praesaga mali, een gemoed voorgevoel hebbende van ongeluk.

OPLOSSING.

Tenax is een *adject.* komende van het *verbum teneo*, dat den *genitivus ficti*, *pravi* vereischt.
Rudis is een *adject.* beteekenende het tegendeel van kennis enz.

Over den Dativus der Adjectiva.

REGEL I.

De *adjectiva* vereischen eenen *dativus* des persoons of der zake, dien iets verkregen of ontnomen wordt. Zoodanige zijn de *adjectiva* van voordeel en schade, ge-

incommodi: ut, *utilis*, *inutilis*, *noxius*, *perniciosus*, *jucundus*, cet.

Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho. Virg. 4. Georg.

Non hic cibus utilis aegro. Ovid. 3. Trist. el. 3.

* *Item quae aptitudinem, vel ineptitudinem significant: ut*, appositus, idoneus, habilis, cet.

Aptum consentaneumque tempori ac personae. *Cic. in Brut.*

Adhaec adjectiva facilitatis et difficultatis: ut, levis, gravis, laboriosus, molestus, notus, ignotus, apertus, perspicuus, cet.

Otium tibi molestum est. *Catul.*

Invia virtuti nulla est via. *Ovid.*

Sic amicitiae, vel odii: ut, benevolus, propitius, carus, fidelis, suspectus, iratus, offensus, infestus, invisus, cet.

Paucis carior fides, quàm pecunia fuit. *Sallust.*

Consiliis nulla res tam inimica, quam celeritas. *Liv.*

Praeterea aequalitatis * *et inaequalitatis: ut*, par, impar, secundus *pro* impar, congruus, consentaneus.

Aequalem ac parem verbis vitam agere. *Cic.* Nulli veterum virtute secundus. *Virg.* 11. *Aen.*

Item propinquitatis: ut, vicinus, finitimus, affinis, cognatus, socius, contiguus, conterminus, cet.

Nulli sceleri, nulli facinori affinis. *Cic.*

Falsa veris finitima sunt. *Cic.*

Adde verbalia in bilis *.

Nec dictu affabilis ulli. *Virg.* 3. *Georg.*

Multis ille bonis flebilis occidit;

Nulli flebilior, quam tibi, Virgili. *Hor.* 1. *Od.* 24.

Quaedam tamen ex memoratis etiam cum genitivo inveniuntur.

* Haec ita distinguunt, ut *aequalis ei*, valeat idem, ac par: *aequalis ejus*, idem sit, quod aetate conjunctus. Sed id discrimen perpetuum non est.

* Nempe passive accepta. Similiterque participia in *dus* Martiai: *O mihi post nullos, Juli, memorande sodales.*

Pa-

gelijk; *utilis*, nut; *inutilis*, onnut; *noxius*, schadelijk; *perniciosus*, verderfelijk; *jucundus*, aangenaam.

Seges nec opportuna pecori, nec commoda Baccho, h. e. vitibus inserendis, een land noch wel gelegen om vee te weiden, noch geschikt om wijngaarden te planten.

Non hic cibus utilis aegro, hier is geen spijs eenen zieken nut.

OPLOSSING.

De regel bestaat in de woorden, *utilis aegro*; *utilis* is het *adjectivum*, 't welk *aegro* in den *dativus* vereischt.

Appositus, wel voegende.
Idoneus, bekwaam.
Habilis, handelbaar, geschikt.
Aptum consentaneumque tempori et personae, geschikt en wel overeen komende met den tijd en den mensch.
Levis, ligt.
Gravis, zwaar, wigtig, stemmig.
Laboriosus, vol arbeids en moeite, arbeidzaam.
Molestus, lastig, moeijelijk.
Notus, bekend.
Ignotus, onbekend.
Apertus, openbaar, blijkbaar.
Perspicuus, helder, duidelijk.
Otium est molestum tibi, de ledigheid is u moeijelijk, verdrietig.
Nulla via est invia virtuti, geen weg is ontoegankelijk voor de kloekmoedigheid.
Amicitia, vriendschap.
Odium, haat.
Benevolus, goedwillig, gunstig, goedgunstig, vriendelijk.
Propitius, toegedaan.
Carus, lief en waard, dierbaar.
Fidelis, getrouw.
Suspectus, verdacht.
Iratus, gram, toornig, verstoord.
Offensus, vergramd, verstoord.
Infestus, kwaadwillig, vijandig.
Invisus, dien men niet zien mag, gehaat, benijd.
Fides fuit carior paucis, quam pecunia, weinigen is de goede trouw dierbaarder geweest, dan het geld.
Nulla res est tam inimica consiliis, quam celeritas, geen ding is zoo schadelijk voor het beleid, als haastigheid.
Aequalitas, gelijkheid.
Inaequalitas, ongelijkheid.
Par, gelijk, even groot, even klein, even veel.
Impar, oneven, ongelijk, niet even veel.
Secundus, volgende naast de hoogste, grootste, of meeste.
Congruus, wel overeen komende, gelijk dragende.
Consentaneus, wel overeen komende, welvoegende.
Agere vitam aequalem ac parem verbis, een leven leiden overeenkomstig met zijne woorden.
Est secundus nulli veterum virtute, hij is niemand der ouden in dapperheid ongelijk.
Propinquitas, nabijheid, maagschap, bloedverwantschap.
Vicinus, nabuur, gebuur.
Finitimus, aanpalende, aangrenzende, nabijgelijkende.
Affinis, aangehuwd, gelijk, nabestaande.
Cognatus, neef, bloedverwant.
Socius, bondgenoot, bijstander, deelgenoot.
Contiguus, digtbij gelegen, aanrakende.
Conterminus, aangrenzende.
Affinis nulli sceleri, nulli facinori, geen deel hebbende aan eenig schelmstuk of kwaad bedrijf.
Falsa sunt finitima veris, de leugens zijn (dikwijls) de waarheid nabij komende.

Patres aequum esse censent, nos jam a pueris illico nasci senes,

Neque illarum esse affines rerum, quas fert adolescentia. *Ter.*

Praeterea regina tui * fidissima dextrâ
Concidit ipsa suâ. *Virg.*

Quem metuis, par hujus erat. *Lucan.*

Quemadmodum autem affinis sceleris *vel* sceleri *dicimus: ita et* conscius facinoris, *vel* facinori. *Cic.* Mihi nullius culpae conscius sum. *Item:* Is conscius illi facinori fuisse putabatur. *Item:* (Nolo) viros primarios esse temeritati et mendacio meo conscios.

* Quod prolatum κατ' ἔλλειψιν integrè fuerit, *tui caussâ*, vel *ratione*. De cujusmodi Ellipsi paullo ante in Genitivi structura dicebamus.

OBSERVATIO I.

Aptus, ineptus, utilis, inutilis, par, aequalis, et quaedam alia, interdum pro dativo habent accusativum cum praepositione.

Calcei habiles et apti ad pedem. Cic.

Homo ad nullam partem utilis. Id.

Virtutes ipsae inter se aequales et pares. Id.

OBSERVATIO II.

† Aliquando ponitur quidem dativus: sed per Ellipsin intelligitur *aptus*, vel *idoneus*.

Nec tu solvendo eras. Cic. 2. Phil.

Ea modò, quae restinguendo igni forent, portantes. Livius lib. 30.

Ellipsis est vocabuli in oratione defectus.

De

Patres censent aequum esse nos jam à pueris illicò nasci senes, neque esse affines rerum illarum, quas adolescentia fert, de vaders oordeelen het billijk te wezen, dat wij al van kindsbeen af terstond grijsaards geboren worden, en geen deel hebben aan die dingen, die de jeugd medebrengt.

Praeterea regina ipsa, fidissima tui, concidit dextrâ suâ; daar benevens is de koningin (Amata) zelve, die u zoo zeer getrouw was, door hare eigene hand omgekomen. (hem gelijk.

Is erat par hujus, quem metuis; dien gij ontziet, was

Affinis sceleris, vel sceleri, medepligtig, of deel hebbende aan een schelmstuk. (misdaad.

Conscius facinoris, vel facinori, medebewust van eene

Sum conscius mihi nullius culpae, ik ben mij geenerlei schuld bewust.

Is putabatur fuisse conscius illi facinori, hij werd gerekend medebewust te zijn van die misdaad.

Nolo viros primarios esse conscios temeritati et mendacio meo, ik begeer niet, dat voorname mannen medebewust zijn van mijne roekeloosheid en leugentaal.

AANMERKING I.

Aptus, bekwaam. *Ineptus*, onbekwaam; *Utilis*, dienstig, nuttig, voordeelig; *Inutilis*, ondienstig, onnut, onvoordeelig, die nergens toe deugt; *Par*, gelijk, even, even groot, even klein, even veel; *Aequalis*, gelijk, even groot, even veel; en sommige andere hebben somtijds in plaats van eenen *dativus* een' *accusativus* met eene *praepositio*, als:

Calcei habiles et apti ad pedem, schoenen wel passende aan den voet.

Homo utilis ad nullam partem, een mensch tot niets geschikt.

Virtutes ipsae sunt aequales et pares inter se, de deugden zelve zijn onder malkanderen gelijk en even waard.

AANMERKING II.

Nec tu eras solvendo, sc. aptus, en gij waart ook niet in staat om te betalen.

Portantes ea modo, quae forent restinguendo igni, sc. apta, slechts die dingen aandragende, die geschikt waren om den brand te blusschen. *Ad-*

De ablativo adjectivorum.

REGULA I.

Adjectiva regunt ablativum[a], significantem caussam[b], instrumentum, partem, aut modum, vel simile aliquid; uti adjunctum, aut circumstantiam.

Caussae ablativus est:

Deteriores omnes sumus licentiâ. Terent.

Insequitur, celeremque metu celer urget amore. Ovid. 11. Metam.

Instrumenti: ut,

Hic melior remis. Virg.

Sic, *Ense validus, promtus manu.*

Partis: ut,

Aeger oculis, pedibus; quietus animo.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus. Martial. lib. 12. epigr. 54.

Modi, adjuncti, aut circumstantiae alicujus: ut,

Homo ornatissimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio. Cic.

Consilia audacia primâ specie laeta, tractatu dura, eventu tristia, Liv.

Sic, *Puer ingenuus vultu; similis voce, coloreque; grandis, major, minor, natu; genere insignis; patriâ Syrus, vel Graecus*, cet

Interdum etiam substantiva admittunt ablativum caussae, modi, aut similis circumstantiae:

Natu-

a Si tamen primaevam linguae naturam attendas, dicendum, ablativum regi ab intellecta praepositione *a*, *ab*, *ex*, *cum*, vel alia. Ut, *arte insignis*, pro *ab arte*; ut Ovidius loquitur: *virtute clarus*, pro *ab* vel *ex virtute*: *praestantior armis*, pro *in armis*, vel *ab armis*; *animo otiosus*, pro *ab animo*; *natione Graecus*, pro *a natione*.

b Caussam intellige non efficientem modo, sed etiam materialem. Virgil. *Duplicem gemmis, auroque, coronam.*

Adjectiva met den Ablativus.

REGEL I.

De *adjectiva* vereischen eenen *ablativus*, beteekenende eene oorzaak, een werktuig, deel, middel, of iets diergelijks; als een bijval of omstandigheid: gelijk, *Omnes sumus deteriores licentiâ*, wij allen zijn slimmer door toelating.

OPLOSSING.

De regel bestaat in de woorden, *deteriores licentiâ: licentia* is een *ablativus causae.*

Insequitur, et celer amore urget celerem metu, hij vervolgt haar, en snel door de liefde, achterhaalt hij haar, die snel liep van vrees.

Hic est melior remis, deze is vaardiger in het roeijen; *remis* is een *ablat. instrumenti*, cet.

Validus ense, dapper met den degen.

Promtus manu, vaardig met de hand.

Aeger oculis, ziek aan de oogen.

Aeger pedibus, ziek aan de voeten.

Quietus animo, gerust van gemoed.

Ruber crine, rood van haar.

Niger ore, zwart van mond; een zwarten baard hebbende.

Brevis pede, kort van beenen.

Luscus lumine, scheel van oogen of gezigt.

Homo ornatissimus loco, ordine, nomine, virtute, ingenio, een man aanzienlijk van plaats, van staat, van naam, van braafheid, van verstand.

Consilia audacia sunt laeta specie prima, dura tractatu, tristia eventu, stoute voornemens zijn bevallig in den eersten schijn, moeijelijk in de uitvoering, droevig in de uitkomst.

Puer ingenuus vultu, een jongen fatsoenlijk van gelaat.

Similis voce, coloreque, gelijkende van stem en kleur.

Grandis natu, oud van jaren.

Major natu, ouder.

Minor natu, jonger.

Insignis genere, uitstekend van geslacht.

Syrus patriâ, een Syrier van afkomst, van landaard.

Graecus patriâ, een Griek van afkomst, of landaard.

Tu-

Naturâ tu illi pater es, consiliis ego. Ter.

Puer aetate. Caes.

Eunuchus nomine Photinus. Hirtius de bell. Alex.

Sed adjectivis caussae, aut modi et similibus, interdum additur praepositio [c]: ut,

Firmus ab equitatu. Plancus ad Cic. lib. 10. epist. 15. Fam.

Imparatus à militibus, à pecunia. 7. epist. 15. Att.

Sic habeto, nunquam me à caussa et judiciis, districtiorem fuisse. Idem.

Ab omni laude felicior, Id.

* *Graecismus est, cum poëtae et historici* [d] *mutant ablativum partis, vel adjuncti, in accusativum* [e]*: ut,*

Albus dentes. Cressa genus. Caetera Grajus.

Os, humerosque deo similis. 1. *Aeneid.*

Haec constructio vocatur Synecdoche [f]*; quae et in verbis fit, ac participiis: ut,*

Rubet capillos [g], *pro* capillis.

Micat auribus et tremit artus. 3. *Georg.*

Induitur vestem; *Curt. lib.* X. [h].

Nondum teneras vestite genas. *Senec. in Herc. Oet.*

c Vulgo persuasum esse video, praepositionem hic πλεονάζειν. Sed contra statuendum, eam ἐλλείπειν, quoties non apponitur. Superiora ergo pertinent ad constructionem figuratam; quae hic referuntur, ad integram et analogam. d Quod imitatus Pomponius Mela. Ejus est: *Sarmatae totum braccati corpus, et, nisi qua vident, ora vestiti.* e Synecdoche eò appellatur, quia, quod convenit parti, tribuitur toti. Nam cum dico, *Titius est aeger pedibus*, *aeger* non obliquo effertur, ut casu conveniat cum *pedibus*, qui pars sunt: sed casu recto, ut conveniat cum *Titius*, qui est totum. f Accusativus is regitur à praepositione intellecta, quae Graecis est κατὰ, Latinis *secundum*, *per*, *circa*, *ad*, praecedente *quod*. Graecam figuram Servius appellat. g *Rubet capillis*, pro *in capillis*. *Rubet capillos*, pro *quod ad capillos*. Id barbare efferunt *quoad capillos*. h Non unus historicorum Curtius sic loquitur, sed et alii. Tacitus: *Frontem cruore oblitus.* Suetonius: *Dextrum genu lapide ictus: crus et utrumque brachium, ruina pontis consauciatus.*

Tu es illi pater natura, ego consiliis, gij zijt hem een vader van natuur, maar ik in raad en daad.

Puer aetate, een kind in jaren.

Eunuchus nomine Photinus, een kamerling met name Photinus.

Firmus ab equitatu, sterk van ruiterij.

Imparatus à militibus, à pecunia, niet voorzien van krijgsvolk en van geld.

Sic habeto, me nunquam districtiorem fuisse à caussis et judiciis; weet, dat ik nooit meer gebonden geweest ben door regtzaken en pleitgedingen.

Felicior ab omni laude, gelukkiger, of beter slagende, in allerhande lofwaardige eigenschap.

Albus dentes, h. e. dentibus, wit van tanden.

Cressa genus, i. e. genere, eene Cretenzer vrouw, uit Crete van afkomst.

Grajus caetera, h. e. quantum ad caetera attinet, een Griek wat het overige betreft.

Similis os humerosque Dei, i. e ore, sive vultu et humeris, van aangezigt en schouderen eenen God gelijk.

Rubet capillos, capillis, hij is rood van haar.

Micat auribus et tremit artûs, i. e. artubus, hij schudt zijne ooren, en trilt met zijne leden.

Induitur vestem, vel veste, hij trekt zijn kleed aan.

Nondum vestite genas teneras, i. e. teneris genis, die nog niet overtogen zijt aan uwe teedere wangen.

RE-

REGULA II.

Comparativa regunt ablativum [a], qui exponitur per *quam* [b]: ut,

Croeso ditior. Iro pauperior. Horat. 1. epist. 1.

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Nullum theatrum veritati conscientia majus est. Cic.

Hae quoque intendendi particulae [c] comparativis addi solent, *tantò, quantò, aliquantò, hoc* [d], *eò, quò, multò, longe, paullò, nimiò.*

Quò quis indoctior, eò impudentior. Fab.

Quantò superiores sumus, tantò nos submissius geramus. Cic.

Item haec nomina adverbialiter sumta, *tantùm, quantùm, aliquantùm* [e].

Quantùm domo inferior, tantùm gloriâ superior. Valer. Max. lib. 4.

Ejus frater aliquantùm est ad rem avidior. Ter. Eun. act. 1. sc. 2.

* *Etiam inter duos comparativos ponitur particula* quam: *ut*,

Varro doctior, quàm eloquentior.

a Censeo tamen ablativum potius regi ab intellecta praepositione *prae*. Ut, *Croeso ditior*, sit ἐλλειπτικὸν, pro *prae Croeso ditior.*

b Vel *ac*, aut *atque*. Ut *Amicior illo*, hoc est, *ac ille*, vel *atque ille* Plaut. *Amicior mihi nullus vivit atque is.*

c Sic loquor cum vulgo. Re verâ autem omnia haec, praeter *longe*, ablativi sunt. Nam *multo doctior* dicitur, ut *multis rebus*, vel *partibus doctior.*

d Plin. ep. 10. lib 3. *Effigies hoc diuturnior erit, quo verior.* Ac similiter his particulis, comparativi adverbiorum junguntur. Ut in eleganti illa γνώμῃ Fabii: *Quo quisque ingenio minus valet, hoc se magis attollere et dilatare conatur: ut staturâ breves, in digitos eriguntur et plura infirmi minantur.* e Accuratè loquendo, dicendi sint accusativi recti à praepositione *in*, quae et aliquando exprimitur. Plin. lib. 10. cap. 36. *Columbarum volatus in multum velociore.* Similiter in secundo de bello Trojano Dictys Cretensis, scriptor elegantior, quàm multi putant: *Nostros multorum dierum navigatione in aliquantum exhaustos.*

Trium-

REGEL II.

De *Comparativa* (of *adjectiva comparativi gradus*) vereischen eenen *ablativus*, welke (*ablativus*) uitgelegd wordt door het woordjen *quam* (dan, als), gelijk:

Ditior Croeso, rijker dan de koning Cresus.
Pauperior Iro, armer dan Irus.

OPLOSSING.

Ditior Croeso; *Pauperior Iro*: of, *ditior quàm Croesus*, *pauperior quàm Irus*: *ditior* en *pauperior* zijn de *Comparativa*.

Argentum est vilius auro, *aurum est vilius virtutibus*, het zilver is minder waard dan het goud, het goud is minder waard dan de deugd.

Nullum theatrum est veritati majus conscientiâ, geen tooneel is voor de waarheid grooter dan het geweten.

Tanto, zoo veel. *Quantò*, hoe veel, zoo veel als. *Aliquantò*, eenigermate. *Hoc*, des te. *Eò*, des te. *Quò*, hoe, zoo veel als. *Multò*, veel. *Longè*, verre. *Paulò*, een weinig. *Nimiò*, te veel.

Quo indoctior quis, (*i. e. aliquis est*) *eò est impudentior*, hoe ongeleerder iemand is, des te onbeschaamder is hij: hoe ongeleerder, hoe onbeschaamder.

Quanto superiores sumus, *tanto submissius geramus nos*, hoe verhevener wij zijn, des te nederiger moeten wij ons gedragen.

Tantùm, zoo veel, zoo zeer.
Quantùm, hoe veel, zoo zeer als.
Aliquantùm, wat, een weinig, niet weinig.

Quantùm inferior domo, *tantùm superior gloriâ*, hoe veel lager hij is van afkomst (eig. huis), zoo veel te hooger is hij in roem.

Frater ejus est aliquantùm avidior ad rem, zijn broeder is wat al te begeerig naar geld, of om geld te winnen; is wat te karig, te zuinig.

Quam, dan, als.

Varro est doctior, *quam eloquentior*, Terentius Varro is meer geleerd, dan welsprekende.

Triumphus clarior, quàm gratior, *Liv. lib.* 5.

Pestilentia minacior, quàm perniciosior. *Id. lib.* 4.

Poëtae pro ablativo, qui comparativis additur, interdum usurpant ante *cum casu suo.*

— Scelere ante alios immanior omnes. *Virg. pro*, immanior omnibus.

REGULA III.

Dignus, indignus, contentus[a], *praeditus, fretus, venalis, carus, vilis*, adsciscunt ablativum.

Dignus es argento, fulvo quoque dignior auro. Ovid. de Pont. eleg. 8.

Dignum laude virum Musa[b] *vetat mori.* Horat.

Indignus honore, amicitiâ, favore.

Contentum suis rebus esse, maximae sunt certissimaeque divitiae. Cic.

Praeditus virtute, ingenio, arte, auctoritate, opibus, vitio, audaciâ, cet.

Fretus ingenio, amicitia, conscientiâ, malitiâ, cet.

— *Nec gemmis, neque purpurâ venale, nec auro.* Horat.

*Quod non opus est, asse carum est**. Sen. ex Cat.

Vilis viginti minis. Plaut.

OBSERVATIO.

* Dignus *et* indignus *more Graecorum, etiam genitivo junguntur.*

a Est id quoque hujus loci Nam licet sit à *continendo*; tamen, ut bene monitum Vallae, magis nominis refert naturam, quam participii.

b Sed acutius rem intuenti, ille etiam ablativus regitur ab intellecta praepositione. Ut *dignus laude*, pro *ab laude*. *Fretus*, vel *contentus eo*, pro *in eo*.

* Quid si hic ἔλλειψιν statuemus? ut *asse carum* valeat *carum etiam esse emtum*, aut *asse venale*: sic similiter *vilis viginti minis* valeat, *vilis etiam viginti minis emtus*; sive, si vel viginti minis venalis foret. Caeterum, adjectivis superius commemoratis, addere possis, *extorris*, Livius: *Extorrem urbe, domo, penatibus, foro, congressu aequalium.* Additur et praepositio, unde idem Livius lib. 5. *Exul atque extorris ab solo patrio.*

Ob-

Triumphus clarior, *quàm gratior*, een zegepraal, meer luisterrijk, dan aangenaam.

Pestilentia minacior, *quàm perniciosior*, de besmetting was meer dreigende, dan vernielende.

Ante, voor, boven, meer dan.

Immanior scelere ante alios omnes, pro, *immanior omnibus*, gruwzamer in schelmstukken, dan alle anderen.

REGEL III.

De *adjectiva dignus*, *indignus*, *contentus*, *praeditus*, *fretus*, *venalis*, *carus*, *vilis*, vereischen eenen *ablativus*. *Indignus honore amicitiâ*, *favore*. Onwaardig de eere, vriendschap, gunst. *Praeditus ingenio*, *virtute*, *arte*, begaafd met verstand, deugd, kunst. *Fretus ingenio*, *amicitiâ*, *conscientiâ*, *malitiâ*, steunende op zijn verstand, vriendschap, geweten, boosheid.

Venale nec gemmis, *neque purpurâ*, *nec auro*, te koop noch voor edele gesteenten, noch voor purper, noch voor goud.

Id, *quod non est opus*, *carum est asse*. Het geen niet van doen is, is zelfs voor een halven stuiver te duur.

Vilis viginti minis, goedkoop voor twintig *minae*, (dat is 600 gulden),

Dignus, waardig.

Indignus, onwaardig.

Contentus, te vrede.

Praeditus, begaafd.

Fretus, steunende.

Venalis, veil, te koop.

Carus, duur koop.

Vilis, goed koop.

Obsecro te, mi Cicero, suscipe curam et cogitationem dignissimam tuae virtutis. *Balb. ad Cic.*

Magnorum haud unquam indignus avorum. *Virgil.* 12. *Aeneid.*

Hactenus de adjectivis, quae extra Graecismum simplicem structuram amant. Sequuntur, quae plures casus adsciscunt.

REGULA I.

Quae est de junctis Genitivo, vel Dativo.

Similis et *dissimilis*, *proprius* et *communis* [a], dativum, vel genitivum regunt.

Patri similis filius. Cic. 5. de Finib.

Domini similis servus. Ter. Eun. act. 3. sc. 2.

Tempus agendi fuit mihi magis proprium quàm caeteris. Cic.

Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror, quod voluptates eorum propriae sunt. Terent. And.

Omni aetati mors est communis. Cic.

Haec sunt virtutum reliquarum communia. Id.

REGULA II.

De iis, quae Genitivo et Ablativo junguntur.

Adjectiva copiae et inopiae regunt ablativum, vel genitivum.

Dives agris, dives positis in foenore nummis. Horat. 1. Sat. 2.

Quam dives pecoris nivei, quam lactis abundans. Virg. Ecloga 2.

[a] Etiam *affinis*, *fidus*, *par*, *conscius*, ut usitatè dativo junguntur, ita interdum adsciscunt genitivum. Cujus rei exempla dedimus regulâ primâ de dativis adjectivorum.

[a] Proprie si loqui amamus, et genitivus, et ablativus aliunde reguntur. Nam *dives nummis* dicitur, pro *à nummis*. *Plenus vino*, pro *de vino*. At *dives pecoris* integrè sit, *pecoris ergô*. Sic *plenus vini*, valeat, *vini caussâ*. Saltem credibile est, huc spectasse auctores linguae Latinae.

Sic

Mi Cicero, obsecro te, suscipe curam et cogitationem dignissimam virtutis tuae, (h. e. virtute tua,) ik bid u, mijn (waarde) Cicero, draag zoodanige zorg en bedenking, als met uwe braafheid overeenkomstig is.

Haud unquam indignus avorum magnorum, (h. e. avis vel majoribus meis magnis,) geenszins mijne groote voorouderen onwaardig.

Adjectiva met verschillende Casus.

REGEL I.

Genit. of Dativ.

Similis, dissimilis, proprius, communis, vereischen eenen *genitivus* of *dativus.*

Similis, gelijk,) *Proprius*, eigen.
Dissimilis, ongelijk.) *Communis*, gemeen.

Patri similis filius, een zoon zijnen vader gelijk. *Domini similis servus*, een knecht zijnen heer gelijk. (Men mag zeggen *similis patris*, of *patri; similis domini*, of *domino.*)

Tempus agendi fuit magis proprium mihi, quam caeteris, de tijd van bezig te zijn is mij meer eigen geweest, dan de anderen.

Ego arbitror, vitam Deorum esse sempiternam, propterea quod voluptates sunt propriae eorum, (vel iis, sc. Diis) ik achte, dat der Goden leven daarom altijd durende is, omdat het vermaak hun eigen is.

Mors est communis omni aetati, de dood is aan allen ouderdom gemeen.

Haec sunt communia virtutum reliquarum, deze dingen zijn aan de andere deugden gemeen.

REGEL II.

Genit. of Ablat.

De *adjectiva* van overvloed of gebrek, vereischen eenen *ablativus* of *genitivus.*

Dives agris, dives nummis positis in foenore, rijk in landerijen, rijk in geld op renten gezet.

Quam dives pecoris nivei, quam abundans lactis, hoe rijk in sneeuwwit vee, hoe overvloedig van melk.

 Plo-

Sic *Plenus*, *Vacuus* et *Inanis*, cet.

Compos voti, *Impos animi*, cùm genitivo usitatius.

Caetera, quae sunt hujus generis, ablativo magis gaudent: ut,

Cassus lumine.

Captus oculis, *mente*, *auribus*, cet.

Quaedam etiam junguntur ablativo cum praepositione: ut,

Oratio inops verborum, *inops verbis*, vel *a verbis*.

Vacuus curarum, *vacuus curis*, vel *à curis*.

* *In quibusdam genitivus proprius poëtarum videtur: ut*,

Apud Horat. Liber laboris.

Apud Lucan. Libera legum [a] Roma fores.

At Cicero dixit, Animus terrore liber: *item*, Liber à delictis.

Et Livius, Liber omni metu.

Item, Liber à metu insidiarum campus.

Sic Virgilius, belli immunis. *Ovidius*, operum, *item* mali immunis. *At Livius*, immunis militiâ: *Plinius*, Caprificus omnibus immunis, *nempe* malis, *de quibus fuerat sermo*. *At* expers metûs *usitatiùs dicitur*, *quam* expers metu, *quomodo loquitur Plautus: uti Sallustius*, expers more; *Justinus*, expers fama et fortunis.

[a] Pro quo *libera à legibus* ait Plautus Trinummo act. 4. sc. 3.

REGULA III.

De his, quae Dativum et Accusativum amant.

Propior et *proximus*, vel [a] dativo, junguntur, vel accusativo.

Dativo, ut,

Flamma fumo est proxima. Plaut.

[a] Sed dativus multo hic est usitatior.

Pro-

Plenus, vol.
Vacuus, ledig.
Inanis, ledig, ijdel, nietig.
Compos voti, zijnen wensch magtig (geworden).
Impos animi, zijn gemoed niet magtig, zijne drift, of zichzelven, geen meester.
Cassus lumine, van het licht of levenslicht verstoken. *Captus oculis*, van 't gezigt beroofd, blind. *Captus mente*, van zinnen, of van verstand, beroofd. *Captus auribus*, doof. *Oratio inops verborum*, *verbis*, of *à verbis*, een reden, schraal van woorden. *Vacuus curarum*, *curis*, *à curis*, vrij van zorgen. *Liber laboris*, *i. e. à labore*, vrij van arbeid. *Roma*, *fores libera legum*, *i. e. à legibus*. *Rome*, gij zoudt vrij zijn van wetten. *Animus liber terrore*, een gemoed vrij van schrik. *Liber à delictis*, vrij van zonden. *Liber omni metu*, vrij van alle vrees. *Campus liber a metu insidiarum*, een veld vrij van vrees voor hinderlagen. *Immunis belli*, *i. e. bello*, vrij van oorlog. *Immunis operum*, *h. e. operibus*, vrij van werken. *Immunis mali*, *h. e. malo*, vrij van zwarigheid. *Immunis militiâ*, vrij van den krijg.
Caprificus immunis omnibus, *sc. malis*, de wilde vijgeboom vrij van alle aanstoot. *Expers metu*, zonder vrees. *Expers more*, *i. e. moris*, buiten gewoonte. *Expers fama et fortunis*, *i. e. famae et fortunarum*, zonder eer en goed.

REGEL III.

Dativ. of Accusat.

Propior en *Proximus* worden bij eenen *dativus*, of *accusativus* gevoegd.
Propior, nader; *Proximus*, de naaste.
Flamma est proxima fumo, de vlam is het naaste bij den rook (de rook gaat voor de vlam.)

Proximus sum egomet mihi. Ter.
Tibi me propior nemo est. Cic.
Accusativo: ut,
Propior montem. Sallust.
Laconicus ager proximus finem Megalopolitarum est. Livius lib. 35[b].

b Etiam Linacer, et in Thesauro Rob. Stephanus, atque alii, è Cicerone ipso adferunt, *Proximus Pompejum sedebam.* Sed hic in melioribus libb. est *proxime Pompejum:* quomodo et Priscianus legit. Nempe, ut *prope;* sic *propius* et *proxime;* atque horum exemplo *propior* et *proximus*, accusativum regunt.

REGULA IV.

De regimine Dativi et Ablativi.

Alienus adsciscit, usitatè dativum, vel ablativum.

Quod illi caussae maximè est alienum. Cic pro Caec.[a].
Facis nihil alienum necessitudine nostrâ. Id.
Vel cum praepositione.
Hoc mihi alienum à vitâ meâ videtur Ter.
Rariùs jungitur genitivo.
Quis alienum putet ejus esse dignitatis, quam mihi quisque tribuit? Cic. lib. 1. de Fin.

* *At* diversus *regit quidem cum dativum, tum ablativum; sed cum praepositione: ut*, diversus huic[b] *et* diversus ab illo; *nempe ut dicimus*, alter ab illo, *et* alius ab illo.

a Sic Sen. *alienus ambitioni.* Et Quinctil. *alienum arti oratoriae* item, *alienissimum huic personae.* Genitivo usus etiam Sallust. *Aliena consilii domus.* Ablativus passim se offert; ut, *alienum amicitiâ nostra, dignitate*, cet. vel cum praepositione, *Alienum à dignitate nostrâ. ab amicitiâ, à tempore, à persona judicum*, cet.

b Fabius lib. 8. cap. 3. *Apparet diversam esse orationi voluntatem.* De ironia loquitur.

RE-

Egomet sum proximus mihi, ik ben mij zelven de naaste, (het hembd is mij nader dan de rok.)

Nemo est propior tibi me, niemand is u nader dan ik.

Propior montem, nader aan den berg.

Ager Laconicus est proximus finem Megalopolitarum, het Lakonisch grondgebied is aan de grensscheiding der Megalopolieten.

OPLOSSING.

De regel bestaat in de woorden *proximus mihi*, men mag ook zeggen *proximus me*. Alzoo ook *proprior monti*.

REGEL IV.

Alienus, vereischt gewoonlijk eenen *dativus*, of eenen *ablativus casus*.

Quod est maximè alienum illi caussae, dat van die zaak zeer vreemd is.

Facis nihil alienum necessitudine nostrâ, gij doet niets vreemds van onze naauwe vriendschap.

Hoc videtur mihi alienum à vita mea, dat dunkt mij vreemd van mijne levenswijze.

Quis putet esse alienum dignitatis ejus (i. e. dignitate ea) quam quisque tribuit mihi? wien zou het vreemd dunken van die waardigheid, die elk een mij toeschrijft?

Diversus, verscheiden, onderscheiden, anders dan.

Diversus huic, een ander dan deze.

Diversus ab illo, een ander dan hij.

Alter ab illo, de tweede naast hem, een ander, hij niet.

Alius ab isto, een ander dan hij, niet hij.

REGULA V.

De illis, quae Accusativum et Ablativum adsciscunt.

Adjectiva quaedam quantitatis regunt accusativum, significantem certam mensuram: ut,

Altus pedem. Latus manum. Crassus digitum.

Umbram reddit quatuor pedes longam. Plin. 6. cap. 34.

Regunt interdum et ablativum: ut, *Longum sesquipede. Latum pede.* Plin. lib. 35. cap. 14.

Sesquipede quidem est, quàm tu, longior. Plaut. Trin. act. 4. sc. 2.

Tota cohors pede non est altior uno. Juven.

Quandoque etiam genitivo junguntur. *Trabs pedum viginti duorum longa**. Cato.

Pyramides quinque, in imo latae pedum septuaginta quinûm; altae centum quinquagenûm. Plin.

a Causas inquirentibus sermonis Romani obscurum esse nequit, accusativum illum verius regi ab intellecta praepositione *ad*. Nam *altus pedem* dicitur pro *ad pedem*.

* Ubi *longa*, et in seq. exemplo *latae*, *altae*, valet *longitudine*, *latitudine*, *altudine*. Nisi magis placet, genitivum hic non tam ab adjectivis mensurae regi, quam à substantivis *trabs* et *pyramides*.

DE PRONOMINIBUS.

De pronominibus, tum substantivis in genitivo rectis [a], *tum substantivè positis* [b] *genitivum regentibus, in nominum doctrinâ, eò quòd par horum ratio foret, diximus.*

a Ut sunt, *memoria mei*, *vindicta sui*, *satietas nostri*, cet. Vide de regimine nominum regulam secundam. b Ut, *aliquid monstri*, *id aetatis*, cet. Adi regulam primam de nominum regimine.

REGEL V.

Accusat. en Ablat.

Eenige *adjectiva* van grootheid vereischen eenen *accusativus*, beteekenende eene zekere maat: gelijk,

Altus pedem, een voet hoog. *Crassus digitum*, een vinger dik. *Latus manum*, een hand breed.

Altus, *crassus*, enz. zijn *adjectiva* van grootheid. Somtijds vereischen zij ook eenen *ablativus*: gelijk,

Longum sesquipede, anderhalf voet lang. *Latum pede*, een voet breed.

Gnomon reddit umbram longam quatuor pedes, de wijzer geeft eene schaduw vier voeten lang.

Est quidem longior sesquipede, quam tu, hij is wel anderhalf voet langer, dan gij.

Tota cohors Pygmaeorum non est altior uno pede, de gansche troep der Pygmeën is niet meer dan een voet hoog.

Trabs longa pedum viginti duorum, een balk twee en twintig voeten lang.

Pyramides quinque, in imo latae pedum septuaginta quinûm, (h. e. quinorum) altae centum quinquagenûm, (h. e. quinquagenorum) vijf grafnaalden, van onderen breed vijf en zeventig voeten, hoog honderd vijftig.

DE

a Doctrina haec de Reciprocis ad Convenientiam potius, quam ad Regimen, pertinet. Ut duplex sit Convenientia: una in genere, numero, casu, aut persona: altera autem in reciproci consensu, cum nomine, aut pronomine.

De Reciprocis [a].

I. *Si reditur ad nomen tertiae personae, quod antecedit, reciproco utimur: ut,*

Natura est conservans sui. *hoc est, naturae.*

Frater rogat te, ut ignoscas sibi. *hoc est, fratri.*

Rogat te Caesar, ut suas partes sequaris. *hoc est, Caesaris.*

Sed in prima, vel secunda persona, non fit reciprocatio. Nec enim dicimus, Dixi sibi; *sed* ei: *nec,* Nosti suum fratrem; *sed* illius.

II. *Etiam reciproco utimur, etsi non antecedit nominativus tertiae personae; dummodo sententia tantumdem polleat. Ut cum id, quod pronomine possessivo significatur, in illud agere dicitur, ad quod refertur.*

Cic. pro Sex. Hunc sui cives è civitate ejecerunt. *Quod idem est, ac,* hic à suis civibus è civitate est ejectus.

— Trahit sua quemque voluptas. *hoc est,* trahitur quisque à sua voluptate. *Virg. Ecl. 2.*

III. *Si plures personae tertiae concurrant; ad ambiguitatem* [b] *tollendam, saepius* [c] *utimur relativo: ut,*

Vas factus est alter, ut, si ille non revertisset, moriendum esset ipsi. *Cic. 3. Off.* ipsi, *scilicet* vadi.

Sic, Vulpes comedit gallinam cum pullis suis, *vel* pullis ejus.

b Ambiguitas ea oboritur quoque, cum de duobus agitur. Ut, *Titius videbat Maevium prae foribus suis.* Ubi dubium, num fores Titii, an Maevii, significentur. Si Titii intellexeris, non aliter loqui poteras. Sin Maevii fores significabas, poteras ad tollendam ambiguitatem, dicere, *prae foribus ipsius.* Sic in illo Ciceronis: *Pythius piscatores rogavit, ut ante suos hortos piscarentur.* Ubi aliter loqui non potuit, quia intelliguntur horti Pythii. Sin horti piscatorum intelligerentur, satius fortasse fuisset, ne sermo sit ambiguus, dicere, *ante hortos ipsorum.* c Non semper, ut indicat illud Ciceronis, *Negligere, quid de se quisque dicat, est dissoluti.* Ubi *se,* ad negligentem, non ad *quisque* pertinet.

IV.

Indien men terugkeert tot het naamwoord van de zelfde persoon, hetgeen is vooraf gegaan, gebruikt men het wederkeerige voornaamwoord.

Over de Wederkeerige Voornaamwoorden.

Natura est conservans sui, de natuur bewaart zich zelve.

Frater rogat te, ut ignoscas sibi, uw broeder bidt u, dat gij het hem vergeeft.

Caesar rogat te, ut sequaris partis suas, Caesar verzoekt u, dat gij zijne zijde, of zijnen aanhang, volgt.

Dixi ei, ik heb het hem gezegd.

Nosti fratrem illius, gij kent zijnen of haren broeder wel.

Cives sui ejecerunt hunc è civitate, zijne medeburgers hebben hem uit de stad verdreven, *h. e.*

Hic est ejectus è civitate à suis civibus, hij is uit de stad verdreven door zijne medeburgeren.

Sua voluptas trahit quemque, zijn (eigen) zin trekt elk eenen, *h. e. alia aliis placent*, de een heeft hier zin in, de ander daarin.

Quisque trahitur à sua voluptate, elk wordt getrokken van zijn eigen zin.

Alter est factus vas, ut, si ille non revertisset, moriendum esset ipsi, de ander is borg geworden, dat, zoo de eerste niet ware weder gekomen, hij zelf zou moeten sterven.

Vulpes comedit gallinam cum pullis ejus, de vos heeft de henne met hare kiekens opgegeten.

Pu-

IV. *Imò alias quoque scriptores utuntur interdum relativo pro reciproco.*

Camillus mihi dixit, te locutum esse cum eo: *pro* secum [d]. *Cic. in Epist.*

Grammaticis inter ipsos [e] et philosophis pugna est. *Quinctil. lib. 8. c. 6.*

Pro quo usitatiùs diceretur, inter se.

Fit haec commutatio, quando locutione ejusmodi sermo non redditur ambiguus.

V. *Si copula intercedat, reciprocum non habet locum.*

Ita sine copula dicimus. Cepi columbam cum pullis suis: *cum copula autem*, Cepi columbam, et pullos ejus.

Sic, Pater arcessit villicum, et filium ejus. *hoc est*, villici.

Sed, Pater arcessit villicum, et filium suum: *hoc est*, patris.

VI. Quisque *et* unusquisque, *reciproco gaudent: ut*,

Quisque suos patimur manes. 6. *Aeneid.*

Est suus unicuique locus. *Horat. Sat.* 9. *lib.* 1.

d Nec dubitat et alibi ita loqui Tullius ut, *Deum agnoscimus ex operibus ejus.* Item, *Omnes boni quantum in ipsis fuit, Caesarem occiderunt*, Similiter Nepos in Hannibalis vitâ, *Gortynii templum magnâ curâ custodiunt, ne quid ille, inscientibus illis, tolleret.* Atque inibi: *At Eumenes, solutâ epistolâ, nihil in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum pertineret.* Priori loco, *inscientibus se*; altero, *ad irridendum se*, poterat dicere. e *Inter ipsos*, pro *inter se*, locum habet praecedente genitivo, dativo et ablativo. Genitivo in illo Tullii: *Quorum suum quondam inter ipsos odium meministis.* Dativo, ut hoc ejusdem: *Latissime patens hominibus inter ipsos societas haec est.* Ablativo, cum ait Fabius: *In magnis auctoribus incidunt vitiosa aliqua, et à doctis inter ipsos etiam mutuo reprehensa.* At non item hoc locum habeat, praecedente, vel nominativo: ut in illo Tullii, *Pueri valent et inter se amant*; vel accusativo: ut in hoc ejusdem; *Damonem et Phintiam ferunt hoc animo inter se fuisse*; non *inter ipsos.*

De pronomine idem.

Idem post se habet *qui* et *ac*, vel *atque* [a].

a Similiter dicimus, *alius ac, alius atque, alius et.* Cic. de Oratore: *Aliud mihi, ac sibi videri.* lib. 1. Epist. 9. *Non alius essem, atque nunc sum.* pro Coelio: *Lux denique alia est Solis, et lychnorum.*

Pe-

Pugna est grammaticis et philosophis inter ipsos, de letterkundigen en wijsgeeren hebben verschil onder elkander.

Cepi columbam cum pullis suis, (*i. e. et pullos ejus*) ik heb een duif gevangen met heure kiekens, (of, en heure kiekens).
Pater arcessit villicum et filium ejus, de vader ontbiedt den huisman en diens zoon of (des huismans) zoon.
Quisque, elk.
Unusquisque, elk een.
Quisque patimur manes suos, wij lijden altemaal onze kwelgeesten, elk de zijne: spreekw. elk huisje heeft zijn kruisje.
Locus suus est unicuique, voor elk is zijn eigen plaats (bestemd).

Over het Pronomen Idem.

Idem, dezelfde, eenerlei, niet verscheiden, onveranderd.
Qui, welke, die.
Et, en.
Ac, als.
Atque, als.

Peripatetici quondam iidem erant, qui Academici. Cic.

Num propterea idem voluptas est, quod, ut ita dicam, indolentia? Cic.

Dianam et Lunam, eandem esse dicunt. Cic. [b].

Poëtae autem, Graecorum more, etiam jungunt dativo.

Invitum qui servat, idem facit occidenti. Horat.

Idem cum illo hodie usitatius est: sed sine classicorum scriptorum exemplo sic loquuntur.

b De *ac* et *atque*, post *idem*, en exempla. Ter. Heaut. *Animus erga te idem, ac fuit.* Cic. pro domo sua, *Unum et idem videtur esse atque id, quod de me ipso nominatim tulisti.* — Nec obstat Gellii illud: *Ejusdem cum eo Musae vir.* Quia hic de diversis est sermo. At non, si rectè dixero, *Virgilius est ejusdem Musae cum Homero*; eo dicam quoque, *Vater Andinus est idem cum Virgilio.* Caussa diversitatis est, quia prius significat, *iisdem poëta*; posterius, *idem poëta*.

DE REGIMINE VERBORUM SIMPLICI:

Ac primùm Genitivi.

REGULA I.

Verbum *Sum* genitivum [a] regit, cum significat possessionem, aut ad aliquid pertinere.

a Excipe ab hac regula genitivos pronominum primitivorum, *mei*, *tui*, *sui*, *nostri*, *vestri*: quorum loco utimur nominativo generis neutrius. Cic. *Non est meum contra Senatus auctoritatem dicere*: Non, *mei*. Idem: *Erat enim, si cujusquam, certe tuum*. Nempe, ut cum dico, *est Ciceronis*, sententia est, *munus vel officium est Ciceronis*; ita cum ajo, *tuum est*, sententia est, *tuum munus est*: pro quo et dicitur, *tui muneris est*.

Ves-

Peripatetici erant quondam iidem, qui Academici, de Peripatetische wijsgeeren (volgelingen van Aristoteles) waren eertijds dezelfden, als de Academische (volgelingen van Plato).

Num propterea voluptas est idem, quod indolentia, ut ita dicam? is daarom het genoegen het zelfde als ongevoeligheid aan smart, opdat ik alzoo spreke?

Dicunt Dianam esse eandem et Lunam, zij zeggen dat Diana en Luna dezelfde zijn.

Qui servat invitum, facit idem occidenti, (*hoc est, idem facit, atque ille, qui occidit*, vel *similis est homicidae*,) die een' onwilligen spaart, doet het zelfde als een doodslager.

Est idem cum illo, pro *idem atque illud*, het is het zelfde met of als dat (ander).

OVER HET EENVOUDIGE REGIMEN DER WERKWOORDEN.

Met den Genitivus.

REGEL I.

Het *verbum sum* vereischt eenen *genitivus*, wanneer het eene bezitting, of een behooren tot iets, beteekent.

Vestis est patris. Pecus est Meliboei. 3. Ecl.

Sive vivimus, sive morimur, Domini sumus.

Adolescentis est, majores natu vereri. Cic. 1. Offic.

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglubere. Suet. in Tib. cap. 32.

* *Nisi genitivus hic potius regitur à nominativo intellecto, quàm verbo substantivo. Exempli gratiâ:*

Cujus vestis? est patris: *puta* vestis.

Cujum pecus? est Meliboei: *puta* pecus.

Sic, Domini sumus: *nempe* proprii.

Est adolescentis, *vel*, boni pastoris, *puta* proprium, *vel* munus, *aut* officium.

* *Quod si*, Sum, *aut* Fio, *significant animi, vel corporis, affectionem; nunc genitivo* [b] *junguntur, nunc ablativo: ut*,

Est bonae indolis, *vel*, bonâ indole. Est magni roboris, *vel*, magno robore. Est tenuis valetudinis, *vel*, tenui valetudine.

Ter. Nullius sum consilii.

Quinctilianus lib. 6. cap. 4. Fio commodioris valetudinis.

Columella: Sit amplissimi corporis, cervice validâ.

Caesar: Cicero erat tenuissimâ valetudine.

Etiam ablativus additur cum praepositione: ut,

Sum ejus opinionis, *vel*, in ea opinione.

In his omnibus usus debet attendi [c].

b Nisi genitivus regitur à nomine intellecto. Vide, quae inferius notavimus ad regulam secundam de ablativo verborum.

c Dicam etiam, *Est quantivis pretii*: non, *quantovis pretio*. Dixero item, *Est mirâ alacritate*: non cum praepositione, *in mira*. Contrà cum praepositione efferam, *Est in magna moestitia*: non sine ea, *Est magnâ moestitiâ*.

RE-

Vestis est patris, het kleed is des vaders. *Pecus est Meliboei*, het is het beest van *Meliboeus*.

Sive vivimus, sive morimur, sumus Domini, (*namque proprii*) het zij wij leven, het zij wij sterven, wij zijn des Heeren.

Vereri majores natu, est adolescentis, puta, officium, het is (de pligt) eens jongelings de ouderen van jaren te ontzien. *Tondere, non deglubere pecus, est pastoris boni*, (*sc. munus*, het is (de pligt) eens goeden herders, de schapen te scheren, niet te villen: men (moet) de schapen scheren, maar het vel laten behouden. *Cujus vestis est?* wiens kleed is het? *Vestis est patris*, het is des vaders kleed. *Cujum pecus est?* wiens beest is het? *Pecus est Meliboei*, het is het beest van Meliboeus. *Sumus Domini, sive vivimus, sive morimur*, wij zijn des Heeren, het zij wij leven, het zij wij sterven. *Est boni pastoris*, het is de pligt van eenen goeden herder. *Proprium*, eigenschap. *Munus*, ambt, bediening. *Officium*, beroep, pligt, werk. *Sum*, ik ben. *Fio*, ik word. *Est indolis bonae*, of *indole bona*, hij is van een' goeden aard, (van goeden inborst). *Est roboris magni*, of *robore magno*, hij is van groote sterkte. *Est valetudinis tenuis*, of *valetudine tenui*, hij is van eene zwakke gezondheid.

Sum consilii nullius, ik weet geen raad, ik ben aan mijnen raad ten einde. *Sit amplissimi corporis, cervice valida*, laat het een zeer groot ligchaam, en eenen sterken hals hebben. *Fio valetudinis commodioris*, ik word gezonder (of beter van gestel) *Cicero erat valetudine tenuissima*, Cicero was van eene zeer zwakke gezondheid. *Sum ejus opinionis*, of *in ea opinione*, ik ben van of in die meening.

REGULA II.

Verba aestimandi [1] regunt genitivos, *tanti* [2], *quanti*, *parvi*, *magni*, *nihili*, *pluris*, *minoris*, *maximi*, *minimi*.

Parvi ducitur probitas.

Plurimi fit pecunia.

Pluris est oculatus testis unus, quam auriti decem. Plaut. in Truc. act. 2. sc. 6.

Sic, *nauci*, *flocci*, *pili*, *assis*, *hujus*, *non facio*.

Item, *flocci pendo*, *nihili pendo*.

Omnes unius aestimemus assis [3]. Catull.

Huc pertinet, *Aequi bonique facio*, i. e. *in bonam accipio partem*. Heaut. act. 4. sc. 4.

Item, *Boni consulo*.

* *Dicitur et*, pro nihilo putare, ducere habere, videri.

Aestimo etiam recipit hos ablativos [4], *magno*, *permagno*, *parvo*, *nihilo*.

Data magno aestimas, accepta parvo. Sen.

1 Aestimandi verba sunt, *aestimo*, *puto*, *duco*, *pendo*, *licitor*, *addico*, *condico*, *facio*, sum. Ad haec *facio*, *habeo*, *vendo*, *consulo*. 2 Ut *tanti* et *quanti*, sic composita ex iis *tantidem*, *quantivis*. Cic. pro Rosc. Amer. *Depectus est tantidem*, *quantifidem* [illegible] *fecit*. Paulus I. C. *Nec enim tantidem Romae, ac in Hispania, oleum aestimabitur*. Ter. *Videtur esse quantivis pretii*. Ubi vox *pretium* exprimitur.

* *Sed et alias ablativum regit ejus rei, quod* quae in hujusmodi genitivis intelligi solet. Unde Donatus in Adel. illud, *Quanti est?* interpretatur, *Quanto pretio vales?* Fortasse autem, quod aestimandi verbis genitivus addatur, ex eo est, quia intelligatur nominativus, aut accusativus, qui genitivum regat. Cic. *Emere denario, quod sit mille denarium*; puta *res*, *triticum*, aut *vinum*, *mille denariorum*. Sic cum dico, *probitatem hodie parvi duci*, integre sit, *eam duci rem parvi pretii*. Vel statuamus, non modo nomina *pretium*, sed etiam praepositionem *pro* intelligi. Ut in illo Ciceronis I. *Vendo meum frumentum non pluris, quam caeteri, fortasse etiam minoris*. Integre fuerit, *pro non pluris aeris pretio*. Item, *pro minoris aeris pretio*. 3 Simile hoc Plauti, *Neque jam teruncii faciunt*. Id integre fuerit, *pro teruncii pretio*. 4 Causa est ab ellipsi. Nam *magno aestimo*, valet, *pro magno*. *Parvo emit*, idem ac, *pro parvo*.

REGEL II.

De *verba* van schatten of waarderen vereischen deze *genitivi*, *tanti*, *quanti*, *parvi*, *magni*, *nihili*, *pluris*, *minoris*, *maximi*, *minimi*, gelijk:

Parvi ducitur probitas, de braafheid wordt weinig geacht.

Plurimi fit pecunia, het geld wordt zeer hoog geschat.

Tanti, zoo veel.	*Pluris*, meer.
Quanti, hoe veel.	*Minoris*, minder.
Parvi, weinig.	*Maximi*, zeer veel of hoog.
Magni, veel.	*Minimi*, zeer weinig of laag.
Nihili, niets.	

OPLOSSING.

Ducitur is het *verbum aestimandi: parvi*, de *genitivus*.

Unus testis oculatus est pluris, quam decem auriti, een ooggetuige is meer dan tien oorgetuigen.

Alzoo ook deze *genitivi: nauci*, het middelschot van eene noot; *flocci*, een vlok; *pili*, een hair; *assis*, eene halve stuiver; alles in den zin van eene kleinigheid. *Non facio hujus*, ik acht het niet zoo veel.

OPLOSSING.

Facio is het *verbum aestimandi*, *hujus* de *genitivus casus*.

Pendo flocci, ik acht het (niet meer dan) een vlok, (dan een vezeltjen).

Pendo nihili, ik acht het niets waardig. *Aestimemus omnes unius assis*, dat wij ze alle rekenen op een' halven stuiver. *Facio aequi bonique*, (d. i. *accipio in partem bonam*) en *Consulo boni*, ik houde het voor billijk en goed, ik acht het billijk, ik neem het ten goede. *Putare*, *ducere*, *habere*, *videri pro nihilo*, voor niets rekenen, achten, houden, schijnen. *Aestimo*, ik waardeer, ik schat. *Magno*, groot, hoog. *Permagno*, zeer groot, zeer hoog. *Parvo*, klein, gering. *Nihilo*, niet met al. *Aestimas data magno*, *accepta parvo*, gij acht het gegevene groot, het ontvangene klein.

pretium indicatur [5]. Ut, aestimare talento, tribus assibus, cet.

Tribus denariis aestimavit. *Cic. Verr.* 2.

Sic egit, ut qui poenam suam summis honoribus esset aestimaturus. *Quinctil. lib.* II. 6. I. *de Socrate.*

Solebant librae ejus trecenis nummis taxari. *Plin. lib.* 35.

Valeo saepius ablativum, interdum et accusativum, recipit [6].

Valet duobus assibus, vel *duos asses.*

5 Referunt eum ad ablativorum regulam tertiam: quae est de verbis pretii.

6 Regit et genitivos *tanti, quanti*, et alios antea memoratos. Ut in Digestis, *tanti valet res, quanti vendi potest.* Quamquam et legas, *Minimi valet haereditas.*

REGULA III.

Verba accusandi, damnandi, et absolvendi [1], regunt genitivum, qui crimen significat: ut,

Accusabo te furti, mendacii, adulterii, homicidii, perjurii, negligentiae. cet.

Qui alterum incusat probri, eum ipsum se intueri oportet. Plaut. in Truc. act. I. sc. 2.

Sic *Deferri impietatis* [3], *condemnari sceleris* [4], *alligari* [5], vel *adstringi furti* [6], *absolvi injuriarum* [7], et similia [8].

1 Accusandi verba sunt, *accuso, adstringo, alligo, arcesso, arguo, castigo, cito, convinco, defero, deprehendo, increpo, incuso, insimulo, interrogo, postulo.* Verba damnandi, *damno, condemno, judico, noto.* Verba absolvendi, *absolvo, libero, purgo.* Fortasse autem, quod genitivus ejusmodi verbis addatur, id fit ἐλλειπτικῶς, intelligendo vel *crimine*, vel *caussam*, vel *poenam.* Nempe ut integrum sit, *absolvo*, vel *accuso te crimine furti, adulterii*, cet. *damno te adulterii*, vel *furti, caussa: condemno te dupli*, vel *capitis, poena*, cet. 2 Plurimum quidem crimen, at quandoque etiam poenam: ut, *damnare dupli, octupli, capitis*, cet. 3 Tacit. 4 Cic. 5 Terent. 6 Plaut. 7 Cic. 8 *Teneor* quoque interdum regit genitivum, sive criminis: ut, *teneri furti*; sive rei: ut, *teneri damni*, *depositi, commodati*, cet. Sed hic itidem intelligitur ablativus, qui quandoque exprimitur. Ulpianus: *Tenetur furti judicio.* Papinianus: *Ob pecuniam civitati subtractam, actione furti, non crimine peculatus, tenetur.*

Re-

Aestimare talento, een *talent* waardig rekenen, dat is achttien honderd gulden.

Aestimare tribus assibus, op drie halve stuivers rekenen.

Aestimavit denariis tribus, hij heeft het drie schellingen waardig geacht.

Sic egit causam (sc. Socrates), ut qui esset aestimaturus poenam suam summis honoribus, Socrates heeft zijne zaak zoo verdedigd, als of hij zijne straf wilde rekenen tegen de allerhoogste eerambten.

Librae ejus solebant taxari tricenis nummis, zijne ponden plagten gerekend te worden elk op dertig twee blanken, of drie grooten.

Valeo, ik geld zoo veel, ik ben waardig.

Valet duobus assibus, of *duos asses*, het geldt twee halve stuivers.

R E G E L III.

De *verba* van beschuldigen, veroordeelen en vrijspreken, vereischen eenen *genitivus*, die de misdaad beteekent: gelijk, *Accusabo te furti*, ik zal u beschuldigen van dieverij, *mendacii*, van leugen, enz.

Adulterii, van overspel.

Homicidii, van manslag.

Perjurii, van meineedigheid.

Negligentiae, van onachtzaamheid, nalatigheid.

O P L O S S I N G.

Furti is de *genitivus* of de misdaad, waarvan men beschuldigd wordt, enz.

Qui incusat alterum probri, oportet eum intueri se ipsum, die eenen anderen beschuldigt van misdaad, die behoort zich zelven te bezien.

Deferri impietatis, aangeklaagd of beschuldigd worden van godloosheid.

Condemnari sceleris, (sc. caussa), veroordeeld, of ter straffe verwezen worden (ter oorzake) van een schelmstuk.

Adstringi furti, aangeklaagd worden van dieverij.

Absolvi injuriarum, (sc. crimine), vrijgesproken worden (van schuld), van verongelijking.

 Non

Regunt et ablativum cum praepositione: ut,

Non committam post hac, ut me accusare de epistolarum negligentiâ possis. Cic. lib. 1. ad Att.

Postulatus de repetundis. Cic. epist. 8. l. 8. ad fam.

Vel sine praepositione, si sequatur ipsum nomen *crimen*; vel aliud generale: ut *scelus*, *peccatum*, *maleficium*.

Condemnabo ego te eodem crimine. lib. 2. ep. 11. ad fam.

Atque hunc ille vir summus scelere solutum periculo liberavit. Id. pro Mil.

† Sic Idem Cic. *De altero me purgavi.* Item: *De praevaricatione absolutus.* Livius: *De proditione appellatus.*

REGULA IV.

Verba, quae affectionem animi significant, regunt genitivum [b]: ut,

Neminis misereri certum est, quia mei miseret neminem. Plaut. Capt. act. 3. sc. 5.

Arcadii quaeso miserescite regis. 8. Aen.

Similiter curandi verbum, *satago*:

Clinia rerum suarum satagit. Heaut. act. 1. sc. 2.

Sed *miseror* pro *misereor*, vel *deploro*, accusativum poscit.

Cum familiaribus commune periculum miserabantur. Caes. lib. 1. de bell. Gall.

a Ut sunt, *angor*, *discrucior*, *erubesco*, *fastidio*, *fallor*, *gaudeo*, *gratulor*, *indoleo*, *ingemisco*, *laetor*, *misereor*, *vereor*, et alia quaedam.

b Forsitan cum dico, *misereri alicujus*, sententia est, *alicujus caussâ*, κατ' ἔλλειψιν. Ut et in illo Curtii lib. 5. *Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortunae.* Pro quo usitatius diceretur, *quem pudet fortunae.* At Cicero maluit in Vatin. *Affines te erubescunt*; quam *Affines erubescunt tui.*

Con-

Non committam post hac, ut possis accusare me de negligentia epistolarum, ik zal na dezen niet maken, dat gij mij kunt beschuldigen over sloffigheid van brieven (te schrijven).

Postulatus de repetundis, h. e. repetendis, supple pecuniis, aangesproken om (ontvreemde penningen) weder uit te keeren.

Crimen, misdaad, schuld, beschuldiging.

Scelus, een schelmstuk, grove misdaad.

Peccatum, eene misdaad, zonde.

Maleficium, een kwaad stuk, misdrijf.

Condemnabo ego te eodem crimine, ik zal u veroordeelen wegens dezelfde misdaad; *Proverb.* Ik zal u met den zelfden stok slaan.

Atque ille vir summus liberavit periculo hunc solutum scelere, en die voortreffelijke man heeft dezen, van misdaad ontslagen, uit het gevaar gered.

REGEL IV.

De *verba* die eene genegenheid des gemoeds beteekenen, vereischen eenen *genitivus*, als:

Certum est misereri neminis, quia miseret neminem mei, het staat (bij mij) vast, mij over niemand te ontfermen, dewijl niemand zich ontfermt over mij.

Quaeso miserescite regis Arcadii, ik bid u, hebt mededogen met den Arkadischen koning.

Satago, ik heb genoeg te doen, ik doe mijn best, neem ter harten.

Clinia satagit rerum suarum, Clinia heeft met zijne (eigene) zaken genoeg te doen.

Miseror, misereor, deploro, ik beklaag, bejammer, heb deernis met.

Miserabantur periculum commune cum familiaribus, zij bejammerden met hunne vrienden het algemeen gevaar.

Contusosque animos, et res miserabere fractas. Virg. 4. Georg.

† Quaedam etiam tum genitivo junguntur, tum ablativo: ut,

Discrucior animi, et *animo*.

Animi se angebat. Ter.

Angor animo. Cic.

Animi pendeo. Cic.

Animis pendemus. Idem.

† Etiam generandi casu dicitur, *Mirari justitiae*, *Laetari malorum*. 11. Aeneid. Sed in his, Graecorum more, intelligitur ablativus *caussa*.

REGULA V.

Omne Verbum regit genitivum [a] significantem urbem, in qua fit actio: ut,

Studet Coloniae, *Lugduni*.

Romae nutriri mihi contigit, atque doceri. Horat. 2. Epist. 2.

[a] Ita censeo (salvo aliorum judicio) nulla verba natura sua adsciscere genitivum: sed semper id fieri per ellipsin. Ut cum dico, *viri boni est*, respicio *officium*: cum vero, *insimulo te furti*, intelligo *criminis*: si dicam, *damno capitis*, reticetur *poena*: in illo, *misereri alicujus*, fortasse intelligitur *caussa* vel *ergo*. Atque ita in aliis. Similiter fit verisimile, cum locus genitivo designatur, fieri id per ellipsin substantivi *urbs*, vel *oppidum*, aut similis. Veluti cum dico, *Factum Antiochiae*; integrum videtur esse, *in oppido Antiochiae*. Quomodo Tullius ad Atticum ait lib. 5. epist. 16. *Cassius in oppido Antiochiae cum omni exercitu*, cet.

OBSERVATIO I.

Si nomina urbium fuerint tertiae declina-

Miserabere animos contusos et res fractas, gij zult deernis hebben met hunne nedergeslagene harten, en verbrokene magt.

Discrucior animi, of *animo*, ik ben sterk ontroerd in mijn gemoed; het doet mij zeer leed.

Angebat se animi, hij had hartzeer.

Angor animo, ik heb hartzeer.

Pendeo animi, ik ben twijfelmoedig.

Pendemus animis, wij zijn twijfelmoedig.

Mirari justitiae, (*sc. caussa*,) verwonderd zijn ter oorzake der geregtigheid.

Laetari malorum caussâ, zich verblijden ter oorzake der rampen.

REGEL V.

Elk *verbum* vereischt eenen *genitivus*, beteekenende eene stad, in welke een bedrijf geschiedt: gelijk,

Studet Coloniae, hij studeert te Keulen. *Lugduni*, te Leyden.

Nutriri atque doceri Romae contigit mihi, het is mij te beurt gevallen, te Rome opgevoed en onderwezen te worden.

AANMERKING I.

Indien de namen der steden zijn van de *derde declinatie*, of *meervoudig*, worden zij

nationis, aut pluralia, ponuntur in ablativo.[a]

Ego aio hoc fieri in Graecia et Carthagini. Plaut. in prolog. Cas.

Cohortes partim Albae, partim Sulmone collocavit. Cic. 8. epist. 17. ad Att.

Tacitis regnavit Amyclis. 10. Aeneid.

a Vulgo dicunt: *In Dativo vel Ablativo.* Sed tutius in ablativo: exemplo Tullii: ejus est, *Domus ejus, quae est Sicyone.* Item, *Sepultus esse dicitur Lacedaemone.* Quod verò ad locum à Plauto allatum, censeo *Carthagini* esse veterem ablativum pro *Carthagine:* ut *ruri* pro *rure.* Intelligitur autem praepositio *in.* Quaeritur de structura nominum primae in *es.* Neque enim dicitur, *Negotiatur Mitylenes,* sed *Mitylenae;* sive *Mitylenae* hic dativus sit à *Mitylene;* sive potius est genitivus à *Mitylena.* Possis tamen dicere, *Negotiatur in urbe Mitylenes.*

OBSERVATIO II.

Pro propriis urbium[a] usurpantur haec appellativa, *domus, rus, humus*[b], *militia, bellum.*

Una semper militiae et domi[c] *fuimus.* Ter. Adel. act. 3. sc. 5.

Sum ruri. Cic. pro Cluent.

Et, *Sum rure*[d]. Horat. 1. Epist. 15.

Rure meo possum quidvis perferre, patique.

Sed *domi* non recipit adjectiva, praeterquam ista, *Meae, tuae, suae, nostrae, vestrae, alienae.*

Malo esse cum timore domi meae, quam cum periculo alienae. Cic.

a Sic Lithocomus: sed minus ambiguum sit, *Velut propria urbium construuntur haec appellativa,* cet. b Ut, *jacere humi.* Ac Marso etiam genitivo usus, ubi potius motus per locum significari videtur. Ut in illo 1. Aeneid. *Nec prius absistit, quam septem ingentia victor Corpora fundat humi;* hoc est, *per humum;* ut Servius interpretatur. Ovidii quoque est, *Sternit humi juvenem.* Sententia est, *in humum,* vel, *ad humum.* c Ut hic, *militiae* et *domi;* ita Cicero 2. de Off. *Quibuscumque rebus domi, vel belli, poterunt, remp. augeant.* d Saepius *ruri* invenias. Ter. *Ruri se continebat.* Sed poëtae pro eo etiam *rure* dicunt.

† In-

zij gesteld in den [illegible] *ablativus:* gelijk, *Ego ajo hoc fieri in Graecia et Carthagini*, Ik zeg dat dit geschied in Griekenland, en te Carthago.

Collocavit cohortes partim Albae, partim Sulmone, hij heeft de troepen gelegd, ten deele in (de stad) Alba, ten deele in (de stad) Sulmo.

Tacitis regnavit Amyclis, hij heeft geregeerd in de stille (stad) Amykle.

OPLOSSING.

Om dat *Carthago*, *Carthaginis*, van de *derde declinatie* is, wordt het in den *dativus* of *ablativus* gesteld; anders zou men in den *genitivus* zeggen *Carthaginis*. *Amyclae*, *Amyclarum*, is *pluralis numeri*, en heeft geen *singularis*.

AANMERKING II.

Deze woorden *domus*, *rus*, *humus*, *militia*, *bellum*, worden gelijk de eigen namen van steden gesteld; *domus*, een huis; *rus*, het land; *humus*, de aarde; *militia*, de krijg; *bellum*, de oorlog. *Una semper militiae et domi fuimus*. Wij zijn altijd bij elkander geweest in den dienst en te huis. *Sum ruri*, en *sum rure*, ik ben op het land.

OPLOSSING.

Hoewel *domus* en *rus* algemeene naamwoorden zijn, en met eene *praepositio* behoorden gesteld te worden, gelijk *sum in domo*, *in rure*, worden zij nogtans meest gesteld als namen van steden zonder *praepositio*. *Rus* is van de derde *declinatie*, daarom moet het volgens den voorgaanden regel in *ablativo* gesteld worden, gelijk een eigen naam van eene stad.

Maar het woord *Domi* neemt geen *adjectiva* aan, (dat is, wordt bij geen andere *adjectiva* gesteld) dan deze: *Meae*, te mijnent; *tuae*, te uwent; *suae*, te zijnent; *nostrae*, te onzent; *vestrae*, te uwent; *alienae*, tot een anders.

Domi meae, *tuae*, ten mijnen, uwen huize. enz.

Malo esse domi meae cum timore, quam alienae cum periculo, ik wil liever ten mijnen huize wezen met schroom, dan tot een anders met gevaar.

† Interdum in his quoque utimur praepositione.

Ille in domo mea saepe convaluit. Plin. ad Coel.

Convaluit domi paternae non dicimus; sed *domi patris* [e], vel *in domo patris* [f], vel *in domo paterna.* Ac par aliorum adjectivorum ratio est.

e Nam jungi etiam genitivo possessoris, indicio erit, quod Tullius dicat, *Hujus domi est mortuus, istius educatus.* Quemadmodum et cum motus ad locum significatur. Ut illo ejusdem, *Primo luce Pompeji domum venisse dicitur.* f Quinctil. lib. 5. cap. 10. *In domo furtum factum ab eo, qui domi fuit.*

OBSERVATIO III.

† Aliquando nomina insularum construuntur, ut propria urbium: ut,

Chremes clam habebat Lemni uxorem. Sulp. Apoll. arg. Phor. [a]

Sed frequentius, ut appellativa et caetera regionum nomina, in ablativo ponuntur cum praepositione: ut,

In Lemno uxorem duxit. Phorm. sc. ult.

a Sic Caesar: *Pompejus Cypri visus est.* Justinus: *Cypri exulare.*

DE DATIVO VERBORUM.

REGULA I.

Omne verbum regit dativum [b] personae, aut rei, cui aliquid acquiritur, aut adimitur.

Non omnibus dormio. Cic. 7. ep. 25. ad fam.

Mihi peccat, si quid peccat. Adel. act. 2. sc. 2.

a Etiam impersonale, ut *mihi libet, licet,* cet. Quod propterea affero hoc loco, quia de eo nihil inferius in doctrina impersonalium dicetur. b Non hoc perpetuum est. Nam *doceo,* vel *opitulor,* item *auxilior tibi,* dico, at dicimus, *juvo te.* Et sunt similia, quae usus docebit.

ad

Illi saepe convaluit in domo meâ, hij is dikwijls beter geworden in mijn huis.
Domus paterna, het vaderlijke huis.
Domi patris, in des vaders huis, tot des vaders.
In domo patris of *paternâ*, in het vaderlijk huis.

AANMERKING III.

Somwijlen worden de namen van eilanden gesteld als eigen namen van steden.
Chremes clam habebat uxorem Lemni, Chremes had heimelijk eene vrouw op (het eiland) Lemnos.
Maar meermalen worden zij, gelijk de algemeene namen en andere namen van landschappen, in den *ablativus* gesteld met eene *praepositio*.
Duxi uxorem in Lemno, hij heeft eene vrouw getrouwd op (het eiland) Lemnus.

OVER DEN DATIVUS DER WERKWOORDEN.

REGEL I.

Elk *verbum* vereischt eenen *dativus* des persoons of der zaak, dien (of die) iets verkregen of ontnomen wordt: gelijk,
Dormio non omnibus, ik slaap niet voor allen.
Si peccat quid, (*h. e. aliquid*, *aliqua in re*,) *peccat mihi*, zoo hij iets misdoet, hij misdoet tegen mij.

Ad hanc regulam pertinent verba *dandi*, *imperandi*, *narrandi*, *obediendi*, et contrariae significationis [c].

Dat veniam corvis, vexat censura columbas. Juven. Sat. 2.

Huic mandes, si quid rectè curatum velis. And. act. 3. sc. 4.

Surdo narrat fabulam. Heaut. act. 1. sc. 2.

Obsequi animo suo. Adelph. act. 1. sc. 1.

Voluptatis blanditiis non facile obsistimus. Cic. de Senect.

Dativum [d] etiam adsciscunt composita cum praepositionibus, *prae* [e], *ad*, *cum*, *ante*, *post*, *ob*, *in*, *inter*, *sub* et *super*.

Ego meis praeluxi majoribus. Cicero contra Rull.

Errori album calculum adjicere. Plin. lib. 1. epist. 2.

Sic, *Anteponere*, vel, *postponere aliquid alicui*.

c Sic et verba *concedendi*, *irascendi*, *favendi*.

d Nec id tamen perpetuum. Nam ablativo etiam junguntur aliqua: ut *supersedere labore*: vel accusativo cum praepositione: *accessit mihi* vel *ad me*. Et sunt alia horum similia, quae veterum lectione melius, quam praeceptis, discuntur. e Sed *praecedo*, *praecurro*, *praevenio* et *praeverto*, etiam junguntur accusativo: de quo in verbi finiti structura posteriore dicetur loco. f Compare tamen varie construitur. Nam dicimus *comparo illi*, *ad eum* et *cum eo*.

REGULA II.

Verba substantiva, habendi significatione, regunt dativum.

Est mihi namque domi pater, est injusta noverca. Virg. Ecl. 3.

An nescis longas regibus esse manus? Ovid. Epist. 16.

Quid

Tot dezen regel behooren de *verba* van geven, gebieden, vertellen, gehoorzamen en van de tegengestelde beteekenis: gelijk,

Censura dat corvis veniam, vexat columbas, de tuchtroede verschoont de raven, kastijdt de duiven. *Spreekw.* De kleine dieven hangt men, de groote laat men loopen.

Mandes huic, si velis quid curatum rectè, beveel het hem, zoo gij iets wel gedaan wilt hebben.

Narrat surdo fabulam, hij vertelt den dooven een sprookjen. (hij klopt aan een doofmans deur).

Obsequi animo suo, zijn eigen zin volgen.

Non facile obsistimus blanditiis voluptatis, wij wederstaan niet ligtelijk de verleidingen der wellust.

De woorden te zamen gesteld met deze *praepositiones*, *prae*, *ad*, *cum*, *ante*, *post*, *ob*, *in*, *inter*, *sub*, *super*, vereischen ook een' *dativus:* gelijk, *Ego meis praeluxi majoribus*, ik heb boven mijne voorouders uitgeblonken.

Adjicere calculum album errori, den witten keursteen bij de dwaling leggen, (*dat is*, den misslag toestemmen).

Anteponere aliquid alicui, het een voor of boven het andere stellen.

OPLOSSING.

Praeluxi te zamen gesteld met de *praepositio separabilis*, *prae*, en het *verbum*, *luxi*, vereischt hier den *dativus*, *majoribus meis*.

REGEL II.

De verba substantiva in de beteekenis van *hebben* vereischen eenen *dativus:* gelijk,

Namque pater et noverca injusta est mihi domi, want ik heb te huis eenen vader, en eene kwade stiefmoeder.

An nescis manus longas esse regibus? weet gij niet, dat koningen lange handen hebben?

OPLOSSING.

Sum wordt een *verbum substantivum* genoemd, *mihi* is de *dativus*.

Quid animi creditis illi misero fore. Terent. Adelph. act. 4. sc. 6.

* *Sic*, suppeto. *Horat.* Pauper enim non est, cui rerum suppetit usus.

REGULA III.

Quaedam verba [a] regunt geminos dativos, alterum personae, alterum rei.

Est mihi curae. Do tibi pignori.

Utrum studio id sibi habet an laudi putat fore, si perdiderit gnatum? Adelph. act. 3. sc. 3.

Nucleum amisi, reliquit pignori [b] *putamina.* Plaut. Capt. act. 3. sc. 4.

† Huc referri potest:

Est mihi nomen Petro. Ut 1. Aen. *Cui nunc cognomen Iülo.* Quod etiam effertur per Appositionem, *Cui cognomen Iülus:* et interdum per genitivum, *cognomen Iüli*, ut *flumen Rheni.*

Nomen Mercurii est mihi. Plaut. Amph.

[a] Hujusmodi verba praecipuè sunt, *sum* in afferendi significatione: item, *do, duco, habeo, tribuo, verto.* Varro, *Quod aliis vitio vertis, id tibi ne laudi duxeris.* Livius: *Neque ea res capitali noxae habetur.*

[b] Sed hic dativus personae dissimulatur. Nam integrè sit, *reliquit mihi pignori.* Par ratio in illo Livii: *Ea, quae gloriae esse debent, in crimen vertit.*

OBSERVATIO.

† Figuratum est, cùm verbis apponitur dativus [a] pro accusativo cum praepositione.

It clamor coelo, pro *ad coelum.* 5. Aeneid.

Bellóque animos accendit agrestes, pro *ad bellum.* 7. Aeneid.

[a] Dativus figuratè ponitur, nunc pro accusativo cum praepositione: ut in exemplis, quae adferuntur; nunc pro ablativo cum praepositione: ut in Ecl. *Solstitium pecori defendite*, pro *à pecore.* Sic *intelliger illi*, pro *ab illo*; de quo infra.

† No-

Quid animi creditis fore illi misero? wat moed meent gij dat die onnozele zal hebben?

Suppeto, ik ben ter hand, ik ben er genoeg.

Is enim non est pauper, cui usus rerum suppetit, want hij is niet arm, die het gebruik der zaken heeft, d. i. die er gebruik van weet te maken.

REGEL VII.

Sommige *verba* vereischen twee *dativi*, den eenen des persoons, den anderen der zaak: gelijk,

Illud est mihi curae, dat gaat mij ter harte.

OPLOSSING.

Alhier is *est* het *verbum*, en vereischt twee *dativi*, als *mihi* den persoon, en *curae* de zaak.

Do tibi id pignori, ik geef u dat tot pand. *Utrumne habet id studio, an putat id fore sibi laudi, si perdiderit gnatum (meum)?* heeft hij dit voornemen, of meent hij dat het hem tot eer zal gedijen, als hij mijnen zoon zal bedorven hebben? *Amisi nucleum, reliquit putamina pignori*, ik heb de kern verloren, den dop heeft hij te pand gelaten: *Nomen est mihi Petro*, mijn naam is Pieter: *Cui cognomen nunc Iülo* of *Iülus*, wiens bijnaam nu Iülus is. *Cognomen Iüli*, de bijnaam van Iülus. *Flumen Rheni*, de rivier de Rijn. *Nomen Mercurii est mihi*, ik heb den naam van Mercurius.

AANMERKING.

Het is eene figuurlijke spreekmanier, wanneer een *dativus* gezet wordt bij de *verba*, in plaats van eenen *accusativus* met eene *praepositio*.

Clamor it coelo, d. i. *ad coelum*, het geroep klimt ten hemel.

Accenditque animos agrestes bello, d. i. *ad bellum*, en hij ontsteekt de onbeschaafde gemoederen tot den oorlog.

† Notandus hîc etiam est Pleonasmus dativorum, *mihi*, *tibi*, *sibi*.

Suo sibi gladio hunc jugulo. Adelph. act. 5. sc. 8.

At ego tibi postridiè à villa ante lucem: supple, *profectus sum*. Cic. ad. Att.

Hic mihi gloriatur, se omnes honores sine repulsa obtinuisse. Cicer. in Pison.

Pleonasmus est vocabuli in oratione redundantia.

De Accusativo Verborum.

REGULA I.

Verba transitiva cujuscunque generis [a] regunt accusativum [b] patientem: ut,

Amat bonus otia Daphnis. Ecl. 5.

Non profecturis littora bobus aras. Ovid. Ep. 5.

Torva leaena lupum sequitur, lupus ipse capellam. Virg. Ecl. 2.

Quaedam transitiva [c] geminos regunt

ɑ Sive hunc in modum, si forte id clarius videatur: Verba activa, et deponentia activae significationis, regunt accusativum ejus, in quod transit actio verbi. Ac par quoque neutrorum ratio est, cum significant actionem transeuntem: ut, *ardebat Alexin*. Secus vero est in iis, quae significationem habent absolutam, sive neutra sint, sive deponentia: ut sunt, *existo*, *sto*, *sedeo*, *venio*, *surgo*, *orior*, *morior*, cet. *b* Pro accusativo interdum est infinitivus. Ut, *Cupio ludere*, pro *lusum*. *Disco cantare*, pro *cantum*. Qua de re dicam in regulis infinitivorum. *c* Ut sunt primum verba docendi. Cic. *Erudiit te leges belli*. Item admonendi. Cic. *Sed eos hoc moneo, desinant furere*. Cui simile illud ejusdem: *Sin exieris, quod te jam diu hortor*. Sed de verbis monendi cautè capiendum, quia certis solum junguntur accusativis: ut dicetur, ubi agemus de verbis memoriae et oblivionis.

ac-

Jugulo hunc tibi gladio suo, ik doodde hem met zijn eigen zwaard.

At ego profectus sum tibi postridie ante lucem à villa, maar ik ben u des anderen daags voor den dageraad vertrokken van mijn landgoed.

Hic gloriatur mihi, se obtinuisse honores omnes sine repulsa, deze man pocht mij, dat hij alle de eerambten heeft verkregen, zonder afwijzing.

Over den Accusativus der Werkwoorden.

REGEL I.

De *verba transitiva*, van alle *genera*, vereischen eenen lijdenden *accusativus*: gelijk,

Daphnis bonus amat otia, de goede Daphnis bemint de stilte.

Aras littora bobus non profecturis, gij ploegt de stranden met ossen, die niet zullen vorderen, d. i. gij besteedt vergeefsche moeite.

Torva leaena sequitur lupum, lupus ipse capellam, de norsche leeuwin loopt den wolf na, de wolf zelf het geitjen.

Eenige *verba transitiva* vereischen twee *accusa-*

accusativos, unum personae, alterum rei [d]: ut,

Multa hominem fames docet. Proverb.

Quid nunc te, asine, literas doceam? Cic. in Pis.

* *Pro altero accusativo ponitur etiam ablativus cum praepositione. Cic.* Senatum edocet de itinere hostium. *Idem:* Terentiam moneas de testamento. *Idem:* Iisdem de rebus etiam atque etiam hortor.

Sic verba rogandi: ut, *rogo, flagito, oro, posco, peto* [e], *te hanc rem,* vel *abs te,* quod usitatius [f] est.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes. Virg. 2. Aeneid.

Item haec: *Facio te Deum.* Adel. act. 4. sc. 1.

Praesta te virum [g]. Cic. 1. epist. fam.

Celo te hanc rem. Adel. act 1. sc. 1.

d Quin regat accusativum personae, dubium non est. Sed de accusativo rei, negant aliqui. Putant enim attendi praepositionem *ad, circa, juxta,* vel *secundum:* quomodo Graeci solent intelligere *κατά.* Capio autem de accusativis rei diversae. Ut, *doceo te literas.* In exemplo, quod proximè affero: *Pacem te poscimus.* Et, *celo te hanc rem.* At dispar est ratio in illis, quae penè invitus ex Lithocomo reliqui, *Facio te Deum,* et *Praesta te virum;* quibus sunt similia, *Cupio te arbitrum, Voco te patrem.* Nam homo acutus facilè videbit, in his accusativos esse rei ejusdem, et alterum alteri jungi per regulam convenientiae. e Similiter *postulo, percontor, consulo te hanc rem,* vel *de hac re.* Cic. *Nihil decrevi, nisi quod principes civitatum me postulassent.* Idem: *Illud a vobis postulo.* Plaut. *Quaeso, quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.* Cic. *Ego illum de suo regno, ille me de nostra Rep. percontatus est.* Sallust. *Ibo, et consulam hanc rem amicos.* Plin. *Apollinem de bello consulunt.* Nec tamen quibusvis accusativis verba ejusmodi junguntur. Quis enim dicat, *consulo te haereditatem,* aut *bellum,* pro *de haereditate,* aut *bello? Obsecro* etiam pro accusativo personae habet praepositionem cum abl. ut, *Obsecro te hanc rem,* et *obsecro à te hanc rem.* Cic. *Itaque te hoc obsecro.* Plaut. *Si me fas est obsecrare abs te pater.* f Cic. *Nunc a te illud primum rogabo.* Item, *Reposcere vitae rationem ab altero.* Similiaque passim occurrunt. g Hunc in modum construuntur et verba nuncupandi; ut, *voco, nomino, dico, appello, nuncupo.* Quale sit, *Voco hoc potius latrocinium, quam bellum.*

Vel,

tativi, den eenen des persoons; den anderen der zaak: gelijk, *Fames docet hominem multa*, de honger leert den mensch veel. *Quid nunc te, asine, literas doceam?* Wat zou ik nu, ô ezel, u de letteren leeren?

OPLOSSING.

Doceam is het *verbum*, *te* de *accus. personae*; *literas* de *accus. rei*.

Alzoo ook de *verba* van verzoeken, gelijk, *Rogo*, ik vraag; *flagito*, ik eisch; *oro*, *posco*, ik begeer, verzoek: *Peto te hanc rem*, ik verzoek deze zaak van u; of, *peto abs te hanc rem*, welk laatste gebruikelijker is.

Nulla salus (speratur) bello, omnes poscimus te pacem, geen behoud is in den oorlog te wachten, wij bidden u alle om vrede.

Facio te Deum, ik maak u tot eenen God, ik stel u zeer hoog: *Praesta te virum*, betoon u eenen man: *Celo te hanc rem*, ik verberg voor u deze zaak.

Vel, *de hac re.* *De armis, de ferro, de insidiis, te celare voluit.* Cic. pro Dejot.

Doceo, moneo, rogo, posco, cum compositis, etiam in passivo retinent accusativum rei [h].

Motus doceri gaudet Ionicos matura virgo. Horat. lib. 3. od. 6.

Multa extis admonemur. Cic. 2. de Nat. D.

Rogantur sententiam. Id.

Neges illa hominem posse exorari. Id.

Nec tantùm segetes alimentaque debita, dives
Poscebatur humus. Ovid. 1. Met.

Similiter in participiis.

Dulces docta modos. Horat.

Edoctus belli artes, militiam, cet. Liv.

Cato rogatus sententiam. Sall.

Sed in ablativo dixit Cicero: *Graecis literis satis doctus.* Et Sallust. *Mulier literis Graecis et Latinis docta.*

h Alii malunt, praepositionem in talibus intelligi: ut Graeci saepe reticent κατά.

REGULA II.

Quaedam intransitiva [a] regunt accusativum [b] suae originis, vel cognatae significationis.

Vivo vitam. Gaudeo gaudium. Ter. *Ludo ludum. Servio servitutem.* Cic. pro Mur.

Hunc, oro, sine me furere antè furorem. 12. Aeneid.

Sic, *Olet vinum. Olet unguenta de meo.* Adel. act. 1. sc. 2.

a Hoc est, absolutum aliquid per se significantia.

b Accusativus hic saepe in ablativum vertitur. Ut, *vivere vitâ honestâ: obire morte repentinâ.*

Vox

Voluit celare te de armis, de ferro, de insidiis, hij heeft het, wat de wapenen, het geweer, en de hinderlagen aangaat, voor u verborgen willen houden.

Doceo, ik onderwijs; *moneo*, ik vermaan; *rogo*, ik vraag, bid; *posco*, ik verzoek; deze *verba*, met hare *composita*, houden ook in *passivo* eenen *accusat.* der zaak: gelijk,

Virgo matura gaudet doceri motus Ionicos, eene huwbare maagd schept vermaak in Ionische dansen te leeren. *Admonemur multa extis*, wij worden van vele (dingen) vermaand door de ingewanden. *Rogantur sententiam*, zij worden om hun gevoelen gevraagd. *Neges hominem posse exorari illa*, gij zoudt zeggen, dat de man dies aangaande niet kan verbeden worden. *Et humus dives poscebatur non tantum segetes alimentaque debita*, en de vruchbare grond werd niet alleen om graangewas en verschuldigd voedsel aangemaand. *Docta modos dulces*, onderwezen in vermakelijken zang. *Edoctus artes belli, militiam*, geleerd in de krijgskunst. *Cato rogatus sententiam*, Cato om zijn gevoelen gevraagd. *Satis doctus literis Graecis*, genoeg onderwezen in de Grieksche letteren. *Mulier docta literis Graecis et Latinis*, eene vrouw, geleerd in de Grieksche en Latijnsche letteren.

REGEL II.

Sommige *verba*, hoewel geen *transitiva* zijnde, hebben eenen *accusativus* bij zich, van hunne eigene afkomst en van aanverwante beteekenis.

Vivo vitam, ik leef een leven; ik leide een leven.
Gaudeo gaudium, ik ben regt verheugd.
Ludo ludum, ik speel een spel.
Servio servitutem, ik dien eenen dienst.
Oro (te) sine me antè furere furorem hunc, ik bid u laat mij eerst deze razernij uitrazen.
Olet vinum, hij riekt naar den wijn.
Olet unguenta de meo, hij riekt naar zalf, van het mijne.

Vox non sonat hominem. 1. Aen.

Vineta crepat mera[c]. Horat. 1. epist. 7.

† Et in quibus nomina pro adverbiis ponuntur: ut,

Sonat horrendum. 9. Aeneid.

Qui Curios simulant et Bacchanalia[d] *vivunt.* Juvenal. Sat. 2.

REGULA III.

Quae significant motum ad locum, regunt accusativum, significantem urbem, sine praepositione[a].

Eo Romam.

Profectus est Athenas.

Carthaginem rediit Regulus. Cic. 3. Offic.

† Hic additur aliquando praepositio: praesertim si non ingressus in urbem, sed in locum vicinum, significetur: ut,

Profectus sum ad Capuam. Cic. de Senect.[b]

Ut propria urbium usurpantur[c] *rus* et *domus*[d]: hoc, utroque numero; illud, singulari tantum.

c Sic *ire viam, sitire sanguinem, eadem peccare*, cet.

d Hoc est, Bacchanalium ritu, quod dixeris *Bacchanaliter*, si sic loqui liceret.

a Quae tamen naturâ intelligitur: imo etiam additur, si nomini proprio adjectivum apponatur: ut illo Propertii, *Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas.* Caeteroqnin *ad* appositum, non tam ipsum locum, quàm propinquum significat: ut proximo canone indicatur. Sic Cic. ad Att. *Venit ad Messanam.* Similisque sunt, *Ad Ilerdam proficiscitur. Ad Genevam pervenit.* b Sic Caesar: *Haec ad Ilerdam geruntur*, h. e. ante, vel circa Ilerdam. c Minus recte hic Lithocomus: *Pro propriis urbium usurpantur*; quod sic leviter mutavimus. Sed vide an non clarius sit: *Velut propria urbium construuntur* rus *et* domus: vel, *Nomina urbium imitantur* rus *et* domus. Idem judicium esto de similibus verbis in reg. 1. de Ablativo Verborum. d Non modo cum locus significatur, sed aliis etiam accusativis, eundi verbum jungitur. Ut, *ire inficias*, apud Ter. *ire exsequias*, apud eundem: *ire suppetias*, apud Caes.

Ibo

Vox non sonat hominem, de stem klinkt niet naar eenen mensch; het gelijkt geen menschen stem. *Crepat vineta mera*, hij pocht van loutere wijnbergen. *Sonat horrendum*, d. i. *horrendis modis*, het raast schrikkelijk. *Qui simulant Curios et vivunt Bacchanalia*, (d. i. *Bacchanalium ritu*,) die zich (matige) Curiussen veinzen te zijn, en leven (ondertusschen) als op de Bacchus-feesten.

REGEL III.

De *verba*, die eene beweging naar eene plaats beteekenen, vereischen eenen *accusativus*, beteekenende eene stad, zonder *praepositio*. *Eo Romam*, ik ga naar Rome.

Profectus est Athenas, hij is vertrokken naar Athene.

OPLOSSING.

Athenas is een *accus. plur. num.*

Regulus rediit Carthaginem, Regulus is wedergekeerd naar Carthago. *Sum profectus ad Capuam*, ik ben getrokken tot bij Kapua.

Gelijk eigen namen van steden, zoo worden ook *Rus*, het land; en *Domus*, een huis, gebruikt.

Ibo rus[e]. Eunuch. act. 1. sc. 2.

Ite domum[f], *saturae*, *venit Hesperus*, *ite capellae*. Eclog. 10.

Jam ubi vos dilapsi domos, et in rura vestra eritis. Liv. lib. 34.

Caeteris appellativis, et regionum nominibus[g], additur semper praepositio: ut,

Transi sodes ad forum. Phor. act. 5. sc. 7.

In Asiam ad regem militatum abiit. Heaut. act. 1. sc. 1.

e Integre esset, *in rus*, vel *ad rus*. Nam accusativus ἐλλειπτικῶς regitur a praepositione omissa: ut de urbium nominibus dicebamus.

f Integrè fuerit, *ite ad domum*. Imo interdum tam accusativus, quam praepositio, desideratur: ut cum ἐλλειπτικῶς dicitur, *ducere uxorem*, pro *ducere domum*, sive *ad domum*. Sicut cum dicitur *nubere alicui*, integre esset, *nubere vultum*; quia sponsa faciem nubebat: hoc est, flameo velabat.

g Interdum in regionum, atque insularum nominibus omittitur praepositio. Virg. *Italiam fato profugus*, *Laviniaque venit Litora*. Idem. *Ibitis Italiam*. Imo Livii est: *Proficisci Peloponnesum*. Sueton. *Cum Samum insulam in hiberna se recepisset*, Justinus: *Samothraciam abire*. Idem: *Cyprum concedere*.

REGULA IV.

Quibusdam compositis additur accusativus ratione praepositionis, quae in composito inest. Ut, *Adeo patrem*, *Villam praetereo sciens*. Ter.

Flumen praeterfluit muros. Liv.

Traducere copias flumen. Caesar lib. 1. bell. Gall.

E et *ex*, saepè habent vim praepositionis *extra**: ut, *Egreditur urbem*. *Excedit modum*.

* Quae caussa est, cur adsciscant accusativum.

Prae interdum vim eandem habet, ac *praeter*: ut, *Praevertitur Hebrum*. Virg.

De

Ibo rus, ik zal naar het land gaan. *Capellae saturae, ite domum, Hesperus venit*, gij verzadigde geitjens, gaat naar huis, de avondstar komt op. *Jam ubi vos eritis dilapsi domos (vestras) et in rura vestra*, nu zoo haast gij zult uit elkander gegaan zijn, elk naar uw huis en land.

Bij andere algemeene namen, en namen van landschappen, wordt altijd eene *praepositio* gevoegd: gelijk, *Transi sodes ad forum*, Ga toch dit heen naar de markt. *In Asiam ad regem militatum abiit*, hij is naar Azië, tot den koning vertrokken om te dienen.

REGEL IV.

Bij sommige *verba composita* wordt een *accusativus* gevoegd, uit kracht van de *praepositio*, die in het *compositum* is: als,

Adeo patrem, ik ga bij of naar (mijnen) vader. *Sciens praetereo villam*, ik ga wetens (willens) mijne hofstede voorbij. *Flumen praeterfluit muros*, de rivier loopt voorbij de muren.

Traducere copias flumen, het heer over de rivier brengen. *E, ex*, uit. *Extra*, buiten, naar buiten, tot buiten. *Egreditur urbem*, hij gaat ter stad uit. *Excedit modum*, hij gaat de maat te buiten, het gaat buiten de kerf. *Prae*, voor, eer dan, voorbij, in vergelijking van. *Praeter*, voorbij. *Praevertitur Hebrum*, zij loopt den Hebrus voorbij, zij loopt sneller dan de (rivier) Hebrus.

Over

De Ablativo Verborum.

REGULA I.

Quae significant motum de loco, sive per locum, regunt ablativum significantem urbem, sine praepositione [a]: ut,

Rediit Româ, Carthagine.

Discessit Brundusio, Cic. 14. ep. 4. fam.

Novesio sum iturus in patriam.

* *Hic quoque additur aliquando praepositio: ut,*

Ab Athenis ire in Boeotiam. *Servius ad Cic.* [b]

Ab Roma legatum venisse nunciatum est. *Liv.* lib. 1. bell. Pun.

Ut propria urbium usurpantur *rus* et *domus:* ut,

Venit domo.

Video rure redeuntem senem. Eun. act. 5. sc. 5.

Caeteris appellativis, et regionum nominibus, additur praepositio: ut,

Rediit ex schola, ex Gallia.

E Tantali horto fructus colligis. Prov.

Per Galliam itur in Hispaniam.

a Ea tamen suâ naturâ intelligi videtur. Quin interdum etiam exprimitur, ut mox dicetur. b Imo ipsius Ciceronis est, *Discessit à Brundusio.* Sed non absque judicio est loquendi genus hoc imitandum. Quippe si non semper, plurimum saltem, non tam egressus ex urbe, quam è vicinis locis, intelligitur. Quod apertum est in hoc Phil. XII. *Denunciatum est, ne Brutum obsideret, à Mutina discederet: oppugnavit etiam vehementius.* c Interdum omittitur praepositio: ut apud Tacitum, *Aegypto remeare.*

REGULA II.

Omne verbum regit ablativum, significantem caussam, instrumentum, modum, aut partem [a].

a Caussa ejus structurae est, quod intelligatur praepositio, unde regitur ablativus. Ut, *peccat amore*, vel *metu;* pro *ex amore*, vel *metu: compescere digito*, pro *cum digito: prosequi odio*, pro *cum odio: afficere honore*, pro *cum honore: cantando vincit*, pro *in cantando: more veteri fit*, pro *de more*, vel *ex more: nitor viribus*, pro *in viribus: glorior divitiis*, pro *de divitiis: lachrymae gaudio cadunt*, pro *prae gaudio.*

Caus-

Over den Ablativus der Werkwoorden.

REGEL I.

De *verba*, die eene beweging van of door eene plaats beteekenen, vereischen eenen *ablativus*, beteekenende eene stad, zonder *praepositio*: gelijk, *Rediit Româ*, *Carthagine*, Hij is van Rome, van Carthago weder gekeerd.

OPLOSSING.

Româ en *Carthagine* is de *ablat. casus*; het zijn beide namen van steden.

Discessit Brundusio, hij is van de stad Brundusie vertrokken. *Sum iturus Novesio in patriam*, ik zal door Nuits naar mijn vaderland reizen. *Ire ab Athenis in Boeotiam*, van (de stad) Athene gaan naar (het landschap) Boeotië. *Nunciatum est, legatum venisse ab Roma*, er is geboodschapt, dat er van Rome een gezant gekomen was.

Rus en *domus* volgen de eigen namen van steden: gelijk,

Venit domo, rure, Hij is weder gekeerd van huis, van het land.

Bij andere algemeene namen, en namen van landschappen, wordt eene *praepositio* gezet: gelijk, *Rediit ex schola*, *ex Gallia*, Hij is weder gekomen uit de school, van of uit Frankrijk.

OPLOSSING.

Schola is een *nomen appell.* *Gallia* een *nomen regionis*; men mag niet zeggen, *rediit scholâ* of *Galliâ*, gelijk men zegt, *rediit Carthagine*, *rediit domo*: maar met eene *praepositio*, enz.

Colligis fructus ex horto Tantali, gij raapt vruchten uit den hof van Tantalus; gij zoekt, dat gij niet vinden kunt.

Itur in Hispaniam per Galliam, men reist naar Spanje, door Frankrijk.

REGEL II.

Elk *verbum* vereischt eenen *ablativus* beteekenende eene oorzaak, een werktuig, middel of deel: gelijk,

Ode-

Caussa:

Oderunt peccare boni virtutis amore. Hor. 1. epist. 17.

Instrumentum:

Digito compesce labellum. Juven. Sat. 1.

Modus:

Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, tarditatemque supplicii gravitate compensat. Val. Max.

Multi magni morbi curantur abstinentiâ et quiete. Celsus.

Pars:

Ut totâ mente, atque omnibus artubus contremiscam. Cic.

† Ad ablativos modi refer adjuncta, et circumstantias: ut,

Lepóre et humanitate omnibus praestitit Socrates. Cic.

Sic, *Prosequor te amore, odio, benevolentia*, cet.

Afficit me damno, injuriâ, honore, cet[a].

Ablativis caussae, modi, aut partis, additur aliquando praepositio.

Prae moerore loqui non possum. Cic.

Semper magno cum metu dicere incipio. Id. in Orat.

Cùm constemus ex animo et corpore. Id[b].

At non item[c] hoc fit in ablativis instrumenti.

a. Similiter verbum *sum* jungitur ablativo, quo significatur, aliquid inesse vel adesse. Cic. *Mira sum alacritate ad litigandum*, Suèt. *Reliqua militia secundiore fama fuit.* Videtur autem tacitè respici ad praepositionem *cum*; ut antea dicebamus. Ajunt et regere genitivum: ut, *Est boni ingenii, est quantivis pretii.* Sed in talibus substantivum intelligi videtur. Ut priori loco *puer*, vel simile: in altero *homo, res*, vel aliud. *b* Similiter non modo dicimus, *gaudere bonis, dolere malis:* sed etiam, *de bonis*, aut *malis*; item *propter bona*, aut *mala*. *c* Vide sis Vallam lib. 2. cap. 6.

Na-

Oderunt peccare boni virtutis amore, de goeden haten het misdoen uit liefde voor de deugd. *Digito compesce labellum*, Bedwing den (mond of) de lip met den vinger.

Lento gradu ad vindictam sui divina procedit ira, de Goddelijke gramschap gaat met langzamen tred voort om zich te wreken.

OPLOSSING.

Amore is een *ablativus causae*, *digito* is een *ablat. instrumenti*, *compesce* is het *verbum*, *procedit* is het *verbum*, *lento gradu* de *ablativus modi*.

Multi morbi magni curantur abstinentia et quiete, vele zware ziekten worden genezen door onthouding en rust. *Ut contremiscam mente tota atque artubus omnibus*, zoo dat ik beef met mijne geheele ziel en met alle mijne leden. *Socrates praestitit omnibus lepore et humanitate*. Socrates heeft allen overtroffen in lieftaligheid en beleefdheid. *Prosequor te amore*, ik bemin u. *Prosequor te odio*, ik haat u. *Prosequor te benevolentia*, ik ben u goedgunstig. *Afficit me damno*, hij doet mij schade aan. *Afficit me injuria*, hij doet mij ongelijk aan. *Afficit me honore*, hij eert mij, hij doet mij eere aan.

Non possum loqui prae moerore, ik kan niet spreken van droefheid. *Incipio semper dicere cum metu magno*, altijd begin ik met groote vreeze te spreken. *Cum constemus ex animo et corpore*, naardien wij bestaan uit ziel en ligchaam.

 Ex-

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret. Horat.

Non, *cum furca.*

REGULA III.

Verba mercandi [a], et quaevis alia, regunt ablativum [b] significantem pretium, sine praepositione.

Vendidit hic auro patriam. Virg. 6. Aen.

Non emam vitiosa nuce. Plaut. in Mil. act. 2. sc. 3.

Stat mihi non parvo virtus mea. Ovid. Fast. 4.

Vix drachmis obsonatus est decem. Ter. And. act. 2.

Sic, *asse*, vel *magno licere*, *liceri* [c], vel *licitari*: quorum illud est pretium poscentis; haec sunt offerentis [d].

Excipe hos quatuor genitivos [e], *tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*, cum compositis: si non addantur substantiva [f].

Magis illa juvant, quae pluris emuntur. Juven. Sat. 11.

a Ea sunt, *emo*, *redimo*, *mercor*, *distraho*, *do*, *venundo*, *vendo*, *ito*, *consto*. b Si tamen accurate loquendum, ablativus is regitur à praepositione intellectâ. Nam *vendidit auro*, valet *pro auro*. c Pers. *Et centum Graecos curto centusse licetur*, hoc est offert centussem pro centum Graecis. Atque ab hoc verbo *liceor* est compositum *polliceor*, pro *perliceor*. d Simile est, *addicere denario*, *locare septem drachmis*, *habitat decem millibus*: quod apud Cic. pro Coel. e Vide Vallam lib. 3. cap. X. f Nam si addatur substantivum, exigunt ablativum. Juvenal. *Quanto metiris pretio.* Gellius: *Mercatur libros nihilo minore pretio, quam quod erat petitum pro omnibus.*

REGULA IV.

Passiva habent [a] ablativum agentem,

a *Habent* dico, non, ut vulgo, *regunt*. Siquidem ablativus ille non regitur à verbo, sed à praepositione. Quare canon hic non pertinet ad rectionem veram, sed apparentem: ut multi canones alii, in quibus me vulgo accommodavi.

cum

Expellas naturam furcâ, tamen recurret usque, drijf den aangeboren aard uit met de vork, nogtans zal hij altijd wel wederkeeren.

REGEL III.

De *verba* van koopen, verkoopen, en alle andere, vereischen eenen *ablativus*, beteekenende den prijs of de waardij: gelijk,

Vendidit hic auro patriam, deze heeft zijn vaderland voor goud (of geld) verkocht.

OPLOSSING.

Vendidit is het *verbum* van verkoopen, *auro*, is de prijs: zoo zegt men, *constat duobus aureis*, het kost twee gulden.

Non emam nuce vitiosâ, ik zou het niet koopen voor eene nietswaardige noot.

Virtus mea stat mihi non parvo, mijne braafheid staat mij voor niet weinig (komt mij duur te staan).

Obsonatus est vix drachmis decem, hij heeft naauwelijks voor drie drachmen spijs gekocht.

Licere asse, eene halve braspenning loven.

Licére magno, voor hoogen (prijs) loven, of te koop bieden.

Licéri, of *licitari magno*, veel voor (iets) bieden. *Licéri* of *licitari asse*, bieden (voor) een halven braspenning (te koopen).

Zonder uit deze vier *genitivi*, *tanti*, *quanti*, *pluris*, *minoris*: gelijk, *Magis illa juvant*, *quae pluris emuntur*, die dingen vermaken meer, die voor meer (geld), of duurder, gekocht worden.

Tanti, zoo veel; *quanti*, hoe veel; *pluris*, meer; *minoris*, minder.

REGEL IV.

De *passiva*, dat is, *lijdende werkwoorden*, heb-

cum praepositione *A*, vel *Ab*: ut,

Laudatur ab his, culpatur ab illis. Horat. lib. 1. Sat. 2.

Aliquando [b] habent dativum [c] pro ablativo: ut,

Ego audita tibi putaram. Cic. lib. 13. ad Att. ep. 24.

Barbarus his ego sum, quia non intelligor ulli. pro *ab ullo.* Ovid. 5. Trist. Eleg. 11.

* At *videor* in significatione [d] quadam semper [e] dativum adsciscit:

Mihi videbor restitutus. Cic. ad Div. l. 14. ep. 2.

Sic, *Videris mihi diligens.*

† Passivorum constructionem sequuntur et neutralia passiva [f]: ut,

Venit à domino. Vapulabis à praeceptore.

b Passiva regunt casum activorum, praesertim accusativum, sine praepositione. Nam dicitur in genitivo, *accusatur furti*: in dativo, *seritur mihi*: in accusativo, sed cum praepositione, *agitur per eosdem*: in ablativo, *triduo legetur*; et cum praepositione, *accusatur à Senatu.* At non item, sicut, *accusat filiam*, ita dixeris: *accusatur filiam.* Tamen, *exiger pecuniam*, *imperor illud*, et quaedam similia, legas: uti etiam vidimus reg. 2. de Accus. Verb. c Nempe quia omnia verba acquisitiva dativum adsciscunt. Nam ut, *non probas hoc mihi*: sic dicitur, *non probatur hoc mihi.* Nec tamen possis semper exponere per ablativum cum praepositione. Ut cum dico, *mihi peccatur*, *mihi dormitur*: ubi non liceat dicere, *A me peccatur*, vel *dormitur*: quae longe aliud notant. d Pro, *δοκῶ*, seu Belgico, *danken*, *schijnen.* e Nec enim, *videtur mihi*, recte hic exposueris, *videtur a me.* f Imo imitantur hanc structuram etiam verba quaedam absoluta, habentia vim patiendi. Ut, *pati a sole*, *calescere a spiritu*, *interire ab aliquo*, *salvebis a Cicerone*, et similia.

REGULA V.

Certa [a] quaedam deponentia regunt ablativum: ut,

a Proprie huc pertinent quinque proxime sequentia. At *nitor*, accurate loquendo, pertinet ad regulam secundam de verbis omnibus (eoque et deponentibus), quae regunt ablativum caussae, modi, vel instrumenti. Cur vero priora quinque ablativum adsciscant, non aliam adferre licet caussam, quam quod ἐλλειπτικῶς intelligatur accusativus cognatae significationis, cum praepositione, quae regit ablativum. Ut integre sit, *Utor usum e vino*, *fruor fructum e studiis*, *potior potestatem ex amore*; et sic in caeteris.

Utor

hebben eenen *ablativus* des daders, met eene *praepositio a* of *ab*: gelijk, *Laudatur ab his*, van deze wordt hij geprezen: *Culpatur ab illis*, van gene wordt hij gelaakt.

OPLOSSING.

Laudatur, *culpatur*, zijn *verba passiva*; en vereischen eenen *ablativus* met eene *praepositio*, als *ab his* en *ab illis*.

Ego putaram, ista esse audita tibi; (d. i. *à te*) ik dacht, dat die dingen u ter ooren gekomen waren.

Ego sum barbarus his, quia non intelligor ulli, (d. i. *ab ullo*), ik ben deze (menschen) vreemd, of zoo goed als een vreemdeling, om dat ik van niemand verstaan word.

Ab ullo, van eenigen mensch.

Videor, ik schijn, dunk.

Videbor mihi restitutus, ik zal mij weder hersteld schijnen.

Videris mihi diligens, gij schijnt mij naarstig.

Veniit à domino, het is van den eigenaar verkocht.

Vapulabis à praeceptore, gij zult geslagen worden, of slagen krijgen, van den meester.

REGEL V.

Zekere *Verba Deponentia* vereischen eenen *Ablativus*: gelijk,

 Utor

Utor vino, *Fungor officio*, *Potior amore*, *Fruor studiis*.

Vescor caseo, *Nitor viribus*, *Dignor honore*.

† Ex his quatuor priora etiam cum accusativo inveniuntur antiquè: ut,

Mea bona utantur. Adel. act. 5. sc. 3.

Functus est officium liberalis adolescentuli. Phor. act. 2. sc. 1.

Patria potitur commoda. Adel. act. 5. sc. 4.

Exorari poterit, ut sinat sese hanc frui. Plaut. Asin.

† *Vescor* cum accusativo saepe usurpatur, praesertim apud Plinium [b].

† *Potior* autem etiam cum genitivo usitatum est: ut,

Potiri rerum, *hostium*, *urbis*, *regni*, *voluptatum*, cet.

Cui fatum foret, urbis potiri. Sallust. in Cat.

* Mereor *ablativum exigit cum praepositione: ut*, Optimè de me meriti estis.

REGULA VI.

Praepositio, ablativum regens, subaudita, vel per compositionem addita, facit saepe, ut ablativus verbis addatur: ut,

Medio tutissimus ibis; id est, *in medio*. 2. Met.

Ovo prognatus eodem. Horat.

Quantâ spe decidi [a]! Heaut. act. 2 sc. 3.

b Similiter Tacitus: *Ea inopiae venerunt, ut infirmissimos suorum, mox sorte ductos, vescerentur.*

a Sic Ovid. *Virtus est, placitis abstinuisse bonis.* At Ciceronis est, *Abstinere manus ab alienis pecuniis.* Etiam Cicero, *Arcere aditu*, et *arcere ab injuria*: *prohibere usus urbis*, et *prohibere ab insula*: *cedere viâ*, *templis*, et *cedere de dignitate*, *fortunâ*. Ejusdem est, *exulare domo*. At Macrobius dixit, *exulare à conviviis*.

† *Prae-*

Utor vino, ik gebruik of nuttig wijn.
Fungor officio, ik neem mijnen pligt waar.
Potior amore, ik verkrijg het voorwerp mijner liefde.
Fruor studiis, ik geniet de letteroefeningen.
Vescor caseo, ik eet kaas.
Nitor viribus, ik steun op mijne krachten, op mijne sterkte.
Dignor honore, ik acht eer waardig; of ik word eere waardig geacht.
Utantur mea bona, (d. i. *meis bonis*) dat ze mijn goed gebruiken.
Functus est officium, (d. i. *officio*) *adolescentuli liberalis*, hij heeft den pligt van een geschikt jongeling betracht.
Potitur patria commoda, (d. i. *patriis commodis*), hij geniet de vaderlijke voordeelen.
Poterit exorari, ut sinat sese frui hanc, (d. i. *hac*) hij zal kunnen verbeden worden, dat hij hem toelate haar te genieten.
Potiri rerum, het gebied magtig worden.
Potiri hostium, urbis, regni, zijne vijanden, de stad, het koningrijk magtig worden.
Potiri voluptatum, de vermaken vol op hebben.
Cui fatum foret potiri urbis, dien het voorspeld was meester van de stad (Rome) te worden.
Mereor, ik verdien.
Estis optime meriti de me, gij lieden hebt u zeer verdienstelijk ten mijnen opzigte gemaakt.

AANMERKING IV.

Eene *praepositio*, die eenen *ablativus casus* regeert, verzwegen zijnde, of in de zamenstelling bij gevoegd, maakt dikwijls, dat er een *ablativus casus* bij de *verba* gezet wordt, als:
Ibis tutissimus medio, (d. i. *in medio*), in het midden zult gij het veiligste gaan. (Maat houdt staat).
In medio, in het midden.
Prognatus ovo eodem, voortgeteeld uit het zelfde ei.
Quanta spe decidi! van hoe schoone kans ben ik verstoken!

* *Praepositio, cum qua verbum est compositum, saepe iteratur.*

Nihil non consideratum exibat ex ore. *Cic. de clar. orat.*

Ejectus è mari. *Plaut.*

DE IIS,

Quae promiscuè nunc cum hoc, nunc cum illo casu usurpantur.

REGULA I.

Verba memoriae et oblivionis genitivum regunt, vel accusativum[a]:

Obliviscitur nominis sui, vel nomen suum.

Faciam, ut hujus loci, dieique, meique, semper memineris. Ter. Eun. act. 4. sc. 7.

Numeros memini, si verba tenerem. Ecl. 9.

Pueritiae memoriam recordari ultimam. Cic. pro Archia.

† Verba memoriae etiam adsciscunt ablativum cum praepositione.

De Rep. aut de periculo alicujus meminisse[b]. Cic. pro Syll.

Quoniam istis lacrymis vestris de illis recordor. Cic. pro Planc.

Sic { *admoneo* / *commoneo* / *commonefacio* } *te hujus rei, hanc rem*, vel *de hac re.*

Otia delectent, admoneantque mei. Ovid. 1. Trist. Eleg. 6.

[a] Genitivum quidem tum personae, quam rei: sed tantum accusativum rei, non personae. Ut, *Memini nummorum*, et *memini numeros.* At, *memini Ciceronis*, tantum; non etiam, *memini Ciceronem.*

[b] Sed est hic discrimen aliquod: Nam *meminit alicujus*, qui in memoria habet, sive verbis id testetur, sive non. At, *meminit de aliquo*, qui ejus mentionem facit. Promiscuè vero dicitur, *recordor illius*, et *recordor de illo.*

Il-

Nihil non consideratum exibat ex ore, niets onbedachts kwam uit zijnen mond. (hij sprak niet, of hij had het eerst wel overlegd).
Ejectus è mari, opgeworpen uit de zee.

VERSCHILLENDE CONSTRUCTIEN.

REGEL I.

De *verba* van geheugenisse en vergetelheid vereischen eenen *genitivus* of *accusativus*: gelijk,
Obliviscitur nominis sui, of *nomen suum*, hij vergeet zijnen eigen naam.
Faciam, ut memineris semper hujus loci, dieique, meique, ik zal maken, dat gij altijd aan deze plaats, en aan dezen dag, en aan mij zult gedenken.
Memini numeros, si tenerem verba, ik herinner mij wel de wijze, had ik de woorden maar onthouden.
Recordari memoriam ultimam pueritiae, ophalen de allerverste geheugenis der kindschheid. *Meminisse de rep. of de periculo alicujus*, gewag maken van het gemeenebest, of van iemands gevaar. *Quoniam recordor, lacrymis istis vestris, de illis*, nademaal ik door deze uwe tranen indachtig worde aan hen. *Admoneo te, Commoneo te, Commonefacio te*, ik vermaan u, *hujus rei, hanc rem, de hac re*, aangaande deze zaak. *Otia delectent, admoneantque (lectorem) mei*, (Dat mijne) ledige uren (den lezer) vermaken, en jaan mij doen gedenken.

Illud[c] *me praeclarè admonet.* Cic. 9. ep. 11. Att.

De quo vos paullo ante invitus admonui. Cic. pro leg. Man.

† Nec tamen haec verba conjunguntur cum quibusvis accusativis [d]: quippe quae vix aliis, quam his, juncta reperias, *hoc*, *istud*, *illud*, *id*, *idem*, *quod*, *quid*, *aliquid*, *nihil*, *nonnihil*, *multa*, *pauca*, *unum*, *duo*, *tria*.

Figuratum est, *Venit in mentem ejus rei*; pro *ea res* [e].

Non minus saepe ei venit in mentem postestatis, quam aequitatis tuae. Cic. pro Quinct.

c Nisi magis placet pronomen *illud* regi a praepositione intellecta, quae respondeat Graeco *κατά*. De cujusmodi structura quaedam superius notabam ad regulam 1. de Accusativo verborum; ubi ago de verbis transitivis; quae regere dicuntur geminos accusativos.

d Itaque dixerim cum Fabio, *Grammaticos sui officii admonemus*; non *suum officium*. Item cum Tullio, *Cum te amicitiae veteris commonefecerim*; non *amicitiam veterem*. In libro quidem de Orthographia, Bedae tributo, leges, dici utrumque, *admoneo te eandem*, et *eadem*. Sed fallitur. e Ita fuerit Enallage casus. Vel dic, ἐλλειπτικῶς intelligi nominativum: ut integre sit, *ejus rei cogitatio*, vel *recordatio*: quemadmodum superius etiam monitum.

REGULA II.

Verba copiae et inopiae [a] regunt ablativum, vel genitivum: ut,

Egeo, *Indigeo auxilio*, vel *auxilii*.

Sic, *Impleo*, *compleo*, *saturo*, *obsaturo*.

Implevitque mero pateram. 1. Aen.

Implentur veteris Bacchi. Idem.

Caetera, quae sunt hujus generis, ablativo magis gaudent: ut,

Affluit, *abundat*, *divitiis*, cet. [b].

a Sic *careo tui*, vel *te*. Ter. *Omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves: praeterquam tui carendum quod erat.* At Ovid. *Morte carent animae.* Sic, *Scateo talium*, et *talibus*; Gellius, *Xanthippe irarum, et molestiarum scatebat.* b Sic, *vacare culpa.* Item ablativum tantum habent verba haec auferendi, *privo*, *spolio*, *fraudo*, *orbo*, *viduo*, *emungo*, *levo*. Ut hoc Virgilii: *Ego hoc te fasce levabo.*

RE-

Admones me illud praeclarè, gij waarschuwt mij dat uitnemend wel. *De quo ego invitus admonui vos paullo ante*, waarvan ik u een weinig te voren ongaarne heb vermaand. *Hoc*, dit. *Istud*, dat. *Illud*, *id*, dat. *Idem*, het zelfde. *Quod*, dat. *Quid?* wat? *Aliquid*, iets, wat. *Nihil*, niets, niet met al, geen ding. *Nonnihil*, iets, beter dan niet. *Multa*, vele dingen, veel. *Pauca*, weinige dingen, weinig. *Unum*, een ding. *Duo*, twee. *Tria*, drie. *Venit mihi in mentem*, mij komt van die zaak in den zin, die zaak valt mij in.

Venit ei in mentem non minus saepe potestatis, quàm aequitatis tuae; voor: *Potestas tua, non minus quàm aequitas, saepe venit ei in mentem*, dikwijls komt hem niet minder uw vermogen, dan uwe billijkheid te binnen.

REGEL II.

De *verba* van overvloed of gebrek vereischen eenen *ablativus* of *genitivus:* gelijk, *Egeo*, ik heb gebrek.

Indigeo, ik ontbeer. *Indigeo auxilio*, of *auxilii*, ik heb gebrek aan hulp.

Impleo, *compleo*, ik vul, ik maak vol.

Saturo, *obsaturo*, ik verzadig, ik maak zat.

Implevitque pateram mero, en hij heeft de schaal vol geschonken met louteren wijn.

OPLOSSING.

Implevit is een *verbum copiae*, van overvloed, *mero* is de *ablativus*; zoo ook,

Implentur veteris Bacchi, d. i. *vini*, zij worden verzadigd van ouden wijn. *Affluit*, of, *abundat divitiis*, hij heeft overvloed van rijkdommen.

REGULA III.

Omne verbum regit accusativum, vel ablativum, significantem spatium temporis: ut,

Potavit totam noctem [a], vel *totâ nocte.*

Accusativus usitatior est.

Noctes, atque dies, patet atri janua Ditis. Virg. 6. Aeneid.

Ablativus:

Vixit annis viginti octo, imperavit triennio. Suet. in Callig. cap. 59.

Accusativo interdum additur praepositio.

At pius Aeneas per noctem plurima volvens. 1. Aeneid.

Intra annos quatuordecim tectum non subierunt. Caes. lib. 1. de bell. Gall.

a Videtur verbum accusativo jungi per Ellipsin praepositionis *per*, quae interdum etiam additur, ut infra dicetur.

OBSERVATIO.

At si non spatium, sed species temporis significetur; ablativus [a] tantum verbis apponitur: ut,

Nocte vigilas. Aestate penulam deteris. Prov.

Festo die si quid prodegeris, profesto egere liceat, nisi peperceris. Plaut. Aul. act. 2. sc. 5.

Significatur autem spatium [b], cum interrogatio fit per *quamdiu*: ut,

Quamdiu potavi? Totam noctem.

Species [c], cum interrogatio fit per *quando*: ut,

Quando venies? Horâ tertiâ.

† In-

a Hic quoque videri potest ad fieri ἐλλειπτικῶς, quoniam, ut mox videbimus, praepositio nonnunquam apponitur.

b Hoc est, duratio, ac continuatio temporis.

c Pars temporis: ut, *hora, dies, annus*, cet.

REGEL III.

Elk *verbum* vereischt eenen *accusativus* of *ablativus*, beteekenende eene langdurigheid van tijd: gelijk,

Potavit totam noctem, of *tota nocte*, Hij heeft den geheelen nacht door gedronken.

Janua Ditis atri patet noctes atque dies, de deur van den zwarten Pluto staat nacht en dag open. *Vixit annis viginti octo*, *imperavit triennio*, hij heeft acht en twintig jaren lang geleefd, en drie jaren geregeerd. *At Aeneas pius volvens plurima per noctem*, maar de vrome Aeneas vele zaken bij nacht overleggende, of overdenkende. *Non subiërunt tectum intra annos quatuordecim*, zij zijn binnen veertien jaren niet onder dak gekomen.

AANMERKING.

Doch indien geene lengte, maar eene soort van tijd beteekend wordt, wordt alleen de *ablativus* bij de *verba* gesteld: gelijk, *Nocte vigilas*, gij waakt bij nacht.

Eene *lengte* van tijd wordt er beteekent, wanneer de vraag geschiedt door *hoe lang?* gelijk, *Quamdiu potavi? totam noctem*, of *totâ nocte*, Hoe lang heeft hij gedronken? den geheelen nacht door.

Eene *soort* van tijd wordt er beteekend, als de vraag geschiedt door *wanneer?* gelijk, *Quando venies?* Wanneer zult gij komen? *horâ tertiâ*, te drie ure.

Ve-

† Interdum ablativo additur praepositio.

In tempore ad eam veni. Ter.

Convivia facere de die. Catull.

De nocte vigilare. Cic.

† Nonnunquam etiam accusativus habet locum cum praepositione.

Duo fuerunt per id tempus dissimiles inter se. Cic. pro, *eo tempore* [d].

† Quod si *abhinc* [e] addatur, tam accusativo [f] quàm ablativo, uti licet.

Abhinc triennium commigravit huc viciniae. Terent. And. hoc est, *ante.*

Quorum pater abhinc duos et viginti annos mortuus est. Cic. 4. Verr.

Abhinc annis quindecim. Idem pro Rosc. Com.

* *Figuratum est*, Id aetatis sumus: *pro* eâ aetate. *Cic.* Milo profectus est id imporis: *pro* eo tempore [g].

d Sic idem: *Dimidiam partem nationum intrà viginti dies subegit.* Sueton. *Ad Calendas Graecas.* Imò interdum et necessaria est praepositio. Ut cùm ait Tullius: *Tribunitiam potestatem in quinquennium accepit.*

e *Abhinc* de praeterito dicitur; de futuro autem usurpamus *post*. Ut, *post sexennium*, vel etiam, *ad sexennium.* Cic. 1. Tusc. *Et ego doleam, si ad decem millia annorum gentem aliquam urbem nostram potituram putem?* f Interim accusativus is non regitur ab adverbio *abhinc*; sed ab intellectâ praepositione *ante*. Nam *abhinc triennium*, valet, *abhinc ante triennium.* Ac similiter ablativus regitur à praepositione *in*, quae per ellipsin reticetur. Quippe *abhinc annis quindecim*, integrè foret, *in annis* xv. g Fit hoc more Graecorum, qui in accusativis ejusmodi intelligunt *κατά*. Ut simile sit istis *aliqua id genus*, *caetera laetus*, *magnam partem absolutus*, cet. Itaque *id aetatis* et *id temporis* dicuntur pro *circa id aetatis tempus*, *circa id temporis spatium.*

REGULA IV.

Quaedam verba regunt accusativum, vel ablativum, significantem spatium [a] loci: ut,

a Hoc est intervallum, sive distantiam, vel extensionem. Ut cum quaeritur, quam procul absit, vel, quam latè pateat. Porrò in accusativo intelligi videtur *ad*, *per*, aut *circa*: in ablativo autem *à*, vel *ab*.

Co-

Veni ad eam in tempore, ik ben in tijds bij haar gekomen.

Facere convivia de die, gastmaal bij den dag houden.

Vigilare de nocte, bij nacht waken.

Duo dissimiles fuerunt inter se per tempus id, (d. i. *eo tempore*), op dien tijn zijn er twee (mannen) geweest aan elkanderen geheel ongelijk.

Commigravit huc viciniae abhinc, (d. i. *ante*) *triennium*, voor drie jaren is zij hier in de buurt met der woon gekomen.

Quorum pater mortuus est, *abhinc annos duos et viginti*, wier vader al voor twee en twintig jaren overleden is.

Abhinc annis quindecim, al voor vijftien jaren.

Sumus id aetatis; (d. i. *ea aetate*), wij zijn van zoodanigen ouderdom, wij zijn zoo oud.

Milo profectus est id temporis, (voor *eo tempore*) Milo is op dien tijd vertrokken.

REGEL IV.

Eenige *verba* vereischen eenen *accusativus* of *ablativus*, beteekenende eene ruimte van plaats: gelijk;

Co-

Colonia abest hinc iter, vel itinere, unius diei.

Accusativus item hic usitatior.

Dic, quibus in terris (et eris mihi magnus Apollo)

Tres pateat coeli spatium non amplius ulnas. Virg. 3. Eclog.

Ablativus:

Nec longis inter se passibus absunt. Virg. 11. Aeneid.

OBSERVATIO I.

De verbis aliis, quae varie construuntur.

* Medicor [a], moderor, praestolor, dono, *eadem significatione admittunt dativum, vel accusativum.*

Gnato ut medicaret tuo. *Terent.*

Ego istum lepide medicabor morbum. *Plaut. Most.*

Moderari animo et orationi. *Cic. ad Qu. Fr. 1. 1.*

Moderari cantus, numerosque [b]. *Idem 5 Tusc.*

Quem praestolare, Parmeno? *Ter. Eunuch.*

In Formiano tibi praestolor. *Cic. lib. 3. ad Att.*

Dono tibi librum, *et* dono te libro [c].

Multa etiam varie construuntur ex compositis cum praepositione, quae dativo jungi diximus.

Acquiesco huic rei, *et* in hac re.

Adspersit tibi labem, *vel* te labe.

Antecedo, anteeo, antesto tibi, *vel* te.

Attendo tibi, *vel* te.

Conducit huic rei, *et* ad hanc rem.

Consentio tibi, *sive* tecum.

Dissentio, dissideo tibi, *sive* a te, *vel* cum te.

Illudo, insulto alicui, aliquem, *vel* in aliquem.

Impertiam tibi fortunas meas, *et* te fortunis meis.

Incessit alicui cupiditas, *et* incessit aliquem, *vel* in aliquem.

a Medeor et medicor: quomodo dicitur, *mederi vitiis*, et *vitia*, quorum prius est usitatius.

b Sic, *moderari affectui*, et *affectum*.

c Similiter, *palpari alicui*, et *aliquem*. Item, *adulari alicui*, vel *aliquem*: quod rectius, teste etiam Fabio. *Comitor tibi*, et *comitor te*; quod usitatius. Item, *dominari vitiis*, et *in vitios*: *loqui alicui* et *ad aliquem*: *gratulor tibi felicitatem*, et *de felicitate*.

In-

Colonia hinc abest iter of *itinere unius diei*, Keulen is hier eenen dag reizens van daan.

Dic in quibus terris spatium coeli pateat ulnas non amplius tres (et eris mihi Apollo magnus), h. e. Apollinis loco te habebo in solvendis aenigmatibus, zeg mij, in wat land de breedte des hemels zich niet verder uitstrekt dan drie ellen, en gij zult mij een groote Apollo zijn.

Nec absunt passibus longis inter se, en zij zijn niet vele voetstappen (of niet ver) van elkander.

AANMERKING.

Ut medicarer gnato tuo, opdat ik uwen zoon genezen zoude. *Ego lepidè medicabor istum morbum*, ik zal die ziekte aardig genezen. *Moderari animo et orationi*, zijn gemoed en reden matigen. *Moderari cantus numerosque*, het gezang en de maat bestieren. *Parmeno, quem praestolare?* Parmeno, wien wacht gij? *Praestolor tibi in Formiano*, ik wacht u in of op de Formiaansche landhoeve. *Dono tibi librum*, et *dono te libro*, ik schenk u een boek.

Acquiesco huic rei, en *in hac re*, ik ben met deze zaak te vrede, of ik berust in deze zaak.

Adspersit tibi labem, en *adspersit te labe*, hij heeft u eene vlek aangewreven.

Antecedo, anteeo, antesto tibi, of *te*, ik overtref u, ik ga u verre te boven.

Attendo tibi, of *te*, ik luister oplettend naar u.

Conducit huic rei, en *ad hanc rem*, het is voordeelig voor deze zaak.

Consentio tibi, of *tecum*, ik kom met u overeen, ik ben het met u eens.

Dissentio, dissideo tibi, of *a te*, of *cum te*, ik ben het niet eens met u, ik kom met u niet overeen, ik heb een ander gevoelen, dan gij hebt.

Illudo, insulto alicui, aliquem, of *in aliquem*, ik bespot, ik begek iemand.

Impertiam tibi fortunas meas, en *te fortunis meis*, ik zal u mijne middelen, of mijne goederen, mededeelen.

Cupiditas incessit alicui, of *incessit aliquem*, en *in aliquem*, de lust heeft iemand bevangen.

 In

Induo { tibi vestem,
vel { *vel*
Exuo { te veste.

Instravit equo penulam, *vel* equum penulâ.

Interdico tibi hanc rem, *et*, Interdico tibi hac re [d].

Obtrectare laudibus, *vel* laudes.

Occumbit { morti, neci. / *vel* / mortem, necem.

Percontari alicui, *vel* aliquem, de re.

Praesto, * praecello, praecedo, praecurro, praeverto tibi, *vel* te.

Prohibere alicui domum, *vel* aliquem domo.

Subire (arci, *vel* arcem. / tecto, *vel* tectum.

[d] Addit Linacer (quem plerique sequuntur) etiam tertium modum, nempe, *Interdico te hac re.* Prora et puppis hujus structurae est Caesaris illud lib. 1. de bello Gallico: *Posteaquam in vulgus militum relatum est, quâ arrogantiâ in colloquio Ariovistus usus, omni Galliâ Romanos interdixisset.* Sed vitiosi Linacrum codices deceperunt, cum in melioribus libris, etiam MSto meo, *Romanis* legatur: ac similiter sit apud Julium Celsum, qui exscribere Caesarem solet. * Sed *praesto tibi*, pro *praecello*, est usitatius. Vulgo his additur *praeeo*, quia dicitur, *praeire verba.* Sed est is accusativus rei, non personae: de quo exemplum non occurrit.

QUAEDAM *etiam variè construuntur; sed significatione diversâ.*

Accedo tibi, *id est*, *assentior*, *vel accresco.*

Accedo te, *vel* ad te, *id est*, *adeo.*

Aemulor tibi, *id est*, *invideo*, *Cic.* 1. *Tuscul. et Quinctil. lib.* 10. *cap.* 1.

Aemulor te, *hoc est*, *imitor.*

Ausculto tibi, *id est*, *obedio.*

Ausculto te, *id est*, *audio.*

Caveo tibi, *id est*, *provideo*, *vel periculum a te averto. Cic. ad Att. lib.* 3. *ep.* 1. Melius enim ei cavere volo, quàm ipse aliis solet.

Cavere aliquid, *id est*, *vitare*, *declinare. Ter. Eun. Act.* 4. *sc.* 6. Quod cavere possis, stultum est admittere.

At

Induo tibi vestem, of *te veste*, ik trek u een kleed aan.
Exuo tibi vestem, of *te veste*, ik trek u een kleed uit.
Instravit equo penulam, of *equum penulâ*, hij heeft het kleed of dek op het paard gespreid.
Interdico tibi hanc rem, en *interdico tibi hac re*, ik verbiede u deze zaak.
Obtrectare laudibus, of *laudes alicujus*, iemands lof tegenwerken, benadeelen.
Occumbit morti, *neci*, of *occumbit mortem*, *necem*, hij sterft, komt om.
Percontari alicui, of *aliquem*, *de re*, iemand naar eene zaak vragen.
Praesto, *praecello*, *praecedo*, *praecurro*, *praeverto*, *tibi*, of *te*, ik ga u te boven.
Prohibere alicui domo, of *aliquem domo*, iemand zijn huis verbieden, ontzeggen.
Subire arci, of *arcem*, in het slot of kasteel gaan.
Subire tecto, of *tectum*, in huis of onder dak gaan.

Accedo tibi, ik voeg mij bij u, aan uwe zijde.
Accedo te, of *ad te*, ik kom tot u.
Aemulor tibi, ik benijde u, ben u afgunstig.
Aemulor te, ik volg u met ijver na.
Ausculto tibi, ik gehoorzaam aan u.
Asculto te, ik luister naar u, ik hoor naar u.
Caveo tibi, ik zie toe voor u, ik draag zorg voor u, ik zoek het gevaar van u af te wenden.
Volo enim meliùs cavere ei, quàm ipse solet aliis, want ik wil beter zorg voor hem dragen, dan hij voor anderen gewoon is te doen.
Cavere aliquid, iets vermijden, zich voor iets wachten.
Stultum est admittere, (*sc. id*) *quod possis cavere*, het is dwaasheid datgeen toe te laten, hetwelk men vermijden kan.

At, caveo à te, *est vito te. Cic. Phil.* 12. Quod ab homine impuro non caverit.

Cavere de aliquo, *est, dare, vel statuere aliquid ad cautionem. Suet.* Quod nihil de iis testamento cavisset.

Consulo tibi [a], *hoc est, consilium do, vel prospicio.*

Consulo te, *hoc est, consilium a te peto.*

Consulo in te [b], *pro bene, malève, tecum ago.*

Contingit mihi, *hoc est, accidit.*

Contingit me, *hoc est, tangit.*

Cupio tibi, *id est, faveo tibi.*

Cupio te, *id est, expeto, desidero.*

Deficit mihi, *id est, deest mihi.*

Deficit me, *id est, destituit me.*

Deficere ab aliquo, *id est, desciscere.*

Do tibi literas, *hoc est, do tibi perferendas.*

Do ad te literas, *hoc est, ad te scribo.*

Foenero *vel* foeneror tibi, *hoc est, do ad usuram.*

Foenero (*non* foeneror) abs te, *id est, accipio ad usuram.*

Imponere alicui, *id est, decipere.*

Imponimus aliquem humeris, *vel* alicui onus.

Incumbere alicui, *pro inniti, vel inhaerere: ut,* incumbere aratro, labori, famae, cet.

Incumbere in aliquid, *vel,* ad aliquid, *pro studere: ut,* incumbere ad salutem Reipublicae, in studia literarum, cet.

Ingurgitare se cibis, *idest, immodice vesci.*

Ingurgitare se in flagitia. *Cic. hoc est, immergere.*

Metuo, *vel* timeo, *vel* formido tibi [c], *hoc est, sollicitus de te sum, ut amico.*

Metuo, timeo, formido te, *vel* à te, *ut inimico.*

Prospicio meae saluti, *hoc est, salutem procuro.*

Prospicio periculum, *hoc est, praevideo.*

Peto mihi librum, *hoc est, rogo, ut mihi detur.*

Peto eum gladio, *vel* lapide, *qui me oppugnat.*

Recipio tibi, *id est, promitto.* Recipio te, *hoc est, iterum accipio.* Recipio me domum, *hoc est, confero me domum.*

Re-

a Cic. ad Trebatium: *Consuli te à Caesare scribis, sed ego tibi ab illo consuli mallem.* Unde videmus, *consulere alicui* non semper esse consilium dare; sed etiam prospicere alicui; sive, vel consilio, vel aliter, alicujus commodis studere.

b Terent. Heaut. *Quia pessime istuc in te, atque ipsum, consulis.* Liv. lib. 3. *In humiliores libidinose, crudeliterque, consulebatur.*

c Utraque structura est in illo Terentii: *Si illum relinquo, ejus vitae timeo: sin opitulor, hujus minas.* Priori significatione etiam dicitur, *timeo,* vel *metuo de te, formido de vita tua.*

Caveo à te, ik wacht mij voor u. *Quod non caverit ab homine impuro*, dat hij (zich) van dien onreinen mensch niet gewacht heeft. *Cavere de aliquo*, voor iemand voorzien, tot zijne verzekering. *Quod nihil cavisset testamento de iis*, dat hij bij uitersten wil in die dingen niet voorzien had. *Consulo tibi*, ik geef u raad; ik draag zorg voor u. *Consulo te*, ik vraag u om raad, ik begeer uwen raad. *Consulo in te*, ik handel wel of kwalijk met u. *Contingit mihi*, het gebeurt, het geschiedt mij. *Contingit me*, het raakt mij. *Cupio tibi*, ik ben u goedgunstig, ik draag u een goed hart toe. *Cupio te*, ik begeer, ik verlang naar u. *Deficit mihi*, het ontbreekt mij. *Deficit me*, hij verlaat mij. *Deficere ab aliquo*, van iemand afwijken, afvallen. *Do literas tibi*, ik geef u een' brief (om te bestellen). *Do literas ad te*, ik schrijf een brief aan u. *Foenero*, of *foeneror tibi*, ik geef u op rente of woeker. *Foenero abs te*, ik neem van u op rente. *Imponere alicui*, iemand bedriegen. *Imponere onus alicui*, iemand eenen last opleggen, iemand last geven. *Incumbere alicui*, op iemand leunen, steunen. *Incumbere aratro*, zich op het ploegen toeleggen. *Incumbere labori*, zich op den arbeid toeleggen. *Incumbere famae*, naar eenen goeden naam trachten. *Incumbere in aliquid*, of *ad aliquid*, zich op eene zaak toeleggen, zich zeer laten gelegen zijn. *Incumbere ad salutem reipublicae*, zijn werk maken van het behoud van den staat. *Incumbere in studia literarum*, zich toeleggen op de beoefening der letteren. *Ingurgitare se cibis*, zich met spijs opvullen, gulzig eten. *Ingurgitare se in flagitia*, zich te diep in de boosheid steken, zich aan allerhande schelmstukken overgeven.

Metuo, *timeo*, *formido tibi*, ik ben voor u bekommerd, ik draag zorg voor u, als voor een vriend. *Metuo*, *timeo*, *formido te*, of *à te*, ik vrees voor u, als voor mijn vijand. *Prospicio saluti meae*, ik draag zorg voor mijne welvaart, voor mijne gezondheid. *Prospicio periculum*, ik voorzie het gevaar. *Peto librum mihi*, ik begeer een boek voor mij.

Peto eum gladio, ik sla of steek naar hem met een zwaard, *Peto eum lapide*, ik werp of smijt naar hem met een steen. *Recipio tibi*, ik neem het voor u aan, beloof het u.

Recipio te, ik onthaal u wederom, ik neem u weder aan; ik neem u op, ik ontvang u in mijn huis. *Recipio me domum*, ik begeef mij naar huis; ik ga naar huis toe.

Refero tibi, *hoc est, reporto, vel narro.*

Refero ad te, *quod in consultationem venit.*

Renuncio muneri, hospitio, cet. *hoc est recuso.*

Renuncio consulem, *hoc est, declaro.*

Solvo tibi, *id est, satisfacio.*

Solvo te, *id est, libero.*

Studeo huic [d] uni, in unum hoc, et in hoc uno, *id est, uni huic operam do.*

Studeo unum hoc, *hoc est, cupio, affecto.*

Unum sentitis, unum omnes studetis. *Cic. Phil. 6. Qua in structura interdum etiam priori significatione invenitur.*

Tempero merum, *hoc est, certâ mensurâ misceo.*

Tempero mero, *hoc est, modum impono.*

Tempero socios, *hoc est, affectus eorum rego.*

Tempero sociis, *hoc est, à sociis abstineo.*

Vaco philosophiae, *id est, operam do.*

Vaco ad ineptias, *hoc est, otium habeo.*

Vaco culpâ, *hoc est, careo.*

Vacat locus, *hoc est, vacuus est.*

Similia his alia usus docebit.

d Studeo *huic uni*, ut Quinctil. *Abdicatus medicinae studuit.* *Studeo in hoc unum*, ut apud Quinctil. in 10. Orat. Inst. *Poëtae in id solum student.* *Studeo in hoc uno*; ut apud Gell. *Si quis in illo studebat.* *Studeo unum hoc*; ut in allato Tullii loco, et illo Terentii. *Horum ille nihil praeter caetera egregie studebat.*

DE INFINITIVIS.

REGULA I.

De Infinitivis, nullo casu antecedente.

Verba infinita, sine casu antecedente [a], sequuntur verba voluntatem [b], aut facul-

a Interdum tamen casus exprimitur. Ut in illo Sallustii, *Qui sese student caeteris praestare*: ubi fere active *praestare* idem valet ac, *praeponere*. Cujusmodi non pauca occurrunt. Itaque non desunt, qui putent, ubi abest, per ellipsin id fieri. Ita, *desidero videre*, sit *desidero me videre*. *Vetat queri*, pro *illum queri*. Sed potius censeo, infinitivum poni pro accusativo: *videre*, pro *visionem*; *queri*, pro *querimoniam*: de quo mox pluribus.

b Verba ejusmodi Graecis dicuntur προαιρετικά, unde *voluntaria* appellat Priscianus lib. 18.

ta-

Refero tibi, ik breng het u aan, ik vertel het u. *Refero ad te*, ik draag u de zaak voor, om daar over te beraden. *Renuncio muneri*, *sc* *meo*, ik bedank voor mijnen post, leg mijnen post neder. *Renuncio hospitio*, ik verlaat mijn herberg; ik zeg mijn' waard op. *Renuncio consulem*, ik verklaar hem tot Consul. *Solvo tibi*, ik betaal u de schuld. *Solvo te*, ik bevrij u; ik maak u los.

Studeo in hoc unum }
Studeo in hoc uno } ik bevlijtig mij in deze zaak alleen.
Studeo huic uni }

Studeo unum hoc, ik beijver dit alleen. *Omnes sentitis unum*, *studetis unum*, gij zijt allen van een gevoelen, en beijvert allen eene zaak. *Tempero merum*, ik meng den wijn (op eene zekere maat). *Tempero mero*, ik drink den wijn matig, ik onthou mij van wijn drinken. *Tempero socios*, ik hou mijne medgezellen in dwang, ik matig hunne begeerten, ik bestuur ze. *Tempero sociis*, ik spaar mijne medgezellen; ik onthou mij van hun. *Vaco philosophiae*, ik verledig mij tot de wijsbegeerte. *Vaco ad ineptias*, ik heb ledigen tijd tot beuzelingen. *Vaco culpâ*, ik ben vrij van schuld. *Locus vacat*, de plaats is ledig, staat open.

INFINITIVEN.

REGEL I.

De *onbepaalde werkwoorden*, of *onbepaalde wijze*, zonder dat er een *casus* voorafgaat, hebben doorgaans *verba* bij zich, die een' wil of eene magt beteekenen: gelijk,

tatem [c], significantia, ut [d],

Cupio discere. Non possum vivere sine te,

Nescis inescare homines, Adelph. act. 2. sc. 2.

c Imo quandocumque duo verba junguntur sine conjunctione expressâ vel intellectâ, alterum est infinitivus. Ut, *Docemur disputare, non vivere.* Idem fit in impersonalibus. Ut, *Oportet obedire.* Virgil. *Cernere erat.* Ubi *est* valet *licet.* Dixi, *sine conjunctione expressâ*, vel *intellectâ*, propter hujusmodi elliptica: *fac sciam*; *cave sentiant.* d In istiusmodi structurâ infinitivus videtur naturam habere accusativi. Nam *amat ludere* dicitur, ut *amat lusum*: *nescis cavere*, ut *nescis hoc*, vel *illud*: *jussit scribere*, pro *scriptionem.* Virgil. *Da jungere dextram*: quasi *jungendam dextram.* Verborum naturam sequuntur nomina similis significationis. Nam ut dicitur, *cupio discere*, ita et *cupidus discere*: ut *nescis inescare*, ita et *nescius inescare.* Imo et similiter adjectivum praeponitur infinitivo passivo: ut, *dignus amari*, *apta regi.* Sed passivus infinitivus redolet naturam dativi, vel ablativi: quasi foret, *apta rectioni*; *dignus amore.* Activus naturam habet genitivi; quasi dicas, *cupidus disciplinae*, vel *discendi.* Notanda verò hic duplex ellipsis. Interdum enim praeteritur verbum regens: interdum infinitivus, qui regitur. Verbum regens: ut, *Mene incepto desistere victam?* scilicet *decet.* Infinitivus: ut, *scit Latine*, nempe *loqui*: *scit fidibus*, puta *canere.* *Solet*, vel *consuevit*, *cum illius marito*: puta *rem habere.* Sed in primis intelligi solet verbum substantivum. Cic. *Spero, me integritatis laudem consecutum.* Nam integrè sit, *spero, me esse consecutum.* Est et tertium ellipsios genus, quando intelligitur praepositio. Ut, *Eamus visere*: pro *ad visere*, hoc est, ad visendum. Similiter in isto: *O faciles dare summa deos, eademque tueri difficiles.* Hoc est, *ad dare*, sive, ad dandum: *ad tueri*, sive, ad tuendum.

REGULA II.

De Infinitivis, antecedente Accusativo [a].

Post verbum finitum sequitur ferè infinitivus, habens ante se accusativum; qui resolvitur per nominativum, et conjunctionem *quod* [b], vel *ut.*

a Canon sequens non tam ad regimen verbi pertinet, quàm ad ejus convenientiam cum nomine. Nam ab regula de convenientia nominativi et verbi, excepimus verbum infinitum: quippe quod, ut hic videmus, non nominativum ante se habeat: sed accusativum. b Imo particula *quod* interdum retinetur. Plautus: *Equidem scio jam, quòd filius amet meus.* Cic. lib. 10. Att. ep. 41. *Cùm scripsisset, quòd me ad urbem cuperet videre.* Livius: *Quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos, Quirites, arbitror.* Sed haec rara sunt: nec pueritiae passim, ac temere, imitanda.

Gau-

Cupio discere, ik begeer te leeren.
Non possum vivere sine te, ik kan niet leven zonder u.

OPLOSSING.

Cupio beteekent een' wil, *possum* eene magt of vermogen; *discere* en *vivere* zijn *verba Infinitivi modi*.
Nescis inescare homines, gij weet de menschen niet te lokken, (dat is, te bedriegen).

REGEL II.

Na een *verbum finitum*, dat is, *Indicativi*, *Imper. Subjunct. modi*) volgt gemeenlijk een *Infinitivus modus*, voor zich hebbende eenen *Accusativus*, die opgelost wordt door eenen *Nominativus* en de *Conjunctio quod* of *ut*: gelijk,

Gaudeo patrem recte valere.
Hoc est, quod pater rectè valeat.
Hunc jubet sine cura esse. Cic. 2. Verr.
Id est, ut hic sine cura sit.

* *Figuratum est illud per Antiptosin* [a].
— Tutumque putavit,
Jam bonus esse socer: *pro*, jam bonum esse socerum. *Lucanus lib.* 9.
Phaselus ille, quem videtis, hospites,
Ait fuisse navium celerrimus. *Catullus.*
Antiptosis est casus pro casu positio.
Figuratum est per Enallagen:
Tum pius Aeneas humeris abscindere vestem. *pro*, abscindebat [b]. 5. Aen.
Enallage est partium orationis, vel accidentium commutatio.

[a] Hujusmodi Antiptosis propria est poëtarum; qui in eo Graecos imitantur.

[b] Vel *abscindere*, pro *coepit abscindere*. Ut sit Ellipsis verbi finiti; qua ratione pertinebit ad regulam superiorem de infinitivo, nullo casu antecedente.

REGULA III.

De Infinitivo utrimque habente, vel Nominativum, vel Accusativum.

Quando verbum infinitum utrumque casum obtinet, casus, quem post se habet, convenit cum casu proximè antecedente. Itaque, *esse*, *videri*, *fieri*, *haberi*, similisque significationis infinitivi, saepe post se nominativum habent.

Cato esse, quam videri, bonus malebat. Sallust.

Idem fit, cum significatur status, aut gestus rei.

Solet Parmeno incedere rectus.

Gaudeo patrem rectè valere, of *gaudeo quod pater rectè valeat*, Ik ben blijde dat vader wel vaart.

Jubet hunc sine cura esse, Hij beveelt dezen zonder zorg te zijn; dat is, *jubet ut hic sit sine curâ*, hij beveelt, dat deze zonder zorg zij.

OPLOSSING.

Gaudeo is het *verbum finitum*, *patrem* de *accusativus*, *valere* de *infinit. modus*. *Jubet* is het *verbum finitum*, *hunc* de *accus.*, *esse* de *infinit. Hunc* wordt niet van *jubet* in *accus.* geregeerd, want *jubeo* regeert geen *casus*.

Jamque putavit (sc. Caesar) tutum, esse socer bonus, d. i. *bonum esse socerum*, en (Caesar) heeft het veilig geacht, nu te wezen een goed schoonvader (zich jegens het lijk van Pompejus te gedragen, zoo als het een' goed schoonvader betaamt).

Hospites, phaselus ille, quem videtis, ait fuisse celerrimus, d. i. *celerrimum*, *navium*; vrienden, dit barkje, dat gij hier ziet, zegt hij het snelste der schepen te zijn geweest.

Aeneas pius tum abscindere (sc. coepit) vestem humeris, toen begon de vrome Aeneas het kleed van zijne schouderen af te scheuren.

REGEL III.

Wanneer een *verbum infinitum* aan beide kanten eenen *casus* heeft, zoo moet die *casus*, die het achter zich heeft, met den naastvoorgaanden *casus* overeen komen. Derhalve hebben *esse*, *videri*, *fieri*, *haberi*, en de *infinitivi* van gelijke beteekenis, dikwijls na zich eenen *nominativus casus*.

Esse, zijn; *videri*, schijnen; *fieri*, worden; *haberi*, gehouden worden.

Cato malebat esse bonus, quàm videri, Cato wilde liever braaf zijn, dan schijnen.

Parmeno solet incedere rectus, Parmeno pleegt regt op te gaan.

Ajunt

At accusativus erit, si accusativus antecesserit [a].

Catonem ajunt bonum esse, quàm videri, maluisse,

Parmenonem incedere rectum video.

[a] Nominativus est, si antecedat verbum finitum: accusativus, si infinitum. Ita dicimus, *Cupio fieri doctus*, quia *doctus* pertinet ad *cupio*; in quo intelligitur *ego*. Dicimus quoque, *cupio fieri doctum*: sed *doctum* refertur ad *fieri*, quod diversam respicit personam: exempli gratiâ, *filium*, quicum conveniet *doctum*: quia integrè sit, *filium fieri doctum*.

REGULA IV.

De Infinitivo, utrimque vel Dativum habente, vel Accusativum.

Infinitivus *esse*, aut *fieri*, si verbum *datur*, *licet*, *expedit*, aut simile, sive cum dativo suo, sive sine eo, antecesserit; vel dativum post se habebit, vel accusativum [a].

Dativum: ut,

—— *Vobis immunibus hujus*
Esse mali dabitur. Ovid.

Licuit otioso esse Themostocli. Cic. 1. Tusc.

Mihi negligenti esse non licet. Idem.

Accusativum: ut,

Expedit vobis esse bonas. Heaut. act. 2, sc. 3.

Civi Romano licet esse Gaditanum: Cicero pro Balbo.

Liceat esse miseros. Cic. pro Lig.

Medios esse non licet. Cic. ad Att. lib. 10.

[a] Dativum habet consuetudine Graecâ: accusativum verò ex naturâ linguae Romanae. Atque is convenit cum pronomine intellecto. Nam, *Expedit vobis esse bonas*, integre fuerit, *vos esse bonas*. *Civi Romano licet esse Gaditanum*, integrè sit, *Romano civi licet, se esse Gaditanum.*

DE IMPERSONALIBUS ACTIVAE VOCIS.

* *Impersonalia quaedam activae vocis interdum ante se habent nominativum. Plaut.*

Mei

Ajunt Catonem maluisse bonum esse, quàm videri, zij zeggen dat Cato liever braaf wilde zijn, dan schijnen.

Video Parmenonem incedere rectum, ik zie Parmeno regt op gaan.

REGEL IV.

Indien het *verbum*, *datur*, *licet*, *expedit*, of een dergelijk voorafgaat, het zij met zijnen *dativus*, of zonder dien, zoo zal de *Infinitivus esse* of *fieri* na zich hebben of eenen *dativus*, of eenen *accusativus*: gelijk.

Dabitur vobis esse immunibus hujus mali, het zal u vergund worden, vrij te zijn van dit kwaad; gij lieden zult van dit ongeluk vrij gaan.

Licuit Themistocli esse otioso, het stond Themistocles vrij een ambteloos burger te zijn.

Non licet mihi esse negligenti, het staat mij niet vrij onachtzaam te zijn.

Expedit vobis esse bonas, het is u nut goed te zijn.

Licet civi Romano esse Gaditanum, het is een burger van Rome wel geoorloofd, burger van Cadix te zijn.

Liceat esse miseros, laat ons toe, dat wij mogen ellendig zijn.

Non licet esse medios, het staat (ons) niet vrij, onzijdig te zijn.

ONPERSOONLIJKE DADELIJKE WERKWOORDEN.

Nemo miseret mei, niemand ontfermt zich over mij.

Haec

Mei nemo miseret. *Ter.* Non te haec pudent? *Cic.* Illud mea magni interest, te ut videam. *id.* Est aliquid, quod non oporteat, etiamsi deceat. *Id.* Si habes, quod tibi liqueat. *Plin. in epist.* Nescio quo pacto, magis in studiis homines timor, quam fiducia decet.

Sed haec ad Convenientiam pertinent. De Regimine videamus.

REGULA I.

Interest [a], et *refert*, genitivum regunt: ut,

Interest Ciceronis, me intervenire discenti. Cic. ad Att. lib. 14. ep. 18.

Plurimum refert compositionis, quae quibus anteponas. Quinctil. I. O. l. 9. c. 4.

Pro genitivis pronominum primitivorum ponuntur possessivorum accusativi neutri plurales [b], *mea, tua, sua, nostra, vestra, cuja.*

Tua quod nihil refert, percontari desine. Ter. Hecyr. act. 5. sc. 3.

Regunt et genitivos quantitatis, *tanti, quanti, parvi, magni, permagni, pluris.*

Magni interest, quos quisque audiat quotidie. Cic. in Brut.

† Adsciscunt et nominativos [c], praesertim pronominum, *id, hoc, illud, quod*, et similium: item adverbia, vel

a Nempe *interest* sequitur naturam simplicis. Nam ut dicimus, *est Ciceronis*: ita quoque, *interest Ciceronis*. Quomodo cum loquerentur, etiam *refert* videm junxere casui, quia idem eo, ac verbo *interest*, notaretur. Sallust. in Jugurth. *Faciundum aliquid, quod illorum magis, quam sua, retulisse videretur.* Porro *interest* quibusvis jungitur genitivis: *refert* vix aliis, quàm iis, qui pretium significant: ut sunt illi, quos mox memorabo. Quare potius dixero, *interest Reipublicae*, vel *interest salutis*; quàm, *refert Reip.* vel, *refert salutis.* Ceterum *interest mea* elliptice exponitur, *est inter mea negotia*: *refert*, quippe activum, per se accusativum regit. b Docent, conjungi interdum utramque structuram; illam dico genitivi, et accusativi: ut, *interest tua oratoris*; *refert mea militis.* Sed solent scriptores hic potius usurpare relativum *qui.* Ter. And. *Id mea minime refert, qui sum natu maximus.* Plin. lib. 4. epist. *Vehementer interest vestra, qui patres estis.* c Quos inter è nominibus creber nominativus *nihil.*

sum-

Haec non pudent te? beschamen u deze dingen niet? *Illud interest mea magni, ut videam te*, mij is er grootelijks aan gelegen, dat ik u zie. *Aliquid est quod non oporteat, etiamsi deceat*; er is iets, dat niet behoort, schoon het wel betaamt. *Si habes, quod liqueat tibi*, zoo gij iets hebt, dat u blijkbaar is. *Nescio quo pacto, timor in studiis magis decet homines, quam fiducia*, ik weet niet, hoe het komt, dat de vrees in het leeren de menschen beter past, dan verwaandheid.

REGEL I.

Interest en *refert* vereischen eenen *genitivus*: gelijk, *Interest Ciceronis, me intervenire discenti*, er is Cicero aan gelegen, dat ik tegenwoordig ben, als hij leert. *Refert plurimum compositionis, quae quibus anteponas*, Het doet zeer veel tot de zamenstelling der rede, wat men vooraan en wat men achteraan plaatse.

Voor (of in plaats van) eenen *genitivus* der *persoonlijke voornaamwoorden*, hebben zij de *bezittelijke*, in den *accusativus* van het *onzijdige geslacht*, en in het *meervoud*; *mea* mijn, *tua* uw, *sua* hem, *nostra* ons, *vestra* uw, *cuja* wien: gelijk,

Desine percontari (*sc. id*) *quod nihil refert tua*, houd op te vragen naar het geen u niet aangaat.

Zij vereischen ook deze *genitiven* van grootheid: gelijk, *tanti*, zoo veel; *quanti*, hoe veel; *parvi*, weinig; *magni*, veel; *permagni*, zeer veel; *pluris*, meerder: gelijk;

Interest magni, er is veel aan gelegen.

Interest magni, quos quisque audiat quotidie, er is veel aan gelegen, wien elk dagelijks hoore spreken, met wien men dagelijks omga.

Equi-

adverbialiter sumta, *tantum*, *quantum*, *multum*, *infinitum*, *parum*, *maximè*, *maximopere*, et id genus alia.

Equidem ad nostram laudem non multum video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare. Cic. lib. 5. epist. 12. ad Lucceium.

Theodori quidem nihil interest, humine, an sublimè putrescat. Cic. 1. Tusc. Qu.

REGULA II.

Impersonalia pathetica[a] (ut sunt,[b] *poenitet*, *piget*, *pudet*, *taedet*, *miseret*, et *miserescit*) regunt[c] accusativum personae cum genitivo personae, vel rei.

Miseret me tui. *Taedet me vitae.*

Fratris me quidem pudet, pigetque. Adel. act. 3, sc. 4.

Suae quemque fortunae poenitet. L. 6. ep. 1. ad fam.

* *Pro genitivo etiam est infinitivus.* *Cic.* Me valde poenitet vivere. *hoc est*, *vitae.* *Virgil.* Nec te poeniteat calamo trivisse labellum.

REGULA III.

Decet, *dedecet*, *juvat*, *delectat*, *oportet*, accusativum regunt, sequente ferè infinitivo: ut,

Oportet mendacem esse memorem.

Omnes homines summâ ope niti decet, ne vitam silentio transigant, veluti pecora. Sallust. in Cat.

† *Decet* antiqui cum dativo construebant: ut,

[a] Sive significantia animi affectum.

[b] Quae versiculo hoc complexus sum: *Poenitet*, atque *piget*: *taedet*, *miseret*que, *pudet*que. Sub *miseret* vero etiam *miserescit* comprehenditur.

[c] Sic Grammatici loquuntur pinguiori Minervâ. Sed, si ad Cleanthis lucernam haec examinemus, genitivi isti non reguntur à verbis; sed à nomine intellecto κατ' ἔλλειψιν, quod est, *caussâ*, vel *ratione*. E. G. *Miseret me tui*, videlicet gratiâ, sive caussâ.

Ita

Equidem non video multum interesse ad laudem nostram: sed interest quiddam ad properationem meam, te non exspectare, voorwaar ik zie niet dat er veel aan gelegen is tot onzen lof, maar er is eenigzins aangelegen tot mijne verhaasting, dat gij niet wacht. *Nihil quidem interest Theodori, putrescatne humi, an sublime*, Er is Theodorus niet aan gelegen, of hij onder, of boven de aarde verrotte.

REGEL II.

De *verba impersonalia pathetica*, dat is, die een hartstogt uitdrukken, gelijk zijn *poenitet* (het berouwt), *piget* (het verdriet), *pudet* (het schaamt), *taedet* (het verveelt), *miseret* en *miserescit* (het deert, of jammert), vereischen eenen *accusativus* des persoons, (dien iets berouwt enz.) met eenen *genitivus* des persoons of der zaak, (waar over dit geschiedt): gelijk, *miseret me tui*. Het deert mij, van u; het doet mij leed, om uwentwege.

Taedet me vitae, het verveelt mij te leven.

OPLOSSING.

Miseret is het *verbum impers. act. vocis*, *me* de *accus. personae*, en *tui* de *genit. personae*. *Taedet* is het *verbum impersonale*, *me* de *accus. personae*, *vitae* een *genitivus rei*.

Pudet quidem pigetque me fratris, sc. mei, het schaamt en verdriet mij wel van wegen mijnen broeder. *Poenitet quemque suae fortunae*, elk heeft berouw over zijnen staat; niemand is met zijnen staat te vrede. *Valde poenitet me vivere*, het verdriet mij zeer te leven. *Nec poeniteat te trivisse labellum calamo*, laat het u niet berouwen uwe lippen gesleten te hebben op een riet, (dat gij op de fluit hebt leeren spelen).

REGEL III.

Decet, het betaamt; *dedecet*, het misstaat of betaamt niet; *juvat*, *delectat*, het is vermakelijk of behagelijk; *oportet*, het behoort, vereischen eenen *accusativus*, waarop gemeenlijk een *infinitivus modus* volgt: gelijk, *oportet mendacem esse memorem*, Het betaamt, dat een leugenaar een goed geheugen hebbe.

OPLOSSING.

Oportet is het *verbum impers.*; *mendacem* de *accus.*; *esse* de *infinit.*

Decet omnes homines niti ope summa, ne transigant vitam silentio, veluti pecora, het past alle menschen hun uiterste best te doen, om hun leven niet in luiheid door te brengen, als de dieren.

Ita nobis decet. Adelph. act. 5. sc. 8. Quomodo et Sallustius [a] in Histor. dixit.

Locum editiorem quam victoribus decebat

a Imò ipsius est Ciceronis: *Quandoque id deceat prudentiae meae.* Quae verba Linacer lib. 4. et Rob. Steph. in Thes. citant ex lib. de Orat. Sed metuo, ne eos fallat memoria. *Dedecet* accusativum adsciscit apud Ovidium, Amorum primo: *Nec dominam motae dedecuere comae.* Praeterea vero ablativo jungitur cum praepositione. Idem Tull. in Off. *Ut si quid dedeceat in illis, vitemus et ipsi.* Ubi Linacer in accusandi casu *illos* legit, sed perperam.

REGULA VI.

Caetera activae vocis impersonalia fere dativum regunt, sequente infinitivo: ut,

Non cuivis homini contingit adire Corinthum. Horat. 1. epist. 17.

Non vacat exiguis rebus adesse Jovi. Ovid. 2. Trist.

† Dicitur *latuit mihi*, et *latuit me*: quod posterius usitatius est.

DE IMPERSONALIBUS PASSIVAE VOCIS.

REGULA.

Impersonalia passivae vocis, vel ponuntur absolutè [a]: ut,

Quid agitur? Statur, luditur, pugnatur.

Vel post se verborum personalium [b] casum regunt.

Dativum: ut,

a Ac tum resolvere licet in nominativum et verbum personale: ut, *Statur*, id est, homines stant. Ter. *Itur ad me*; id est, hi ad me eunt. *Non potest jucunde vivi nisi, cum virtute vivatur.* Hoc est: non possunt ulli vivere jucunde, nisi cum virtute vivant. b Imo pathetica etiam impersonalium activorum post se casum habent. Nam ut *taedet tui*, ita et *pertaesum est tui*, dicitur Cic. *Pertaesum est levitatis Graecorum.* Atque, ut rectum est, *miseret tui*; ita et *miseretur tui.* Cic. *Cave, te fratrum, pro fratrum filiis obsecrantium, misereatur.*

Og-

Ita decet nobis, d. i. *nos*, zoo betaamt het ons.
Capit locum editiorem, quam decebat victoribus; d. i. *victores*, hij nam eene plaats in, die hooger was, dan den overwinnaren betaamde.

REGEL V.

De overige *verba impersonalia*, die van *verba activa* gemaakt zijn, vereischen een *dativus*, waar op volgt een *infinitivus modus*: gelijk, *Non contingit homini cuivis adire Corinthum*; het gebeurt elk een niet naar (de stad) Corinthen te reizen; dat geluk valt niet aan elk ten deel. *Non vacat exiguis rebus adesse Jovi*, het komt Jupiter niet gelegen, op kleine dingen te letten.

OPLOSSING.

Vacat is het *verbum impers*. dat eenen *dativus* vereischt; de *dativus* is *Jovi*; en daarop volgt *de infinitivus adesse*.
Latuit mihi, of liever *me*, het is voor mij verborgen geweest, ik heb het niet geweten.

ONPERSOONLIJKE WERKWOORDEN IN EEN' LIJDENDEN ZIN.

REGEL.

De *impersonalia* van de *passiva verba* worden of op zichzelven gesteld, dat is, zonder eenen *casus* te vereischen: gelijk, *Quid agitur?* wat wordt er gedaan? *statur*, men staat; *luditur*, men speelt; *pugnatur*, men vecht. Of zij vereischen achter zich den *casus* van de *onpersoonlijke werkwoorden*, of die het *persoonlijk werkwoord*, waar zij van afgeleid worden, vereischt: gelijk,

Occurritur nobis à doctis. Cic. de Off.
Mihi istic nec seritur, nec metitur, Plaut. Epid. act. 2. sc. 2.

Accusativum sine praepositione [c]: ut, *Itur Athenas. Pugnatum est biduum. Dormitur totam noctem.*

Cum praepositione: ut, *Itur in antiquam sylvam.* Virg. 6. Aen.

Ablativum, sine praepositione [d]: ut, *Dormitur totâ nocte.*

Cum praepositione: ut, *Cum ab hostibus constanter et non timidè pugnaretur.* Caes. de bell. Gall. lib. 3.

† Excipe, quod impersonalia non regant [e] activae vocis accusativum. Nec enim dicitur, *amatur*, vel *legitur Ciceronem*; sed *Cicero.*

c Quae tamen intelligitur. Nam integrè sit: *Itur ad Athenas: Pugnatum est per biduum. Dormitur per totam noctem.*

d Interim et hic intelligitur praepositio. Integrè enim dicimus: *dormitur in tempore*, vel *de die*, aut *de nocte.*

e De vero, non apparenti, loquor regimine. Cum dico, *Dormit*, et *dormitur totam noctem*; *It*, et *itur Athenas*; solum est regimen apparens: quia verè accusativus regitur à praepositione intellectâ; uti dictum. At cum aio, *Legit Ciceronem*; *amat Alexin*; nulla intelligitur praepositio, sed verbum transitivum, propriè et naturâ suâ, regit accusativum. Eoque non similiter dicitur; *legitur Ciceronem*; *amatur Alexin.*

DE GERUNDIIS.

REGULA I.

* *Gerundia ante se habent nomina, verba, praepositiones, more nominum. Gerundia in* di, *ut genitivi: gerundia in* dum, *nisi necessitatem significent, ut accusativi: gerundia in* do, *ut ablativi. Itaque, ut dicimus*, occasio studiorum, aptus ad studia, fessus studiis: *sic quoque dicimus*, occasio studendi, aptus ad studendum, fessus studendo. *Hanc regulam universalem diffundunt vulgo in plures canones, quos subjecimus.*

* Vel interdum, etiam ut dativi. Nam ut dicimus, *inutilis scriptioni*: sic Plinius ait *inutilis scribendo*. Ejusdem Plinii est. *Rubens ferrum non est habile tundendo.* Hoc est, contusioni; vel, ut tundatur.

Ge-

Occurritur nobis à doctis, van de geleerden ontmoeten wij tegenstand.

Istic nec seritur, nec metitur mihi, daar wordt voor mij noch gezaaid, noch gemaaid, (die zaak gaat mij niet aan: ik heb daar noch voordeel, noch nadeel bij).

Itur Athenas, er wordt naar Athene gereisd, (men gaat naar Athene.)

Pugnatum est biduum, twee dagen lang is er gestreden, (men heeft twee dagen lang gevochten.)

Dormitur noctem totam, den ganschen nacht over wordt er geslapen, (men slaapt den ganschen nacht door.)

Itur in sylvam antiquam, er wordt naar het oude bosch gegaan, (men gaat naar het oude bosch.)

Dormitur nocte totâ, den geheelen nacht door wordt er geslapen, (men slaapt den geheelen nacht door.)

Cum constanter et non timidè pugnaretur ab hostibus, als van den vijand gestadiglijk en zonder vrees gevochten werd.

Cicero legitur, of *amatur*, Cicero wordt gelezen, of bemind.

Gerundia in *di* ante se habent nomina substantiva:

Gratia, *caussa* [b], *tempus*, *otium*, *occasio*, *facultas*, *ars*, et similia: ut, *Grammatica est ars rectè loquendi.* *Maxima illecebra peccandi impunitatis spes.* Cic. pro Milone.

Aliquando ante se habent nomen adjectivum.

Cupidus redeundi. Hecyr. act. 1. sc. 2 [c].
Certus eundi. Virg. 4. Aeneid.

* *Graecismus est, cum infinitivus pro gerundio ponitur. Virgil.* 2. *Georg.*

Et jam tempus equûm fumantia solvere colla.

Propert. Non datur ad Musas currere lava via. *h. e. currendi. Caesar:* Consilium cepit omnem à se equitatum dimittere.

Gerundia in *dum* ante se habent praepositionem *ad*, vel *inter* [d].

Locus ad agendum amplissimus. Cic. pro leg. Man.

Et potum pastas age, Tityre: et, inter agendum,
Occursare capro (cornu ferit ille) caveto. Virg. 9. Eclog.

Cùm significant necessitatem; sine praepositione ponuntur cum verbo *Est*, addito aliquando dativo, aliquando omisso.

Prope adest, cum alieno more vivendum est mihi. Terent. in And. act. 1. sc. 1.

Nunc est bibendum, nunc pede libero,
Pulsanda tellus. Horat. 1. Carm. od. 37.

* *Quae sic resolvuntur*, necesse mihi erit vivere alieno more; nunc convenit bibere, *cet.*

Ge-

[b] Substantivum *caussa* interdum intelligitur per Ellipsin. Ter. *Ne id assentandi magis, quàm quod habeam gratum, facere existimes.* Quod ipsum fit et in gerundiis, seu participiis. Ut apud Sallust. *Regium imperium, quod initio conservandae, atque augendae Reip. fuerat.*

[c] Sic Caesar. lib. 1. de bello Gall. *cupidus bellandi.* Cic. pro Fonteio: *Peritissimus belligerandi.*

[d] Etiam *ante*, *ob*, *propter*, *circa*. Virgil. *ante domandum.* Cic. *ob absolvendum.* Fabius: *Plus eloquentia circa movendum valet.*

GERUNDIEN.

REGEL I.

De *gerundien* in *di* uitgaande, hebben voor zich *zelfstandige naamwoorden: gratia;* om, van wege; *caussa*, om rede, of uit hoofde van; *tempus*, tijd; *otium*, ledige tijd; *occasio*, gelegenheid; *facultas*, middel, bekwaamheid; *ars*, kunst; of dergelijke: als *Grammatica est ars recte loquendi*, De taalkunst is de kunst om wel te spreken.

Spes impunitatis est maxima illecebra peccandi, de hoop van straffeloosheid is het grootste aanloksel tot misdoen.

Cupidus redeundi, begeerig om weder te keeren. *Certus eundi*, vast bepaald om te gaan. *Et jam tempus est solvere* (d. i. *solvendi*) *fumantia colla equûm* (voor *equorum*), het is nu ook tijd, om de rookende halzen der paarden te ontspannen.

Via lata currere (voor *currendi*) *ad Musas non datur*, er is geen breede weg om tot de geleerdheid te geraken: het is elk een' niet gegeven een geleerd man te zijn.

Cepit consilium dimittere (d. i. *dimittendi*) *equitatum omnem à se*, hij heeft het besluit genomen, om alle ruiterij van zich weg te zenden.

De *Gerundien* in *dum* hebben voor zich *het voorzetsel ad*, om; of *inter*, tusschen: gelijk, *Locus ad agendum amplissimus*, Eene plaats, zeer aanzienlijk om eene redevoering te houden.

Tityre, et age pastas (*sc. capellas*) *potum, et caveto inter agendum occursare capro*, (*ille ferit cornu*), ô Tityrus drijf uwe welgeweide geitjes om te drinken, en wacht u, onder het voortdrijven, den bok te gemoet te loopen; want hij stoot met de horens.

Wanneer zij (te weten, de *gerundien* in *dum* uitgaande) eene noodzakelijkheid beteekenen, worden zij zonder *praepositie* gesteld met het *werkwoord est*, waar somtijds een *dativus casus* bij gevoegd wordt, somtijds niet: gelijk,

Prope adest, cum vivendum est mihi more alieno, het is nabij, dat ik op eene andere wijze zal moeten leven, (anders mijn leven zal moeten aanstellen.)

Nunc bibendum est, nunc tellus pulsanda (*est*) *pede libero* (d. i. *libere tripudiandum est*) nu mag men

Gerundia in *do*, aliquando praepositionem [e] ante se habent: aliquando sine praepositione verbis adjunguntur [f]: ut, *In judicando criminosa est celeritas.* Pub. Syr.

Pro vapulando abs te mercedem petam. Plaut. in Aul. act. 3. sc. 3.

Dicendo dicere discunt. Proverb.

Curando fieri quaedam majora videmus Vulnera. Ovid. 3. de Ponto, Elegia 7. [g]

e Nempe has: *a*, *ab*, *abs*, *de*, *e*, *ex*, *cum*, *in*, *pro*. Cic. *Ignavi à discendo cito deterrentur.* Idem: *Ex defendendo, quàm ex accusando, uberior gloria comparatur.* f Sed, utcunque praetereatur praepositio, nihilominus intelligitur. Ut, *Cantando rumpitur anguis.* Hoc est, *in cantando*, sive *cantu*. Sic *discendo discunt*, pro *in discendo*. g Pro gerundiis in *do* quandoque ponitur infinitivus. Maro in Eclogis: *Cantare pares*, pro *cantando*.

REGULA II.

Gerundia omnia regunt post se casus [a] verborum suorum.

Et quae tanta fuit Romam tibi caussa videndi? Virgil. 1. Ecl.

Utendum est aetate, cito pede labitur aetas. Ovid. lib. 3. de art. [b].

a Accusativi et ablativi exemplum proxime adfertur. Ac par ratio in genitivo: ut *Obliviscendum istorum*: item dativo: ut, *Moriendum omnibus.* b Sic, *Copiam cum judicio consequemur legendo, atque audiendo.* Quinctil.

OBSERVATIO I.

† Gerundia in *di*, pro casu sui verbi, habent aliquando genitivum pluralem.

Nominandi istorum magis, quàm edundi erit copia. Plaut. Capt. act. 4. sc. 2.

No-

De *Gerundien* in *do* hebben somwijlen eene *praepositie* voor zich, somtijds worden zij bij *werkwoorden* gevoegd zonder *praepositie:* gelijk,

Celeritas in judicando est criminosa, haastigheid in het oordeelen is berispelijk.

Petam mercedem abs te pro vapulando, ik zal loon van u eischen voor het slagen krijgen.

Discunt dicere dicendo, al sprekende leeren zij wel spreken. *Videmus vulnera quaedam fieri majora curando:* wij zien, dat sommige wonden grooter worden door het verbinden.

REGEL II.

Alle *Gerundien* vereischen na zich den *naamval* van hunne *werkwoorden:* gelijk,

Et quae tanta causa videndi Romam fuit tibi, en welk eene zoo groote reden hebt gij gehad om Rome te zien?

Utendum est aetate, aetas labitur pede cito. Men moet zijnen tijd waarnemen, de tijd verloopt met snellen tred.

OPLOSSING.

Het *verbum deponens utor* regeert eenen *ablativus casus*, en daarom ook het *gerundium utendum; aetate* is de *ablativus*.

AANMERKING I.

De *Gerundien* in *di* uitgaande, hebben somwijlen, in plaats van den *naamval* van hunne *werkwoorden*, een *genitivus in het meervoud:* gelijk,

Copia nominandi istorum (*sc. obsoniorum piscium*) *magis erit, quàm edundi* (d. i. *edendi*), gij zult meer gelegenheid hebben, om die te noemen, dan te eten.

 Qui

Novarum qui spectandi copiam faciunt. Ter. in prolog. Heaut [a].

a Nempe ut dicimus, *copia istorum*, et *copia nominandi*; item, *copia novarum*; et, *copia spectandi*: ita junctim dicimus, *copia nominandi istorum*; *copia spectandi novarum*. Caussa est, quia gerundia sunt substantiva utriusque numeri. Simile est hoc Plinii: *Illorum videndi gratiâ*. Et Suetonii illud: *Permissa licentia diripiendi pomorum*. Mollior autem est haec structura cum pluralibus genitivis, *sui*, *nostri*, *vestri*; idque ob similem terminationem. Ut in illo Ciceronis: *Non tam sui conservandi caussâ*. Item hoc ejusdem: *Vestri confirmandi et consolandi caussâ*. Alii aliam causam adferunt, qui gerundia singuli solum numeri esse existimant, atque intelligi infinitivum positum pro nomine substantivo. Ut, *nominandi istorum*, puta *nominare*, sive *nomina*: *spectandi novarum*, puta *spectationem*, sive *conspectum*.

OBSERVATIO II.

† Gerundia in *dum*, necessitatem significantia, accusativum patientem rarius recipiunt.

Non enim usitatum est, *Discendum est lectionem*; sed pro eo, *Discenda est lectio*.

Dixit tamen Virgilius, *Pacem Trojano ab rege petendum*. 11. Aeneid.

Et Lucret. *Aeternas quoniam poenas in morte timendum*. lib. 2 [a].

a Quae Graecorum imitatione dicuntur. Quomodo Xenophon ait, τοὺς φίλους εὐεργετητέον. Id Latine sit, *Amicos est demerendum*. Et ita in aliis.

OBSERVATIO III.

Gerundia vertuntur eleganter in adjectiva, et cum substantivis in genere, numero, et casu, conveniunt: ut,

Ad discendas literas.

Nam, et cognoscendi, et ignoscendi peccati, dabitur locus. Heaut. act. 1. sc. 2.

Ma-

Qui faciant copiam spectandi novarum (*sc. fabularum*), die gelegenheid geven om nieuwe (tooneelspelen) te zien.

AANMERKING II.

De *Gerundien* in *dum* uitgaande, beteekenende eene noodzakelijkheid, nemen zelden eenen lijdenden *naamval in den accusativus:* want het is niet gebruikelijk te zeggen, *discendum est lectionem:* maar daarvoor zegt men,

Lectio est discenda, de les moet geleerd worden.

Petendum (*sc. est*) *pacem* (d. i. *petenda est pax*) *ab rege Trojano*, de vrede moet van den Trojaanschen koning verzocht worden.

Quoniam timendum est poenas aeternas (d. i. *poenae aeternae sunt timendae*) *in morte*, omdat men in den dood te vreezen heeft voor eeuwige straffen.

AANMERKING III.

De *Gerundien* worden eigenaardig veranderd in *adjectiven*, en dan komen zij overeen met de *substantiven*, in gelijk *geslacht*, *getal* en *naamval:* als,

Ad literas discendas, om de letteren te leeren (om in de letterkunde onderwezen te worden.)

Nam locus peccati et cognoscendi, et ignoscendi dabitur, want er zal gelegenheid gegeven worden, zoo om de misdaad te onderzoeken, als te verschoonen.

Pa-

Magnis dandis, quàm accipiendis beneficiis, amicitias parabant. Sallust. in Catil.

DE SUPINIS.

REGULA I.

Supina priora ante se habent verbum significans motum ad locum *.

Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae. Ovid. 1. de Art.

Post se verborum suorum casus regunt: ut,

Aut Grajis servitum matribus ibo. 2. Aen.

* *Interdum pro supino ponitur infinitivus. Ter.* Vultisne eamus visere? *hoc est visum. Livius:* Se missos rogare Annibalem. *Hoc est, rogatum.*

* In hujusmodi structura exponitur Supinum per *ut* et verbum finitum. Ut *spectatum veniunt*, h. e. *ut spectent*. At cum verbo *iri* interpretamur passivè. Ter. *Postquam audierat, non datum iri uxorem filio* h. e. *fore, ut non daretur.* Ac similiter in neutropassivis Plautus: *Coctum ego, non vapulatum, dudum conductus sum.* Ubi *coctum* activè, *vapulatum* passive exponitur. Nempe illud, *ut coquam*: hoc, *ut vapulem*. Sunt verò supina haec nihil aliud, quàm nomina accusativi casus, qui regitur à praepositione intellecta *ad*, vel *propter*: ut, *veniunt spectatum*, pro *ad spectatum*, sive *ad conspectum*.

REGULA II.

Supina posteriora, quae potiùs nomina sunt, ante se [a] habent nomen adjectivum [b], vel verbum significans motum de loco: ut,

Turpe dictu. Ovid.

Obsonatu redeo. Plaut. in Men. act. 2. sc. 2.

Primus cubitu surgat, postremus cubitum eat. Cat. de Re Rust.

* *Etiam pro Supino posteriori utimur interdum Infinitivo. Mela:* Aspici, cognoscique, dignissimus. *pro*, adspectu, cognituque. *Fabius:* Lyricorum Horatius ferè solus legi dignus. *pro*, lectu.

[a] Utcunque Supinum soleat praeponi in sermone; tamen natura sequitur. Nam re vera Supina in *u* nomina sunt ablativi casus, et reguntur ab adjectivo, vel verbo addito

[b] Vel tria haec substantiva, nefas, *fas, nefas, opus.* Ut, *fas dictu, nefas visu, opus scitu.*

De

parabant amicitias beneficiis magis dandis, quàm accipiendis, zij maakten vriendschap meer door weldaden te geven, dan door ze te ontvangen.

SUPINEN.

REGEL I.

Alle eerste *Supina* (d. i. die uitgaan in *um*) hebben voor zich een *verbum*, beteekenende eene beweging naar eene plaats: gelijk,

(*Puellae*) *veniunt spectatum, veniunt ut ipsae spectentur*, (De meisjes) komen om te zien, zij komen (ook) om zelve gezien te worden.

OPLOSSING.

Veniunt is het *verbum*, beteekenende eene beweging naar eene plaats, *spectatum* het *supinum*.

Zij vereischen achter zich den *naamval* van hun *werkwoord*, gelijk, *Aut ibo servitum matribus Graiis*, of ik zal gaan om de Grieksche vrouwen te dienen.

OPLOSSING.

Servire matribus zegt men, want *servio* vereischt eenen *dativus*, omdat het is een *verbum obediendi*, en daarom zegt men ook *servitum matribus*.

Vultisne eamus visere? d. i. *visum?* wilt gij dat wij gaan zien?

Se missos rogare, (d. i. *rogatum*) *Annibalem*, dat zij gezonden waren om Hannibal te vragen.

REGEL II.

De tweede *Supinen* (d.i. die in *u* uitgaan), die veeleer *naamwoorden* zijn, hebben voor zich een *toevoegelijk naamwoord*, of een *werkwoord*, beteekenende eene beweging van eene plaats: gelijk,

Turpe dictu, schandelijk te zeggen.

Obsonatu redeo, ik kom weder van toespijs te koopen.

OPLOSSING.

Dictu is het *tweede Supinum*, *turpe* een *toevoegelijk naamwoord*; *obsonatu* is het tweede *Supinum*; *redeo*, is een *verbum*, beteekenende eene beweging van eene plaats.

Primus surgat cubitu, postremus eat cubitum, hij moet der morgens de eerste uit het bed opstaan, en des avonds de laatste naar bed gaan.

Dignissimus adspici cognoscique (d. i. *adspectu cognituque*,) zeer ziens en kennens waardig.

Horatius fere solus Lyricorum dignus (*est*) *legi* (voor *lectu*). Horatius is bijna alleen onder de lierdichters lezenswaardig.

De Regimine PARTICIPIORUM.

REGULA I.

Participia adsciscunt[a] casus suorum verborum.

Nominativum: ut,

Petrus dormiens supinus. Septem vocati sapientes.

Genitivum[b]: ut,

Accusans, vel *accusatus furti.*

Dativum: ut,

Dans, vel *datus pignori.*

Accusativum: ut,

Petens Romam[c]. *Conjiciens*, vel *conjectus in carcerem.*

Ablativum: ut,

Affluens[d] *divitiis*, *culpatus a multis.*

Malo virum pecunia, quàm pecuniam viro indigentem. Valer. lib. 7. c. 2. de Themist.

a Cum nominativo a tergo conveniunt: caeteros casus regunt, si non vero regimine, saltem apparenti; quale Grammaticis vulgo pro vero regimine habetur.

b Ex iis, quae in Verbis diximus, liquet, intelligi ablativum. Ut *accusatus furti*, integrè sit, *crimine* vel *de crimine furti.*

c Praepositionem *ad* intelligi, annotavimus in Verbo.

d Et hic intelligi praepositionem, monitum in Verbo.

OBSERVATIO I.

Exosus, et *Perosus*, etsi formam habent passivorum, tamen, quia activè significant, activorum more accusativum adsciscunt.

Patrios mores exosus es. Curt. lib. 8.

Plebs consulum nomen haud secus, quàm regum, perosa erat. Liv. lib. 3.

Pertaesus quoque nunc genitivum, nunc accusativum regit.

a Imo et passivè Gellius dit, *diu exosus.*

Si

REGERING DER DEELWOORDEN.

REGEL I.

De *Deelwoorden* vereischen achter zich den naamval van hun werkwoord: gelijk, *Petrus dormiens supinus*, Pieter die slaapt op den rug liggende. *Septem vocati sapientes*, zeven (zijn) genoemd wijzen. *Accusans*, of *accusatus furti*, beschuldigd van dieverij *Dans*, of *datus pignori*, gevende of gegeven ten pand. *Petens Romam*, reizende naar Rome. *Conjiciens*, of *conjectus in carcerem*, werpende of geworpen in de gevangenis. *Affluens divitiis*, overvloed hebbende van rijkdommen. *Culpatus à multis*, van velen beschuldigd. *Malo virum indigentem pecunia, quam pecuniam viro*, ik wil liever een man, die aan geld gebrek heeft; dan geld, waar aan een man ontbreekt.

AANMERKING.

Exosus (hatende), *perosus* (sterk hatende), schoon zij de gedaante van *passiven* hebben; nogtans, omdat zij eene dadelijkheid beteekenen, zoo vereischen zij, naar de wijze der *activen*, eenen *accusativus casus*.

Exosus es mores patrios, gij haat de zeden uwes vaderlands, of uws lands wijze.

Plebs erat perosa nomen consulum haud secus, quam regum, het volk haatte niet minder den naam van Consuls, dan dien van koningen.

Pertaesus (verdriet hebbende) vereischt ook nu eenen *genitivus*, dan eenen *accusativus*.

St

Si non pertaesum thalami, taedae-que fuisset. Virg. [b]

Pertaesus ignaviam suam. Suet. in Caes. cap. 7.

Pertaesus morum perversitatem. Idem [c].

b Hic *pertaesum* impersonaliter sumitur. At personaliter, cum eodem casu ait Plautus: *Pertaesus sermonis.* c Sunt et alia participia, sed pauca, quae etiam accusativum adsciscant verbi activi. Ut in Livii illo: *Millliam adectae legiones.* Item apud Plinium, *Rogatus sententiam in consulatu.* Vide regulam primam de accusativo verborum.

OBSERVATIO II.

Participia, cum in nomina degenerant [a], pro casu verbi genitivum regunt.

Herus liberalis est, et fugitans litium. Phorm.

Corpus patiens inediae, algoris, vigiliae. Sallust.

a Quod cum fit, mutatur significatio, quia tempus amittunt. E. G. dicitur *fugitans lites*, qui jam fugit: *fugitans litium*, qui fugere solet. *Patiens inediam*, qui jam patitur: *patiens inediae*, qui pati adsuevit. Porro si participia tum fiant nomina verbalia, satis liquet, comprehendi sub regula secunda nominum regentium genitivum, quae est de verbalibus. Nempe Grammatici quandoque regulas temere multiplicant. Nihilominus hic eam reliqui, propter illos, qui minus viderent sub canone de verbalibus contineri.

REGULA II.

Quibuslibet verbis adduntur ablativi absoluti [a]; quorum alter nominis est, vel pronominis; alter participii: ut,

Auro loquente, nihil pollet quaevis oratio. Proverb.

Saepe participium per Ellipsin intelligitur: ut,

a Qui exponuntur per nominativum et particulas *cum*, *dum*, *postquam*, aut similem. Sed unde hic regitur ablativus? Puto, a praepositione intellectâ. Ut illud, *ab auro loquente*: hoc est, post aurum locutum: quomodo dicimus *à prandio*, pro *post prandium*. Sic *lectâ epistola*, pro *à lectâ*.

Me

Si non fuisset pertaesum thalami et taedae, zoo (mij) het huwelijk en de bruiloftsfakkel niet verdroten hadden. *Pertaesus ignaviam suam*, verdriet hebbende in zijne lafheid. *Pertaesus perversitatem morum*, verdriet hebbende in de verdorvenheid der zeden.

AANMERKING II.

De *participia*, wanneer zij in *nomina* veranderen, vereischen voor (of in plaats van) den *casus* van hun *verbum*, eenen *genitivus*: gelijk, *Herus (sc. meus) liberalis est et fugitans litium*, mijn heer is milddadig, en afkeerig van twisten.

Corpus patiens inediae, *algoris*, *vigiliae*, een ligchaam dat honger, koude en waken kan verdragen.

REGEL II.

Bij alle *verba* worden op zich zelven staande *ablativi* gevoegd, een van een *nomen* of *pronomen*, de ander van een *participium*: gelijk, *Auro loquente*, *nihil pollet quaevis oratio*, als het goud spreekt, helpt geenerlei rede.

OPLOSSING.

Pollet is het *verbum*; *auro loquente*, de losse *ablativen*, van welke *auro* een *nomen* is, en *loquente* een *participium*.

 Non

Me impulsore[b], *haec non facit.* Eun. act. 5. sc. 6.

Nil desperandum, Teucro duce. Hor. 1. od. 7.

† Aliquando etiam solum participium genere neutro absolutè ponitur, subaudito pronomine *eo.*

Excepto, quod non simul esses, caetera laetus. Horat. 1. epist. 10.[c]

b Ut Graece ὄντος, ita hic, sive *existente*, sive aliquid simile, intelligitur. Sic in illo Plauti Trinummo: *Rebus tuis bonis meas res irrides malas*, supplere possis ὄντων; quia sententia est, cum sint res tuae bonae. Vel dicamus, non participium, sed praepositionem intelligi; sicuti proximè annotavi. Ita *me impulsore*, valebit, *ab me impulsore*: *Teucro duce*, ponatur pro, *sub Teucro duce.* Sic, *rege Romulo*, pro *sub rege Romulo*: *senecta aetate*, apud Plautum et Lucretium, pro *in senecta aetate*, ut dicimus, *in senectute.* c Sic Sallust. *Audito, regem in Ciliciam tendere.* Nisi malis, orationem illam, *in Ciliciam tendere*, poni loco nominis substantivi; quasi esset, *illo audito negotio*, sive, *re hac audita.* Integrè autem sit, *ab illo audito*: ubi *ab* valet *post*; ut jam diximus. Ac par ratio fuerit in caeteris.

DE ADVERBIIS.

Ac primum de eorum convenientiâ.

REGULA I.

Adverbia plurimum Verbis[a] adjunguntur, et verborum Participiis: ut,

Festina lente.

Male parta, male dilabuntur. Cic. 2. Phil.

* *Eadem ratio est nominum adjectivorum, quando adverbialiter sumuntur*[b]. *Ut* Torvum videt; Indomitum furit; *pro torve, et indomite. Item in plurali.* Crebra ferit, *pro crebro.* Virg. 3. *Georg.* Insueta rudentem, *hoc est more insueto.* 8. Aen.

Aliquando adverbia adduntur nominibus; saepe Adjectivis: ut,

a Si adverbia plurimum verbis junguntur: ut nomen prius est verbo, sic prius etiam fuerit de praepositione, quam adverbio, agendum. Nam nomen à praepositione regitur. Nec tamen haec tanti fuere visa, ut propterea recederem ab ordine recepto. Uti nec in Analogia fecimus. b Antimeriam, Gr. ἀντιμερείαν, vocant, vel Enallagen partis.

In-

Non facit haec, me impulsore (*sc. existente*), hij doet dat niet op mijne aansporing.

Nil desperandum (*sc. est*), *Teucro duce* (*sc. existente*), men heeft niet te wanhopen onder een leidsman als Teucer.

Laetus caetera (d. i. *quantum attinet ad caetera*), *excepto, quod non esses simul*; voor het overige verheugd, uitgenomen; dat gij niet te gelijk bij ons waart.

REGEL I.

De *Adverbia* worden meestal gevoegd bij *verba*, en bij *participia* der *verba*: gelijk,

Festina lente, haast u langzaam.

Malè parta, malè dilabuntur, kwalijk verkregene (goederen) worden kwalijk doorgebragt (zoo gewonnen, zoo geronnen; onregtvaardig goed maakt niemand rijk).

OPLOSSING.

Alhier is het *adverbium lentè*, en wordt gevoegd bij het *verbum, festina*.

Insgelijks is *male* het *adverbium*; *parta* een *participium*, en *dilabuntur* een *verbum*.

Videt torvum, (d. i. *torvè*) hij ziet stuurs.

Furit indomitum (d. i. *indomitè*), hij raast woedend (als een ongetemd paard).

Ferit crebra (voor *crebro*), hij slaat dikwijls.

Rudentem insueta (d. i. *insueto more*), op eene ongewone wijze brommende.

Insigniter impudens. Cic. 3. Phil.

Rarius Substantivis: ut,

Ne parum leno sis. Ter. Phor. act. 3. sc. 2.

Mollis, et parum viri signa. Quinct. l. 5. c. 2.

Homerus plane orator. Cic. in Brut.

Sic dicimus, *Mulier admodum anus. Virgo admodum puella.*

Aliquando etiam adverbia adjunguntur adverbiis: ut,

Minus multo[c] *audacter, quam nunc laedit, laederet.* Prol. Phorm.

[c] Sic Cic. *minus paullo*, et *paullo nimium.*

Sat cito, si sat bene. Cato.

OBSERVATIO.

De particula quam, *et adverbiis intendendi.*

* Quam *interdum ponitur inter duos comparativos. Livius:* Pestilentia minacior, quam perniciosior. *Fabius:* Salubrior studiis, quam dulcior.

Interdum quam *intelligitur: ut cum* plus, *vel* amplius *dicitur, pro* plus quam, amplius quam: *idque vel Nominativo sequente, ut illo Sallustii;* Hominum eo die caesa plus duo millia: *vel Accusativo, ut hoc Terentii;* Plus quingentos colaphos infregit mihi: *vel ablativo, ut hoc Caelii ac Cic.* Amplius quadraginta diebus mansit: *vel sine casu, ut apud Ter.* Plus millies audivi. *Item*, Jam calesces plus satis.

Dicitur et, quàm magis, tanto magis. *Plaut. Men.* Quam magis intendas (*vincula*), tanto adstringas arctius. *Pro*, quanto magis.

Per, perquam, inprimis, *usitatè junguntur Positivo: interdum et Superlativo. Colum.* Perpaucissimi agricolae. *Plin.* Herba inprimis utilissima. *Curt.* Perquam maximo exercitu. Perquàm *et verbis sociatur.*

Plin.

Insigniter impudens, uitermate onbeschaamd.
Ne sis parum leno, dat gij niet weinig een hoerewaard zijt.
Signa mollis (sc. hominis), et parum viri, teekenen van een verwijfd en weinig manhaftig mensch.
Homerus planè orator, Homerus geheel en al redenaar.
Mulier admodum anus, eene zeer oude vrouw.
Virgo admodum puella, eene zeer jonge maagd.
Laederet multo minus audacter, quàm nunc laedit, hij zou veel minder stoutmoedig beleedigen, dan hij nu beleedigt.
Sat cito, si sat benè, ras genoeg, zoo maar wel genoeg.

AANMERKING.

Pestilentia minacior, quam perniciosior, eene pest meer dreigende, dan beschadigende.
Salubrior studiis, quàm dulcior, meer heilzaam voor de letteroefeningen, dan aangenaam.
Plus hominum eo die caesa (sc. sunt, quam) duo millia, op dien dag zijn er meer dan twee duizend menschen verslagen.
Infregit mihi colaphos plus quingentos, hij heeft mij meer dan vijf honderd kinnebakslagen gegeven.
Mansit amplius diebus quadraginta, hij is langer dan veertig dagen gebleven.
Audivi plus millies, ik heb het meer dan duizendmaal gehoord.
Jam calesces plus satis, nu zult gij meer dan al te warm worden.
Quàm magis intendas (sc. vincula), tanto adstringas arctius, hoe meer gij de banden spant, des te naauwer bindt gij ze toe.
Agricolae perpaucissimi, zeer weinige boeren.
Herba inprimis utilissima, een kruid uitermate nuttig.
Exercitu perquàm maximo, met een uitermate groot leger.

Plin. ad Suram: Perquam velim scire. *Etiam* sanequàm, admodumquàm, valdequàm, oppidoquàm, et oppidoperquàm, *nunc verbo conjunguntur, nunc positivo, raro superlativo. Verbo, ut apud Cic.* Sanequàm refrixit. *Positivo, ut cum ait Sulpicius ad Cic.* Sanequam graviter tuli. *Dec. Brutus ad eundem,* Valdequam paucos. *Livius,* Oppidoquam parva. *Caesar,* Oppido per quam pauci.

De Regimine Adverbiorum.

† Adverbia aut certos nominum casus regunt, aut cum certo verbi modo construuntur.

De Casibus Adverbiorum.

REGULA I.

Adverbia derivata primitivorum suorum casus regunt.

Secundum hanc regulam

I. Adverbia superlativi gradus genitivum recipiunt [a]: ut,

Optimè omnium vixit.

II. Adverbia derivata ab adjectivis commodi, et affinitatis, dativum habent: ut,

Facit tibi utiliter. Venit obviàm mihi. Similiter huic vestitus est.

Vivere naturae si convenienter oportet. Hor. lib. 1. epist. 10.

III. Ut *propior* et *proximus*; ita *propius* et *proxime* dativum et accusativum adsciscunt [b].

[a] Interim genitivus ille aliunde regitur. Nam cum dico, *optime omnium,* ἐλλειπτικόν est, ut *optimus omnium.* Utrobique sic supplendum, *e numero omnium.*

[b] Cum accusativum regunt, videri possint praepositiones. Quod si placet, dicendum, praepositioni etiam accidere comparationem. Sed enim in Etymologia, sive potiùs Analogiâ, cap. de Praepositione, ostensum nobis, *propè* non esse Praepositionem, sed Adverbium.

Pre-

Perquàm velim scire, zeer gaarne wilde ik het weten.

Sanequam refrixit, hij is vrij wat verkoeld, (zijn ijver is vrij wat bekoeld).

Sanequàm graviter tuli, ik heb het voorwaar zeer kwalijk genomen; (het is mij zeer onaangenaam te hooren geweest).

Valdequàm paucos, wel zeer weinige.

Oppidoquàm parva, uitermate kleine.

Oppidoperquàm pauci, boven mate weinige.

Naamvallen der Bijwoorden.

REGEL I.

De afgeleide *bijwoorden* vereischen den *casus* van hunne oorspronkelijke.

De *Adverbia* van den *overtreffenden trap* vereischen eenen *genitivus*: gelijk,

Optimè omnium vixit; hij heeft 't best van allen geleefd.

De *adverbia*, afgeleid van de *adjectiva* van voordeel en aanverwantschap, hebben eenen *dativus*: gelijk,

Facit utiliter tibi, hij doet nuttiglijk voor u.

Venit obviam mihi, hij komt mij te gemoet.

Vestitus est similiter huic, hij is gekleed gelijk deze.

Si oportet vivere convenienter naturae, zoo men behoort te leven overeenkomstig de natuur.

Gelijk de *adjectiva propior* (nader), en *proximus* (zeer na), eenen *dativus* vereischen; zoo ook de *adverbia propius* (nader), en *proxime* (zeer na): als,

Propius urbi, vel *urbem* [c].

Proxime castris, vel *castra*.

Atque, ut *clam*, ita etiam *clanculum* accusativum regit.

Clanculum patres. Adel. act. 1. sc. 1.

IV. Adverbia comparativi gradus requirunt ablativum.

Nihil lacrymâ citius arescit. Proverb.

Quisquis plus justo non sapit, ille sapit. Mart.

Sed Comparativi, *plus*, *amplius*, *minus* [d], nonnunquam, sine casu proprio positi, habent post se nominativum, vel accusativum, aliunde rectum, intellecto *quam*.

Plus duo millia hostium eo die caesa traduntur: Romanorum minus quadringenti. Liv.

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi. Ter.

Vulnerantur amplius sexcenti. Caes.

Cum non amplius octingentos equos haberent. Id.

REGULA II.

En et *Ecce*, nominativum regunt, vel accusativum [a]: ut,

En dextra, fidesque. 4. Aeneid.

En quatuor aras. 5. Ecl.

Ecce tibi, frequens est Ciceroni in rebus repentinis: ut,

c Virg. *Propius stabulis*. Sallust. in Jug. *Proxime Hispaniam*. Vitruvius: *Proxime hoc latus*. Censorinus: *Proxime hanc magnitudinem*.

d De quibus ambigi possit, an non potius nomina sint, quàm adverbia.

a Utrumque casum adsciscunt, cum monstrandi habent significationem. Sed in exprobrando potius utimur accusativo. Ut, *En habitum*, *En animum et mentem*. Ponuntur et absolute. Ter. *En unquam cuiquam contumeliosius audisti factam injuriam?* Ovid. *Ecce Corinna venit*. Imò semper fortasse ponuntur absolute. Valde enim verisimile puto, nominativum cohaerere cum intellecto verbo substantivo: accusativum regi à verbo transitivo. Nempe ut, *En dextra*, valeat, *En, est dextra*; *En dextram*, integrè sit, *En, vides dextram*.

Epi-

Propiùs urbi, of *urbem*, nader bij de stad
Proximè castris, of *castra*, zeer na aan het leger.
Clanculùm patres (sc. suos) buiten weten der vaderen, of der ouderen.
De *adverbia* van den *vergelijkenden trap* vereischen eenen *ablativus*: gelijk,
Nihil lacrymâ citius arescit, niets droogt spoediger dan een traan.
Ille sapit, quisquis non sapit plùs justo; hij is wijs, die niet al te wijs is.
Plùs duo millia hostium traduntur caesa eo die: Romanorum minùs quadringenti; men zegt dat er meer dan twee duizend der vijanden verslagen zijn op dien dag: van de Romeinen, minder dan vier honderd (of nog geen vier honderd).
Infregit colaphos plùs quingentos mihi homini misero, hij heeft mij armen mensch meer dan vijf honderd kinnebakslagen gegeven.
Amplius sexcenti vulnerantur, meer dan zes honderd worden er gekwetst.
Cum haberent equos non amplius octingentos, alzoo zij niet meer dan acht honderd paarden hadden.

REGEL II.

En en *ecce*, vereischen eenen *nominativus* of *accusativus*: gelijk,
En dextra fidesque, zie mijne regterhand en trouw.
En quatuor aras, zie vier altaren.
Ecce tibi, zie daar hebt gij het.

Epistolam cum a te avide exspectarem, ecce tibi nuncius. lib. 2. epist. 8. ad Att.

Hem, cùm demonstrandi vim habet, accusativum adsciscit.

Hem tibi Davum. Ter.

REGULA III.

Adverbia copiae et inopiae genitivum regunt: ut,

Parum vini. Satis verborum. Phor. act. 2. sc. 3.

Terrorum et fraudis abunde est. 5. Aen.

Et adverbium *partim* [a]: ut,

Partim sum earum exactus. Ter. in prol. Hecyr.

* *Etiam* ergô, *pro* caussa [b], *jungitur genitivo. Ut*, illius ergo, virtutis ergo.

[a] Sed hoc κατ' ἔλλειψιν. Nam ut *restem* et *restim*, *puppem* et *puppim*; sic antiqui *partem*, et *partim*, dixere. *Partim* autem integrè sit, *quod ad partem*. Atque ab hoc accusativo regitur sequens genitivus. [b] Naturâ vero suâ *ergò* non adverbium est; sed ablativus, sive malis dativus, à nomine ἔργον. Quare *virtutis ergò*, sive ἔργῳ, valet *virtutis opere*, sive *propter* opus *virtutis*. *Illius ergò venimus*, idem est, quod illud, *opere ejus factum est, ut veniremus.*

REGULA IV.

Adverbia quaedam loci et temporis, certos genitivos regunt: ut,

Nusquam gentium [a]. Adel. act. 1. sc. 1.

Ubi terrarum. Cic. pro Rab.

Interea loci. Eunuch. act. 1. sc. 2.

Tunc temporis. Just. lib. 1.

Sic, *Huc dementiae* [b] *pervenit. Eo dementiae processit. Quoad ejus fieri potest.*

[a] Est in hisce exemplis pleonasmus genitivi: uti et in istis, *unde gentium*, *quovis gentium*, *ubi loci*, *ubique locorum*, *ubicunque terrarum*, cet. Itidem adverbium negandi *minime* jungitur genitivo *gentium*, simili pleonasmo. [b] *Huc dementiae* integrè sit, *ad hoc dementiae*. Nam *huc* pro *hoc* dixere: *adhuc*, pro *ad hoc tempus*. Sed *eo dementiae*, valet *in eo dementiae*. Quare et haec fuerit non vere adverbii rectio; sed solum apparens.

Pri-

Cum avidè exspectarem epistolam à te, ecce tibi nuncius, terwijl ik zeer begeerig eenen brief van u verwachtte, ziet daar hadt gij de bode.

Hem tibi Davum, zie daar hebt gij Davus.

REGEL III.

De *adverbia* van overvloed en gebrek vereischen eenen *genitivus:* gelijk, *Parum vini*, een weinig wijns.

Satis verborum, woorden genoeg.

OPLOSSING.

Patrum is een *adverbium inopiae*, van gebrek. *Satis* een *adverbium copiae*, van overvloed.

Abundè est terrorum et fraudis, is er schrik en bedrog genoeg. *Exactus sum partim earum (sc. fabularum)*, ik ben ten deele om die spelen uitgeklopt.

Illius ergo, d. i. *caussâ*, om diens wil, daarom.

Virtutis ergò, om wille der deugd.

REGEL IV.

Sommige *adverbia* van plaats en tijd, vereischen zekere *genitiven:* als,

Nusquam gentium, nergens ter wereld. *Ubi terrarum*, waar ter wereld. *Interea loci*, ondertusschen, hier en tusschen. *Tunc temporis*, toen ter tijd.

Pervenit huc dementiae. } hij is tot zulk eene dwaasheid vervallen.
Processit eo dementiae. }

Quoad ejus potest fieri, zoo veel als dat (of daarvan) geschieden kan, zoo veel mogelijk.

Pri-

Pridie et *postridie*, naturâ suâ genitivum requirunt: ut.

Pridie vel *Postridie* { *ejus diei*, *Kalendarum*, *Nonarum*, cet.[c]

Praeterea adsciscunt accusativum, intellecta praepositione *ante*, vel *post*: ut,

Pridie vel *Postridie* { *Kalendas*, *ludos Apollinares*, cet.[d]

† Adhaec admittunt verbum cum particula *quàm*.

Pridie quàm excessit e vita. Cic. in Lael.

Postridie intellexi, quam a vobis discessi. id.

Pro, *postridie quam*, etiam dicimus, *postero*, vel *altero die quam*. Ac similiter dicitur, *undecimo post die quam*: vel, subaudita praepositione, *undecimo die, quam profectus erat*.

Octavo mense, quam coeptum est oppugnari Saguntum, captum est. Liv. lib. 21.

Usque[e], et tempori, et loco inservit,

c Ita Ciceronis est, *postridie absolutionis*.

d Sic Cic. *Pridie Compitalia*. Nec tantum in *pridie* et *postridie*, intelligitur *ante*; sed etiam, cum dico, *Tertio Nonas Januarias*, *Septimo Kalendas Septembres*. Quod integrè sit, *in die tertio ante Nonas*: *in die septimo ante Kalendas*. Imò et *ante* nonnunquam exprimitur: idque his notis, A. D. quod valet *ante diem*. Ut apud Livium lib. 45. *A. D. V. Id. Octob*. Hoc est, *ante diem V. Id. Octob*. Perperam legunt in ejusmodi locis, *ad diem*. Porrò *in ante diem Kal.* valet *ipsis Kal.* Ut apud Cic. in Catil. *In ante diem V. Kal. Novemb.* hoc est, ipso die. Nam cum dico, *ante diem*, intelligo *exactum*. Videtur autem praepositio *ante* etiam intelligi, cum dicimus, *Multos abhinc annos*.

e *Usque* nunc sine praepositione ponitur: ut, *usque illo*, *usque Romam*, vel *Romam usque*, *usque somni tempus*, *usque sudorem*; nunc cum praepositione: vel *ab*, ut: *Siculo prospexit ab usque Pachyno*; vel *ad*, ut: *Ab ovo usque ad mala*; vel *ante*, ut: *Usque ante Kal.*; vel *extra*, ut: *Usque extra sollicitudinem*; vel *ex*, ut: *ex Aethiopia est usque haec*; vel *in*, ut: *Usque in flumen*; vel *trans*, ut: *Trans Alpes usque*; vel *sub*, ut: *Usque sub obscurum noctis*. Interdum et *usque* per Ellipsin intelligitur. Sallust. *Nam quae ad hoc tempus Jugurtham tutata sunt*. Ita enim libb. vett. teste Rivio. Ac plura de eo Gifanius in Observat. L. L.

di-

Pridie ejus diei, daags te vóren.
Pridie Kalendarum, *Nonarum*, daags voor de Kalenden, Nonen.
Postridie ejus diei, daags na dien dag, des anderen daags.
Postridie Kalendarum, *Nonarum*, daags na de Kalenden, Nonen.
Pridie Kalendas, *Ludos Appollinares*, daags vóór de Kalenden, vóór Apollos spelen.
Postridie Kalendas, *Ludos Apollinares*, daags na de Kalenden, na Apollos spelen.
Pridie quàm (d. i. *die prius*, of *ante*, *quam*) *excessit è vitâ*, daags vóór dat hij gestorven is.
Intellexi postridie, *quam* (d. i. *die post*, of *postea. quam*) *discessi à vobis*, ik heb het vernomen des anderen daags, nadat ik van u afgegaan ben.
Die undecimo post, *quàm profectus erat*, op den elfden dag, nadat hij vertrokken was.
Saguntum captum est mense octavo, (*post*) *quàm coeptum est oppugnari*, (de stad) Saguntum is ingenomen in de achtste maand, nadat zij begonnen was belegerd te worden.

Us-

diciturque, *usque à Kalendis*, vel *usque ad Kalendas. Trans Alpes usque. Inde usque*, vel *usque istinc.*

Vetus opinio est, ab heroicis usque ducta temporibus. Cic. 2. de Div.

Inde usque repetens video. Cic. pro Arch.

* Versus[f] *regit Accusativum, cui postponitur. Cic.* Cum Brundusium versus ires ad Caesarem. *Plaut.* Ego portum versus pergam. *Additur et ei praepositio, vel adverbium. Unde apud Cic.* Ad Alpes versus, In forum versus, Sursum versus, *cet.*

Palam *et* procul *Ablativum adsciscunt. Liv. l.* 6. Inde rem creditori palam populo persolvit[g]. *Idem*, procul mari. *Poëta vet. apud Cic.* patriâ procul. *Cic.* procul vero, procul dubio, *apud Plaut. et Suet. Cicero saepe addit praepositionem: ut* procul à nobis[h]. *Interdum quoque accusativo junctum invenitur. Liv.* Procul muros. *Curt.* Procul urbem.

† *Instar* etiam, (sed hoc verius nomen[i] videtur, quàm adverbium) regit genitivum: ut,

Instar pecudis. Instar montis. 2. Aeneid.

Virtus sola beatae vitae instar est. Gell. l. 18. c. 1.

f Alii inter praepositiones referunt.

g Quod cùm sit, potius praepositio videtur.

h Unde colligo, quando non additur, intelligi per ellipsin: et quia naturâ suâ non requirat casum; potius adverbium esse, quàm praepositionem.

i Nam *instar* valet *similitudo*, *exemplar*. Ut nomen sit substantivum. Unde Livius lib. 28. *parvum instar.* Ovid. ep. 2. *Sed scelus hoc meriti pondus et instar habet.* Genitivo etiam jungit Cic. 1. Tusc. *Terra ad universi complexum quasi puncti instar obtinet.* Vide, quae diximus de diptotis.

De Adverbiorum constructione cum certo Verbi modo *.

REGULA I.

† *Ubi, postquam, cum, simul, simulac,*

* Pertinent haec non ad regimen, sed convenientiam. Nec enim quòd adverbium nunc hunc, nunc alterum adsciscat modum; inde est, quòd ab adverbio diversimodè regatur, cùm, ut vox *adverbii* indicio est, huic potius adjiciatur. Sed praepositio vere regit nominum casus; quia eos naturâ praecedit.

Usque à Kalendis, van de Kalenden, of den eersten dag der maand af. *Usque ad Kalendas*, tot de Kalenden, tot den eersten der maand toe.

Trans Alpes usque, tot over (het gebergte) de Alpen.

Inde usque, } van daar af, van dien tijd af.
Usque isthinc, }

Opinio vetus est, ducta ab heroicis temporibus usque, het is een oud gevoelen, van de helden tijden af herkomstig.

Video repetens inde usque, ik zie van toen af ophalende (bij mij zelven overdenkende).

Cum ires ad Caesarem versus Brundusium, als gij tot Caesar gingt naar de stad Brundusium. *Ego pergam versus portum*, ik zal naar de haven voortgaan. *Ad Alpes versus*, naar het Alpische gebergte. *In forum versus*, naar de markt toe. *Sursum versus*, naar boven toe, opwaarts. *Inde persolvit rem creditori palam populo*, daar van heeft hij zijnen schuldeischer in het openbaar, voor het volk, voldaan, of betaald. *Procul mari*, ver van de zee. *Procul patria*, ver van het vaderland. *Procul vero*, ver van de waarheid. *Procul dubio*, buiten twijfel. *Procul à nobis*, ver van ons. *Procul muros*, verre van de (stads) muren. *Procul urbem*, ver van de stad.

Instar, gelijk, (maar hetwelk veeleer een *nomen*, dan een *adverbium* schijnt) regeert ook eenen *genitivus*: gelijk,

Instar pecudis, gelijk een beest. *Instar montis*, gelijk een berg. *Virtus sola est instar vitae beatae*, de deugd alleen staat gelijk met een gelukkig leven.

ZAMENVOEGING DER BIJWOORDEN MET ZEKERE WIJZE EENS WERKWOORDS.

REGEL I.

De *adverbia ubi* (waar), *postquam* (nadat), *cum* (als), *simul* (gelijk), *simul ac* (zoodra als), *si-*

simulatque, Indicativis et Subjunctivis verbis adjunguntur: ut,

Ubi voles, arcesse. Terent.

Ubi quis semel pejeraverit, ei credi postea non oportet. Cic. pro Rab.

† *Ut*, pro *postquam* a, Indicativum adsciscit.

Ut sumus in Ponto, ter frigore constitit Ister. Ovid 5. Trist. Eleg. 11.

† *Antequam*, et *priusquam*, Indicativo et Subjunctivo junguntur.

Antequam pro Muraena dicere instituo, pro me ipso pauca dicam. Cic.

Priusquam incipias, consulto opus est. Sallust.

a Sic *donec*, pro *quamdiu*. Ovid. *Donec eris felix*. Item *dum* de praesenti. Ter. *Dum apparatur*. At *dum* potentiale exigit Subjunctivum; ut, *Dum prosim tibi*. Ter. And. Et pro *usque dum*: ut, *Tertia dum Latio regnantem viderit aestas*. 1. Aen. *Jamdudum* et *jampridem*, Indicativum magis amant, cum adhuc durare intelligitur. Ter. *Jamdudum animus est in patinis*. Similiter, *jam olim*. Quinctil. Declamat. 3. sive pro milite contra tribun. *Olim jam, imperator, inter fulgentes virtutes tuas livor locum quaerit*.

REGULA II.

† *Quemadmodum, ut, utcunque*, utrumque modum admittunt: ut,

Ut salutabis, ita resalutaberis. Prov.

Ut sementem feceris, ita et metes. Cic. 2. de Orat.

† *Quasi, ceu vero* a, *tanquam* b, *perinde ac si* c, Subjunctivis junguntur: ut,

a *Ceu verò*, pro *quasi verò*, crebrum est Plinio, ac Subjunctivo jungitur. At *ceu*, pro *sicut*, etiam Indicativum adsciscit. Ut 2. Aen. *Ceu quondam turbine venti Confligunt*. b *Tanquam*, pro *quasi*, postulat Subjunctivum. Plin. *Tanquam nesciamus*. Sic *tanquam si*. Cic. *Suadeo videas, tanquam si tua res agatur*. At *tanquam*, pro *sicut*, habet Indicativum. Ter. Eun. *Tanquam philosophorum habent disciplinae ex ipsis vocabula*. c *Perinde ac si* junctum intellige. Ut hoc Caesaris 3. de bell. Gall. *Perinde ac si virtute vicissent*. Alias *perinde* saepe habet Indicativum. Cic. ad Att. lib. 16. ep. 4. *Non perinde atque ego putaram*. Et 3. de Orat. *Haec ipsa omnia perinde sunt, ut aguntur*.

simulatque (zoodra als), worden bij den *Indicativus* en *Subjunctivus modus* gevoegd: als,
Arcesse, ubi voles, laat haar halen, zoo gij wilt.
Ubi quis semel pejeraverit, postea non oportet credi ei; als iemand eens een valschen eed gedaan heeft, verdient hij daarna geen geloof meer.
Ut, voor *postquam* gesteld, vereischt eenen *Indicativus*.
Ut (d. i. *postquam*) *sumus in Ponto, Ister ter constitit frigore*; nadat wij in (het landschap) Pontus zijn, is de Donau driemaal vast bevroren geweest.
Antequam (voor dat), en *priusquam* (eer dat), worden ook gevoegd bij eenen *Indicativus* en *Subjunctivus*.
Dicam pauca pro me ipso ante, quàm instituo dicere pro Murena; eer ik begin voor Muraena te spreken, zal ik eerst een weinig voor mij zelven spreken.
Opus est consulto, priusquam incipias, er is overleg noodig, eer gij begint.

REGEL II.

Quemadmodum (gelijkerwijs), *ut* (gelijk), *utcunque* (eenigzins), laten beiderlei wijze toe, (te weten, den *Subjunctivus* en *Indicativus*): gelijk,
Ut salutabis, ita resalutaberis; gelijk gij zult groeten, zoo zult gij weder gegroet worden.
Ut feceris sementem, ita et metes; gelijk gij zult gezaaid hebben, zoo zult gij ook maaijen.
Quasi (gelijk), *ceu vero, tanquam, perinde ac si* (even als), hebben gaarne eenen *Subjunctivus*: gelijk,

Quasi non norimus nos inter vos. Adelph. act. 2. sc. 4.

Ceu vero nesciam, adversus Theophrastum, scripsisse etiam foeminam. Plin. praef. oper.

REGULA III.

† *Ne* [a] prohibentis, et Imperativis, et Subjunctivis verbis adjicitur: ut,

Ne crucia te. Eun. act. 1. sc. 2.

Ne post conferas culpam in me. Eun. act. 2. sc. 2.

[a] Triplex *ne* distinguendum. Canon hic tertius agit de *ne* prohibentis. Sequens loquitur, tum de *ne* interrogantis, tum de *ne* dubitantis. Est et quarta significatio, cum sumitur pro *ut non*. Atque hoc Subjunctivum semper adsciscit. Horat. *Qualem commendes, etiam atque etiam adspice, ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem.* Integrè fuerit, *ut ne incutiant*, h. e. *ut non incutiant*. Sic integrè dixit Terent. *Eâ caussâ, ut id ne fiat palam.* Vide, quae inferius in Conjunctione annotamus ad regulam quartam, p. 176.

REGULA IV.

† *Ne*, *An*, *Num*, interrogantis, Indicativum adsciscunt [a].

Quid puer Ascanius? superatne et vescitur aurâ? Virg. 3. Aeneid.

At cum sunt dubitantis, Subjunctivum postulant.

Nihil refert, fecerisne, an persuaseris.

Honestumne factu sit, an turpe, dubitant. Cic. 1. Off.

[a] Nec tamen id perpetuum est. Nam rectè dixeris: *Tune istud faceres, si hoc loco esses?* Nec probum duntaxat, *Tune illum vicisti?* sed etiam, *Tune illum vicaris?* Sed hoc est ἐλλειπτικόν. Nam integre foret. *Hocne credibile, vel verisimile sit, tu ut illum viceris?*

De Regimine PRAEPOSITIONUM.

REGULA I.

Praepositiones viginti novem Accusativum regunt: ut,

Ad-

Quasi non norimus nos inter nos, als of wij elkander niet kenden. *Ceu vero* (d. i. *quasivero*) *nesciam, etiam foeminam scripsisse adversus Theophrastum*, als of ik niet wist, dat ook eene vrouw tegen Theophrastus geschreven heeft.

REGEL III.

Ne (niet), een *verbod* te kennen gevende, wordt bij den *imperativus* en *subjunctivus* gevoegd: gelijk,

Ne crucia te, kwel u toch niet.

Ne post conferas culpam in me, werp namaals de schuld niet op mij.

REGEL I.

Ne, an, num, eene *vraag* aanduidende, en of niet, of door *of* te vertalen, hebben gaarne eenen *indicativus*.

Quid puer Ascanius? superatne et vescitur aurâ? hoe maakt het de jonge Ascanius? leeft hij nog, en haalt hij nog adem?

Maar als zij eene *twijfeling* te kennen geven, vereischen zij eenen *subjunctivus*.

Nihil refert, fecerisne, an persuaseris; niets is er aan gelegen, of gij het zelf gedaan, of aangeraden hebt.

Dubitant, sitne honestum, an turpe factu; zij twijfelen, of het betamelijk, of schandelijk is om te doen.

BEHEERSCHING DER VOORZETSELS.

REGEL I.

Negen en twintig *Voorzetsels* regeren eenen *Accusativus*: gelijk,

Ad, *apud*, *ante*, *adversus*[a], *cis*, *citra*, *circum*, *circa*, *circiter*, *contra*, *erga*, *extra*, *inter*, *intra*, *infra*, *juxta*, *ob*, *per*, *prope*, *praeter*, *propter*, *post*, *ponè*[b], *penes*, *secundum*, *secus*[c], *supra*, *trans*, *ultra*[d].

Coelum, non animum, mutant, qui trans mare currunt. Horat 1. ep. 11.

Anastrophe est, cum praepositio, praeter consuetudinem[e], casui suo postponitur.

Carthago Italiam contra. 1. Aeneid.

a Sic et *adversum*, et *exadversum*. Nepos in Themistocle: *Ex adversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.*
b Cic. *Pone aedem Castorum.* Item, *Pone quas*, id est, *post*.
c Apud Plin. *Secus fluvios*: et *secus decursus aquarum*. Hoc est, secundum, juxta. Imò *secundùm* ex *secus* factum videtur: vel saltem ejusdem originis est.
d His *versus* et *usque* ab aliis adjici, supra diximus.
e Hoc additur ob *tenus*, et fortasse etiam ob *versus*, quae usitate postponuntur: ut, cum id fit, figuratus sermo minimè videatur; utcunque, si sic loqui licet, *postpositiones* verius sint, quam *praepositiones*.

REGULA II.

Praepositiones quatuordecim regunt Ablativum: ut,

A[a], *ab*[b], *abs*, *absque*, *cum*, *clam*, *coram*, *de*, *è*, *ex*, *pro*, *prae*[c], *sine*, *tenus*[d].

Capulo tenus abdidit ensem. 10.

Ex his *tenus* etiam regit genitivum pluralem.

Et crurum tenus à mento palearia pendent. Virgil. 3. Georg.

† *Clam* invenitur quoque cum accusativo. *Clam patrem.* Hecyr. act. 3. sc. 3.

a *A* et *e* praeponuntur solum consonantibus: *ab* et *ex*, vocalibus et consonis: *ab* inprimis quidem consonis *j*, *l*, *r*, ut, *ab Jove*, *ab lege*, *ab rege*. *Abs* ponitur ante *t* et *q*, ut *abs te*, *abs quovis*. In compositione etiam ante *c*: ut *abscondo*, *abscedo*.
b In istis, *à manibus*, *à libellis*, et similibus, *servus*, vel simile intelligitur.
c Interdum ablativus ejus intelligitur per ellipsin. Plaut. Pers. *Omnes res relictas habeo, prae quod tu velis.* Integre sit, *prae eo*: nisi placet, sequentem orationem poni pro ablativo.
d Addunt alii *palam*, et *procul*, de quibus in adverbiis dictum.

RE-

Ad, tot; *apud*, bij; *ante*, voor; *adversus*, tegen; *cis*, aan deze zijde; *citra*, aan gene zijde; *circum*, rondom; *circa*, omtrent; *circiter*, omtrent; *contra*, tegen; *erga*, tegen, nevens; *extra*, buiten; *inter*, tusschen; *intra*, binnen; *infra*, onder; *juxta*, nevens; *ob*, om; *per*, door; *prope*, nabij; *praeter*, behalve, voorbij; *propter*, om; *post*, achter; *ponè*, achter na; *penes*, aan, bij; *secundum*, naar, volgens; *secus*, nabij; *supra*, boven; *trans*, over; *ultra*, buiten, over.

Qui currunt trans mare, mutant coelum, non animum; die over zee reizen, veranderen wel van lucht, maar niet van inborst. *Carthago contra Italiam*, Carthago tegen over Italië gelegen.

REGEL II.

Veertien *Voorzetsels* regeren eenen *Ablativus*; gelijk, *A*, *ab*, *abs*, van; *absque*, zonder; *cum*, met; *clam*, heimelijk, buiten weten van; *coram*, voor; *de*, van, over; *è*, en *ex*, uit, van; *pro*, voor, in de plaats van; *prae*, voor; *sine*, zonder; *tenus*, tot.

Abdidit ensem tenus capulo, tot het hecht toe heeft hij het zwaard er in gestoken.

Onder deze regeert *tenus* ook eenen *genitivus pluralis*.

Et palearia (bovis) pendent à mento tenus crurum, en de lellen (van den os) hangen van de kin af tot de schenkels toe.

Clam wordt ook gevonden met een' *accusativus*.

Clam patrem, buiten weten van den vader.

REGULA III.

Quatuor praepositiones, *in*, *sub*, *super*, et *subter* [a], regunt utrumque casum [b].

Accusativum [c], cùm motum ad rem significant: ut,

Incidit in foveam, quam fecit. Proverb.

Ablativum, cùm in re versari: ut, *Est in coelo.* Proverb. Cic. 2. ep. 19. Att. [d]

Legitur tamen apud Terent. *Esse in magnum honorem.* Eun. act. 2. sc. 2.

Et apud Ciceronem. 1. Verr. *Esse in amicitiam populi Romani.*

In pro *erga*, vel *contra* [e], Accusativum semper regit: ut,

Amor in patriam. Cic. pro Flacc.

Quam iniqui sunt patres, in omnes adolescentes, judices. Heaut. act. 2. sc. 1.

† At cùm pro *inter* ponitur, utrique casui jungitur: sed Ablativo usitatius.

Homines morte deletos reponere in deos. Cic. de Nat. Deor.

In amicis habere. Sallust.

a Duo haec verba, „, et *subter* " omittere satius sit: partim, quod de eo particulatim mox agatur: partim quia versu sequenti quatuor ista accusativum regere dicuntur, quoties significatur motus ad locum. At, quamquam certum sit, *subter* regere utrumque casum; non tamen videatur proprie significare motum ad locum.

b Etiam *clam*, de quo proxime dictum, utrumque hunc casum regit: atque item *procul*, si praepositionibus id annumerare magis placet.

c Sic *sub*, cum motum significat ad id, cui praeponitur. Ut in isto Maronis: *Sub terras ibit imago.* Item hoc ejusdem: *Postesque sub ipsos nituntur gradibus.* Nam sententia est: Gradibus ad postes, sub quibus erant, nituntur. Itidem *subter*; ut illo Livii: *Equo citato subter murum advehitur.* Aliàs quoque hunc casum admittunt; ut hoc Propertii: *Et gravis ipse super libera colla sedet.* De quo mox pluribus dicetur.

d Sic, *sub pedibus*, *sub arbore*, *sub judice*.

e Vel pro *ad*: ut Ter. *Emtos in coenam.* Vel *apud*: ut Cic. *Non probantur in vulgus.* Item, *Ignotus in vulgus.* Vel *vice*: ut Curt. *In praesidem esse jussit.* Sed de his, et similibus, Linacrum adi: qui de omni hac re plenius.

Sub,

REGEL III.

De vier Voorzetsels *in*, in; *sub*, onder; *super*, op, boven; *subter*, onder; regeren beide naamvallen (te weten den *accusativus* en *ablativus*).

Den *accusativus*, als zij eene beweging naar eene plaats beteekenen: gelijk,

Incidit in foveam, quam fecit; hij is in den kuil gevallen, dien hij zelf gemaakt had.

Den *ablativus*, als zij een verkeeren in eene plaats beteekenen: gelijk,

Est in coelo, hij is in den hemel.

Esse in honorem magnum (voor, *in honore magno*), in groote eere en achting zijn.

Esse in amicitiam (voor, *amicitiâ*) *populi Romani*, in bondgenootschap van het Romeinsche volk zijn: (de vriendschap en gunst van het Romeinsche volk genieten).

Amor in patriam, liefde jegens het vaderland.

Quam iniqui judices sunt patres in adolescentes omnes, hoe strenge regters zijn de vaders tegen alle de jongelingen.

Reponere homines deletos morte in deos (d. i. *inter deos*), afgestorvene menschen onder de goden stellen, tot goden maken.

Habere in amicis (d. i. *inter amicos*), onder zijne vrienden achten, tellen.

Sub, cùm tempus significatur, Accusativum fere [f] regit: ut,

Sub noctem. Sub lucem.

Sub horam pugnae. Suet. in Aug. c. 16.

Super, pro *praeter*, Accusativum regit: ut,

Super caetera flagitia. Suet. in Claud.[g]

Item pro *ultra:* ut,

Super ripas Tiberis effusus amnis. Liv. lib. 1.

Adhaec cum tempus significat: ut,

Super coenam, id est, inter coenandum. Plin. lib. 4. epist. 22.

Super, pro *de*, Ablativum habet.[h]

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. 1. Aeneid.

Subter, sive motus, sive quietis verbis adjungatur, utrumque casum regit.

Accusativum: ut,

Plato iram in pectore, cupiditatem subter praecordia locavit. Cic. 1. Tusc.

Ablativum: ut,

Ferre libet subter densâ testudine casus. 9. Aeneid.

Qui casus apud poëtas [i] est usitatior.

f Fere additur; quia, uti Livius ait, *Sub idem tempus*; ita Plinius inquit, *sub ipsa die*. At pro *subter* regit Ablativum. Virgil. *Sub pedibus mugire solum.* Horat. *Et adhuc sub judice lis est.* Iidem, cum videtur valere *intra*. Seneca ad Lucil. *Consilium nasci sub die debet. Hoc quoque tardum est nimis. Sub manu quoque, quod ajunt, consilium nascatur.*

g Sic Liv. lib. 28. *Super morbum etiam fame adflixit.*

h Item cum est causale. Virgil. *His accensa super.* id est, *ob haec.* Simileque illud. *Nec super ipse suâ molitur laude laborem.* Item, cum contrarium significat ac *subter*. Virgil. *Fronde super viridi.* Qua tamen in significatione, sed rariùs, Accusativo junctum invenitur. Virgil. *Saeva sedens super arma.*

i Oratores verò hac etiam significatione malunt Accusativum. Cic. in Somn. Scip. *Deinde subter mediam fere regionem sol obtinet.* Gellius lib. 10. cap. 15. *Subter arborem.* Imò soli poëtae ablativo gaudent; ut Catullus, *subter litore.* Nec tamen accusativum aspernantur; cum apud eos legamus, *subter pineta Galesi.* Item, *Et subter captos arma sedere duces.*

RE-

Sub, omtrent, als er een tijd aangeduid wordt, regeert doorgaans eenen *accusativus casus*: gelijk,

Sub noctem, tegen den nacht.

Sub lucem, tegen den dag, met den dageraad.

Sub horam pugnae, tegen het uur van den strijd.

Super (boven), voor *praeter* (behalve), regeert eenen *accusativus*: gelijk,

Super (d. i. *praeter*) *flagitia caetera*, boven de andere schelmstukken.

Amnis effusus super (d. i. *ultra*) *ripas Tiberis*, de vloed uitgestort buiten de oevers van den Tiber.

Daarenboven, als het een tijd beteekent: gelijk,

Super coenam (d. i. *inter coenandum*), over het avondeten, gedurende het avondeten.

Rogitans multa super (d. i. *de*) *Priamo, multa super Hectore*, veel vragende over Priamus, veel over Hector.

Subter (onder), het zij het bij woorden van beweging of rust gevoegd worde, heeft beiderlei naamval.

Den *accusativus*: gelijk,

Plato locavit iram in pectore, cupiditatem subter praecordia; Plato heeft de gramschap in de borst, en de begeerlijkheid onder het borstingewand gesteld.

Den *ablativus*: gelijk,

Libet ferre casus subter testudine densa, het lust (hen) de aanvallen uit te staan onder de digt zaamgehechte schilden.

Welke *casus* bij de dichters het meest in gebruik is.

REGULA.

Praepositio cum suo casu omni verborum generi succedit.

Sum in agris. Jaceo ante pedes.

OBSERVATIO I.

a Nempe, à, ab, ad, cum, de, e, ex.

† Praepositio [a], cum qua verbum est compositum, saepe iteratur: ut,

Quid ad nos intempestive adeunt. Cic. lib. 11. epist 16. ad fam.

Nihil non consideratum exibat ex ore. Cic. de Orat.

* *Praepositio saepe per ellipsin reticetur. Cic.* Duo filii id aetatis. *Videtur intelligi secundum, aut simile. Ter.* Nunc id exeo, ut conveniam Parmenonem. *Intellige*, ob, *vel* propter. *Idem*, Quid te futurum censes? *pro* de te. *Sic* a, *vel* ex, *intelligitur in istis*, hospes Epheso [b], vinum Chio [c], *et similibus. Nam integrè sit*, hospes ab Epheso; *hoc est*, Ephesius, *vel* Epheso veniens: vinum è Chio, *sive* vinum Chium. *Praepositione additâ ait Maro*, Pastor ab Amphryso, *h. e*, Amphrysius. *Et Gellius lib* 6. *cap.* 16. pavus è Samo, *id est*, Samius. *Contrà etiam, cum de locis sacris sermo est, saepe praepositio ponitur sine suo casu: qui est* aedem, templum, *vel simile. Plaut.* In Veneris, *nempe fanum. Ter.* Ad Dianae. *Cic.* Ante Castoris. *Sallust.* Circum concordiae. *De quò superius* [d] *etiam diximus.*

b Plaut.
c Varro.
d Ad reg. de genitivo nominum substantivorum.

De

REGEL.

Het Voorzetsel met zijnen naamval voegt zich bij allerlei soort van werkwoorden.

Sum in agris, ik ben op het land.

Jaceo ante pedes, ik leg voor de voeten.

AANMERKING.

Eene *praepositio*, waarmede een *verbum* zamengesteld is, wordt dikwijls herhaald: gelijk,

Qui intempestive adeunt ad nos, die ontijdig tot ons komen.

Nihil non consideratum exibat ex ore, niets onbedachts ging uit zijnen mond.

Duo filii (*ad*) *id aetatis*, twee zonen van dien ouderdom.

Nunc exeo id (d. i. *ob id*), *ut conveniam Parmenonem*; ik ga nu daarom uit, opdat ik Parmeno spreke, om P. te spreken.

Quid censes futurum te? (d. i. *de te*) wat meent gij dat er van u worden zal?

Hospes Epheso, d. i. *hospes de Epheso*, of *hospes Ephesius*, of *Epheso veniens*; een gast van Efezen, of van Efezen komende.

Vinum Chio, d. i. *vinum e Chio*, of *vinum Chium*, wijn uit het eiland Chios.

Pastor ab Amphryso, d. i. *Amphrysius*, de herder van Amfrysus, d. i. die bij Amfrysus (eene rivier van Thessalië) het vee gewoon was te weiden, dat is, Apollo.

Pavus è Samo, d. i. *Samius*, een pauuw uit het eiland Samus.

In fanum Veneris, in den tempel van Venus.

Ad aedem Dianae, tot den tempel van Diana.

Ante templum Castoris, voor den tempel van Castor.

Circum templum Concordiae, rondom den tempel der Eendragt.

De Constructione CONJUNCTIONUM.

REGULA I.

Conjunctio[a] similes casus[b] in declinabilibus; similes modos[c] in verbis copulat. Ut,

Pulvis et umbra sumus. Horat.

Multa tulit fecitque puer, sudavit et alsit. Idem de art.

† Polysyndeton est conjunctionum in oratione abundantia. Ut,

Arboribusque, satisque, Notus, pecorique sinister. Virg. 1. Georg.

† Asyndeton est conjunctionum[d] defectus. Ut,

Corpora debilitant balnea, Bacchus, amor.

a Conjunctio nec regit, nec regitur: eoque, quae de ea hic traduntur, solum ad convenientiam pertinent.

b Si tamen vox praecedens erga sequentes dissimiliter sit affecta; possunt casus esse dissimiles. Ut, *Fui Romae et Venetiis.* Ter. *Salvus sum, meo praesidio, atque hospitis.*

c Futura tamen diversorum modorum saepe conjunguntur. Ter. *Siquidem porro, Micio, tu tuum officium facies, atque huic aliquid paullum prae manu dederis, unde utatur; reddet tibi cito.* Vides *facies* et *dederis.* Cic. *Quod si erit factum, et Remp. divino beneficio affeceris, et ipse aeternam gloriam consequere.* Imo est, cum sententia modum plane diversum postulet. Ter. *Audacissime oneris quidvis impone, et feret.*

d Vel conjunctionis: ut, *Plus minus*; pro, *plus, minusve.*

REGULA II.

† *Quamquam*[a], *tametsi*, *etsi*, Indicativis frequentius; *quamvis* et *licet*, Subjunctivis; *etiamsi* utrisque adjungitur. Ut,

Quamquam sumus pauperculi, est domi quod edimus[b]. Plaut. in Poen. act. 3. sc. 1.

Quod turpe est, quamvis occultetur, tamen honestum nullo modo fieri potest. Cicer.

a Vide de hisce Vallam lib. 2. cap. 21.

b Antique pro *edamus*, ab *edim*: unde & Horatius lib. Epod. *Edit cicutis allium nocentius.* Similia sunt, *duim*, *faxim*, *axim*, cet.

† *Ut*,

BEHEERSCHING DER BINDWOORDEN

REGEL I.

Eene *conjunctio* voegt gelijke Naamvallen tè zamen in verbuigbare woorden, en gelijke Wijzen in de werkwoorden: gelijk,

Sumus pulvis et umbra, wij zijn (maar) stof en schaduw.

Puer tulit, et fecit multa, sudavit et alsit, de jongen heeft veel geleden en gedaan, hij heeft zweet en koude uitgestaan.

Notus sinister et arboribus, et satis, et pecori; de zuiden-wind is schadelijk en voor de boomen, en voor het veldgewas, en voor het vee.

Balnea, Bacchus (d i. *vinum*), *amor, debilitant corpora*, badstoven, wijn, liefde, verzwakken de ligchamen.

REGEL II.

Quamquam (hoewel), *tametsi* (al is het dat), *etsi* (alhoewel dat), worden meest bij eenen *indicativus* gezet; *quamvis* (alhoewel), *licet* (het zij zoo), bij eenen *subjunctivus*; *etiamsi* (ofschoon) bij beiderlei wijze: gelijk,

Quamquam pauperculi sumus, est domi quod edimus, al zijn wij wat arm, wij hebben nogtans te huis te eten.

Quod turpe est, quamvis occultetur, tamen nulla modo potest fieri honestum; wat schandelijk is, al blijft het verborgen, kan nogtans op geenerlei wijze betamelijk worden.

† *Ut*, pro *quamvis*, Subjunctivum postulat.

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Ovid. 3. de Pont. eleg. 4.

REGULA III.

† *Quoniam*[a], *quando*[b], *quandoquidem*, Indicativum[c] exigunt.

Ea quoniam nemini obtrudi potest, itur ad me. And. act. 1. sc. 5.

Quando ego non curo tuum, ne tu cura meum. Terent in Adelph. act. 5. sc. 3[d].

† Sic et *quippe* Indicativum habet. Ut, *Non est huic habenda fides; quippe bis pejeravit.*[e]

† *Quippe qui*, utrumque modum adsciscit.

Quippe qui bis pejeravit, vel *pejeraverit*[f].

a *Quoniam* et *quia* aliis non tam Conjunctiones, quam Adverbia, videntur. Qua de re in Analogia dictum cap. de Praepositione, pag. 157.

b Nempe *quando* causale. Nam cum tempus notat, etiam, Subjunctivum adsciscit. Sed tum adverbium est. Cic. *Utinam tunc essem natus, quando Romani dona suscepissent.*

c Raro Subjunctivum: ut, *Quoniam ipse venire non posset, fratrem misit.* d Sic Virg *Quandoquidem in molli consedimus herba.* e Virg. *Quippe domum timet ambiguam.* f Cum Indicativo: ut illo Columellae lib. 11. cap. 3. *Quippe quae res etiam in desertis agris citra rustici operam convalescit.* Cum Subjunctivo: ut apud Cic. pro Rosc. Am. *Convivia cum patre non inibat; quippe qui, ne in oppidum quidem, nisi perraro, veniret.* Similiter *utpote qui*, et *ut qui*. Cic. ad Att. l. 2. ep. 24. *Ea nos, utpote qui nihil contemnere solemus, non pertimescebamus.* Quinctil. *Non damno; ut qui dixerim, esse in omnibus utilitatis aliquid.*

REGULA IV.

† *Ut* causale, item *ne*, *qui*, *quin*, et quae similem vim[a] habent, Subjunctivum postulant.

a Cujusmodi sunt, *uti*, *quo*, *dummodo*, et alia.

Plin. *Neque enim hoc feci, quo tibi molestus essem.* Cic. *Omnia honesta negligunt, dummodo potentiam consequantur.*

Ro-

Ut, voor *quamvis* (alhoewel) gesteld, vereischt eenen *subjunctivus*: gelijk,

Ut (d. i. *quamvis*) *vires desint, tamen voluntas est laudanda*; alhoewel de krachten ontbreken, nogtans is de wil te prijzen.

REGEL III.

Quoniam, quando, quandoquidem, (omdat, alzoo, nademaal, dewijl) vereischen eenen *indicativus*: gelijk,

Itur ad me, quoniam ea potest obtrudi nemini, men komt tot mij, omdat zij niemand kan opgedrongen worden.

Quando ego non curo tuum, ne tu cura meum; nademaal ik mij met uwen zoon niet bemoei, bemoei gij u met den mijnen niet.

Zoo heeft ook *quippe* (nademaal) eenen *indicativus*: gelijk,

Non est huic habenda fides, quippe bis pejeravit; men moet dezen niet gelooven, nademaal hij tweemaal valsch gezworen heeft.

Quippe qui, (want hij, of die) neemt beiderlei wijze aan (den *indicativus* en *subjunctivus*).

Quippe qui bis pejeravit, of *pejeraverit*, nademaal hij twee keeren valsch gezworen heeft.

REGEL IV.

Ut, eene reden gevende, als ook *ne* (niet), *qui, quin* (of), en die eene dergelijke kracht hebben, vereischen eenen *subjunctivus*: gelijk,

Ro-

Rogo te, ut venias. Monui, ne faceres. *Stultus es, qui huic credas*[b]. *Non dubium est, quin uxorem nolit filius.* Ter. And. act. 1. sc 2.

Ellipsis[c] hîc frequens est: ut, *Cave, te tristem esse sentiat.* And. act. 2. sc. 3.

b Ubi *qui* valet *quod.* Ter. prol. And. *Nam in prologis scribundis operam abutitur; Non qui argumentum narret; sed qui malevoli Veteris poëtae maledictis respondeat.* Ubi sic Donatus: *Qui, pro ut: ergo non est modo pronomen.* Par ratio in hoc Ciceronis ad Sulpic. lib. 4. epist. 3. *Etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie et peste Reip. molestiam traxerit.* Eodemque modo loquitur ad Planc. epist. 4. lib. 10. c Praecipuè conjunctionis *ut*, vel *ne*. Cic. *fac vincas.* Idem *cave putès*, pro *cave ne putes.* Hoc verò pro, *cave, ut ne putes.* Ubi nullus pleonasmus: sed integre sic loquimur, ac citra figuram. Ter. *Ulciscar, ut ne impune in nos illuseris.* Cic. pro Mil. *Opera datur, ut judicia ne fiant.* Quoties *ut* omittitur, ellipsis statuenda.

REGULA V.

† *Ni, nisi, si, siquidem, quod, quia*[a], Indicativis et Subjunctivis[b] adhaerent.

Mirum, ni domi est. And. act. 3. sc. 4. *Ni nossem caussam, crederem vera hunc loqui.* Phorm. act. 2. sc. 2.

OBSERVATIO triplex.

*I. Ut *caussale, si verbum praesentis, vel futuri temporis antecesserit, adsciscere solet Praesens subjunctivi. Cic.* In eo vis maxima est, ut simus ii, qui haberi volumus. *Idem:* Ut in perpetua pace esse possitis, providebo. *Structura est:* providebo, ut possitis. *Sin praeteritum aliquod praecedat, saepius consequitur Imperfectum subjunctivi. Cic.* Tantum cepi dolorem, ut consolatione ipse egerem. *Attamen hic etiam Praesens subjunctivi habet locum, si sermo sit de actione adhuc durante. Ter.* Orare jussit hera, ad se ut venias. *Idem:* ea ne me celet, consuefeci filium.

a Similiter ista, *sin*, *cum*, *postquam*.

b Sed Indicativis in oratione directâ, unde incipimus plurimum: Subjunctivis in obliquâ, quae saepius subjungitur.

II. *Post*

Rogo te, ut venias, ik bid u, dat gij komt. *Monui, ne faceres*, ik heb u gewaarschuwd, dat gij het niet doen zoudt. *Stultus es, qui credas huic*, gij zijt een gek, die dezen mensch gelooft; (gij zijt zot, dat gij hem gelooft). *Dubium non est, quin filius nolit uxorem (sc. ducere)*, het lijdt geen twijfel, of mijn zoon wil geene vrouw (trouwen).

De *Ellipsis* is zeer gebruikelijk: gelijk,

Cave (sc. ne) sentiat te esse tristem, wacht u, dat hij niet merke, dat gij bedroefd zijt.

REGEL V.

Ni, nisi (ten zij, zoo niet), *si* (zoo, indien), *siquidem* (want is het zoo), *quod* (dat, omdat), *quia* (omdat, daarom), worden zoowel bij den *Indicativus* als *subjunctivus* gevoegd: gelijk,

Mirum, ni domi est, het is wonder, zoo hij niet te huis is. *Crederem hunc loqui vera, ni nossem caussam*, ik zou gelooven, dat hij de waarheid sprak, wist ik de oorzaak niet.

DRIEVOUDIGE AANMERKING.

Vis maxima est in eo, ut simus iis, qui volumus haberi; de hoofdzaak is daar in gelegen, dat wij die genen zijn, waarvoor wij willen gehouden worden. *Providebo, ut possitis esse in pace perpetua*; ik zal zorgen, dat gij in gedurigen vrede kunt zijn. *Cepi dolorem tantum, ut ipse egeam consolatione*; ik heb zulk eene groote droefheid gekregen, dat ik zelf troost behoeve. *Hera jussit orare, ut venias ad se*; de vrouw heeft belast te verzoeken, dat gij bij haar komt. *Consuefeci filium, ne celet ea me*; ik heb mijn zoon gewend, dat hij die (dingen) voor mij niet verberge.

II. *Post verba timendi*, ne *pertinet ad fugienda*: ut, *ad cupita; pro quo et dicimus* ne non. *Ergo vir amicus metuit*, ne *aeger moriatur. Qui hereditati inhiat, metuit* ut *moriatur; sive timet*, ne non *moriatur. Cic.* Vereor, ne non impetrem. *Item*: Intellexi te vereri, ne superiores mihi redditae non essent.

III. Quod *et* ut *à pueritiâ confundi solent: quorum prius idem valet, ac* quia; *et plurimùm de re gestâ, sive praeteritâ, usurpatur: posterius valet* eo fine; *et potissimum in futuris hoc utimur. Velut*, Gaudeo, quòd veneris: scripsi, ut venires. *Praecipuè vero*, ut *locum habet post nomina et pronomina*, tot, talis, tantus, is: *ac verba petendi, jubendi, timendi: item quae voluntatem, ac studium, significant: ut* volo, curo, laboro, *cet. Praeterea, quae indicant eventum: ut*, fit, evenit, contingit, *cet. Et particulas* adeò, ideò, sic, ita, tam, tantum abest, *atque ejus generis alia. Vide et Vallam lib. 2. cap. 37. Item, quae Stewechius et Tursellinus de Particulis scripserunt.*

De Regimine INTERJECTIONUM.

O, exclamandi particula[a], Nominativum, Accusativum et Vocativum regit[b]: ut,

O vir fortis, atque amicus. Phor.

O praeclarum custodem ovium (ut ajunt) lupum. Cic. Phil. 3.

O Dave, itane contemnor abs te? Terent. And. act. 3. sc. 2.

Sed cùm levior est affectus, fere omittitur *O*.

Me coecum, qui haec antè non viderim! Cic. lib. 10. ad Att.

a Vide Vallam Eleg. lib. 2. cap. 13.

b In hisce de Interjectione regulis quater dicitur, regi ab ea casum. Sic Grammatici loqui solent. Sed casus additus regitur à voce intellecta: ut in majore opere ostensum. Quare pro *regit* malim *exigit*, *requirit*, vel *adsciscit*: vel dixeris, *jungi certo casui*.

Cùm

Vereor, ne non impetrem, ik vrees, dat ik het niet verkrijgen zal.

Intellexi te vereri, ut superiores (literae) non essent redditae mihi; ik heb verstaan, dat gij vreest, dat de voorgaande brief mij niet overhandigd zij.

Gaudeo, quod veneris: scripsi, ut venires; ik ben blijde, dat gij gekomen zijt: ik heb geschreven, dat gij moest komen.

BEHEERSCHING DER TUSSCHENWERPSELEN.

O, een woordje van *uitroepen*, vereischt eenen *nominativus*, *accusativus* en *vocativus:* als,

O vir fortis atque amicus, O kloek man en vriend!

O lupum, praeclarum custodem ovium (ut ajunt), O wolf, voortreffelijk hoeder der schapen, zoo als als men zegt!

O Dave, itane contemnor abs te? O Davus! wordt ik zoo van u veracht? Maar als de hartstogt niet zoo hevig is, wordt *ó* gemeenlijk weggelaten.

Me coecum, qui non ante viderim haec! Ik blinde, die dat voorheen niet gezien heb.

Cùm vocandi est particula, tantùm Vocativum admittit.

O Meliboee, Deus nobis haec otia fecit. Virg. Ecl. 1.

Huc ades, ô Galatea. Ecl. 9.

Sed saepius praeteritur.

Credo, vos mirari, judices. Cic. pro Rosc. Am.

Itidem *heus*, et *ohe*, tantùm vocativum regunt.

Heus Syre. Ter.

Ohe, jam satis est, ohe libelle. Martial. l. 4. ep. 46.

Pro, vel *proh*[a], item *ah*, et *vah*, regunt Accusativum, et Vocativum.

Prô Deûm, atque hominem fidem! And. act. 1. sc. 5.

Prô sancte Jupiter! Phil. 2.

Ah me miserum! Terent.

Ah virgo infelix[b]*!* Ecl. 6.

Vah inconstantiam.

Vah mea Antiphila. Ter. Heaut. act. 1. sc. 4.

Heu Nominativum, Dativum, vel Accusativum regit.

Heu pietas, heu prisca fides[c]. 6. Æneid.

Heu misero mihi. Plaut.

Heu stirpem invisam. 7. Æneid.

Hei[d] et *vae* Dativum regunt: ut, *Hei mihi, qualis erat*, cet. 2. Æneid.

Vae tibi, causidice. Martial. lib. 5. ep. 34.

Hem Accusativum[e] regit: ut,

Hem

a *Pro* jungitur et genitivo, sed ἐλλειπτικῶς; quia intelligitur *fidem*. Ter Andr. *Pro Deûm, atque hominum.* Et Phorm. *Prô Deûm immortalium!*

b Ne nominativum hic putes, Terentii est: *Ah mi homo sanusne es?*

c Nisi vocativum esse placet, ut in isto Maronis: *Heu fuge nate Deâ.*

d *Hei* et Vocativo apponitur. Ter. *Hei noster, laudo.*

e Jungitur et vocativo. Cic. *Hem mea lux, meum desiderium.* Ter. *Hem, Pamphile.* Adsciscit etiam dativum, si sit demonstrantis. Sed tum ad adverbia refertur; ut supra vidimus.

Als (O) een woordje van *noemen* is, dan laat het slechts een' *vocativus* toe.

O *Meliboee, Deus fecit haec otia nobis;* O Melibeus! een God heeft mij deze rust geschonken.

O *Galatea, ades huc;* O Galatea! kom herwaarts.

Judices, credo vos mirari; Regters, ik geloof dat gij verwonderd zijt.

Insgelijks vereischen *Heus* (hoor hier), en *Ohe* (holla), slechts een' *vocativus.*

Heus Syre, hoor hier Syrus! *Ohe libelle, ohe jam satis est;* holla! mijn boekje, holla! het is nu genoeg.

Prô of *proh*, ook *Ah* en *Vah*, vereischen eenen *accusativus* en *vocativus.*

Prô fidem Deûm (d. i. *Deorum*) *atque hominum;* bij de trouw van Goden en menschen! *Pro Jupiter sancte,* zoo waar als Jupiter heilig is! *Ah me miserum!* Ai mij ellendige! *Ah virgo infelix!* Och ellendige maagd!

Vah inconstantiam, foei ongestadigheid!

Vah mea Antiphila, och mijne Antiphila.

Het woordje *Heu,* och, vereischt eenen *nominativus, dativus,* of *accusativus.*

Heu pietas, heu fides prisca, och godvruchtigheid, och oude trouwe!

Heu mihi misero, och mij ellendige!

Heu stirpem invisam, och hatelijk geslacht!

Hei (helaas), en *Vae* (wee), vereischen eenen *dativus:* als,

Hei mihi, qualis erat; helaas! hoedanig was hij, (hoe jammerlijk was hij gesteld).

Causidice, vae tibi! Wee u, gij Voorspraak!

Hem (hei) vereischt eenen *accusativus:* als,

Hem astutias. And. act. 3. sc. 4.

Sic *apage* *.

Apage istiusmodi salutem, quae cum cruciatu advenit. Plaut. in Merc. act. 1. sc. 2.

Caeterae ferè interjectiones et pleraeque etiam earum, quas diximus, sine casu orationi inseruntur: ut,

Hei vereor, ne quid Andria apportet mali. And. act. 1. sc. 1.

Eheu, quam pingui macer est mihi taurus in arvo! Virg. in Ecl.

* Sed hoc potius verbum est: nempe ut Graecum *ἄπαγε*, ab *ἀπάγω*, *abduco, aufero.*

* *Exclamandi particulae*, ut, utinam, ô si, *Subjunctivum exigunt. Virg.* O mihi praeteritos referat si Jupiter annos! *Propert.* Atque utinam patriae sim falsus aruspex! *Ter.* Ut te dî deaeque perduint!

Interdum per ellipsin intelligitur interjectio. Ter. Me miserum! *Cic.* Facinus indignum! *Ubi* ô, *vel* heu, *reticetur.*

F I N I S.

* AP-

Hem astutias, hei loosheden!

Zoo ook *apage*, weg.

Apage salutem istiusmodi, quae advenit cum cruciatu; weg met zulk eene gezondheid, of welvaart, die met pijn komt.

Bijna alle de andere Tusschenwerpselen, als ook de meeste der opgenoemde, worden zonder eenen *casus* ter rede ingevoerd: als,

Hei vereor, ne Andria apportet quid mali; och ik vrees, dat dit Andrische (meisje) ons iets kwaads aanbrenge! *Eheu quàm macer taurus est mihi in arvo pingui!* Och, welken mageren stier hebbe ik op eenen vetten akker!

De woordjes van uitroepen, *ut* (dat), *utinam* (och of), *ô si* (och dat), vereischen eenen *subjunctivus*.

O *si Jupiter referat mihi annos praeteritos!* Och dat Jupiter mij mijne vorige jaren weder gaf!

Atque utinam sim vanus aruspex patriae; En och of ik een onwaar wigchelaar ware voor mijn Vaderland. *Ut dii deaeque perduint* (d. i. *perdant*) *te*, dat u de goden en godinnen verdoemen.

Somtijds wordt het tusschenwerpsel door eene *ellipsis* onder de rede verstaan.

O *me miserum!* Och mij ellendige! *Heu facinus indignum!* och onwaardige daad!

EINDE.

*APPENDIX

DE CONSTRUCTIONE

FIGURATA[a].

FIGURA Syntaxeos, vel convenientiae ratione fit, vel regiminis.

Ratione Convenientiae, vel spectatur in partibus declinabilibus, vel indeclinabilibus.

In Declinabilibus sunt Zeugma, Syllepsis, Synthesis Quibus et à plurimis additur Prolepsis.

ZEUGMA est, cum adjectivum, aut verbum, viciniori congruens, ad diversa reducitur, ad unum expressè, ad alterum per supplementum.

Estque vel generis, vel numeri, vel personae. Generis: ut,[b] *Utinam aut hic surdus, aut haec muta facta sit*. Numeri: ut[c], *Hic illius arma, Hic currus fuit*. Personae: ut[d], *Ille timore, ego risu corrui*.

SYLLEPSIS est, cum pluribus substantivis ita adjectivum, aut verbum, additur, ut illud consentiat, non cum propiore, sed cum digniore.

Est ea vel directa, vel indirecta. Directa fit per conjunctionem copulativam. Estque vel generum, vel personarum. Ge-

a Perspicuitatis et memoriae causa, visum fuit hic Figuras illas Syntaxeos uno quasi fasce complecti, de quibus separatim actum superiùs fuit. Simul etiam quaedam cum intacta adjecimus. Porrò omnis figura à Latinis linguae Latinae regulis recedit: interim auctoritate recte loquentium subnixa est. Est verò vel domestica, sive vernacula; vel transmarina, sive Graecanica, quae *Hellenismus* vocatur. Prior vel usitata est, vel antiquata: quae *Archaismus* dicitur. De vernacula et usitatâ, cujus multa sunt genera, priùs agam. De Archaismo et Hellenismo, postremo loquar.

b Ter.

c. Virg.

d Cic. ad Qu. F.

Generum ut: *Rex et regina, collocuti.* Personarum: ut, *Neque ego, neque tu, fecimus.* Ter. Indirecta fit per praepositionem copulativam. Cic. *Ipse cum fratre adesse jussi sumus*[e].

Synthesis est structura sensu, non voce congruens. Est ea triplex:

I. Generis tantum. Virg. *Centauro invehitur magnâ:* puta *navi.* Ter. *Scelus postquam ludificatus est virginem:* pro *scelestus.* Liv. *Samnitum caesi duo millia.*

II. Numeri tantùm. Ovid. 4. Met. *Pars volucres factae.* Virg. *Turba ruunt.*

III. Generis et numeri simul. Virg. *Pars mersi tenuere ratem.*

Etiam Synthesis est, quando posteriora conveniunt cum voce, quae non quidem exprimitur, in alia tamen continetur. Catullus: *Nam Sextianus dum volo esse conviva, Orationem in Attium petitorem, plenam veneni et pestilentiae, legit. Legit* puta *Sextius:* ut ex *Sextianus* intelligitur. Cicero: *De Praetiana hereditate, quae quidem mihi magno dolori est (valde enim illum amavi), hoc velim cures. Illum,* videlicet, *Praetium,* quod in *Praetianus* continetur.

Prolepsis est, cùm praecessit vox aliqua totum significans, quae in partibus mox non explicatur, sed intelligitur[f]. Ut, *Duae volabant aquilae, una ab ortu, altera ab occasu. Milites pugnant, unus gladio, alter sarissâ*[g].

e Sic Justin. *Filium Alexandri cum matre in arcem custodiendos misit.* Ubi singulari crebrius orator utuntur. Cic. *Tu ipse cum Sextio scire velim quid cogitet.* Idem: *Domitius cum Messalla certus esse videbatur.*

f Sive, cum toti subjiciuntur partes, numeris, aut personis, diversae, verbo non repetito.

g Livius l. 41. *Quando duo ordinarii consules ejus anni, alter morbo, alter ferro periisset.* Fuse de hoc schemate Priscianus lib. 17.

In partibus Indeclinabilibus figuratur convenientia orationis: vel additione, ut in Polysyndeto; vel detractione, ut in Asyndeto; vel trajectione, ut in Anastrophe et Synchysi.

POLYSYNDETON est conjunctionum in oratione redundantia. Cic. pro Arch. *Hunc et Tarentini et Rhegini et Neapolitani, civitate, praemiisque, donarunt.*

ASYNDETON est conjunctionis in oratione defectus. Ut, *Æqui, boni consulere. Debilitant vires balnea, Bacchus, amor*[h]. Nec solum conjunctionum est copulativarum: sed aliarum quoque. Ut, *Velis nolis, fiet.* Ubi desideratur disjunctiva *seu.* Ut conditionalis in hoc Juvenalis, *Graeculus esuriens, in coelum jusseris, ibit:* pro, *si jusseris.*

ANASTROPHE est, cùm praepositio suo casui postponitur. Virgil. *His accensa super.* Ovid. *Me penes*[i].

SYNCHYSIS vocatur ordo verborum perturbatus, ac confusus. Est ea tum convenientiae figura, quando copula non voci connexae, sed communi additur verbo. Horat. *Namque pilâ lippis inimicum, et ludere crudis.* Pro *et crudis.* Tibull. *Messalam terrâ, dum sequiturque mari.* Pro, *marique sequitur.*

Atque hae figurae convenientiam respiciunt. Nunc eas videamus, quae vel semper, vel plurimum, in Regimine se of-

h Sic *plus minus.* Item *praeterpropter*, hoc est, circiter. Nam *praeter* hic auritur, ut in illo: *Ita fugiens, ne praeter casam.* *Propter*, ut in illo, *Propter accubet.*

i Etiam in prosa locum habet. Varro: *Eum apud.* Sallust. *Quos inter.* Livius: *Omnibus ex.* Sic in particulis compositis, *mecum, tecum, secum, nobiscum, quamobrem, quemadmodum, eapropter.* Item, *quapropter, hac propter, quatenus, hactenus.* Ubi *qua* dicitur pro *quae*: ut in *aliqua, siqua.* At *quatenus*, et *hactenus*, integre fuerint, *qua re tenus, hac parte tenus.*

offerunt. Hae vel additione fiunt, vel detractione, vel immutatione.

Additione fit PLEONASMUS[a]: qui est abundans[b] supra necessitatem oratio. Estque praecipuè nominis, pronominis, adverbii, aut conjunctionis. Nominis: ut, *Sic ore locuta est. Vocémque his auribus hausi*[c]. *Ubique locorum*[d]. Pronominis: ut, *Quid mihi Celsus agit*[e]? *Ubi nunc nobis Deus ille magister*[f]? Adverbii: ut Plauto, *Praesensit prius.* Terentio,[g] *Olim isti fuit generi quondam quaestus apud seclum prius.* Virgilio in Culice, *magis beatior*[h]. Conjunctionis: ut, Plaut. Pseud. *Etiam consultis verbis quoque.* Ter. Eun. *Itaque ergo amantur.* Cic. 16. ad Att. *Etsi quamvis non fueris suasor.* Et de Amicit. *Quantumvis licet excellas.*

Detractione fit ELLIPSIS[i], cùm in oratione deficit vox extrinsecus arcessenda[k]. Estque vel nominis: ut, *Aberant bidui*, supple *viâ*. *Deciès sestertiûm*; nempe *centena millia*. *Prô Deûm immortalium*: puta *fidem*. *Non est oneri ferendo*; videlicet *aptus*. Vel pronominis, ut: *Memini videre*; scilicet *me*. *Est, qui non ventum velit*; supple *quispiam*. *Canto quae solitus, si quando armenta vocaret*. Ecl. 2. pro, *canto illa*. Vel verbi: ut, *Ego continuo mecum*; supple *cogitabam*. *In Italiam cogito*; scilicet *proficisci*. Vel participii: ut, *Teucro* du-

a Παρολκὴν vocat Apollonius lib. 1. περὶ συντάξεως. sect. 2.

b Ita Fabius describit l. 9. cap. 3.

c Virg.

d Idem.

e Horat.

f Vir. 5. Aen.

g Eunuch. 2. 2.

h Saepe etiam πλεονάζει particula *dum*: ut *agedum*, *adesdum*, *iteradum*, *dicdum*.

i Quae perperam multis; *eclipsis* dicitur.

k Fabius l. 9. c. 3. synecdochen vocat: ac fieri ait, cum *verbum aliquod subtractum satis ex caeteris intelligitur*. Sed haec descriptio etiam Zeugmati conveniret. Differt autem Zeugma ab ellipsi, quòd in illo aliquid ex proximis, vicinisque verbis intelligatur: in hac aliquid arcessatur foris.

duce. Ubi [l] intelligitur participium verbi substantivi. Vel adverbii: ut illo Caesaris, *Vulnerantur ampliùs sexcenti*; pro, *quam sexcenti*: et hoc Livii, *Omnes ad unum occidit*; pro, *usque ad unum*. Vel praepositionis: ut, *Tertio Nonas*; pro, *ante Nonas*. *Quid me fiet*? pro, *de me*. *Si pater id succenseat*, Ter. pro, *propter id*. Vel conjunctionis: ubi ad convenientiam pertinet, et Asyndeton vocatur; ut diximus. Vel interjectionis: *me infelicem!* ubi *ô*, vel *heu*, omittitur [l].

Immutatione figurat ENALLAGE; ut quâ voces, aut earum accidentia, permutentur.

Vocis immutatio ANTIMERIA [m] vocatur: ut, *Scire tuum* [n]. *Sole recens orto* [o].

Immutatio accidentis speciali nomine dici solet ἑτέρωσις, aut ἀλλοίωσις: ac fit in omnibus partibus declinabilibus.

In iis, quae per casus variantur, fit quadrifariam.

I. Genere: ut illo Horatii, *Et mammae putres, Equina quales ubera*; pro *qualia*.

II. Numero: ut apud Ovid. *Et flesti, et nostros vidisti flentis ocellos*; pro *meos flentis*.

III. Casu: quae species proprio nomine ANTIPTOSIS [p] dicitur. Virg. *Adsis laetitiae Bacchus dator*; pro *Bacche*. Idem: *Haeret pede pes, densùsque viro vir*; pro, *pedi*. Horat. *Occurrunt*

[l] Imo, quia brevitati studemus, omnis sermo noster ellipseos est plenus. Exempli gratia, *Paucis te volo*. Integre fuerit: *Negotium est, propter quod paucis te verbis alloqui volo*. Et sunt id genus sexcenta.

[m] Ἀντιμερία, vel potius Ἀντιμέρεια, ut Galeno λεπτομέρειαι et παχυμέρειαι, opponuntur. Apud Aristotelem quoque μεγαλομέρεια legas. Apud Suidam tamen μεγαλομερία scribitur. Ἀντιμέρεια autem dicitur; quia una orationis pars ponitur pro altera. Ut verbum pro nomine.

[n] Pers.

[o] Virg.

[p] *Procidentia* vocatur Prisciano lib. 17. ubi et συνέμπτωσιν similiter *concidentiam* vertit.

runt animae, quales neque candidiores Terra tulit; pro, *qualibus.* Ovid. *Hanc pius Aeneas eripuisse ferunt;* pro, *pium Aeneam.*

Huc pertinent Synecdoche et Hypallage.

SYNECDOCHE est, cùm ablativus partis, vel adjuncti, mutatur in accusativum. Partis, ut apud Maronem: *Expleri mentem nequit.* Idem, *Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora, Ora, manusque ambas.* Adjuncti, ut apud eundem: *Omnia Mercurio similis, vocémque, colorémque.* Item: *Flores inscripti nomina regum.*

HYPALLAGE est mutua casuum permutatio. Ut cum prius posterioris, posterius prioris casu effertur. 3. Aen. *Dare classibus austros;* pro *classes austris*, sive *ventis.*

Est et enallage pronominis propria, cùm possessivum reciprocum ponitur pro relativo. Ovid. *Respice Laërten, ut jam sua* lumina condas*, pro *ejus.* Cujusmodi non temere imitanda.

Enallage verbi vel genere fit, seu significatione; vel tempore; vel modo

Genere: ut apud Livium, *postquam ludus in artem paullatim verterat;* pro *versus erat.*[q] Virg. *placidam paci nutritor olivam;* pro *nutrito.* Fit idem in participiis: ut, *tondenti barba cadebat*[r], pro *tonso.* Similéque est, *volventibus annis;* pro *volutis.*[t]

Tem-

* Puto, esse ἐλλειπτικὸν, atque integre fore, *ut illi*, puta *Laërtae*, *sua lumina condas.*

q Nisi κατ' ἔλλειψιν accusativus pronominis intelligatur. Ut *verterat* dicatur, pro *verterat se.*

r Virg.

s Idem.

t Vel *se volventibus.*

Tempore: ut Plauti hoc, *Promisi dare*; pro, *daturum me esse*. Et, auctore Servio, in illo Maronis, *Magnum si pectore posset Excussisse Deum*; pro, *excutere*. Horatii quoque est. *Non ego hoc ferrem calidus juventâ, Consule Planco*; pro *tulissem*.

Modo: ut Plaut. Asin. 3. 5. *Nisi ex te scio*; pro *scivero*. Huc etiam referunt, *Stupere* [u] *gaudio Graecus*; pro *stupebat*. Sed verisimile est, intelligi [x] hic verbum *coepit*, vel simile.

Ad enallagen etiam referre possis, cum primitivum ponitur pro derivato, aut simplex pro composito, vel contrà.

Primitivum pro derivato: ut, *Dardana arma* [y]; pro *Dardania*. *Laticemque Lyaeum* [z]; pro *Lyaeium*.

Derivatum pro primitivo: ut, cùm distributivum ponitur pro numero cardinali. 10. Aeneid. *Ter denis navibus ibant*; pro *ter decem*. Aut cùm pronomen possessivum usurpatur pro eo, unde derivatur. Ut apud Ter. Heaut. *Ut appareat facile, desiderio id fieri tuo*; Et Phorm. *Neque odio id fecit tuo*; pro *tui*.

Simplex pro composito: ut, 1. Aeneid. *Moestúmque timorem Mittite*; pro *omittite*. Cic. *Ponit personam amici, cùm induit judicis*; pro *deponit*.

Ad rationis figuras etiam referri solent [a] Hyphen et Tmesis.

u Coelius in Antonium, apud Fab.

x Ita, praeter Priscianum, etiam Fabius lib. 9. c. 3.

y 2. Aeneid.

z 4. Aeneid.

a Nempe utraque partim simplicis vocis, partim orationis esse videtur. Hyphen enim est duarum vocum; sed quae unius instar efferantur. Tmesis est unius vocis; sed quae instar duarum proferatur.

HY-

Hyphen quid sit, diximus cum de Orthographiae notis ageretur.

Tmesis est vocis compositae intersectio per unam, pluresque interpositas. Ter. *Quae meo cunque animo lubitum est facere.* Cic. *Per mihi, inquam, gratum feceris.* Virgil. *Jamque adeò super unus eram.*

A communi etiam sermone recedunt Archaismus, et Hellenismus.

Archaismus est ratio loquendi priscis ustitata, sed meliori aevo planè, aut penè obsoleta. Plaut. *Fastidit mei.* Ter. *absente nobis.* Cic. *Quam rem praesidio nobis sperant futurum.*

Hellenismus est, cum à Latina consuetudine recedentes, imitamur Graecos. Catull. *Noli pugnare duobus;* pro, *cum duobus.* Virg. *Os, humerosque deo similis.*[b]

Est etiam sermo, quem vocant ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΟΝ, quasi dicas, INCONSEQUENS; cùm sequentia prioribus non cohaerent. Ter. Hec. act. 3. sc. 1.

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,*
Omne quod est interea tempus, prius quam id rescitum est, lucro est.

Nec enim *omnes nos*, bene convenit cum eo, quod sequitur, *lucro est.* Sed, puto aliud prius obversabatur animo: ut si voluerit, *sic nos omnes sumus.* Alioqui

b Ubi et Synecdoche, ut paullo ante diximus.

* Vide omnino, quam hic sudet vetus interpres.

qui dixisset, *nobis omnibus*. Sic Varro lib. 2. de Rust. cap. 4. *In Arcadiâ scio me esse spectatum suem, quae prae pinguitudine carnis non modò surgere non posset: sed etiam, ut in ejus corpore sorex, exesâ carne, nidum fecisset et peperisset mures.* Sermo foret ἀκόλουθος, si dixisset; *sed etiam pinguem adeo, ut in ejus corpore sorex nidum fecisset.* Hujusmodi in classicis scriptoribus vocamus σολοικοφανῆ; in vulgo autem censeantur soloecismi.

Sunt et aliae constructionis figurae: quae, quia ad ornatum magis pertinent, in Elocutione Oratoria rectius explicantur.

F I N I S.

SYNTAXEOS APPENDIX ALTERA;

Quae est

DE RATIONE

INTERPUNGENDI.

Distinguendi ratio vulgò refertur ad Orthographiam; cùm ad Syntaxin potiùs pertineat. Nec enim in oratione solùm structura, vel ordo; sed etiam distinctio attenditur. Quomodo autem distinguendum sit, non penitus convenit inter eruditos. Eóque nihil alieno hic judicio praescribo. Tantùm eam adferam rationem, quam accuratiores fere sequantur; vel saltem, à qua non admodum recedant.

Distinctio[a], vel est sermonis, sive pronunciationis; vel scripti.

Utraque, pro triplici respirationis intervallo, est triplex. Nam vel minima est respiratio, quae sententiam sustinet: vel media, quae eam suspendit: vel plena, quae sententiam deponit.

Prima dicitur *comma*[b], Ciceroni *incisum*[c]: cujus nota est semicirculus(,). Altera vocatur *colon*, quod Latinè significat membrum[d]: et nota ejus sunt duo puncta (:). Tertia quae sententiam claudit, vocatur

[a] Quae Graecis *θέσις*, Cassiodoro itidem, libro de Grammatica, *positura* dicitur.

[b] *Κόμμα* vocatur, quia antecedens à consequente *κέκοπται*, hoc est *inciditur*.

[c] Graecis etiam *ὑποστιγμή*, ac Cassiodoro similiter *subdistinctio*.

[d] Ita vocatur, quia ut animal membris, ita periodus majoribus hisce partibus distinguitur. Graecis est *μέση στιγμή*, *media distinctio*.

periodus, quod Latinè est ambitus, vel circuitus: et nota ejus est punctum[e] (.).

e Graecis τελεία στιγμή, *perfecta distinctio*.

* Ita hodie distinguimus. Sed antiquioribus, (ut ex Donato [f], Isidoro [g], et aliis, constat punctum positum ad mediam literam, notabat comma: ad caput literae, erat nota coli: ad imam literam, signabat periodum.

f Grammatices edit. 1. cap. ult.

g Lib. 10. Originum cap. 19.

Commatis usus magnus est distinguendis nominibus, verbis, et adverbiis. Nominibus: ut, *Vir pius, et doctus. Grammaticus* [h], *rhetor, geometres, pictor, aliptes*.

h Juvenal.

Sic, *Non formosa, sed prudens.*

In verbis: ut, *Hortari, orare, monere. Feras* [i], *non culpes, quod vitari non potest.*

i Publ. Syr.

In adverbiis: ut, *Serius, ocius, necesse cunctis est mori.*

Etiam distinguit breviores sententiae partes: ut, quando de aetate ait Ovidius:

Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Est et alius commatis usus. Ut cùm ad tollendam ambiguitatem sejungit duas voces[k]. Quemadmodum in illo Ciceronis 2. Off. *Summâ quidem auctoritate philosophi, severè sanè, atque honeste, haec tria genera confusa, cogitatione distinguunt.* Ubi comma ponitur post *confusa*, ne conjungendum putetur cum *cogitatione*, quod proximè sequitur.

k Alii hic virgulâ uti nolunt.

Colon ostendit, sententiam quidem perfe-

fectam esse, sed adhuc pendentem. Velut cùm sententiae partes sunt duae; quarum utraque suo sustineatur verbo. Ut, *Ante omnia necesse est, se ipsum aestimare: quia ferè plus nobis videmur posse, quam possumus.* Seneca.

Quòd si longiùs progrediatur periodus; contingit, ut saepius colo distinguatur. Talis est ista: *Quemadmodum horologii umbram progressam sentimus, progredientem non cernimus: et fruticem, aut herbam crevisse apparet, crescere autem nulli videtur: ita et ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex intervallo sentitur.*

Periodus, sive nota ejus, quam punctum esse diximus, ostendit, sententiam esse absolutam. Estque vel brevior, vel longior. Brevior puncto quidem signatur; sed sequente litera minusculâ. Ut illo Senecae: *Non est fides, nisi in sapiente. apud sapientem sunt ipsa honesta**. *apud vulgum simulacra rerum honestarum.* Idem fit, si sententiae longiusculae sint, sed posterior quodammodo dependeat à priori. Ut in Musonii * hoc: *Si quid turpe feceris cum voluptate; voluptas abit, turpitudo manet. Si quid honeste feceris cum labore; labor abit, honestas manet.* Idque in primis, si sequens periodus priori quasi famuletur: qualis à Graecis ἐπισύναψις dicitur. Ut Philipp. 2. *Debet enim talibus in rebus ex-*

* Nec tamen adverser post *honesta* colon malenti.

* Apud Gell. lib. 16. cap. 1.

citare animos non cognitio solum rerum, sed etiam recordatio. tametsi incidamus oportet media, ne nimis serò ad extrema veniamus. Aliàs post longiorem periodum ponitur litera majuscula. Quod si planè etiam ad aliud argumentum accedatur: paullo amplius intervalli inter periodos relinqui, non inutile erit.

Triplici huic distinctioni additur à multis *semicolon.* Est haec nota respirationis paullò majoris, quàm in commate; sed minoris, quam in colo: ac notatur puncto cum commate subjecto, hoc pacto (;). Exemplo esto illud Ciceronis ad Torquatum; in quo distinctionum omnium notae concurrunt: *Etsi ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maximè poeniteat; nemóque sit, quin ubivis, quàm ibi ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romae esse, miserrimum sit.* Hic post *poeniteat* est semicolon; quia et major est respiratio, quàm post *rerum*, ubi comma locum habet: et minor, quàm post *malit*, ubi colon est. Sic, *Tu, quid divitiae possint, consideras; quid virtus, non item.* Quo loco, cum posterior pars pendeat à verbo *consideras:* nimium fuerit, si colo separes. At, si contenti simus minimâ respiratione, quam comma vocamus, nimis praecipitabitur oratio.

Magnus et semicoli usus est in distinguen-

guendis nominibus contrariis, et variis partitionibus. Ut, *Propria, aliena; publica, privata; sacra, profana.* Etiam hîc nimium videtur, si post *aliena*, aut *privata*, colon ponatur: et major tamen utrobique interspiratio est, quàm post *propria, publica, sacra:* ubi sufficit, si comma iis subjeceris.

* Plura de interpunctione qui volet, adeat Aldum Manutium seniorem, in Grammaticis Institutionibus lib. 4; Aldum nepotem libello, quem Orthographiae addidit; Erycium Puteanum de Interpunctione; Claudium Dausqueium lib. 1. Orthographicon.

DE NOTA INTERROGATIONIS, *Admirationis, et Parentheseos*.

Ad orationem etiam universam pertinet nota interrogationis, admirationis, et parentheseos: de quibus idcirco hîc agemus.

a Addunt aliqui eam, quae ὑφ' ἓν dicitur: de qua diximus in notis Orthographiae, p. 344.

Interrogationis nota est haec (?): ut, *Et[b] dubitamus adhuc virtutem extendere factis?*

b 6. Æneid.

Ea tamen nota tutò omittitur, si sententia eo usque producatur, ut interrogandi vis, quae initio periodi conspicua erat, paullatim vim amittat; ut in illo: *An tu putas esse bonos viros, qui amicitias utilitate suâ colunt; nihil ad humanitatem, nihil ad honestum referunt; nec libenter ea curant, quae ego nisi curarem praeter*

caetera, prorsus me tuâ benevolentiâ, in qua magnam felicitatis meae partem soleo ponere, indignum putarem.

Plerisque etiam in usu est, admirationis nota[c]: quae hujusmodi est (!). Ut, *O hominem literatum! et, quod pulcrius, ô prudentem! imò, quod praecipuum, ô virum bonum!* item, *O curas hominum! ô quantum est in rebus inane!*

Parenthesis est[d] distinctio eorum, quae sententiae includuntur, nec ejus sunt pars[e]. Ut quae nec à praecedente, nec sequente verbo, regantur; sed abesse possunt salvâ sententiâ. Nota ejus est (). Terent.

—— Vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua parte amicitiae puto,)
Facit, ut te audacter moneam, et familiariter.

*Multi eâ utuntur perperam. Velut cùm parenthesi includunt hujusmodi verba: *ut arbitror, ut intelleximus*, similiàque: ubi sufficit, si comma utrimque, vel summùm, si habeant utrimque semicolon. Illud etiam curandum, ne parentheses sint crebrae, vel nimis longae: ad haec, ne aliae aliis inferciantur. Sed ejusmodi non jam tam ad notas, quàm ad ipsam pertinent sententiam.

c Omittunt alii eam notam. Rectius saltem, quam qui in talibus interrogationis notam usurpant.

d Latine *interpositio*, vel *interclusio*.

e Sive sic: Parenthesis est sermo sermoni, priusquam absolvatur, interjectus. Itaque et in pronunciando aliter effertur, idque voce plurimum magis submissâ.

DE ORDINE GRAMMATICO.

Ordo vocum, vel à natura, vel ab arte, proficiscitur.

Naturalis, qui et Grammaticus dicitur, naturâ ipsâ, atque è sermone vernaculo, non obscurè cognoscitur. In rudiorum tamen gratiam paucis eam rem complectar.

I. Primum sibi locum vindicant particulae excitandi: ut interjectiones; adverbiaque hortandi, optandi, vocandi, demonstrandi, rogandi: nec non adverbia prohibendi, aut similitudinis; ad haec relativa, ut *cum*, *quando*, *donec*, cet. conjunctiones caussales et rationales; ut *quandoquidem*, et similes. Item vocativi et nomina, vel pronomina interrogativa; ut *quis*, *uter*, *cujus*, *cujas*.

II. Proximus, si aliquid superiorum fuerit; aut, si ea absint, primus esto locus ejus nominativi, qui a fronte erit verbi; vel illius, quod nominativi loco ponitur. Ut, *Felicem fuisse est miserum*. Cum substantivo autem cohaeret adjectivum; et cum utroque casus ab eo rectus. Quod si casus regatur à substantivo; adjectivum suo substantivo praeponetur: ut, *Horrentia arma Martis*.

III. Hinc locus est verbo personali modi finiti. Sed si impersonale verbum

 fuerit

fuerit, ab eo erit inchoandum. Ut, *Pudet pigetque me fratris.* Sin infinitivi sit modi, praecedit accusativus, quem verbum à fronte habet.

IV. Verbo subjicitur adverbium loci, temporis, quantitatis, qualitatis, aut simile. Vel si adverbium absit, sequitur casus verbi. Hi si plures fuerint, dativus praecedet accusativum, accusativus ablativum. Si tamen casus quispiam obliquus sit interrogativus, relativus, aut negativus[a]; poni debet ante verbum suum. Ut, *Cujus est liber? Qualem sementem feceris, talem et metes. Nullam video hic difficultatem.* Imo, quia reciprocum naturâ est posterius antecedenti; eo fit, ut quandoque obliquus casus praeponatur casui recto, et verbo suo. Ut, *Patrem sequitur sua proles. Quemque trahit sua voluptas.*

De negativis tamen non valde laborem, si quis ea substantivo suo postponat.

Quod si quid defuerit, suppleri debet. Ut illud, *Ubi ad Dianae veneris*, addito accusativo sic construendum, *Ubi veneris ad aedem Dianae.*

Ac hujusmodi quidem est grammaticus, sive nativus vocum ordo.

Qui vero ab arte promanat, cognoscitur ex iis, quae in Rhetoricis praecipiuntur de Collocatione verborum: inprimis autem diligenti bonornm scriptorum lectione comparatur.

F I N I S.

Tabula Declinationum, Nominum item et Pronominum.

Casus sunt sex: nominativus, genitivus, dativus, accusativus, vocativus, ablativus. Declinationes quinque. Numeri duo, singularis, et pluralis. Vocativus fere similis est nominativo; in neutris etiam accusativus: ablativus plur. dativo.

Singularia.						*Pluralia.*					
N.	G.	D.	Ac.	Vo.	Ab.	N.	G.	D.	Ac.	Vo.	Ab.
toga	ae	ae	am	a	â	ae	arum	is	as	ae	is
liber	i	o	um	er	o	i	orum	is	os	i	is
pater	is	i	em	er	e	es	um	ibus	es	es	ibus
fructus	ûs	ui	um	ûs	u	ûs	uum	ibus	ûs	ûs	ibus
Species	ēi	ēi	em	es	e	es	erum	ebus	es	es	ebus

Pronomina.

Ego mei mihi me c. me	nos	nostrum v. nostri	nobis vos c. nobis
tu tui tibi te tu te	vos	vestrum v. vestri	vobis vos vos vobis
car. sui sibi se c. se	car.	sui	sibi se c. se

hic	hujus huic	hunc	c.	hoc	hi	horum	his	hos	c.	his
haec		hanc		hac	hae	harum		has		
hoc		hoc		hoc	haec	horum		haec		

is	ejus ei	eum c. eo	ii	eórum	eis	eos	c.	eis
ea		eam c. ea	eae	earum	vel	eas	c.	vel
id		id c. eo	ea	eórum	iis	ea	c.	iis

quis v. qui	cujus cui	quem	car.	quo
quae v. qua		quam	car.	qua v. qui
quod v. quid		quod quid	car.	quo

qui	quorum	quibus v.	quos	c	quibus v.
quae	quarum	queis v.	quas		queis v.
quae vel qua	quorum	quis	quae vel qua		quis.

Ta-

Tabula quatuor Conjugationum, cum anomalis.

Indicativus modus, tempus praesens.

passiv. *r.* *ris.* *v.* *re.* *ur.* *r.* *mini.* *ur.*
1. amo. as. at. èmus. àtis. ant.
2. doceo. es. et. èmus. ètis. ent.
pass. *eris.* *v.* *ere* *pl.*
3. lego. is. it. imus. itis. unt.
4. audio. is. it. imus. itis. iunt.

Imperfectum.

pass. *r.* *r.* *r.* *r.*
amàbam. docèbam. legebam. audiebam.

Perfectum.

amàvi isti. it. imus. istis. èrunt. *v.*
sic. docui. legi. audivi. ère.

Plusquamperfectum.

amaveram. docueram. legeram. audiveram.

Futurum.

pass. *r.*
amàbo. } is. it. imus. itis. unt. } legam } es, cet.
docèbo. } } audiam. }

Imperativus Praesens.

pass. *re.* *mini.* *r.* *r.* *minor.* *r.*
ama. ate *fu-* amato. ato. atote. anto.
doce. ète *tu-* docèto. èto. etote. ento.
lege *pl.* ite *rum.* legito. ito. *p.* itote. unto.
audi. te audito. ito. itote. iunto.

Optativus, et Subjunctivus. Praesens.

pass.r. *r.* *r.* *r.*
amem. doceam. legam. audiam.

Imperfectum.

p. *r.* *r.* *r.* *r.*
amàrem. docèrem. legerem. audirem.

Per

Perfectum.

amaverim. docuerim. legerim. audiverim.

Plusquamperfectum.

amavissem. docuissem. legissem. audivissem.

Futurum exactum.

amavero. is. *cet.* docuero. legero. audivero.

Infinitivus.

Praesens et imperfectum.

pass. ri. *ri.* *i.* *i.*
amâre. docêre. legere. audîre.

Perf. et plusq. perf.

amavisse. docuisse. legisse. audivisse.

Gerundia.

amandi. o. um. *sic*, docendi. legendi. audiendi.

Supinum.

amatu. pass. *u.* *u.* *u.*
amatum. doctum. lectum. auditum.

Participium Praesens.

amans. docens. legens. audiens.

Futurum.

amatûrus. doctûrus. lectûrus. auditûrus.

Praeteritum Passivum.

amâtus. doctus. lectus. audîtus.

Futurum Passivum.

amandus. docendus. legendus. audiendus.

Per *participia*, et verbum *sum*, nec non per *supinum act.* et *ire*, supplentur tempora, quae verbis desunt. *futur. infin. activi.* amaturum esse, *vel*, amâtum ire, *pass.* iri.

pass. praeterita, amâtus { sum, *vel* fui. / eram, *vel* fueram. / sim, *vel* fuerim. / essem, *vel* fuissem. / ero, *vel* fuero. / esse, *vel* fuisse. }

VER-

Verba Anomalia.

Sum. es. est. sumus. estis. sunt.
possum. potes. potest. possumus. potestis. possunt.
prosum. prodes. prodest. prosumus. prodestis. prosunt.
imperf. eram. poteram. proderam.
perfect. fui. potui. profui.
fut. ero. potero. prodero.
imper. es. este. *fut.* esto. estote. sunto.
Subj. praes. sim. possim. prosim.
imperf. essem. possem. prodéssem.
infin. esse. posse. prodésse.
part. fut. futûrus.

volo. vis. vult. volumus. vultis. volunt.
nolo. non vis. non vult. nolumus. non vultis. nolunt.
malo. mavis. mavult. malumus. mavultis. malunt.
praet. volui. nolui. malui.
imperat. noli. ite. *fut.* ito. itote. volo *et* malo *carent.*
Subj. praes. velim. nolim. malim. *imperf.* vellem. nollem. mallem.
infin. velle. nolle. malle.

pass. *imini.*
praes. fero. fers. fert. ferimus. fertis. ferunt.
pass. imini. *imini.*
imperat. fer. ferto. *fut.* ferto. ferte. fertote. ferunto.
subj. imperf. ferrem. *infin.* ferre. *praet.* tuli. *sup.* latum.
Reliqua ex analogia sciri possunt.

eo. is. it. imus. itis. eunt.
ibam. ivi. ibo. i. ito. ite. itote. eunto. eam. irem. ire. itum. eundi. iens. itûrus. *sic* queo.

F I N I S.

INDEX

PARTIS ETYMOLOGICAE.

2°.

INDEX

PARTIS SYNTACTICAE.

PROSODIA.